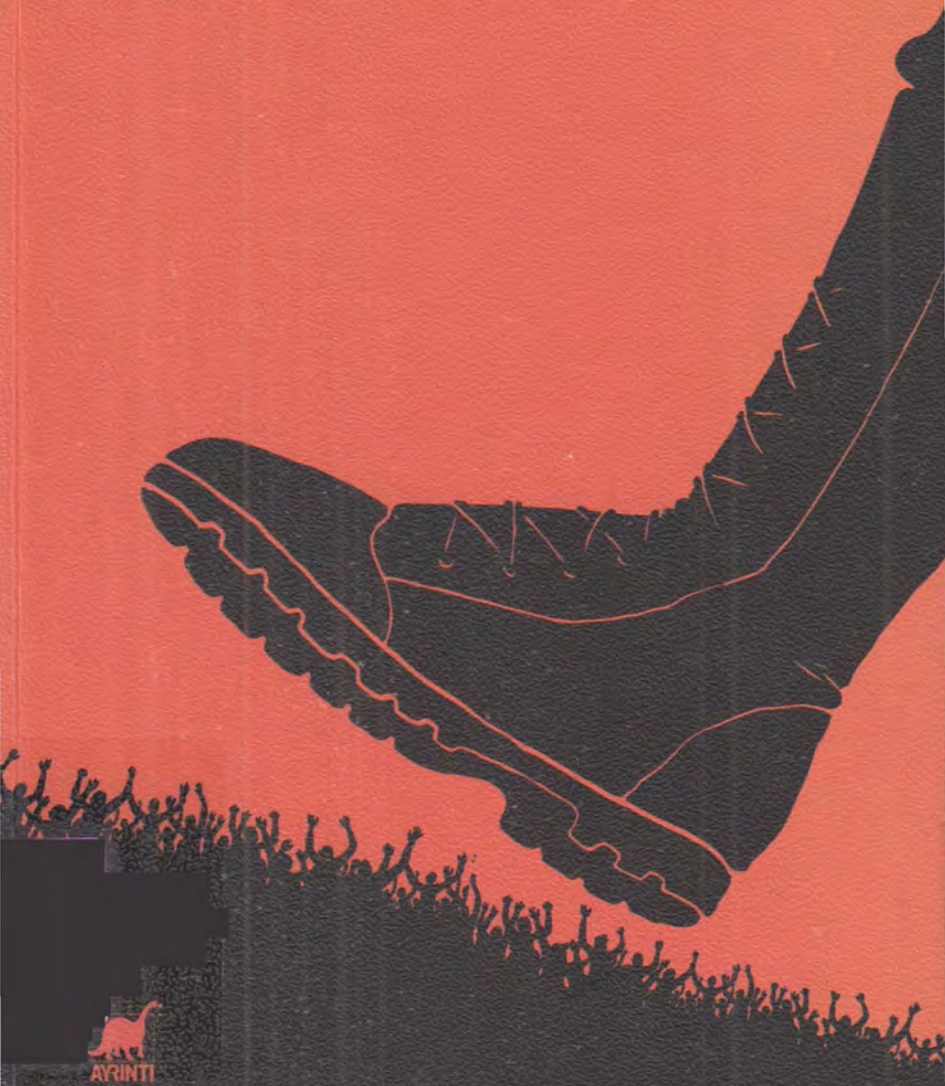
JACK LONDON
demir ökçe

ingilizce aslından çeviren: mustafa irfan seyrek



AYRINTI
KLASİK

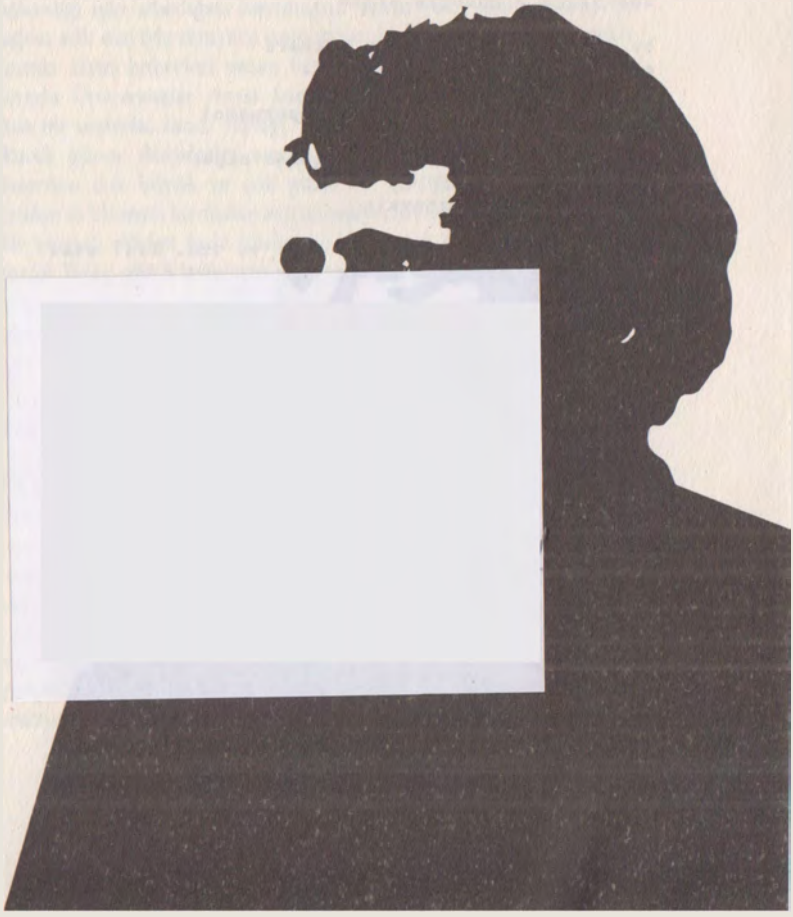
demir ökçe

jack london

ingilizce aslından çeviren: mustafa irfan seyrek

sunuş: h. bruce franklin

sonsöz: anthony meredith



ayrıntı: 1100 / klasik dizisi: 26

demir ökçe / jack london

özgün adı / the iron heel

ingilizce aslından çeviren / mustafa irfan seyrek

sunuş / h. bruce franklin

sonsöz / anthony meredith

yayıma hazırlayan / cansu akkoyun

son okuma / mücella ezgin

bu kitabın türkçe yayım hakları
ayrıntı yayınları'na aittir.

kapak illüstrasyonu / berat pekmezci

kapak ve görsel tasarım / gökçe alper

dizgi / kâni kumanovalı

baskı: kayhan matbaacılık san. ve tic. ltd. şti.
merkez efendi mah. fazılpaşa cad. no: 8/2
tel: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
topkapı / istanbul / sertifika no: 12156

birinci basım: eylül 2017 / baskı adedi 2000

isbn 978-605-314-206-5 / sertifika no: 10704

ayrıntı yayınları basım dağıtım san. ve tic. a.ş.
hobyar mah. cemal nadir sok. no: 3 cağaloğlu - istanbul
tel: (0212) 512 15 00 faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr
info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi
facebook.com/ayrintiyayinevi
instagram.com/ayrintiyayinlari



jack london

(12 Ocak 1876-22 Kasım 1916) San Francisco'da (ABD) doğmuş, çocukluğu fakirlik içinde geçmiştir. Daha on dört yaşındayken çeşitli fabrikalarda ağır işçi olarak çalışmış, on beş yaşında "korsan satıcı" olarak adlandırılan kaçak istiridye satıcılığı yapmış, on yedi yaşında gemilere tayfa olarak girmiş, on sekiz yaşında sokaklarda serserilik yaptığı için hapis yatmıştır. Yirmi yaşında Oakland Sosyalist Gençler Partisi'ne kaydolmuş, yirmi bir yaşında Klondike'a giden altın arayıcılarının arasına katılmış ve yirmi iki yaşında profesyonel bir yazar olmuştur. Yirmi beş yaşında artık ünlü medya patronu Hearts'ın yazarı ve bir gazetecidir. Bu etiketin yanı sıra, Oakland belediye başkanlığı için adaylığını koymuştur. Yirmi yedi yaşında *Vahşetin Çağrısı* adlı eseriyle dünyaca ünlü yazar unvanını almış, yirmi sekiz yaşında savaş haberleri yazan bir muhabir gazeteci, yirmi dokuz yaşında Üniversiteler Arası Sosyalist Toplum Başkanı olmuştur. Otuz bir yaşında, kendi yaptığı "Snark" adlı tekneyle dünya turuna çıkarak güney denizlerini aşmış, otuz beş yaşında model olarak gösterilen çok büyük ve çok güzel bir çiftliğin sahibi olmuştur. London'ın bilimsel tarımdan astronomiye, savaşa ve pek çok konuya dair yazdığı elliden fazla kitabı vardır. *Demir Ökçe*, *Deniz Kurdu*, *Martin Eden* gibi klasikleşmiş romanların sahibi Jack London 22 Kasım 1916'da felç ve kalp yetmezliği sonucu, kırk yaşında hayata veda etti.

mustafa irfan seyrek

1947'de İzmit'te doğdu. 1973'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Berlin ve Londra'da eğitim gördü. 4 yıl Suudi Arabistan olmak üzere 1975 yılından sonra değişik üniversitelerde İngilizce Öğretim Görevlisi ve çevirmen olarak çalıştı. YTÜ'den emekli oldu. İrfan Seyrek amatör olarak, fotoğraflarıyla da ödüller almış ve birçok sergiye katılmıştır. Türkçeye çevirdiği kitaplar: Bret Easton Ellis, *Sıfırdan Az* (1991); Marianne Wiggins, *Renk*, (1992); Toni Morrison, *En Mavi Göz*, (1993); Rose Tremain, *Renk* (2008); Robert Thurman, *Tibet'in Mücevher Ağacı*, (2006); Burton G. Malkiel, *Borsada Rasgele Bir Seyir*, (2007); Herbert F. Baldwin, *Trakya'da Bir Savaş Fotoğrafçısı*, (2012).

içindekiler

sunuş

jack london ve *demir ökçe* üzerine / h. bruce franklin.9

demir ökçe

bölüm 1: kartalım.....19
bölüm 2: meydan okumalar.....35
bölüm 3: jackson'un kolu.....51
bölüm 4: makine köleleri.....63
bölüm 5: bilgi severler.....73
bölüm 6: ilk belirtiler.....95
bölüm 7: piskopos'un görüşü.....103
bölüm 8: makine kırıcılar.....110
bölüm 9: bir düşün matematiği.....126
bölüm 10: girdap.....142
bölüm 11: büyük serüven.....152
bölüm 12: piskopos.....160
bölüm 13: genel grev.....172
bölüm 14: sonun başlangıcı.....181
bölüm 15: son günler.....190

bölüm 16: son.....197
bölüm 17: kırmızı üniforma.....207
bölüm 18: sonoma'nın gölgesinde.....215
bölüm 19: dönüşüm.....224
bölüm 20: yitik oligark.....233
bölüm 21: kükreyen koca canavar.....241
bölüm 22: chicago komünü.....248
bölüm 23: uçurum insanları.....261
bölüm 24: karabasan.....275
bölüm 25: teröristler.....282

sonsöz

tarihsel bir bakış açısından *demir ökçe* /
anthony mederith.....284

h. bruce franklin

jack london ve *demir ökçe* üzerine

Demir Ökçe 1908'de yayımlandı. Philip Foner, bu kitabı "yirminci yüzyılda, geleceği belki de en şaşırtıcı biçimde gözler önüne seren bir yapıt" olarak nitelendirmiştir. Yüzyılın son on yıllarından geriye dönüp baktığımızda, bu öngörü bize abartılı gelmiyor. Çünkü *Demir Ökçe* artık her geçen yıl zamana daha uygun, daha canlanmış gibi görünüyor.

Jack London bu romanı 1906'da kaleme aldığında, 1905 Rus devrimi Çar'ın ordusu, gizli polis ve terörist çeteceler tarafından ezilmişti. Bu korkunç yenilgi sonrası, 1917 Rus devriminin zaferle gerçekleşeceğini çok az kişi öngörmüştü. Günümüz bakış açısından bu olguları yaşadığımız yüzyılın biçimsel oluşumları olarak görebiliriz. Ne de olsa, insan ırkını geleceğini belirleyemeye odaklı genişletilmiş ateşli bir savaşım dönemi olan bir küresel devrim çağında yaşamaktayız. Bu savaşım, dünyanın en çok çalışan yoksullaştırılmış kitleleriyle onların sırtından üç yüz yıldır çözülmeden çıkar sağlayan ayrıcalıklı azınlıklar arasındaki çatışmayı varsayan *Demir Ökçe*'nin öngörüsüdür.

London'ın bazı öngörüleri çok çabuk gerçekleşti. *Demir Ökçe*'nin yayınlanmasından daha beş ay sonra, 1908 Temmuz ayında, ABD'de, daha sonra ilk kez, Soruşturma Bürosu



olarak bilinen bir ulusal gizli polis örgütü kuruldu. On iki yıldan daha kısa bir süre sonra da işçilerin politik örgütlenmeleri üzerinde, London'ın öngördüğü, şiddetli baskılar uygulanmaya başlandı. Bir gece içinde-2 Ocak 1920'de-Adalet Bakanlığı başsavcısı Palmer'ın genç yardımcısı J. Edgar Hoover tarafından yetmiş kentte eş zamanlı olarak baskınlar düzenlendi. İşçiler sürüklenerek evlerinden alındı, dövüldü ve baskı makineleri parçalandı ve binlerce eylemci hapse atıldı. Dört yıl sonra, Hoover, çok geçmeden Federal Soruşturma Bürosu olarak adlandırılan kurumun başına getirildi.

Bu arada, ilk kez *Demir Ökçe*'de öngörülmüş ve Benito Mussolini tarafından oluşturulmuş kapitalist politik güç biçimi olan Faşizm Avrupa'yı işgal etmeye başlamaktaydı. 1922'de faşistler Roma'ya girdi ve hükümeti devirdi; iki yıl içinde de İtalya'yı yönetmeye başladı. *Demir Ökçe* İtalya'da 1929'da yayınlandı. Kitabın çevirmeni özenle yazılmış önsözünde, "plütokrasi ile halk arasında ne zaman çıkacağı bilinmeyen çatışmanın patlak vereceğini" öngörmüştü. Faşist hükümet *Demir Ökçe*'nin tüm ucuz kopyalarını ve London'ın diğer devrimci yapıtlarını rejimi değiştirmeye yönelik bir komplonun parçası olduğu gerekçesiyle birkaç ay içinde yasaklamıştı. Bununla birlikte, pahalı kopyaların, "kültürlü sınıfın elinde kaldığı sürece" (*New York Times*'ın 10 Ekim 1929 tarihli sayısının kapağında yayınlandığı gibi) hükümet için bir tehdit unsuru görülmediğinden basılmasına izin veriliyordu. Üç yıl sonra, Demir Ökçe'nin basılmış olduğu Milano'da konuşan Benito Mussolini: "Bugün size tam bir gönül rahatlığıyla söyleyebilirim ki, yirminci yüzyıl bir faşizm yüzyılı olacaktır...," diyordu.

London oligarşinin "Demir Ökçe'sindeki" olay örgüsünü sanki yarattığı modeller daha sonraki, adım başı gizli polisleri, denetimsiz militarizmi ve devlet destekli terör gruplarıyla İtalya, İspanya, Portekiz, Romanya, Bulgaristan,

Macaristan ve Almanya gibi yirminci yüzyılın faşist devletlerine dönüşmüş gibi işlemiştir. Ve faşizm konusunda en can alıcı noktaya değinir: faşizm, oligarşinin ekonomik ve politik gücünün işçi sınıfı devriminin ciddi tehdidi altında olduğu duygusuna kapıldığı zaman kapitalist bir devletin kabul ettiği bir yönetim biçimidir.

Bugün, kuşkusuz, Faşizm ve Nazizmin İkinci Dünya Savaşı ile yenilgiye uğradığını ve yok edildiğini düşünenler de var. Bunlar Aimé Césaire'in *Sömürgecilik üzerine Söyleşi* adlı kitabında Nazizm "yandaşları" olarak suçladığı kişilerle aynıdır, çünkü bunlar, "yalnızca Avrupalı olmayanlara uygulandığında, her zaman için faşizmi "bağışlar" göz ardı eder ve onu yasalaştırırlar." Bu nedenle Şili'de General Pinochet, İran Şahı, Chiang Kaishek, Haiti'de Duvalier, Pakistan'da General Ziya,Vietnam Generalleri Thieu ile Ky, Filipinlerde Marcos, Nicaragua'da General Somoza, Mısır'da Kral Faysal, Küba'da General Batista, Fas'ta Kral Hüseyin, Suudi Arabistan kraliyet ailesi, Paraguay'da Stroessner ile daha diğer birkaçı ile birlikte, günümüz Arjantin, Brezilya, Zaire, Endonezya, Güney Kore, Güney Afrika (ki burada iktidar partisi liderleri "Hıristiyan Milliyetçiliğini" durmadan İtalya'da Faşizm, Almanya'da Milliyetçi Sosyalizm olarak bilinen hükümet biçimlerinin aynısı olduğunu ileri sürerler) rejimleri "Özgür Dünya'mızın" birer parçası olarak tanımlanabilir.

London'ın Demir Ökçe'de yarattığı ortam olarak kehanetlerinin en belirgin olarak, günümüz Amerika'sında gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Joseph Heller'in 1961'de yazdığı *Catch-22*, İkinci Dünya Savaşı sonrası açıkça yenilmiş olan faşist güçlerin Amerikan askeri-endüstriyel ortamında zafere ulaşmış olduklarını "her yerde denetimi sağlayan polis birlikleri" ve iktidardaki Amerikalılarda somutlaşan Mussolini özelliklerini gözlemlemiştir. 1960 ve 1970'li yılların olayları *Demir Ökçe*'yi yeniden gündeme taşımıştır.

London'ın öngördükleri şunlardır: merkez kentler, insan sefilliğinin en karanlık derinliklerine itilen işsiz ve ağır iş emekçi kitleleri için "getto" adını verdiği yerleşim yerlerine dönüşürken, çalışan sınıfın daha ayrıcalıklı kesimi için gösterişli banliyölerin yaratılması; okur yazar olmayanların ve bilgisizlerin çevreye yayılması için kamu eğitiminin ekonomik açıdan bilinçli olarak yozlaştırılması; yeterli besin, sağlık bakımı ve konutların giderek daha çok sayıda kişinin erişiminin ötesinde fiyatlandırılması; hükümet karşıtı olan tüm kurumlara sızan her alana yayılmış gizli polis teşkilatı; kalıcı bir paralı asker ordusu; hükümetin kitapları baskı altına almak ve yayınevlerini yok etmek için gerçek ve düzmece bomba komploları düzenlemesi, ayrılıkçı işçi liderleri, profesörler ve yazarları hedef alan cadı avlarında karşı güçlerin itibarını zedelemesi, çoğunu hapse atması ve çok tehlikeli bulduğu bir kaçını öldürmesi; merkez kentlerdeki ezilmiş halkın anlık kitlesel isyanları; hükümetin paralı askerler ordusu ve polisi ile sokaklarda çatışan kent gerillaları. 1960'lı yılların sonlarında, *Demir Ökçe*'nin yayınlanmasından birkaç ay sonra ortaya çıkan Federal Soruşturma Bürosu, bu romandaki plütokrasinin gizli polisiyle özdeş idi: ajanları ve muhbirleri vatandaşlık haklarını savunanlarını bombalamak ve öldürmeyi planlıyor, savaş karşıtı iş yerlerini yağmalıyor, yakıyor, önemli ayrılıkçı önderlerini göz göre göre katlediyorlardı. London'ın, büyük bir afet olarak kehanette bulunduğu "Uçurum İnsanları"nın paralı askerler ve plütokrasinin gizli polisince katledilmesi, Federal ve eyalet polis görevlerinin baskın yaparak Chicago'da Mark Clark ile Fred Hampton'ın* uykularında aldatılarak öldürülmesi olayı ile benzerlik göstermektedir.

---

* Mark Clark ve Fred Hampton, 1969'da, yüze yakın kurşunla FBI ve Chicago polisince öldürüldüğü düşünülen, vatandaşlık hakları için savaşım veren Kara Panter üyeleri. (ç.n.)

London, kapitalist sınıfın, geleceğini tehlikede gördüğünde ne denli acımasızlık ve vahşilik sergileyebileceğini diğer tüm çağdaşlarından daha iyi anlamıştı. Aslında, *Demir Ökçe*'nin, sosyalist basında bile, bu kadar hor görülmesinin nedeni bu öngörülerdir. Ancak bunlar London'un en can alıcı sezgileri değildi.

Onun en sezgisel öngörüsü, kapitalist sınıfın gelecek on yıllar içinde kendini ve gücünü koruyabilmesini güvence altına alacak araçları belirleyen bir stratejiydi. Yönetici sınıfın aşırı kazançları ile işçi sınıfının bir kesimini satın alarak bu kesimi eritip bir "emek aristokrasisine" dönüştürerek, geri kalan işçi sınıfı üzerinde denetim sağlayacak ana araç olarak kullanabileceğini öngörmektedir. Bu, Marksist kuram ya da Amerikan emek tarihi için bütünüyle yeni bir kuram değildi. Bununla birlikte, *Demir Ökçe* ilk yayınlandığında Leon Trotsky 1937'de, "bir devrimci Marksist bile, finans sermayesi ile emek aristokrasisi arasındaki böylesi bir korkunç birliktelik görüngüsünü aklından geçirmemiştir," diyecek kadar ileri gitmiştir.

London, nasıl oldu da, bu geleceği sezgisel olarak görme yetisi kazandı? Bu sorunun yanıtı, bence, onun farklı sınıflar içinde yaşamış olduğu çelişkili deneyimlerdir. Jack London ıstıraplı bir yoksulluk ve çalışma ortamında yetişmişti; onun ilk sınıf kimliği bir kenar mahallede ve fabrikada yoğrulmuştu. Fabrika işlerinin rutin öğütme sürecinden geçtikten sonra, on beş yaşında San Francisco Körfezi'nin en bıçkın istiridye korsanlarından biri olmuştu. Yabanıl serüvenler, kavga gürültü, içki ve kendi kendini tutkulu bir biçimde eğitme deneyimi içinde, London, Nietzsche'den doğrudan esinlenen, tüm dünyayı ele geçiren bir üstün insan olarak algılamaya başlamıştı. Onu sosyalizme yönlendiren şey, bir New York cezaevinde bir işçi mahkûm olarak kalırken, bu kahraman, üstün insan algısının devletin demir ökçesi al-

tında ezildiğini anlaması olmuştu. "Nasıl Sosyalist Oldum" (1903) adlı kitabında, "hiçbir ekonomik tartışma, Sosyalizm mantığının ve kaçınılmazlığının hiçbir net açıklaması, beni, çevremde yükselen ve giderek dipteki perişanlığa doğru kaymakta olduğumu duyumsadığım Toplumsal Uçurumun duvarları kadar derinden ve içten etkilememişti," diye açıklamada bulunur.

Demir Ökçe'de adıyla, güçlü bir sosyalist önder olarak kahraman rolünü simgeleyen Ernest Everhard'ın, Jack London'ın en çok olmayı dilediği bir insan tipi olduğu su götürmez. London, kendisinin fiziksel bir kopyası olan Everhard'ın ağzından en ateşli sosyalist söylemlerini dile getirir. Bununla birlikte, Everhard'ı London'ın tek uzantısı olarak görenler romanı ciddi bir biçimde yanlış okuyor demektir. Cezaevlerinde, ümitsiz uzun süreli sarhoşluk nöbetlerinde, saati on sente çift vardiya çalışılan konserve fabrikalarında, kapitalist toplumun diplerinde tehlike içinde yaşayan uçurum insanları da aynı zamanda yazarın birer uzantısıdır. Ve 1906'da Amerika'nın en çok sevilen ve en çok para ödenen yazarlarından biri olarak, Jack London satın alınmış emek aristokrasisinin bir parçası olmanın nasıl bir şey olduğunun da bilincine varmıştır. Bunun da ötesinde, romanın en göze çarpan alay konularından biri London'ın, devrimcilerin gizli yer altı sığınaklarının en zengin ve en kötücül kapitalistlerden birinin çiftliğinde konumlandırmış olmasıdır ve bu çiftlik aslında Jack London'ın kendisine aittir. London'ın kurnazlık içermeyen geleceği görme yetisi, kapitalist toplum yaşantısının aşırı uçları arasındaki çelişkilerin yarattığı ve de parçaladığı bir insan olarak derinden içselleştirmiş olduğu gerçekleri ortaya çıkarabilme ve sergileme özelliğinden kaynaklanmaktadır.

Ancak Jack London *Demir Ökçe*'de kendini aşmaktadır. Ernest Everhard görünüşte bir kahraman olsa da, ilgi odağımız giderek gerçek kahraman, asıl öyküyü anlatan, çok

hünerli ve yiğit devrimci kişilik kazanan karısı Avis'e yönelir. Roman, kuşkusuz Amerikalı sosyalist yoldaşları için kapitalistlerin alt edilmesinde bütünüyle seçim sandığına güvenmelerinin korkunç bir yanılsama olduğu konusunda London'ın bir uyarısıdır. Ama Everhard'ın kapitalistlere karşı aşırı erkeksi kükreme tarzının da aynı derecede tehlikeli olduğu anlaşılmaktadır. Demir Ökçe gücünü pekiştirdikçe, devrimciler de, uygun biçimde adlandırdıkları kızlık soyadı Cunningham olan Avis'in ("kuş") geliştirdiği karmaşık yer altı barınağına daha çok bağlı kalmak zorunda kalırlar.

London'ın beyaz üstünlüğü görüşleri, şaşırtıcı ölçüde erkek üstünlüğü görüşleri derecesinde yok olmaktadır: Japon proletaryası da sosyalistler kadar devrimci olarak görülür; Meksikalı yoldaşlar "*Demir Ökçe*'nin düşlediğinden çok daha güçlü" çıkarlar; Chicago afetine doğru yol almakta olan trenin soyunma odasındaki melez zenci kadın devrimci gizli ajanlardan biridir. Çağdaşı olan sosyalist yoldaşlar gibi, London da kuşkusuz dünyadaki beyaz olmayan halkın yirminci yüzyılın ikinci yarısında devrimci güçlere önderlik edebileceklerini anlamaktan yine çok uzaktı.

Demir Ökçe içinde bulunduğumuz savaşımın yabanıllığını ürkütücü bir açık sözlülükle sunmakta. Chicago'daki kent içi savaş girdabı gibi etkileyici sahneleri okudukça, bu olayları, kişiliksiz Önsözleri ve yavan dipnotlarıyla anlatan yirmi yedinci yüzyılın sosyalist dünyası bilim adamlarından çok daha derinlemesine anlarız. London, kapitalist toplumun kendi iç çelişkileriyle parçalandığı bir çağda bu toplumun bireyleri olarak *Demir Ökçe*'nin-bizleri ezip geçip, yüzlerimize basıp yürüyerek-böbürlenmesinin gerçekleşmesine engel olmak amacıyla romandaki düşsel devrimciler kadar şiddetli savaşım vermemizi önermektedir.

Newark, New Jersey, 21 Nisan 1980

demir ökçe

bölüm
bir

kartalım

Yumuşak yaz esintileri kızılağaçları kımıldatıyor. Wildwater Nehri, yosunlu taşlar üzerinde tatlı bir ahenkle çağlayarak akıyor. Güneş, kelebekler üzerinde parıldıyor ve her yerden arıların insanı mayıştıran vızıltıları yükseliyor. Öyle sessiz ve huzurlu bir yerde oturmuş, düşüncelere dalmışım ancak içim rahat değil. Beni huzursuz yapan, işte bu sessizlik. Gerçekdışı gibi geliyor bana. Tüm dünya sessiz, ancak fırtına öncesi sessizliği. Kopacak olan fırtınanın ihanetine karşı kulak kabartıyor, tüm duyularımı uyarıyorum. Ah, zamanından önce olmasın! Zamanından önce olmamalı![1]

Huzursuz olmam şaşılacak şey değil. Düşünüp duruyorum, kendimi alamıyorum düşünmekten. Uzun zamandır öyle yoğun bir hayatım oldu ki huzur ve sessizlik içimi daraltıyor, ölüm ve yıkımın çok yakında pat diye önüme çıka-

1. İkinci Devrim, Avrupalı önderlerle işbirliği yapmış olmasına karşın, daha çok Ernest Everhard'ın işiydi. Everhard'ın yakalanışı ve gizlice infaz edilmesi MS 1932 baharının önemli bir olayı idi. Devrim için o denli kapsamlı hazırlanmıştı ki, isyancı arkadaşları onun planlarını gerçekleştirmekte çok az karışıklık ve gecikme yaşamışlardı. Everhard, karısının California, Sonoma Hills, Wake Robin'deki küçük kulübesine gitmesinden önce öldürülmüştü.



cağı üzerine kafa patlatmaktan kendimi alamıyorum. Kulaklarımda ezilmişlerin çığlıkları çınlıyor; geçmişte[2] de olduğu gibi tatlı, hoş gövdelerin bozulup paramparça edilişini ve ruhların şiddetle, gururlu bedenlerden sökülüp Tanrı'nın önüne fırlatılışını izliyorum. Böylelikle, biz zavallı insanlar, yeryüzüne kalıcı barış ve mutluluk getirmek amacıyla, işte böyle kıyım ve yıkımlara karşı mücadele verip sonumuza erişiyoruz.

Ve sonuçta yalnızım. Gelecekte neler olacağını düşünmediğim zaman, eskiden olmuş ve artık olmayacak olanları düşünüyorum. Yorulmak nedir bilmeyen kanatlarıyla boşluğu alt ederek güneşine doğru yükselen, insan özgürlüğü idealiyle yanıp tutuşan kartalım. O burada olmadığı için göremese de kılımı kıpırdatmadan onun ortaya koyduğu o önemli olayı bekleyemem. Yıllarını tüm varlığıyla bu işe adamış ve bu uğurda canını vermişti. Onun eseriydi bu. O yaratmıştı.[3]

İşte bu kaygılı bekleyiş süresi içinde kocam hakkında yazacağım. Onun karakterine tek başıma, yaşayan tüm insanların tutabileceğinden fazla ışık tutabilirim. Böylesine soylu bir karakter yeterince parlak biçimde sergilenemez. O harika biriydi, ona duyduğum aşk cömert hale gelirken, en büyük kaygım, onun yarın doğacak güne tanıklık edemeyecek olmasıdır. Başarısız olamayız. Kocam çok cesurca ve kendinden emin bir şekilde hazırlanmıştı. Kahrolsun Demir Ökçe! Yere serdiği insanlık, pek yakında onu geldiği yere gönderecektir. Laf ağızdan çıktığında, dünyanın tüm emekçi sahipleri ayaklanacaktır. Dünya tarihinde, daha böyle bir şey görülmedi.

---

2. Avis, burada kuşkusuz, Chicago Komünü'ne atıfta bulunuyor.

3. Avis Everhard'a olan tüm saygımızla, Everhard'ın İkinci Devrim'i planlayan birçok yetenekli önderden biri olduğu belirtilmelidir. Bugün, yüzyıllar içinden geriye dönüp baktığımızda, o yaşamış olsaydı bile sonuçta, İkinci Devrim'in getirdiğinden daha az felaket getirmeyeceğini güvenle söyleyebiliriz.

Emek dayanışması güvence altında ve ilk kez dünyanın genişliği kadar geniş çapta bir uluslararası Devrim olacak.[4]

Gördüğünüz gibi kafam neler olacağıyla dolu. Aklımda öyle yer etmiş ki, uzun süredir Devrim'le yatıp, Devrim'le kalkıyorum. Bu nedenle, onu düşünmeden kocamı düşünemiyorum. Kocam Devrim'in ruhuydu; bu ikisini düşüncelerimde nasıl olur da ayırabilirim?

Söylediğim gibi, kocamın karakterine tek başıma fazlasıyla ışık tutabilirim. Onun özgürlük için çok çaba harcadığı ve acı çektiği çok iyi bilinir. Şu kaygı dolu son yirmi yıl boyunca onunla birlikte olduğum için ne kadar çok çalıştığını ve ne denli acı çektiğini, sabrını, tükenmez çabalarını, daha iki ay önce uğruna canını verdiği davaya olan sonsuz bağlılığını iyi bilirim.

Ernest Everhard'ın nasıl yaşamıma girdiğini –onunla nasıl tanıştığımı, ben onun bir parçası olana dek nasıl ilerlediğini ve yaşamımı biçimlendirdiği büyük değişimleri– şimdi basitçe anlatmaya çalışacağım. Böylece, siz de ona benim gözlerimle bakabilir ve benim tanıdığım gibi onu tanıyabilirsiniz, benim için dile getirmesi çok gizli ve tatlı olanlar dışında.

Ernest ile ilk kez, 1912 Şubat ayında, Berkeley'deki evimize, babamın[5] konuğu olarak akşam yemeğine geldiğinde

---

4. İkinci Devrim, gerçekten uluslararası olmuştu. Görkemli bir plan vardı, bir tek kişinin dehasıyla gerçekleşmeyecek kadar görkemliydi. Emekçiler, dünyanın tüm oligarşilerinde ayaklanmak için bir işarete bakıyordu. Almanya, İtalya, Fransa ve tüm Avusturalya emekçilerin ülkeleriydi, sosyalist devletlerdi. Devrim'e destek olmaya hazırlardı. Kahramanca davrandılar; bu nedenle İkinci Devrim bastırıldı, dünyanın birleşik oligarşilerince ezildiler ve sosyalist hükümetlerin yerini oligarşik hükümetler aldı.

5. Avis Everhard'ın babası John Cunningham, California'da, Berkeley Devlet Üniversitesi'nde profesördü. Alanı fizik idi. Ayrıca özgün araştırmalar yapmıştı ve bir bilim insanı olarak seçkin bir yeri vardı. Bilime olan asıl katkısı, elektronlar konusundaki çalışmaları ve maddenin son birimiyle gücün son

tanıştım. Ona karşı olan ilk izlenimimin olumlu olduğunu söyleyemem. O da diğerleri gibiydi ve herkesin toplanmasını beklediğimiz konuk odasındaki görüntüsü oldukça uyumsuzdu. Babamın özel deyişiyle o gece, "papazlar gecesi" idi ve Ernest'in, kuşkusuz, o din adamları arasında yeri yoktu.

Her şeyden önce, giysileri üzerine oturmuyordu. Bedenine uymayan, koyu renk, vücuduna göre ayarlanmamış bir hazır takım giyiyordu. Aslında, hazır takımlar ona hiç uymazdı. O gece de her zamanki gibi kumaş, kaslarına uyarak kabarmış, ceketinin sırt kısmı da geniş omuzları arasında bumburuşuk olmuştu. Ensesi, para için dövüşen boksörlerinki[6] gibi kalın ve güçlüydü. Bence, babam onu toplumcu bir düşünür ve bir nalbant eskisi olarak keşfetmişti. Gerçekten de o şişkin kasları ve boğa boynu babamı doğruluyordu. O anda değerlendirmemi yaptım: O bir tür deha, işçi sınıfının Kör Tom'u[7] idi.

Ve sonra benimle tokalaştı! Güçlü ve sıkı bir tokalaşmaydı ama kara gözleriyle bakışı bence küstahçaydı, fazla küstahça. Bildiğiniz gibi, ben o çevrenin insanıydım ve o dönemde güçlü bir sınıf sezgisine sahiptim. Benimle aynı sınıftan bir adamın bu denli küstah olması, neredeyse bağışlanamaz bir durum olurdu. O anda, gözlerimi düşürmekten kendimi alamamış ancak, orta yaşlı, sevdiğim, tatlı ve ciddi bir adam olan Piskopos Morehouse'u selamlamak için

---

biriminin özdeş olduğunu, her zaman için, tartışmasız göstermiş olduğu "*Madde ve Enerjinin Özdeşliği*" adlı anıtsal kitabıdır. Bu düşünce, daha önce, Sir Oliver Lodge tarafından ve yeni radyoaktivite alanında diğer öğrenciler tarafından da başlatılmış fakat sunumu yapılmamıştı.

6. O günlerde para için dövüşmek bir gelenekti. Yumruk yumruğa dövüşürler, biri bilincini yitirerek yenildiğinde ya da öldüğünde yenen parayı alırdı.

7. Bu belirsiz gönderme, 19. yüzyılın ikinci yarısı Hıristiyanlık döneminde dünyayı kasıp kavuran kör bir zenci müzisyenle ilgilidir.

bakışlarımı kaçırdığımda rahatlamıştım. O da görünüş ve iyilik açısından İsa gibi bir bilgeydi.

Densizlik olarak algıladığım Ernest Everhard'ın bu küstahlığı, aslında onun kişiliğini yansıtan hayati bir ipucuydu. Yalın, doğru, korkusuzdu ve geleneksel davranış biçimleriyle zaman kaybetmeyi reddediyordu. Uzunca bir süre sonra, "Sizden hoşlandım" diye bir açıklama yaparak, "Hoşuma giden bir şey olduğunda neden doya doya bakmayayım?" demişti. Onun hiçbir şeyden korkmadığını söylemiştim. Aristokrat olamayan bir toplulukta bulunmasına karşın, özünde bir aristokrattı. Nietzsche'nin[8] tanımladığı gibi bir üstün insan, sarışın canavardı ve ayrıca, demokrasi ateşiyle yanıyordu.

Diğer konuklarla tanışma uğruna ve olumsuz izlenimim yüzünden, o işçi sınıfı filozofonu tamamen unutmuşum, yemekte bir ya da iki kez –özellikle art arda konuşan iki papazı dinlerken gözlerini kırpıştırmasına rağmen– gözüme ilişti. Bence, mizah duygusu vardı ve giysisinin durumunu bağışlamış gibiydim. Ama zaman geçtikçe ve akşam yemeği ilerledikçe, papazlar sonu gelmez bir şekilde işçi sınıfı ve işçi sınıfının kilise ile ilişkisi, kilisenin ne yaptığı üzerine konuşurken onun ağzını bıçak açmamıştı. Ernest'in konuşmamasının, babamın canını sıktığını fark ettim. Bir ara, konuşmadaki geçici sessizliği fırsat bilerek ona bir iki söz etmesini söylemiş, fakat Ernest omuz silkmiş, "Söyleyecek bir şeyim yok" diyerek tuzlu badem yemeyi sürdürmüştü.

Ancak babam karşı konulacak biri değildi. Bir süre sonra şöyle dedi:

---

8. Friedrich Nietzsche, on dokuzuncu yüzyıl Hıristiyanlık döneminin, gerçeğin pırıltılarını yakalayan, ancak ölmeden önce kendisinin insan düşüncesinin o büyük çemberinde dolandığını ileri sürerek aklını yitiren düşünür.

"Aramızda bir işçi sınıfı üyesi var. Konuyu herkes için ilginç ve yeni bir bakış açısından dile getireceğinden kuşkum yok. Sözünü ettiğim kişi Bay Everhard'dır."

Diğer konuşmacılar, zorlama bir ilgiyle Ernest'e görüşlerini açıklaması için destek verdiler. Ona karşı olan yaklaşımları öylesine hoşgörülü ve kibardı ki, aslında neredeyse baskıcıydı. Ernest'in bunun bilincinde olduğunu ve bu durumdan memnun olduğunu anladım. Çevresine yavaşça bakındığında, gözlerinde gülümseyen bir parıltı sezmiştim.

"Kiliseyle ilgili tartışmalara hürmette tecrübeli değilim" diyerek başladı ve alçak gönüllük ve kararsızlık göstererek duraksadı.

Oradakiler, "Devam et" dedi. Dr. Hammerfield de "İçten olduğu sürece, herkesin doğru bildiğini söylemesinde bizim için bir sakınca yok" diye ekledi.

"O zaman, içtenliği gerçeklikten ayırıyor musunuz?" diyerek, hemen bir kahkaha attı Ernest.

Dr. Hammerfield yutkundu ve yanıt vermeyi başarabildi: "En iyilerimiz de yanılabilir genç adam, en iyilerimiz de."

Ernest o anda tutum değiştirerek, tümüyle başka bir adam olmuştu.

"Peki, o zaman" diye yanıtladı ve "İzninizle sözlerime, hepinizin yanıldığını söyleyerek başlayacağım. İşçi sınıfı hakkında hiçbir şey bilmiyorsunuz. Sosyolojik bakışınız da düşünme yönteminiz kadar kötü ve değersiz" dedi.

O sesi ilk duyuşumda beni irkilten şey, ne söylediği değil, nasıl söylediğiydi. Gözleri kadar cesurdu. Beni ürperten bir çağrı sesiydi. Masadaki herkes, sarsılarak tekdüzelikten ve uyuşukluktan silkindi.

"Evet, genç adam, yöntemimizdeki o denli korkunç kötü ve değersiz olan şey nedir?" diye sordu Dr. Hammerfield. Sesinde ve konuşma biçiminde hoş olmayan bir ton vardı.

"Sizler metafizikçisiniz. Her şeyi metafizikle kanıtlayabiliyorsunuz; böylelikle her metafizikçi, bir diğerinin yanlışını –işine geldiği gibi– kanıtlayabiliyor. Siz, düşünce dünyasının anarşistlerisiniz. Çılgın, evren yaratıcılarısınız. Her biriniz kendi düşlerinize, kendi isteklerinize göre oluşturduğunuz bir evreni mesken tutmuşsunuz. İçinde yaşıyor olduğunuz gerçek dünyayı tanımıyorsunuz ve düşünce biçiminizin, zihinsel bir sapma yapmadığı sürece, gerçek dünyada yeri yok.

Masada oturup sürekli konuşmalarınızı dinlerken aklıma ne geldiğini biliyor musunuz? Bana, Ortaçağ'da bir iğnenin ucunda kaç meleğin dans edebileceğini sorgulayan ciddi ve bilge skolastik dünyanın tartışmalarını anımsattınız. Sayın baylar, yirminci yüzyılın aydın yaşamından, on bin yıl öncesinin ormanlarında büyü yapan Kızılderili tıp adamları kadar uzaktasınız."

Ernest konuşurken, hoş bir tutku içinde görünüyordu; yüzüne renk geldi, gözleri parlıyordu ve çenesi saldırgan bir biçimde çalışıyordu. Konuşma tarzı öyleydi, her zaman insanları coştururdu. Balyoz gibi inen saldırıları onu dinleyenleri sürekli kendinden geçirirdi. Ve oradakiler de o anda, kendinden geçiyorlardı. Papaz Morehouse öne eğilmiş, dikkatle dinliyordu. Dr. Hammerfield, öfke ve kızgınlıktan kıpkırmızı kesilmişti. Ötekiler de öfkelenmişti, bazıları ise memnuniyet ve kibirle gülümsüyordu. Bana gelince, konuşmayı çok eğlenceli bulmuştum. Babama bir göz atınca, böyle bir bombardımanı başlatmaktan sorumlu kişi olarak kıkır kıkır güleceğinden korktum.

Dr. Hammerfield, "Sözleriniz oldukça belirsiz" diyerek araya girdi. "Bizi metafizikçi olarak adlandırmakla, tam olarak ne demek istiyorsunuz?"

"Size metafizikçi dememin nedeni, metafiziksel olarak akıl yürütmenizdir" diye sözlerini sürdürdü Ernest. "Sizin akıl yürütme yönteminiz bilime ters düşüyor. Sonuçlarını-

zın geçerli bir yanı yok. Her şeyi kanıtlayabileceğiniz gibi, hiçbir şeyi kanıtlayamazsınız ve aranızdan hiçbir ikili bir konu üzerinde anlaşamaz. Her biriniz, kendisini ve evreni açıklamak için kendi bilincine başvurur. Kendinizi ayakkabı bağlarınızla, ancak bilincinizi kendi bilincinizle açıklayabildiğiniz kadar kaldırabilirsiniz."

"Anlamıyorum" dedi Papaz Morehouse. "Aklımızla ilgili her şey bana metafizik gibi görünüyor. Tüm bilimlerin en doğru ve ikna edici olanı matematik salt metafiziktir. Bilimsel olarak akıl yürüten bir kişinin her düşünme süreci de metafiziktir. Benimle aynı fikirde değil misiniz?"

Ernest, "Sizin de söylediğiniz gibi, anlamıyorsunuz" diye yanıtladı. "Metafizikçiler, kendi öznelliklerinden yola çıkarak tümdengelimle akıl yürütür. Bilim insanı ise deneylerin gerçekliğinden yola çıkarak tümevarımla akıl yürütür. Metafizikçi, kuramdan gerçeğe, bilim insanı gerçeklerden kurama doğru akıl yürütür. Metafizikçi, evreni kendine göre açıklar, bilim insanı ise kendini evrene göre açıklar."

Dr. Hammerfield, "Tanrıya şükür olsun ki, bilim insanı değiliz." diye sakince mırıldandı.

"Peki, nesiniz o zaman?" diye sordu Ernest.

"Filozofuz."

Ernest gülerek, "İşte, görüyorsunuz, gerçek ve somut olan yeryüzünü bir kenara bırakıyor, bir söze bakıp uçan makinelerle göğe yükseliyorsunuz. Ne olur ayaklarınız yere bassın ve bana felsefe ile ne demek istediğinizi söyleyin" dedi.

"Felsefe, (Dr. Hammerfield duraklayarak boğazını temizledi) felsefeci kafa yapısına ve mizacına sahip kişilere yönelik değilse, geniş kapsamlı olarak tanımlanamayan bir konudur."

Ernest, bu iğnelemeye aldırış etmedi. Konuyu, her zaman karşı tarafın yüzüne vururdu ve şimdi de yüzünde dostça bir gülümseme ve konuşmayla öyle yaptı.

"Bu durumda, şu anda yapacağım felsefe tanımını kuşkusuz anlarsınız. Yalnız, tanımı yapmadan önce, sizden ya hatayı göstermenizi ya da sessiz bir metafizikçi olarak yerinizde kalmanızı istiyorum. Felsefe, adeta tüm bilimlerin en geniş kapsamlı olanıdır. Akıl yürütme yöntemi, herhangi bir özel bilim ve tüm bilimlerinki ile aynıdır. Aynı akıl yürütme yöntemiyle, tümevarım yöntemiyle felsefe, belirli tüm bilimleri kaynaştırıp tek bir bilim altında birleştirir. Spencer'in dediği gibi, belirli bir bilime özgü veriler, kısmen bir araya toplanmış bilgilerdir. Felsefe, tüm bilimlere özgü olan bilgileri bir araya getirir. Felsefe bilimlerin bilimi, bilimlerin efendisidir, nasıl isterseniz. Tanımımı beğendiniz mi?"

Dr. Hammerfield, "Çok inandırıcı, çok inandırıcı." diye isteksizce mırıldandı.

Ancak Ernest acımasızdı.

"Unutmayın!" diye uyararak, "Yaptığım tanım metafizikçiler için ölümcüldür. Eğer tanımımda bir kusur bulamazsanız, daha sonra metafiziksel savlar ileri sürme yetkiniz yoktur. Tüm yaşamınız boyunca o kusuru aramalı ve bulana dek metafiziksel olarak sessiz kalmalısınız" dedi.

Ernest bekliyordu. Sessizlik can sıkıcıydı. Dr. Hammerfield kederli ve afallamış bir haldeydi. Ernest'in balyoz gibi inen saldırısı canını sıkmıştı. Böyle yalın ve dolaysız bir tartışma tarzı alışkın olmadığı bir şeydi. Masanın etrafındakilere yalvarırcasına bakındı, ama kimseden ses çıkmadı. Babamı peçetesinin altından sırıtırken yakaladım.

Ernest, Dr. Hammerfield'in bozguna uğradığını anlayınca, "Metafizikçileri saf dışı bırakmak için başka bir yol var" dedi. "Onları yaptıkları işe göre yargılayın. Havadan sudan düşlerle ve kendi gölgelerini tanrılarla karıştırmanın ötesinde insanlık adına ne yararları dokunmuştur? İnsanların mutluluğuna katkıları olduğunu kabul ediyorum; ancak insanlık için elle tutulur ne yapmışlardır? Bilim insanları kan dolaşı-

mını araştırırken onlar, yüreğin duyguların merkezi olduğu üzerine, yanlış kullanım için kusura bakmayın Ama felsefe yaptılar. Onlar kıtlık ve salgın hastalıkların Tanrı'nın cezası olduğunu ileri sürerken, bilim insanları tarım ambarları ve kentlere kanalizasyon yapıyorlardı. Kendi isteklerine göre biçim verip tanrılar inşa ederken, bilim insanları köprüler ve yollar inşa ediyorlardı. Bilim insanları Amerika'yı keşfedip gökyüzünü ve yıldızları araştırırken, onlar dünyayı evrenin merkezi olarak görüyordu. Kısacası, metafizikçiler insanlık için, kesinlikle, hiçbir şey yapmadı. Bilim, adım adım ilerlerken, onlar geri adım atıyordu. Bilimin doğrulanmış bulguları, onların şeylere getirdiği öznel açıklamaları çökerttikçe, onlar şeylere en son doğrulanmış bulguların açıklamalarını da içeren yeni öznel açıklamalar getirdiler. Sonsuza dek bunu yapmayı sürdüreceklerinden kuşkum yok. Beyler, bir metafizikçi bir tıp adamıdır. Sizinle, kürklere bürünmüş, balina yağı yiyen bir Eskimo tanrısı arasındaki fark, ancak birkaç bin yıl öncesinde doğrulanmış gerçekler arasındaki fark gibidir. İşte bu kadar."

Dr. Ballingford, gururlu bir biçimde, "Ama Aristo'nun düşünceleri Avrupa'yı on iki yüzyıl yönetti ve Aristo bir metafizikçiydi" dedi.

Masa çevresine göz atan Dr. Ballingford, kafa sallamalar ve gülümsemelerle onaylanıp ödüllendirildi.

Ernest, "Verdiğiniz örnek çok talihsiz" diye yanıtladı onu. "İnsanlık tarihinin çok karanlık bir dönemine değiniyorsunuz. O dönemleri, karanlık çağlar olarak adlandırıyoruz. Bilimin metafizikçilerce canına okunduğu, fiziğin felsefe taşını arama çabası, kimyanın da simyacılık, astronominin de astroloji olduğu bir dönemden söz ediyorsunuz. Aristo'nun egemen olduğu düşünce nedeniyle üzgünüm!"

Dr. Ballingford'un canı sıkılmış görünüyordu, sonra kendine gelip parladı:

"Sergilediğiniz bu korkunç tablo içinde, metafiziğin doğası gereği etkili olduğu ve insanlığı o karanlık dönemden çekip kurtardığını ve takip eden yüzyılları aydınlattığını da itiraf etmelisiniz."

Ernest, "Metafiziğin bununla bir alakası yoktu" diyerek hızlıca cevap verdi.

"Ne?" diye haykırdı Dr. Hammerfield. "Keşif yolculuklarına yol açan şey düşünce ve düşler değil miydi?"

Ernest, "Oh, sevgili dostum!" diyerek gülümsedi. "Sanırım, saf dışı kaldınız. Benim felsefe tanımımdaki kusuru henüz bulamadınız. Şu anda sağlam olmayan bir temele dayanıyorsunuz. Ama metafizikçilerin tuttuğu yol budur, o yüzden sizi bağışlıyorum. Yineliyorum, metafiziğin bununla bir alakası yoktu. Ekmek ve tereyağı, ipek ve mücevher, dolar ve sent ve tesadüfen Hindistana'a kara yoluyla ticaret yolunun kapanması keşif yolculuklarına sebep olan şeylerdi. 1453'te Türkler İstanbul'u ele geçirerek kervanların Hindistan'a gidişini engelledi. Avrupalı tüccarlar yeni bir yol bulmak zorundaydı. Keşif yolculuklarının asıl nedeni budur. Colombus, Batı Hint Adaları'na giden yeni bir yol bulmak için denize açıldı. Tüm tarih kitaplarında böyle yazar. Dünyanın doğası, boyutu, biçimi ile ilgili yeni gerçekler öğrenildi ve Batlamyus'un sistemi hafifçe ışık verdi."

Dr. Hammerfield homurdandı.

Ernest sordu, "Bana katılmıyor musunuz? O zaman haksız olduğum nokta nerede?"

Dr. Hammerfield, "Ben sadece kendi fikrimi beyan edebilirim" dedi ters bir çıkışla. "Bu, şu anda ayrıntılarına inmek için fazla uzun bir hikâye."

Ernest, "Bir bilim insanı için hiçbir hikâye fazla uzun değildir" dedi kibarca. "Bilim insanı bu nedenle değişik yerlere gider. Amerika'ya gitmesinin nedeni de budur."

Ernest Everhard'ı tanımaya başladığım o akşamı her anına, her ayrıntısına dek anımsamak benim için bir zevk olsa da tümüyle anlatmayacağım.

Büyük münakaşa hiddetlenmiş ve özellikle Ernest, romantik filozoflar, gölge projektörleri gibi adlar takınca, oradaki papazların yüzü kızarmış ve köpürmüşlerdi. Ernest, onlara sürekli olarak gerçekleri sorgulatıyordu. İçlerinden birini alt ettiğinde zaferle, "Bunlar inkâr edilemez gerçeklerdir!" diye haykırıyor, gerçeklerle coşuyordu. Onlara gerçeklerle çelme takıyor ve onları gerçeklerin ateşiyle topa tutuyordu.

Dr. Hammerfield, "Gerçekler türbesinde ibadet ediyor gibi görünüyorsunuz" diyerek onunla alay etti.

Dr. Ballingford, "Tanrı yok, gerçek var ve Bay Everhard da onun peygamberi oluyor" diye açıklama yaptı.

Ernest onu gülümseyerek onaylamıştı.

"Ben Teksaslılara benzerim" dedi. Bir soru üzerine de, "Gördüğünüz gibi, Missouri'li bir adam her zaman, 'Bana onu göstermek zorundasın' derken, Teksaslı bir adam, 'Onu elimde görmeliyim' der. Buradan yola çıkarsak, onun metafizikçi olmadığı anlaşılır" dedi.

Ernest, başka bir zaman, metafizikçi filozofların gerçeklik sınavını kaldıramadıklarını söyler söylemez Dr. Hammerfield sordu:

"Gerçeklik sınavı da neymiş genç adam? Bugüne dek sizden daha bilge kişilerin kafasını kurcalayan şey neymiş, lütfen açıklar mısınız?"

"Kesinlikle" diye yanıtladı Ernest. Kendinden emin hali onları rahatsız ediyordu. "Bilge kişilerin kafaları gerçeklik konusunda fena halde karışmıştı, çünkü sonrasında öfkeden köpürdüler. Ayakları yere basmış olsaydı, gerçeği kolayca bulabileceklerdi. Her türlü uygulama ve düşünce yoluyla kendilerinin de sınamakta olduklarını anlayacaklardı."

Dr. Hammerfield sabırsızca, "SınAma sınama" diye yineledi. "Şu girizgahı bırakın. Bugüne dek aramakta olduğumuz şeyi verin bize, gerçeklik sınavını. Onu bize verin, biz de Tanrılaşalım" dedi.

Sözlerinde ve hareketlerinde, masadakilerin çoğunun içten içe hoşuna giden, kibar olmayan, alaycı bir kuşkuculuk vardı, ancak Piskopos Morehouse'un canı sıkılmış görünüyordu.

Ernest, "Dr. Jordan[9] kendi gerçeklik sınavını, 'Bu işe yarar mı? Yaşamınızı buna bağlayabilir misiniz?' diyerek çok açıkça dile getirdi" dedi.

Sözlerinde ve davranışında, masadakilerin çoğunun hoşuna giden, kibar olmayan, alaycı bir kuşkuculuk vardı, ancak Piskopos Morehouse'un canı sıkılmış görünüyordu.

Dr. Hammerfield sırıtarak, "Öff!" dedi. "Piskopos Berkeley'i[10] dikkate almadınız. Kendisi hep yanıtsız kaldı" dedi.

"Metafizikçilerin en soylusu o. Ama talihsiz bir örnek oldu. Berkeley'in de onayladığı gibi, kendisinin metafiziği işe yaramadı."

Dr. Hammerfield öfkelenmişti, doğal olarak kızgındı. Sanki Ernest'i hırsızlık yaparken ya da yalan söylerken yakalamış gibiydi.

"Genç adam!" diye parladı, "Bu son sözleriniz, tüm gece söylediklerinizle aynı değerde. Düşük düzeyli ve sağlam bir temele dayanmayan bir varsayım bu."

Ernest uysalca mırıldanarak, "Çok ezilmiş durumdayım" dedi. "Yalnızca bana ne çarptı bilmiyorum. Onu elimde görmeliyim doktor" dedi.

---

9. On dokuzuncu yüzyıl sonu ve yirminci yüzyıl başlarında yaşamış tanınmış bir eğitmen. O dönemde özel bir kurum olan Stanford Üniversitesi'nin başkanıydı.

10. Maddenin varlığına karşı çıkışıyla, zamanın düşünürlerinin kafalarını uzun süre karıştırmış idealist bir monist idi. Ancak bilim konusunda yeni ampirik gerçekler genelleşince, akıllıca ileri sürdüğü savı çökmüştü.

"Elinizde göreceksiniz, evet" diye çıkıştı Dr. Hammerfield. "Nereden biliyorsunuz? Piskopos Berkeley'in metafiziğinin işe yaramadığını, onayladığını bilmiyorsunuz. Elinizde bir kanıt yok. O metafizik her zaman işe yaramıştır delikanlı."

"Berkeley'in metafiziğinin bir işe yaramadığını kanıt olarak gösteriyorum, çünkü..." Ernest, bir an içi durakladı. "Çünkü Berkeley, duvarlar yerine, her zaman kapılardan geçmeyi deniyordu. Çünkü onun yaşamı kuru ekmeğe, tereyağı ve kızarmış bifteğe bağlıydı. Çünkü o, yüzündeki kılı alınca işe yarayan bir jiletle tıraş oldu."

"Fakat bunlar gerçek olaylar!" diye haykırdı Dr. Hammerfield. "Metafizik bir zihin olayıdır."

"Bu olaylar zihinde mi gerçekleşiyor?" diye sordu Ernest yumuşak bir ses tonuyla.

Öteki başıyla onayladı.

Ernest, "Ve bir sürü melek –zihnimizde– bir iğnenin ucunda dans edebilir" diye sürdürdü düşüncesini. "Balina yağı yiyip, kürk giyen bir tanrı da zihnimizde var olabilir ve işe yarayabilir. Zihinde bunun aksini ortaya koyacak kanıtlar yoktur. Sayın doktor, sanırım siz zihninizde yaşıyorsunuz, öyle mi?"

"Aklım benim krallığımdır" diye yanıt geldi.

"Bu, sizin gökyüzünde yaşadığınızı söylemenin başka bir yolu. Ama yemek zamanı ya da bir deprem olduğunda yeryüzüne inersiniz. Doktor, bir deprem sırasında maddi olmayan bir tuğlanın tinsel bedeninize çarpmasından korkmaz mısınız?"

Dr. Hammerfield elini o anda, tamamen bilinçsizce, saçlarının altında kaybolmuş bir yaranın olduğu kafasına götürdü. Ernest, tesadüfen, tam yerinde bir örnekle pot kırmıştı. Gerçekten de Dr. Hammerfield Büyük Deprem'de[11] yıkılan bir baca altında kalarak ölümden dönmüştü. Ve o anda, herkes birden kahkahalara boğulmuştu.

11. MS 1906'da San Francisco'yu yıkıma uğratan büyük deprem.

Şenlik havası sakinleşince Ernest sordu:

"Öyle değil mi? Aksini kanıtlayabiliyor musunuz?"

Sessizlik çökünce yine sordu: "Öyle değil mi?" Sonra ekledi: "Sizin savınız, artık pek tutarlı değil."

Dr. Hammerfield, kısa bir süre bozuldu ve çekişme yeni bir boyut kazandı. Ernest, konudan konuya atlayarak papazlara meydan okuyordu. İşçi sınıfını tanıdıklarını söylediklerinde, onlara işçi sınıfı konusunda bilmedikleri gerçekleri anlatıyor ve aksini kanıtlamalarını istiyordu. Havalarda dolaşmakta olan bu kişilerin karşısına, sürekli olarak gerçekleri çıkararak ayaklarının yere basmasını ve gerçeğe dönmelerini sağlıyordu.

O sahne şimdi gözümde nasıl da canlanıyor! Şu anda, orada bulunanları savaşçı bir ses tonuyla, her biri yakan ve tekrar yakan kamçı darbesi olan gerçekleriyle azarladığını duyabiliyorum. Acımasızdı. Bağışlamıyor ve kimsenin gözyaşına bakmıyordu.[12] Onları azarladığı o son anı asla unutamam:

"Bu akşam, doğrudan açıkça ve bilgisizce, sürekli olarak işçi sınıfını tanımadığınızı itiraf ettiniz. Ancak bunun için suçlanacak olan siz değilsiniz. İşçi sınıfını nasıl tanıyabilirsiniz ki? Onlarla birlikte aynı bölgede yaşamıyorsunuz ki? Başka bir bölgede kapitalist sınıfla birliktesiniz. Ama neden olmasın? Size parayı veren, sizi besleyen, bu akşam üzerinizde bulunan giysileri sağlayan kapitalist sınıftır. Bunun karşılığında da işverenlerinize, özellikle onların kabul edebileceği metafizik öğretisi vaazı veriyorsunuz; kabul edilebilir olmalı, çünkü kurulu toplum düzenini tehdit etmemelidir."

Bu aşamada, masadan tepkiler geldi.

Ernest, sözlerini "Ah, samimiyetinize karşı çıkmıyorum!" diye sürdürdü. "Samimisiniz. İnandığınız konuda vaaz ve-

12. Zamanın geleneklerine göre savaşçılar arasında, ölümüne çarpışan hayvanlar gibi, yenilen taraf silahını bıraktığında, yenen tarafın onu öldürme ya da bağışlama hakkı olurdu.

riyorsunuz. Kapitalist sınıfa göre, gücünüz ve değeriniz burada ortaya çıkıyor. Kurulu düzeni tehdit edecek yönde inancınızı değiştirecek olsanız, vaazlarınız işverenlerinizce kabul edilmez olur ve işten çıkarılırsınız. İçinizden biri, arada bir, işten çıkarılıyor zaten.[13] Haklı değil miyim?"

Bu kez, masadan bir tepki gelmedi. Herkes dut yemiş bülbüle dönmüştü, Dr. Hammerfield ise onlar gibi değildi ve şunları söyledi:

"O zaman, yanlış düşündükleri için istifa etmeleri istenmişti."

Ernest, yanıtlayarak, "Düşüncelerinin kabul edilemez olduğunu söylemenin başka bir yolu bu" dedi ve sözlerini sürdürerek, "Haydi, gidip vaazlarınızı verin ve paranızı kazanın, ama Tanrı aşkına işçi sınıfını rahat bırakın, diyorum. Sizler düşman saflarındasınız. İşçi sınıfıyla ortak bir yanınız yok. Elleriniz, sizin için çalışan başkaları sayesinde yumuşak. Yediklerinizle göbek yapmışsınız." (Bu noktada Dr. Ballingford irkilmişti ve herkesin gözü onun koca karnına bağladığı kuşağa yönelmişti. Yıllardır kendi ayaklarını göremediği söyleniyordu.) "Ve kafalarınız, kurulu düzene destek veren doktrinlerle dolu. İsviçreli Muhafızlar[14] gibi paralı (Samimi olduklarını kabul ederim) askerlere benziyorsunuz. Vaazlarınızda aldığınız paranın, görevinizin, işverenlerinizin hakkını verin; ama işçi sınıfının karşısına geçip onlara sahte önderlik yapmayın. Aynı anda dürüst olarak iki tarafta olamazsınız. İşçi sınıfı, bugüne dek siz olmadan da işlerini yürüttü. Bundan sonra da yürüteceğine inanabilirsiniz. Dahası, işçi sınıfı işleri siz olmadan sizle birlikte olduğundan daha iyi yürütür."

---

13. O dönemde, kabul edilmeyen doktrinler yönünde vaaz veren birçok papaz kilisedeki işinden olmuştu. Bundan, özellikle vaazlarında sosyalist izler bulunanlar etkilenmişti.

14. Halkı tarafından başı kesilen Fransa kralı XVI. Louis'nin paralı, yabancı saray muhafızları.

meydan okumalar

Konuklar gittikten sonra babam bir koltuğa gömülerek gök gürültüsü gibi bir kahkaha attı. Annemin ölümünden o yana onun böyle içten gülüşünü duymamıştım.

"Dr. Hammerfield'in hayatı boyunca böyle bir şeyle karşılaşmadığına bahse girerim" diyerek gülüyordu. "'Kiliseyle ilgili tartışmalara hürmet!' Şu Everhard nasıl da bir kuzu gibi başladı ve sonra çabucak kükreyen bir aslan kesildi? Müthiş bir şekilde disiplinli bir kafa yapısı var. Enerjisini doğru yönde harcasa, iyi bir bilim insanı olabilirdi."

Ernest Everhard'a karşı aşırı ilgi duyduğumu söyleme gereği bile duymuyorum. Yalnızca, söyledikleri ve nasıl söylediği değil, adamın kendisiydi bu ilgiyi doğuran. Onun gibi bir insana daha önce rastlamamıştım. Yirmi dört yaşında olmama karşın, evlenmemiş olmamın nedeni buydu sanıyorum. Kendime itiraf etmeliydim ki, ondan hoşlanmıştım. Ve ona olan ilgim aklın ve tartışmanın dışındaki şeyleri baz alıyordu. Onun şişkin kasları ve güreşçi ensesi dışında beni etkileyen yanı, temiz kalpli oluşuydu. Onun entelektüel kabadayı görüntüsünün altında, ince ve duyarlı bir ruh taşıdığını anlamıştım. Kadınsı sezgilerimi bir kenara koyarsak, bunu bilemediğim bir şekilde hissetmiştim.



Beni uyandıran o uyarı çağrısında içime işleyen bir şeyler vardı. Hâlâ kulaklarımda çınlar ve onu bir kez daha duymam ve gözlerindeki, yüzünün ateşli ciddiyetini yumuşatan gülümseme pırıltısını yeniden görmem gerektiğini hissettim. İçimde kıpırdayan karışık ve anlaşılmayan daha başka duygular da vardı. Onu bir daha göremeyecek olsam da o karışık duyguların yok olacağından ve onları kolayca unutacağımdan emin olsam da o zamanlar, ona nerdeyse âşık olmuştum.

Bununla birlikte, alnımda onu bir daha göremeyeceğim yazmıyordu. Babamda sosyolojiye karşı uyanan yeni ilgi ve babamın düzenlediği akşam yemeği toplantıları onu görmeme izin vermiyordu. Babam bir sosyolog değildi. Annemle mutlu bir evliliği vardı, fen ve bilim araştırmaları yapmaktan hoşnuttu. Ancak annemin ölümünden sonra, çalışmaları o boşluğu dolduramamıştı. Önce biraz felsefeye daldı, sonra da ekonomi ve sosyolojiye sürüklendi. Güçlü bir adalet duygusu vardı ve çok geçmeden yanlışları düzeltme tutkusuna kapıldı. Sonuçlarının ne olacağını pek düşünmesem de onun bu yeni ilgi alanlarına saygı duyuyordum. Kendisini nereye götüreceğine bakmadan, bir çocuk coşkusuyla bu yeni uğraşlar ardında koşmaktaydı.

Laboratuvar çalışmalarına alışkın olduğundan, yemek odasını da bir sosyoloji laboratuvarına çevirmişti. Oraya bilim insanı, politikacı, banker, tüccar, profesör, işçi önderleri, sosyalist ve anarşistler gibi her türden insan gelirdi. Babam onları tartışmaları için kışkırtır, yaşam ve toplumla ilgili düşüncelerini çözümlerdi.

Bir "papazlar gecesi" toplantısından kısa bir süre önce Ernest ile karşılaşmıştı. Onunla nasıl karşılaştığını, konuklar gittikten sonra öğrenmiştim; bir akşam sokakta yürürken durup, bir kürsüden bir işçi kalabalığına nutuk atmakta olan bir adamı dinlemişti, o adam Ernest idi. Adam yalnızca, bir

sokak kürsüsü konuşmacısı değil, sosyalist parti konseylerinde önemli bir yeri olan, sosyalist düşüncenin tanınmış önderlerden biriydi. Anlaşılması güç konuları basit bir dille anlatabiliyordu, doğuştan yorumcu ve eğitmendi, işçilere ekonomiyi açıklamak yoluyla o kürsünün üstünde değildi.

Babamın ilgisini çekmiş, durup dinlemiş, bir toplantı düzenlemiş ve az çok aşina olduktan sonra, papazlarla olan akşam yemeğine çağırmıştı. Babam onu ne kadar az tanıdığını bana yemekten sonra anlatmıştı. Amerika'da[1] iki yüzyıldan uzun bir süredir yaşamakta olan eski Everhard soyundan olmasına karşın, doğuştan işçi sınıfı ailesinden geliyordu. On yaşındayken fabrikalarda çalışmış, daha sonra çıraklık yapmış ve nalbant olmuştu. Kendi kendini eğitmiş, Almanca ve Fransızca öğrenmişti. Chicago'da sosyalist mücadele içinde olan bir yayınevi için, o zamanlar bilimsel ve felsefi yazılar çevirerek kazandığı parayla kıt kanaat geçiniyordu. Kazancına kendi ekonomi ve felsefe üzerine çalışmalarının satışından telif ücreti de ekleniyordu.

Yatmadan önce onunla ilgili öğrendiklerim bunlardı; uzunca bir süre uyumadan uzanmış, aklımda kalan sesini dinliyordum. Düşüncelerimden korku duymaya başlamıştım. Benim sınıfımdan erkeklere göre çok farklı, çok yabancı ve güçlüydü. Onu bir sevgili, bir eş olarak görmeme kadar tutkulu düşlerim aklımda dolaşıp duruyor, onun baskın kişiliği hoşuma gidiyor ve de ürpertiyordu. Erkeklerin güçlü olmalarının kadınlara dayanılmaz derecede çekici geldiğini hep duyardım; ancak o gereğinden fazla güçlüydü. "Hayır! hayır!" diye haykırdım. "Saçma bu, olanak dışı!"

Sabah uyandığımda, kendimi onu tekrar görmek için can atarken buldum. Onu, tartışmalarda baskın olan konuşma-

1. O günlerde, Amerika'da doğmuş olmakla, başka bir ülkede doğmuş olmak arasında keskin ve haksız bir ayrım vardı.

larını yaparken, savaşçı ses tonu, tüm özgüveni ve gücüyle insanların rahatını kaçırarak, onları tekdüze düşüncelerinden silkip atarken görmek istiyordum. Kabadayı olsa ne olurdu ki? Kendi deyimiyle, "İşe yarıyordu" etkisi oluyordu. Ayrıca, onun kabadayılığını görmek hoş oluyordu. Bir savaş hamlesi hissi uyandırıyordu insanda.

Ernest'in, babamdan ödünç aldığım kitaplarını okuyalı birkaç hafta olmuştu. Yazı dili de konuşma dili gibi açık ve ikna ediciydi. İnsan kuşku duymaya devam ederken bile ikna eden onun yalınlığıydı. Doğuştan anlaşılır olma yeteneğine sahipti, harika bir yorumcuydu. Bu tarzına rağmen, yine de sevmediğim yanları vardı. Emekle sermaye arasındaki çatışma olan "sınıf mücadelesi" adını verdiği konuya çok ağırlık veriyordu.

Babam bana, Dr. Hammerfield'in Ernest ile ilgili varmış olduğu, "çok az ve yetersiz eğitim almış densiz, küstah, ukala bir genç delikanlı" yargısını neşe içinde anlattı. Dahası, Dr. Hammerfield, Ernest ile tekrar görüşmeyi reddetmişti.

Ama Piskopos Morehouse, Ernest'e ilgi duyar olmuş ve bir başka toplantıda yeniden görüşmek istemişti. "Genç ve güçlü bir adam" demişti; "Çok canlı, çok canlı. Fakat kendine çok güveniyor, çok."

Ernest, bir öğleden sonra babamla geldi. Piskopos çoktan gelmişti ve verandada çay içiyorduk. Ernest'in Berkeley'de bulunmaya devam etmesi, üniversitede özel biyoloji dersleri almakta oluşu ile yorumlandı. Kendisi, "*Felsefe ve Devrim*"[2] adlı yeni bir kitap üzerinde de çalışmaktaydı.

Ernest geldiğinde, veranda ansızın küçük görünmüştü. Bu, 1.75 boyunda ve şişman oluşundan değil, iri yapılı bir insan izlenimi yaratmasından kaynaklanıyordu. Benimle

2. Bu kitap üç yüzyıl boyunca, *Demir Ökçe* adıyla gizlice basılmıştı. Ardis Ulusal Kütüphanesi'nde değişik baskıların birkaç kopyası bulunmaktadır.

tanışmak için durduğunda, cesur görünümü ve el sıkıştığımız andaki kararlılığıyla çelişen, biraz tuhaf bir davranış içindeydi. O andaki bakışları ise tutarlı ve güvenliydi. Bu kez gözlerinde bir sorgulamayla bana daha uzun bakmıştı.

"Sizin '*İşçi Sınıfı Felsefesi*' adlı kitabınızı okuyorum" dediğimde gözleri neşeyle parıldadı.

"Kuşkusuz, gönderide bulunulan dinleyici kitlesini dikkate aldınız" diye yanıtladı

"Evet, öyle, bunun sebebi de sizinle kavgalı olmam" diye karşı çıktım.

Piskopos Morehouse da "Ben de öyle, ben de kavgalıyım sizinle, Bay Everhard" dedi.

Ernest, kaprisli bir şekilde omuz silkerek bir bardak çay aldı.

Piskopos öne eğilerek bana konuşma önceliği tanıdı.

"Siz sınıfsal nefrete teşvik ediyorsunuz" dedim. "İşçi sınıfın tüm gelişmemişliği ve aksak yanlarına ilgi çekmek bence yanlıştır ve suçtur. Sınıfsal nefret anti-sosyal bir durum, bana anti-sosyalist gibi

"Suçlu diye bir şey yok" diye yanıtladı. "Sınıfsal nefret, ne benim metnimde, ne de yazdıklarımın ruhunda var."

"Ah!" diye haykırdım, onu ayıplayarak ve açmak üzere kitaba uzandım.

Ben sayfaları karıştırırken, Ernest çayını yudumluyor ve gülümsüyordu.

"Sayfa yüz otuz iki" diye yüksek sesle okudum: "Bu nedenle sınıf çatışması, ücret ödeyenlerle ücret ödenen sınıflar arasında, şu andaki toplumsal gelişmede ortaya çıkar."

Ve zaferle ona baktım.

"Orada sınıfsal nefret diye bir şey yok" dedi ve yine gülümsedi.

"Fakat..." dedim, "Siz 'sınıf mücadelesi'nden söz ediyorsunuz."

"Bu, sınıfsal nefretten farklı bir şey" diye yanıtladı. "Bana inanın, biz nefrete teşvik etmeyiz. Mücadelenin, toplumsal gelişmenin yasası olduğunu söylüyoruz. Ondan sorumlu değiliz. Sınıf mücadelesini biz çıkarmıyoruz. Newton'un yerçekimini açıklaması gibi, yalnızca onu açıklıyoruz. Sınıf mücadelesini üreten çıkar çatışmalarının doğasını açıklıyoruz."

"Ama çıkar çatışması olmamalı" diye haykırdım.

"Size yürekten katılıyorum" diye yanıtladı. "Biz sosyalistlerin getirmeye çalıştığı da bu çıkar çatışmalarını ortadan kaldırmak. İzninizle bir alıntı okuyacağım."

Kitabı aldı ve birkaç sayfa geriye çevirdi. "Sayfa yüz yirmi altı: 'İlkel, kabile komünizminin çözülmesi ve özel mülkiyetin yükselmesiyle başlayan sınıf çatışmaları döngüsü, özel mülkiyetin toplumsal varoluş yardımıyla el değiştirmesi ile sonuçlanacaktır.'"

Piskopos, "Size katılmıyorum" diyerek yoğun duygularını engelleyen, donuk parıltılı, sofu yüz anlatımıyla itiraz etti. "Çıkış yolunuz yanlış. Emek ile sermaye arasında çıkar çatışması diye bir şey yoktur ya da olmamalıdır."

"Teşekkür ederim" dedi Ernest, ciddi olarak. "Bu son sözlerinizle bana çıkış yolumu geri verdiniz."

Piskopos, "Neden bir çatışma olsun ki?" diye yavaşça sordu.

Ernest omuzlarını silkerek, "Çünkü, sanırım, biz öyle yaratılmışız" dedi.

"Biz öyle yaratılmadık!" diye bağırdı öteki.

"İdeal insanı mı tartışıyorsunuz?" diye sordu Ernest, "Şu bencil olmayan, Tanrısal, aslında çok az ve mevcut olmayanları mı, yoksa sıradan ve bildik ortalama insanları mı?"

"Sıradan ve bildik insanları" diye yanıt geldi.

"Şu zayıf, alt edilebilir, hata yapma eğilimi olanları mı?"

Piskopos Morehouse başıyla onayladı.

"Önemsiz ve bencil olanları mı?"

Piskopos yine başıyla onayladı.

Ernest, "Dikkatli olun!" diye onu uyardı. "Bencil demiştim."

"Sıradan insan bencildir" diye cüretle onayladı.

"Elinden gelse, her şeyi elde etmek mi ister?"

"Elde edebileceği her şeyi ister, doğru, ama acınacak durumda."

Ernest'in çenesi bir kapan gibi kapandı, "İşte, şimdi yakalandınız. Bir örnek vereyim. Tramvay yollarında çalışan bir işçiyi ele alalım."

Piskopos sözünü keserek, "Sermaye için olmasa, orada çalışmazdı" dedi.

"Doğru, kar elde etmek için işçi olmasa sermayenin de yok olacağını kabul ediyorsunuz."

Piskopos sessiz kaldı.

Ernest, ısrar etti: "Kabul etmiyor musunuz?"

Piskopos yine başıyla onay verdi.

Ernest, gerçekçi bir tonda, "Bu durumda, görüşlerimiz bir diğerini siliyor ve geldiğimiz noktaya dönüyoruz, tekrar başlayalım. Tramvay işçileri emek üretiyor. Hissedarlar da sermaye üretiyor. İşçiler ve sermaye ortak çabasıyla para kazanılıyor.[3] Kazanılan para aralarında paylaşılıyor. Sermayenin aldığına 'kâr payı', işçinin aldığına da 'ücret' deniyor" dedi.

"Çok iyi, işte!" dedi Piskopos. "Paylaşımın dostça olmaması için bir neden yok."

Ernest yanıtlayarak, "Anlaştığımız konuyu unutuyorsunuz" dedi. "Sıradan bir kişinin bencil olduğunda anlaşmıştık. O kişiyi unutmayın. Havalarda geziniyor ve olması gereken fakat olmayan kişiler arasında ayrım yapıyorsunuz. Yere

3. O günlerde, bazı soyguncu nitelikteki kişiler tüm ulaşım araçlarını denetim altına almışlardı ve onları kullanan halktan haraç alıyorlardı.

dönüp ayaklarınız yere bastığında emekçi, bencil ve paylaşımdan elde edebileceği her şeyi isteyen biri oluyor. Kapitalist de bencil olduğundan, bu paylaşımda elde edebileceği her şeyi ister. Ortada, aynı şey varsa ve iki kişi de elde edebileceği her şeyi istiyorsa, emek ile sermaye arasında bir çıkar çatışması[4] var demektir. Ve bu uzlaşmaz bir çatışmadır. Emekçiler ve kapitalistler var oldukça, bu paylaşım konusunda çatışmayı sürdürecekler demektir. Bu öğleden sonra, San Francisco'da olsaydınız, yürümek zorunda kalacaktınız, çünkü bir tramvaylar bile çalışmıyordu."

Piskopos, "Yine mi grev var?" diye şaşkınlıkla sordu.

"Evet, tramvayların gelirinin paylaşımı üzerinde çatışıyorlar."

Piskopos, heyecanlanmaya başladı.

"Yanlış bu!" diye bağırdı. "Emekçiler açısından dar görüşlülük. Nasıl olur da bizden hallerini anlamamızı bekleyebilirler?"

Ernest kurnazca, "Biz yürümeye zorlandığımızda" dedi.

Fakat Piskopos Morehouse onu umursamadan sözlerini sürdürdü:

"Onların bakış açıları çok dar. İnsanlar insan olmalı, zorba değil. Şimdi şiddet ve cinayet olacak, kederli dullar ve yetim çocuklar kalacak geriye. Sermaye ile emek dost olmalı. El ele verip ortak çıkarları için çalışmalılar."

"Oh, şimdi yine havalara yükseldiniz" dedi Ernest donuk bir sesle. "Ayaklarınız yere bassın. Unutmayın, sıradan insanın bencil olduğu konusunda anlaşmıştık."

---

4. Bu çatışmalar, o irrasyonel ve anarşi dolu zamanlarda çok yaygındı. Bazen işçiler çalışmaya karşı çıkıyorlardı. Bazen de kapitalistler işçi çalıştırmıyordu. Bu şiddet, karmaşa ve anlaşmazlık ortamında, çoğu mal mülk zarar görmüş, birçok kişi yaşamını yitirmişti. Tüm bunlar, o günkü alışkanlıklar için olduğu kadar, bugün bizim için de kabul edilemez. Yani daha alt sınıflardaki erkeklerin eşleriyle kavga ettikleri zaman ev eşyasını kırıp dökme alışkanlıkları gibi.

"Ama bencil olmamalı!" diye bağırdı Piskopos.

"Bu noktada size katılıyorum" diye yanıtladı Ernest. "Bencil olmamalı, ancak domuz etiğine* dayalı bir toplumda yaşadığı sürece bencil olmayı sürdürecektir."

Piskopos dehşete kapılmıştı, babam kıkır kıkır gülüyordu.

Ernest, "Evet, domuz etiği" diye sürdürdü sözlerini çekinmeden. "Kilisenizin savunduğu ve her kürsüye çıktığınızda verdiğiniz vaaz neyse, kapitalist sistemin anlamı da budur. Domuz etiği! Bunun başka bir adı yoktur."

Piskopos Morehouse bir can simidi olarak babama döndüyse de babam gülerek Ernest'i onayladı.

"Korkarım, Bay Everhard haklı" dedi. "BIRAKIN-GELSİNLER, isteyen istediğini alsın, sona kalan dona kalır, düşüncesi. Bay Everhard'ın geçen gece söylediği gibi, siz kilise adamlarının yerine getirmesi gereken görev, kurulu toplum düzenini sürdürmektir. Toplum da zaten bu temel üzerine kuruludur."

"Ama İsa'nın öğretisi bu değil!" diye haykırdı Piskopos.

Ernest, "Kilise bu günlerde İsa'yı öğretmiyor" dedi hemen. "Bu yüzden, emekçilerin kilise ile alıp veremeyeceği bir şey olmayacak. Kilise kapitalist sınıfın emekçi sınıfı korkutmak için kullandığı ürkünç barbarlığa ve vahşiliğe göz yumuyor."

Piskopos, "Kilise buna göz yummaz" diye karşı çıktı.

Ernest, "Kilise buna karşı çıkmıyor" diye yanıtladı. "Ve unutmayın, Kilise bu duruma karşı çıkmadıkça ve göz yumdukça da kapitalist sınıftan destek görür."

Piskopos, "Ben bu açıdan bakmamıştım" dedi safça. "Yanılıyor olmalısınız. Bu dünyada çok acı ve kötü şeyler oldu-

---

* Amerikalı öykü yazarı O'Henry'nin "Domuz Etiği" adlı bir öyküsünde geçen dolandırıcılık yapmak isterken, kendisi dolandırılan Jefferson Peters adlı kahramanın ahlak anlayışı. (ç.n.)

ğunu biliyorum. Kilise'nin, şu proletarya dediğiniz kesimi yitirdiğini biliyorum."[5]

Ernest, "Sizin proletarya ile asla bir işiniz olmadı" diye yüksek sesle haykırdı. "Proletarya, Kilise'nin dışında ve Kilise olmadan gelişti."

Piskopos, zayıf bir tonda, "Sizi anlamıyorum" dedi.

"O zaman açıklayayım. On sekizinci yüzyılın ikinci yarısında, makine ve fabrika sistemlerinin devreye girmesiyle, büyük bir emekçi kesim toprak işlerinden ayrıldı. Eski emek sistemi çöktü. Emekçi insanlar, köylerinden koparılarak fabrikaların olduğu kentlere toplandı. Kadınlar ve çocuklar da yeni makinelerin başına geçirildi. Aile yaşamı çöktü. Koşullar korkunçtu. Kanlı bir öyküdür bu."

Piskopos, yüzünde acı bir ifadeyle, "Biliyorum, biliyorum" diyerek araya girdi. "Korkunçtu, ama bu olay bir buçuk yüzyıl önce oldu."

"İşte modern proletaryanın kökeni de bir buçuk yüzyıl öncesine dayanıyor zaten" diye devam etti Ernest. "Ve Kilise onu görmezden geldi. Kapitalistler ülkeyi bir mezbahaya çevirdiğinde, Kilise sessiz kaldı. Bugün olduğu gibi o zaman da karşı çıkmadı. Austin Lewis,[6] o zamanlar kendilerine 'Kuzularımı besleyin' komutu verilenlerin kuzuların esir olarak satıldığını ve kimse karşı çıkmadan ölümüne çalıştırıldığını gördüğünü söyler.[7] Kilise vurdumduymazdı, bu

---

5. Proletarya: Latince *proletarii* sözcüğünden türemiştir. Bu ad, Servius Tullius'un yapmış olduğu nüfus sayımında, devlet için yalnızca artçı nesil olarak yararlı olan alt sınıfa (proles) verilmişti; diğer bir deyişle, bunlar servet, konum ya da özel bir yetenek açısından önemi olmayan kesimdi.

6. Hıristiyanlık döneminde, 1906 sonbahar seçimlerinde, sosyalist listeden California Valiliği'ne aday olan, İngiltere doğumlu, politik ekonomi ve felsefe konularında birçok kitap yazmış zamanın sosyalist yazarlarından.

7. On sekizinci yüzyılın ikinci yarısında, Hıristiyanlık döneminde, tarih sayfalarında, İngiltere'deki fabrikalarda çocuk ve kadın tutsaklara davranıldığından daha kötü bir davranış görülmemiştir. Bu tür endüstriyel cehennemlerden, o günün en gurur verici bazı servetleri doğmuştur.

aşamada sözlerimi sürdürmeden önce bana açıkça katılmanızı ya da açıkça, karşı olmanızı istiyorum. Kilise o zaman sessiz mi kaldı?"

Piskopos Morehouse duraksadı. O da Dr. Hammerfield gibi, Ernest'in deyişiyle, böyle çetin "sürtüşmelere" alışkın değildi.

Ernest, "On sekizinci yüzyıl tarihi, zaten yazıldı" diye çıkıştı. "Kilise sessiz kalmasaydı, kitaplarda sessiz kaldığını okumazdık."

Piskopos itiraf ederek, "Korkarım, Kilise sessiz kaldı" dedi.

"Kilise bugün de umursamıyor."

"Buna katılmıyorum işte" dedi Piskopos.

Ernest durakladı, onu inceleyerek süzdü ve karşı çıkışını kabul etti.

"Pekâlâ, bakalım. Chicago'da doksan sent almak için, tüm hafta boyunca ırgat gibi çalışan kadınlar var. Kilise hiç bu duruma itiraz etti mi?" dedi.

"Bu, benim için yeni bir haber. Haftada doksan sent! Korkunç bir şey!"

Ernest ısrarla, "Kilise karşı geldi mi?" diye sordu.

Piskopos çaba sarf etmeyi sürdürüyordu, "Kilise bilmiyor ki" dedi.

"Ama Kilise'ye verilen buyruk, 'Kuzularımı besleyin' idi" diye alaylı konuştu. Sonra da "Alaylı konuştuğum için özür dilerim Piskopos. Ancak sabrımızı taşırdığınızın bilincinde misiniz? Kapitalist toplantılarınızda, Güneydeki pamuk işleme fabrikalarında[8] çalışan çocuklar meselesine ne zaman

8. Everhard, "İsyan Savaşı" olarak bilinen olaydan önce köle ticaretini savunan Güney Kilisesi ile ilgili daha iyi bir örnek verebilirdi. Zamanın belgelerinden alınan böyle birkaç örnek burada veriliyor. MS 1835'te, Presbiteryan Kilisesi Genel Kurulu şu karara varmıştır: "Kölelik, Eski ve Yeni Ahit'te tanınmış ve Tanrı otoritesiyle karşı çıkılmamıştır." Charleston Vaftiz Toplu-

karşı çıktınız? Altı-yedi yaşlarındaki çocuklar, yirmi dört saat vardiyalarla her gece çalışıyor. Güneşin nimetinden yararlanamıyorlar. Sinek gibi ölüyorlar. Kârlar, onların kanlarıyla ödeniyor. Bu kârla, New England'da görkemli kiliseler yapılıyor, orada verdiğiniz palavradan vaazlar bu paraları toplayan, semirmiş, koca göbeklilere hoş bir ezgi gibi geliyor" dedi.

Piskopos hafifçe, "Bunları bilmiyordum" diye mırıldandı. Yüzü solgundu ve mide bulantısından kıvranıyor gibi görünüyordu.

"Öyleyse karşı çıkmadınız mı?"

Piskopos başını iki yana salladı.

"Demek Kilise bugün de on sekizinci yüzyılda olduğu gibi vurdumduymaz, öyle mi?"

Piskopos konuşmuyordu ve Ernest bu sefer üzerine gitmekten çekindi.

"Ama bir kilise adamı karşı çıkarsa işten çıkarılacağını unutmayın."

"Bunun adaletli olduğunu sanmıyorum" diye çıkıştı.

Ernest, "Peki, itiraz edecek misiniz?" diye sordu.

"Toplumumuzda, sözünü ettiğiniz kötülükleri bana gösterin, itiraz edeyim."

---

luğu MS 1835'te şu açıklamayı yaptı: "Kölelerin, efendileri tarafından zamanlarını nasıl kullanacakları, her şeyin yaratıcısı olan Tanrı tarafından açıkça belirtilmiştir. Tanrı, istediği herhangi kişi ve nesne üzerinde, kesinlikle, mülkiyet hakkına sahiptir." İlahiyat Doktoru ve Virginia Randolph-Macon Metodist Üniversitesi'nde profesör olan Rahip E. D. Simon şöyle yazmıştı: "Kutsal Kitap, köle sahibi olma hakkını, bu hakla ilgili olaylarla birlikte açıkça kabul etmektedir. Satın alma ve satma hakkı da açıktır. Bu durumda genel olarak, Yeni Ahit'in Musevi emirleri ve etik kuralları açısından, köleliğin ahlak dışı olmadığı sonucuna varırız. İlk Afrikalı tutsakların yasal açıdan köle olarak tutulduğunu kabul ettiğimize göre, onların çocuklarının da aynı şekilde tutsak alınması olayın kaçınılmaz bir sonucudur. Bu bakımdan, Amerika'da var olan kölelik anlayışının haklı dayanaklar üzerine kurulduğunu görüyoruz."

Kilisenin, bu aynı açıklamayı yaparken kapitalist mülkiyeti savunma adına bir iki nesil sonrasıyla da bağlantı kurması hiç de hoş değildi. Asgard'daki büyük müzede, Henry van Dyke tarafından yazılan, *Uygulamalı Denemeler* adlı bir kitap vardır. Kitap, 1905 Hıristiyanlık döneminde yazıldı. Kitaptan öğrendiğimize göre Van Dyke, bir kilise adamı olmalıydı. Bu kitap, Everhard'ın burjuva düşünce biçimi olarak adlandıracağı konuya iyi bir örnektir. Charleston Vaftiz Derneği'nin yukarıda dile getirdikleriyle, yetmiş yıl sonra Van Dyke'ın söylemi arasındaki benzerliğe bakın: "İncil, Tanrı'nın dünyaya sahip olduğunu öğretir. Vereceğini herkese, kendi kutsal isteğine ve genel kurallara göre dağıtır."

Ernest sessizce, "Size göstereceğim" dedi. "Emrinizdeyim. Sizi bir cehennem yolculuğuna çıkaracağım."

"Ben de karşı çıkacağım"

Piskopos, sandalyesinde doğruldu, yumuşak yüzüne bir savaşçının acımasızlığı yayıldı. "Kilise vurdumduymaz olmayacak!" dedi.

"İşinizden olacaksınız" diye uyardı Ernest.

"Aksini kanıtlayacağım" diye yanıt geldi. "Söylediklerinizin doğruysa, Kilise'nin bilgisizlik nedeniyle yanılgıya düştüğünü kanıtlayacağım. Ayrıca, endüstriyel toplumda korkunç olan ne varsa, hepsinin kapitalist sınıfın bilgisizliği yüzünden olduğunu savunuyorum. Kilise bu mesajı alır almaz hatasını düzeltecektir. Ayrıca bu mesajı göndermek de Kilise'nin bir görevi olacaktır."

Ernest bir kahkaha attı. Öylesine gaddar bir şekilde gülmüştü ki, neredeyse Piskoposu savunmaya başlayacaktım.

"Unutmayın" dedim, "Madalyonun bir yüzüne bakıyorsunuz. Bize işe yaramaz gözüyle bakıyorsunuz, ama bizde daha çok iş var. Piskopos Morehouse haklı. Korkunç olduğunu belirttiniz. Endüstriyel yanlışlar, bilgisizlikten kaynaklanıyor. Toplum kesimleri giderek daha geniş bir şekilde ayrışıyor."

"Yabani yerliler bile kapitalist sınıf kadar acımasız ve vahşi değil" diye yanıtladı ve o anda kendisinden nefret ettim.

"Siz bizi tanımıyorsunuz" diye yanıtladım onu. "Biz acımasız ve vahşi değiliz."

"Kanıtlayın o zaman!" diye meydan okudu.

"Nasıl kanıtlayabilirim size?" Gittikçe öfkeleniyordum.

Başını iki yana salladı. "Bana değil, kendinize kanıtlamanızı istiyorum."

"Biliyorum" dedim.

"Hiçbir şey bilmiyorsunuz" diye kaba bir biçimde yanıtladı.

Babam yatıştırmak için, "Hey, çocuklar!" dedi.

"Umurumda değil!" diye öfkeyle söylendim, ancak Ernest sözümü kesti.

"Anladığıma göre, sizin ya da babanızın –ikisi de aynı şey– Sierra Mills şirketine yatırılmış olan paralarınız var."

"Bununla ne ilgisi var?" diye haykırdım.

"Fazla ilgisi yok" diye yavaşça söze başladı, "Üzerinizdeki giysinin kan lekelerine bulanmış olmaması dışında. Yediğiniz yemek de kanla pişmiş. Küçük çocukların ve güçlü adamların kanları, çatınızın kirişlerinden damla damla akıyor. Şu anda bile, gözlerimi kapasam, her yanımdan şıpır şıpır kan damladığını duyabiliyorum."

Söylediğiyle yaptığı birbirine uysun diye gözlerini kapayarak sandalyesinde geriye yaslandı. Küçük düşürülmüş ve gururum kırılmıştı, ağlamaya başladım. Hayatım boyunca böyle vahşice muamele görmemiştim. Piskopos'un ve babamın canı sıkılmıştı, tedirginlerdi. Konuyu yumuşatmayı denemişlerdi, fakat Ernest gözlerini açarak bana baktı ve bakışlarını yana çevirdi. Ağzından ve hiçbir gülümseme izi olmayan gözlerinden ciddiyet okunuyordu. Daha neler söyleyeceğini, ne denli ağır azarlayacağını bilemiyordum. O anda dışarıda, kaldırımda yürümekte olan bir adam durup

bize göz attı. İriyarı, kötü giyimliydi; sırtında kamış ve bambudan yapılmış sehpalar, sandalyeler ve paravanlar gibi ağır bir yük taşıyordu. Acaba içeri girip taşıdığım eşyalardan bazılarını satabilir miyim, dercesine eve bakıyordu.

Ernest, "Bu adamın adı Jackson" dedi.

"Böyle iri yapılı bir adamın sokak satıcılığı[9] yerine, işinde çalışıyor olması gerekir" dedim kısaca.

Ernest yavaşça, "Gömleğinin sol koluna dikkat edin" dedi.

Baktığımda, gömlek kolunun içinin boş olduğunu gördüm.

Ernest sakinliğini sürdürerek, "Çatı kirişlerinizden damladığını duyduğum kanın bir kısmı da o koldan geliyor. "Kolunu Sierra Mills'te yitirdi ve onu işi bitmiş bir at gibi yola atıp ölüme terk ettiniz. Ben 'siz' dediğimde yöneticileri, sorumluları ve sizler için çalışan fabrika hissedarlarından söz ediyorum. Şirkete birkaç dolar kazandırmak için çalışırken olan bir kazaydı. Kolunu, pamuk toplama makinesinin çatallı tamburuna kaptırdı. Küçük bir çakıl taşının dişlilere kaçmasına göz yumabilirdi. Bir iki sıra dişli kırılabilirdi. Fakat o, taşa uzanarak kolunu makineye kaptırdı ve kolu parmaklarından omuz başına kadar parçalandı. Gece idi. Fabrikada fazla mesai yapılıyordu. O dönem çok para yatırmışlardı. Jackson uzun saatler çalışıyordu ve kasları esnekliğini, gücünü yitirmiş, hareketleri yavaşlamıştı. Makine o nedenle kapmıştı onu. Adamın bir karısı ve üç çocuğu vardı."

"Şirket onun için ne yaptı?" diye sordum.

"Hiçbir şey. Ah, evet, bir şey yaptı. Hastaneden çıkınca, adamın açtığı tazminat davasına karşı, başarıyla savaştılar. Bildiğiniz gibi, şirketin avukatları işlerini çok iyi bilir."

---

9. O günlerde, bu tür yoksul sokak satıcılarından binlerce vardı. Tüm ticari varlıklarını kapıdan kapıya, sırtlarında taşırlardı. Bu, büyük bir enerji kaybıydı. Toplumun tüm sisteminin akıl dışı olması gibi bu dağılım da karmakarışıktı.

"Tüm öyküyü anlatmadınız" dedim ısrarla. "Ya da öyküyü tüm olarak bilmiyorsunuz. Adam terbiyesiz de olabilir."

"Terbiyesiz mi? Ha! Ha!" şeytanca bir kahkaha koyuverdi. "Ulu Tanrım! Terbiyesizmiş! Parçalanmış bir kolla! Ama yine de uysal ve alçak gönüllü bir işçiydi ve sicilinde terbiyesiz olduğuna dair bir şey yok" dedi.

"Peki, ya mahkemeler?" diye sordum. "Durum anlattığınız gibiyse, dava adamın aleyhine sonuçlanmamalı."

"Albay Ingram şirketin önde gelen danışmanlarındandır. Kurnaz bir avukattır."

Ernest, bir an için, bana dikkatle baktı, sonra konuşmasını sürdürdü. "Yapmanız gerekeni size söyleyeceğim Bayan Cunningham. Jackson davasını araştırın."

"Zaten buna karar vermiştim" dedim soğukça.

"Tamam" dedi, iyi yüreklilikle, gözleri parlayarak. "Onu nerede bulacağınızı size söyleyeceğim. Ama Jackson'un kolu ile kanıtlayacağınız şeyleri düşününce yüreğim sizinle birlikte atıyor. "

Bu durumda, Piskopos da ben de Ernest'in karşı çıkışlarını haklı bulmuştuk. Sonuçta beni, bana ve ait olduğum sınıfa yapılan haksızlık duygusunun acısıyla baş başa bırakıp evden çıktılar. Kaba saba bir adamdı bu. Ondan nefret etmiştim, daha sonra da işçi sınıfından gelen bir insandan ancak bu davranış beklenir, diye düşünerek kendimi avutmuştum.

Jackson'un kolu

Jackson'un kolunun, yaşamımda bu denli önemli bir rol oynayacağı aklıma bile gelmezdi. Jackson'u bulduğumda, kendisi beni hiç etkilememişti. Onu körfez kıyısında, bataklığın kenarında, derme çatma[1] bir evde bulmuştum. Evin çevresinde, yüzeyleri yeşil ve dayanılmaz derecede kötü kokan bir köpükle kaplı durgun ve pis su havuzları oluşmuştu.

Jackson anlatıldığı gibi, uysal ve alçak gönüllüydü. Bambu kamışlarından birtakım nesneler yapıyor, kendisiyle konuşurken bile başını işinden kaldırmıyordu. Uysal ve alçak gönüllü olmasına karşın, içine işleyen bir kırgınlık olduğunu sezmiştim:

"En azından bana bir bekçilik[2] görevi verebilirlerdi" diyordu.

---

1. O günlerde, çok sayıda emekçinin, başlarını sokacak bir yer olarak oturdukları kırık dökük evler için kullanılan bir niteleme.

2. O dönemde hırsızlık inanılmaz derecede çok yaygındı. Herkes birbirinden bir şeyler çalıyordu. Daha yoksul insanlar yasa dışı çalarken, toplumun ileri gelenleri yasal olarak çalıyor ya da hırsızlıklarını yasallaştırıyorlardı. Korunmayan hiçbir şey güvende değildi. Malı, mülkü korumak için çok sayıda bekçi işe alınıyordu. Durumu iyi olanlar, kale gibi evler, evlerinde güvenli odalar yaptırıyorlardı. Bugün çocuklarımızın başkalarının kişisel mal ve mülküne bakış açısı, o zamanlarda yaygın olan hırsızlığın ilkel olarak sürdürülmesine yarayan bir davranış olarak görülüyordu.



Onu pek anlayamamıştım. Bana budala gibi görünmüştü, ancak tek eliyle ustaca çalışıyor olması budala olmadığını gösteriyordu. Bu aklıma bir şey getirmişti.

"Kolunu makineye nasıl kaptırdın?" diye sordum.

Bana yavaşça ve düşünceli bir biçimde baktı, başını iki yana salladı. "Bilmiyorum. Oldu işte."

"Dikkatsizlik mi?" diye sordum.

"Hayır" diye yanıtladı, "Pek anımsamıyorum. Fazla mesai yapıyordum, sanırım biraz yorgundum. O fabrikada on yedi yıldır çalışıyorum ve kazaların çoğunun, gün içinde değil de paydos düdüğü[3] çalmadan bir saat önce olduğunu gözlemledim. Bir insan saatlerce durmadan çalıştıktan sonra, çok hızlı hareket edemez. Birçok işçinin elinin koptuğunu, gözünün çıktığını gördüm."

"Birçok işçinin mi?" diye soruşturdum.

"Yüzlerce, yüzlerce, çocuklar da var aralarında."

Korkunç ayrıntılar dışında, Jackson'un bu kaza öyküsü, duyduğum öyküyle tam olarak aynıydı. Ona, "Makinenin çalışma düzeninde bir şeyleri bozmuş muydun?" diye sorduğumda, başını iki yana sallayarak "Hayır!" dedi.

"Kayışı sağ elimle yana çekerek, sol elimle çakıl taşına uzandım" dedi. Kayışın yerinden çıktığını görmek için beklemedim. Sağ elimle çıkardığımı düşünüyordum, ancak çıkmamıştı. Çabuk uzandım, kayış tam olarak çıkmamıştı. Ve kolum parçalandı."

"Çok acı çekmiş olmalısın" dedim içtenlikle.

"Kemiklerimin hatır hutur etmesi hoş değildi" diye yanıtladı.

Tazminat davası aklını oldukça kurcalıyordu. Ona göre, yalnızca bir nokta açıktı, o da kendisine hiçbir tazminatın

3. İşçiler, vahşice çığıran, sinir bozucu, buharlı bir düdükle işe başlatılır ve dağıtılırdı.

ödenmemiş olmasıydı. Ustabaşı ve şeflerin tanıklık ifadesinin mahkeme kararını tersine çevirdiği düşüncesindeydi. "İfade" ona göre, "olması gerektiği gibi verilmemişti." Ve ben de onların yanına gitmeye karar verdim.

Jackson'un durumunun içler acısı olduğu kesindi. Karısı hastaydı ve bambu örgü ve sokak satıcılığı işinden, ailesini beslemeye yetecek kadar para kazanmıyordu. Kirasını geciktiriyordu ve on bir yaşındaki en büyük oğlu fabrikada çalışmaya başlamıştı.

Ben oradan ayrılırken son sözleri, "Bana bir bekçilik görevi verebilirlerdi" oldu.

Jackson'un davasına bakan avukatı, ifadesi alınan fabrikadaki iki ustabaşını ve şefi görmeye gittiğim zaman, Ernest'in tartıştığı konuda haklı olduğunu düşünmeye başladım.

Avukat zayıf ve yetersiz görünümlü biriydi, ilk bakışta Jackson'un davasını kaybetmesine şaşırmadım. Önce Jackson'un davayı böyle bir avukat nedeniyle kaybetmiş olduğunu düşünmüştüm. Ancak az sonra Ernest'in şu iki ifadesi aklıma geldi: "Şirketin avukatları işlerini çok iyi bilir" ve "Albay Ingram kurnaz bir avukattır." Hızlıca düşündüm. Şirketin, kuşkusuz, Jackson'un tutabileceklerine göre, hukuken daha yetenekli insanlara para ayırabileceği aklıma gelmişti. Aslında bu küçük bir ayrıntıydı. Jackson'ın davasının aleyhine sonuçlanmasının altında çok iyi bir sebep olduğundan emindim.

Avukata, "Davayı neden kaybettiniz?" diye sordum.

Bir an için avukatının kafası karışmış, kaygılanmıştı. İçimde bu zavallı adama karşı acıma duygusu oluştu. Sonra sızlanmaya başlamıştı. Bu sızlanmanın doğuştan olduğuna inanıyorum. Doğuştan mağlup bir adamdı. Verilen ifade konusunda sızlandı. Tanıklar sadece karşı tarafın işine gelecek kanıtlar ileri sürmüşlerdi. Avukat, onlardan Jackson'a yardımcı olacak bir sözcük bile alamamıştı. Tanıklar hangi tarafın ekmeklerine yağ süreceğini biliyorlardı. Jackson saf

bir adamdı. Albay Ingram onun gözünü korkutmuş, aklını çelmişti. Albay Ingram çapraz sorgulamada çok iyi idi ve Jackson'dan kendisine zarar verecek yanıtlar alabilmişti.

"Nasıl olur da haklı olduğu bir konuda yanıtları kendisine zarar verebilir?"

"Bu işin haklı olmakla ne ilgisi var?" diye yanıt verdi. Eliyle küçük bürosunun duvarlarında dizili kitap ciltlerini göstererek, "Şu kitapları görüyorsunuz. Onları okuyarak ve çalışarak, sonunda yasanın başka, hakkın başka bir şey olduğunu öğrendim. Hangi avukata sorarsanız sorun. Hakkın ne olduğunu öğrenmek için bir din okuluna gidilir. Ancak, hukuk öğrenmek için bu kitaplara başvurursunuz."

"Bana, Jackson'un haklı olduğunu ve yine de davayı kaybettiğini mi söylemek istiyorsunuz?" diye tereddütle sordum. "Yargıç Caldwell'in mahkemesinde adalet yoktur mu demek istiyorsunuz?"

Kısa boylu avukat bir an için bana göz attı ve sonra yüzündeki o kavgacı görüntü zayıflayıp kayboldu.

"İyi bir şans yakalayamamıştım" diye yine sızlanmaya başladı. "Beni ve Jackson'u aptal yerine koydular. O durumda nasıl şansım olsun ki? Albay Ingram iyi bir avukat. İyi olmasaydı, Sierra Mills, Erston Land Syndicate, Berkeley Consolidated, Oakland, San Leandro ve Pleasanton Electric şirketlerinin hukuk işleri için görevlendirilir miydi? O bir şirket avukatı ve şirket avukatlarına ahmak oldukları için para ödenmez.[4] Ona sadece Sierra Mills'in, yılda niçin

4. Şirket avukatlarının görevi, şirketlerin yolsuzluk yaparak para çarpma eğilimli yöntemlerine yardımcı olmaktı. ABD Başkanı olduğunda Theodore Roosvelt, MS 1905'te Harvard Üniversitesi açılış konuşmasında, şunları söylemişti: *"Hepimiz biliyoruz ki, Baromuzun en saygın ve emeğinin karşılığını hak eden üyeleri, varlıklı müşteriler, bireyler ve şirketlerin yoluyla, kamu yararına büyük servetlerin kullanımını düzenlemek adına çıkarılmış yasaları aşabilecek cesur, hünerli planlar yapmayı özel görev bilmektedirler."*

yirmi bin dolar ödediğini sanıyorsunuz? Çünkü o, firmanın yılda yirmi bin dolar ödemesine değer bir adam, işte durum bu. Ben onun kadar para etmiyorum. Öyle olsaydı, dışlanmaz, aç kalmaz ve Jackson'unki gibi davalara bakmazdım. Jackson davasını kazansaydım, elime ne geçecekti sanıyorsunuz?"

"Tüm varlığını elinden alırdınız, büyük bir olasılıkla" diye yanıtladım.

"Kuşkusuz!" diye öfkeyle haykırdı. "Ben de hayatımı sürdürmek zorundayım, öyle değil mi?"[5]

"Karısı ve çocukları da var" diye söylendim.

"Benim de karım ve çocuklarım var" diye çıkıştı. "Bu dünyada onların aç mı, tok mu olduklarını benden başka düşünen yok."

Yüzü ansızın yumuşamıştı, cep saatini çıkartarak, kabı içine yapıştırılmış bir kadın ve iki küçük kız çocuğunun ufak bir fotoğrafını gösterdi.

"İşte bunlar. Şunlara bakın. Zor günler geçirdik. Jackson'ın davasını kazansaydım, onları bir dinlence yerine göndermeyi umuyordum. Burada sağlıklı değiller, ama onları göndermeye param yetmez."

Ben oradan ayrılırken sızlanmalarını sürdürdü.

"Bende şansın zerresi yok. Albay Ingram ile Yargıç Caldwell oldukça iyi dosttular. Çapraz sorgulamada, onların tanıklarından doğru ifadeyi alsaydım da davaya dostlukları karar verecekti demek istemiyorum. Bununla birlikte, Yargıç Caldwell'in benim o ifadeyi almamı engellemek için çok çaba harcadığını da söylemeliyim. Yargıç Caldwell ile Albay Ingham aynı loca ve aynı kulübün adamları. Benim gücümün

5. Tüm toplumun içine işlemiş öldürücü çatışma için tipik bir örnek. İnsanların birbirlerinin üzerine aç kurtlar gibi saldırdıkları bir dönemdi. Büyük olanlar küçük kurtları yiyordu ve Jackson da toplumsal sürü içinde küçük kurtların en küçüklerinden biriydi.

yetmeyeceği bir mahallede oturuyorlar. Eşleri de sürekli birbirlerinin evine girip çıkıyor. Kendi aralarında toplanıp kâğıt oynuyorlar."

"Jackson'un, yine de haklı olduğunu mu düşünüyorsun?" diye sordum, kapı eşiğinde bir an için beklerken.

"Düşünmüyorum, biliyorum!" dedi. "Önce umut var sanmıştım. Ama karıma söylemedim. Onu düş kırıklığına uğratmak istemiyordum. Dinlence yerine gitmeye çok odaklanmıştı."

Duruşmada tanıklık eden ustabaşlarından birisi olan Peter Donnelly'ye, "Niçin Jackson'un makinenin zarara uğramasını engellemeye çalıştığı gerçeğini dile getirmediniz?" diye sordum.

Beni yanıtlamadan önce, uzunca bir süre ölçüp tarttı ve sonra çevresine kaygılı bir göz atarak,

"Çünkü, bakmam gereken iyi bir karım ve dünya tatlısı üç çocuğum var" diye yanıtladı.

"Anlamadım" dedim.

"Diğer bir deyişle, gerçeği söyleseydim benim için iyi olmazdı."

"Yani..." diye başladım.

Fakat ansızın sözümü kesti.

"Ne dediğimi biliyorum. Fabrikada uzun yıllar çalışmaktayım. İşe başladığımda küçük bir çocuktum. O günden bu yana çalışıyorum. Şu anda bulunduğum üst göreve çok çalışarak geldim. Gördüğünüz gibi ustabaşıyım. Boğulacak olsam, bana el uzatacak bir kişinin çıkacağından kuşkuluyum. Bir zamanlar sendikadaydım. Fabrikadayken iki grev yaşadım. Bana 'grev kırıcı' diyorlardı. Sorsam, aralarından benimle içmeye gelecek bir kişi çıkmaz. Kafama atılan tuğlaların neden olduğu yara izlerini görüyor musunuz? Pamuk eğirme makinelerinin başında bana lanet okumayan

bir çocuk bile yoktur. Benim tek dostum şirketimdir. Görev için değil, ama bana ve çocuklarıma ekmeğimi ve geçimimi sağlayan bu fabrika olduğu için. Nedeni bu."

"Jackson suçlu muydu?" diye sordum.

"Tazminat alması gerekiyordu. İyi bir işçiydi, asla sorun çıkarmazdı."

"O zaman, yemin ettiğin gibi, gerçeği tümüyle söyleyecek kadar özgür değildin."

Başını iki yana salladı.

"Gerçeği, tüm gerçeği, yalnızca gerçeği söylemedin mi?" diye ciddi olarak sordum.

Yine duygulanan yüzünü bana değil gökyüzüne çevirdi.

"Çocuklarım için, ruhum ve bedenim sonsuza dek cehennemde yansın" diye yanıtladı.

Tilkiye benzeyen bir yaratık olan müdür Henry Dallas terbiyesizce benimle konuşmayı reddetti. Ağzından, duruşma ve ifadelerle ilgili bir tek söz alamadım. Fakat diğer ustabaşı ile görüştüğüm için şanslıydım. James Smith sert yüzlü bir adamdı, onunla karşılaştığımda yüreğim ağzıma gelmişti. O da bana özgür davranan bir insan izlenimi vermemişti, kendisiyle konuştukça diğer benzerlerinden akli anlamda daha üstün olduğunu anladım. Jackson'un tazminat alması gerektiği konusunda Peter Donnelly ile aynı düşünüyordu ve daha da ileri giderek, bir işçinin bir kazadan sonra öyle çaresiz bırakılmasına yol açan bu durumu acımasızlık ve vurdumduymazlık olarak niteliyordu. Ayrıca, fabrikada bir sürü kaza olduğunu ve şirketin politikasının tüm tazminat davalarını boşa çıkarmak olduğunu anlattı.

"Bu da hissedarlar için yılda yüzlerce binlerce dolar anlamına geliyor" dedi. O konuşurken, babama ödenen kâr payı, o paralarla bana alınan güzel bir giysi ve kendisinin aldığı kitaplar aklıma gelmişti. Ernest'in, giysimin kanla

lekeli olduğu suçlamasını anımsayınca, giysilerimin altında kaşıntılar başladı.

"Duruşmada ifade verirken kazanın, Jackson'un makineye hasar vermemeye çalışırken olduğundan söz etmemişsiniz" dedim.

"Hayır, etmedim" diye yanıtladı, yüzünü buruşturarak. "Jackson'un kendisine, ihmal ve dikkatsizlik sonucu zarar verdiğini ve bu konuda şirketin hiçbir şekilde suçlu ve sorumlu tutulamayacağını söyledim."

"Dikkatsizlik sonucu mu oldu kaza?"

"Nasıl isterseniz öyle deyin. Gerçek şu ki, insan uzun saatler çalıştıktan sonra yorulur."

Adam ilgimi çekmeye başlamıştı. Diğerlerinden üstün bir yanı olduğu kesindi.

"Diğer birçok işçiden daha eğitimlisiniz" dedim.

"Lise eğitimim var" diye yanıtladı. "Kapıcılık yaparak geçimimi sağlıyordum. Üniversiteye gitmek istemiştim. Ancak, babam ölünce fabrikada çalışmaya başladım.

Zayıf bir yanını itiraf edercesine, "Doğa bilimcisi olmak istiyordum. Hayvanları severim. Ama fabrikada çalışmak varmış. Ustabaşılığa yükseltilince evlendim, sonra aile genişledi ve... Artık kendi kararlarımı kendim vermiyorum."

"Bununla ne demek istiyorsunuz?" diye sordum.

"Duruşmada neden öyle ifade verdiğimi, neden talimatlara uyduğumu açıklıyordum."

"Kimin talimatlarına?"

"Albay Ingram'ın. İleri sürmem gereken kanıtı o belirledi."

"Ve Jackson ona karşı davayı kaybetti."

Başıyla onayladı, yüzü gittikçe kızarıyordu.

"Şimdi bana söyleyin" diye konuşmamı sürdürdüm, "Örneğin, lise gibi bir yerden sonra şu andaki konumunuzdayken, duruşmada böyle bir şey yapabilecek bir adam durumuna gelmek kolay oldu mu?"

O anda göstermiş olduğu aşırı tepki ödümü kopardı. Okkalı bir küfür[6] savurdu ve bana vuracakmış gibi yumruklarını sıktı.

"Özür dilerim" dedi, az sonra. "Hayır, kolay olmadı. Sanırım artık gitmelisiniz. Benden istediğiniz her bilgiyi aldınız. Gitmeden önce şunu da söyleyeyim. Size anlattıklarımı yinelemenin size bir yararı dokunmaz. Öyle olursa, inkâr ederim, zaten bir tanığınız da yok. Bunu yapmak zorundayım, tanık sandalyesinde, yeminli olsam da her sözcüğü inkâr ederim."

Smith ile yaptığım görüşmeden sonra Kimya Binası'nda bulunan babamın bürosuna gittim ve orada Ernest ile karşılaştım. Bunu hiç beklemiyordum; beni güvenli bakışları, güçlü tokalaşmasıyla, hantallık ile rahatlığın ilginç karışımı bir davranışla karşıladı. Fırtınalı geçen son karşılaşmamız unutulmuş gibiydi; unutacak gibi de değildim aslında."

"Jackson davasıyla uğraşıyordum" dedim birdenbire.

Çok ilgisini çekmişti ve devam etmem için bekledi, ancak gözlerinden okuyabildiğim kadarıyla, inancımın sarsıldığından emindi.

"Kendisine çok kötü davranılmış" diye açıklamada bulundum. "Ben... Bence de kanından bazı damlalar, çatı kirişlerimizden damlıyor."

"Kesinlikle!" diye karşılık verdi. "Jackson ve tüm iş arkadaşlarına adaletli davranılsaydı, kârlar bu denli fazla olmazdı."

"Güzel giysilerden bir daha asla zevk alamayacağım."

Pişman ve tövbekar hissettim ve Ernest günah çıkaran bir rahipmiş gibi tatlı bir duyguya kapıldım.

---

6. O günlerde, hayata bakış açısı olarak, bu tür erkeksi bir dilin çok yaygın olarak kullanılmış olması ilginçtir. Burada savrulan küfürle, Smith'e değil, Avis Everhard'ın kullandığı, 'Söküp atarım!' sözüne gönderme yapılmaktadır.

Daha sonra da olduğu gibi, onun güçlü oluşu beni cezp etmişti. Huzur ve koruma sözü veriyor gibi görünüyordu.

"Çuval bezinden de bir zevk alamayacaksınız" dedi ciddi olarak. "Biliyorsunuz, hintkeneviri işleyen fabrikalar da var, aynı durum oralarda da yaşanıyor. Her yerde yaşanıyor. Övündüğümüz uygarlığımız kan üzerine inşa edilmiş, kana bulanmış. Ne siz, ne de ben, bu kızıl lekeden kaçamayız. Şu konuştuğunuz adamlar, kimdi onlar?"

Ona tüm olanları anlattım.

"Onların hiçbiri özgürce konuşamaz" dedi. "Tümüyle, şu acımasız endüstriyel makinelere bağlılar. İşin asıl dokunaklı ve trajik yanı, makinelere yürekten bağlı olmaları. Her zaman küçük olan çocuklarını koruma içgüdüsüyle davranırlar. İçgüdüleri, sahip oldukları herhangi bir etikten daha güçlüdür. Babacığım! Benim ve kardeşlerimin boğazımızdan bir parça ekmek geçsin diye, o da yalan attı, çaldı, türlü çeşitli şerefsiz işler çevirdi. O da endüstriyel makinenin kölesiydi ve makine, hayatını söndürdü, ölümüne çalıştırdı."

"Peki ya siz?" diye araya girdim. "Siz, kuşkusuz, özgür düşünen bir insansınız."

"Tam olarak değil" diye cevapladı. "Ben yürekten bağlanan bir insan değilim. Çocuğum olmadığı için sık sık şükrediyorum, ama çocukları çok severim. Bununla birlikte, evlensem bile çocuk sahibi olmaya kalkışmamalıyım."

"Bu, kesinlikle, kötü bir yaklaşım." diye haykırdım.

"Kötü olduğunu biliyorum" dedi üzülerek. "Ancak, yerinde bir yaklaşım. Ben bir devrimciyim, bu tehlikeli bir uğraş."

Söylediğine inanmayarak, bir kahkaha attım.

"Sierra Mills'in kâr paylarını çalmak için gece babanızın evine girseydim, ne yapardı acaba?"

"Yanında bir tabancayla uyur o, büyük bir olasılıkla sizi vururdu" diye yanıtladım.

"Ben ve diğer birkaç kişi, varlıklı insanların evine bir buçuk milyon[7] insanı hırsızlık amacıyla sokmuş olsak, epey ateş edilirdi, öyle değil mi?"

"Evet, ama siz böyle bir şey yapmıyorsunuz" diye karşı çıktım.

"Yaptığım şey kesinlikle budur. Amacımız, yalnızca evlerdeki servet değil, aynı zamanda o servetin tüm madenler, demiryolları, fabrikalar, banka ve mağazalar gibi kaynaklarını ele geçirmektir. Bu bir devrimdir. Gerçekten tehlikeli bir iş. Korkarım, düşündüğümden de çok insan vurulacak. Söylediğim gibi, günümüzde kimse özgür değil. Hepimiz, endüstriyel makinelerin çarkları ve dişlileri arasına kaptırmışız kendimizi. Siz de konuştuğunuz adamlar gibi öyle olduğunuzu gördünüz. Daha fazlasıyla konuşun. Gidip Albay Ingram'ı görün. Jackson davasını gazetelerden uzak tutan gazetecileri, o gazete editörlerini bulun. Onların da makinelerin kölesi olduklarını göreceksiniz."

Konuşmamızdan kısa bir süre sonra Ernest'e, işçilerin kazalar karşısındaki sorumlulukları konusunda basit bir soru sordum ve karşılığında istatistiklere dayanan bir ders aldım.

"Her şey kitaplarda" dedi. "Rakamlar toplanmış ve sonuç olarak, kazaların nadiren sabahın ilk saatlerinde olduğu ancak, izleyen saatlerde işçilerin yorulup kas ve zihin hareketlerinin yavaşlaması sonucu kazalarda hızla artış görüldüğü kanıtlanmış."

Babanızın hayatının bir işçiye göre üç kat daha güvence altında olduğunu biliyor musunuz? Evet, öyle. Sigorta[8] şir-

7. ABD'de 1910 seçimlerindeki sosyalist oy sayısına bir gönderme. Oylardaki bu artış, Devrim Partisi'nin hızlı gelişimini göstermektedir. Partinin,1888'deki oyu 2068 iken, 1902'de 127.713, 1904'te 435.040, 1908'de 1.108.427 ve 1910'da 1.688.211 olmuştu.

8. O yüzyılların bu korkunç kurtlar sofrasında, ne kadar servet toplarsa toplasın, kimse sürekli güvende değildi. Ailelerinin refahı için sigorta plan-

ketleri de bunu bilir. Ondan, yılda bin dolarlık bir kaza sigorta poliçesi üzerinden, dört dolar yirmi sent para alırken, aynı poliçe için bir işçiden on beş dolar alıyorlar."

"Ya siz?" diye sordum ve bu soruyu sorduğum anda, onun sağlığı için küçümsenmeyecek kadar endişeli olduğumun bilincindeydim."

"Ah, bir devrimci olarak yaralanma ya da ölme şansım, bir işçiyle karşılaştırıldığında, sekiz kat daha çok" diye kayıtsızca yanıtladı. "Sigorta şirketleri, patlayıcı maddelerle çalışan iyi eğitimli kimyacılara işçilerden sekiz kat fazla para öder. Beni sigortalayacaklarını hiç sanmıyorum. Niçin sormuştunuz, o soruyu?"

Gözlerimi kırpıştırıyor ve kızaran yüzümde kanın sıcaklığını hissediyordum. Sorun, onun için endişelendiğimi anlaması değil, kendimi onun önünde, o durumda yakalamış olmamdı.

Tam o anda babam içeri girdi ve benimle çıkmak için hazırlanmaya başladı. Ernest ödünç aldığı birkaç kitap ile geldi ve önce o çıktı. Fakat tam ayrılırken, bana dönerek şunları söyledi:

"Ah, sırası gelmişken, siz kendi kafa huzurunuzu, ben de Piskopos'unkini bozmuşken, Bayan Wickson ve Bayan Pertonwaithe'e bir uğrasanız iyi olur. Biliyorsunuz, onların eşleri de fabrikanın iki önemli hissedarı. İnsanlığın geri kalan kısmı gibi onlar da makinelere bağlılar. Öylesine bağlılar ki, makinelerin tam tepesinde oturuyorlar."

---

ları uyduruluyordu. Bugün bu planlar, bize komik derecede saçma ve ilkel geliyor. Ama o çağda, sigorta çok ciddi bir konuydu. İşin gülünç yanı, sigorta şirketlerinin fonları sık sık yağma ediliyor ve yönetimin kendilerine emanet ettiği kişilerce tüketiliyordu.

makine köleleri

Jackson'un kolunu düşündükçe daha çok sarsılıyordum. Somut bir olayla yüzleşiyordum. İlk kez hayatı tanıyordum. Üniversite yaşamım, eğitimim ve kültürüm gerçek değildi. Basılı kâğıtlar üzerinde çok hoş görünen yaşam ve toplum kuramlarıyla ilgili hiçbir şey öğrenmemiştim, ancak şu anda yaşamın kendisini görüyordum. Jackson'un kolu, hayatın gerçeğiydi. Ernest'in "Gerçek, dostum. Yadsınamaz gerçek!" sözleri zihnimde çınlıyordu.

Tüm toplumumuzun kan üzerine kurulu olması, bana dehşet verici ve olanaksız göründü. Ancak işin içinde Jackson vardı. Onu aklımdan çıkaramıyordum. Pusulanın kutbu göstermesi gibi, düşüncelerim sürekli olarak ona dönüyordu. Kendisine acımasızca davranılmıştı. Daha büyük bir kâr payı uğruna kanının karşılığı ödenmemişti. O kâr paylarından alarak Jackson'un kanından bir sürü çıkar sağlayan, bir grup mutlu ve keyfi yerinde olan aile olduğunu biliyordum. Bir insana bu denli acımasız davranılırsa ve toplum bunu umursamadan yoluna devam ederse, daha birçok kişiye aynı böyle acımasızca davranılacağı akla gelmez mi? Ernest'in sözünü ettiği, haftada doksan sente ırgat gibi çalışan Chicago'lu kadınlar ile Güney pamuk fabrikalarındaki çocuk köleleri anımsadım. Ürettikleri kumaşlardan yapılmış olan giysilerim



üzerinde çalışan o insanların kanı emilmiş soluk, beyaz ellerini görebiliyordum. Sonra Sierra Mills ve ödenen payları düşününce, Jackson'un giysime bulaşan kanını da gördüm. Jackson'dan kaçamıyordum. Derin düşüncelerim beni sürekli ona götürüyordu.

Ruhumun derinliklerinde bir yerde, bir uçurumun kenarında olduğum duygusuna kapılmıştım. Yaşamın yeni ve korkunç bir yüzünün açığa çıkışını görmek üzereymişim gibiydi. Yalnızca ben değil, tüm dünyam altüst oluyordu. İşte babam. Ernest'in onun üzerinde yaratmış olduğu etkiyi görebiliyordum. Piskopos da vardı işin içinde. Onu son gördüğümde, hasta bir adama benziyordu. Oldukça asabiydi ve gözlerinden akıl almaz bir korku okunuyordu. Duyduğuma göre Ernest, ona verdiği cehennemde dolaştırma sözünü tutmaktaydı Ancak Piskopos, bu gezi hakkında konuşmak için fazlasıyla serseme dönmüş göründüğünden, onun gözlerinin cehennemin hangi tarafını gördüğünü bilemiyorum.

Benim küçük dünyamın ve tüm dünyanın altüst olduğu hissi güçlü bir şekilde üzerime yıkılınca, buna sebep olanın Ernest olduğunu düşündüm. "O gelmeden önce, ne kadar mutlu ve huzurluyduk" diye de düşünüyordum. Bir an sonra, bunun gerçeğe karşı yapılan ihanet olduğunun bilincine vardım ve Ernest gözüme, gerçek ve adalet adına; yoksullar, yalnızlar ve ezilmişler adına savaş veren Tanrı'nın meleklerinden biri gibi, gerçeğin korkusuz bir havarisi olarak görünmüştü. Daha sonra da başka bir figür olarak İsa Peygamber gözümde canlandı! O da var olan tüm papaz ve din adamları iktidarına karşı aşağı tabaka insanların ve ezilmişlerin yanındaydı. Sonunun çarmıha gerilmiş olduğu aklıma geldi ve Ernest'i düşündükçe içim cız etti. Uyarı niteliğindeki savaşçı sesiyle ve düzgün bir insanın erdemiyle, acaba onun yazgısı da çarmıha gerilmek miydi?

O anda, onu sevdiğimi ve onu rahat ettirme arzusuyla eriyor olduğumu anladım. Yaşamını aklımdan geçirdim. Tatsız, zorlu ve bakımsız bir yaşam sürüyor olmalıydı. Onun için yalanlar söylemiş, çalmış ve ölümüne çalışmış olan babasını düşündüm. Kendisi de on yaşında fabrikada çalışmaya başlamıştı! Onu kollarıma almak, o denli çok düşüncelerden yorulmuş başını rahatlaması ve huzur bulması için göğsüme yaslamak isteğiyle yanıp tutuşuyordum.

Albay Ingram ile bir kilise resepsiyonunda karşılaştım. Kendisini çok uzun yıllardan beri iyi tanıyordum. Kıstırıldığını anlamasa da onu büyük palmiye ağaçları ve kauçuk bitkileri arasında kıstırmıştım. Beni her zamanki neşesi ve nezaketiyle karşıladı. Eskisi gibi zarif, diplomatik, dengeli ve düşünceli bir adamdı. Dış görünüşü açısından da çevremizdeki en seçkin kişilerden biriydi. Onun yanında, üniversitenin saygın başkanı bile sönük ve gösterişsiz kalıyordu.

Bununla birlikte Albay Ingram'ın şu okumamış teknisyenle aynı konumda olduğunu anlamıştım. O da özgür bir kişi değildi. O da çarka bağlıydı. Jackson davasından bahsettiğimde, onda oluşan değişimi asla unutmayacağım. Güler yüzlü mizacı, ansızın, bir hayalet gibi yok olmuştu. O asil yüzünün şekli bozulmuş, yüzüne birdenbire korkunç bir ifade yerleşmişti. James Smith, bana parladığı zaman da aynı korkuyu duymuştum. Ama Albay Ingram lanet etmiyordu. İşçiyle onun arasındaki ince ayrım işte bu noktadaydı. Bilge kişi olarak ün salmıştı, ancak şu anda bilgeliği kalmamıştı. Bilinçsizce, öyle ya da böyle, kaçacak bir çıkış yolu aradı. Ama palmiye saksıları ve kauçuk bitkileri arasına kıstırılmıştı.

Albay, Jackson'ın adını duymaktan bıkmıştı. Nereden çıkarmıştım ki bu konuyu? Şakamdan hiç hoşlanmamıştı. Ona göre, yaptığım yakışıksız ve düşüncesizlikti. Onun mesleğinde kişisel duyguların işe yaramayacağını bilmiyor muydum? Bürosuna geldiğinde, kişisel duygularını evinde

bırakıyordu. Bürosunda yalnızca profesyonel duygular geçerliydi.

"Jackson'un tazminat alması gerekiyor muydu?" diye sordum.

"Kesinlikle" diye yanıtladı. "Yani, bana göre alması gerekiyordu. Ama bunun, davanın yasal yanı ile bir ilgisi yok."

Dağılmış aklını toparlamaya başlamıştı.

"Söyler misiniz lütfen, hakkın hukukla bir ilgisi var mı?" diye sordum.

"Kullandığınız sözcük yanlış" diye gülümseyerek yanıtladı.

"Güç mü demeliydim?" diye sordum ve o da başıyla onayladı. "Ama yine de adaleti yasalar aracılığıyla sağlamalıyız, değil mi?" dedim.

"İşin paradoksu burada" diye çıkıştı. "Adalet bizim elimizde."

"Şu anda profesyonelce konuşuyorsunuz, öyle değil mi?"

Albay Ingram'ın yüzü kızardı, öylesine kızardı ki, kaçacak yer ararmışçasına yine telaşla, sağa sola bakındı. Ama önünü kestim ve hareket etmesine engel oldum.

"Şimdi söyleyin bana" dedim. "Bir insanın kişisel duygularını profesyonel duyguları uğruna feda etmesi bir tür ruhsal kargaşa olarak görülemez mi?"

Bu soruya yanıt alamamıştım. Albay bir anda, kaçarken tutturulmuş bir palmiye saksısını utanılacak bir şekilde devirmişti.

Daha sonra, gazetelere başvurmayı deneyerek Jackson davası ile ilgili sakin, ılımlı, tutarlı bir yazı yazdım. Bu konuda, görüşmüş olduğum kişilere karşı ne bir suçlamada bulundum, ne de onlardan söz ettim. Davanın gerçek yüzünü, Jackson'un fabrikada yıllardır çalışmış olduğunu, makineye bir zarar gelmemesi için gösterdiği çabayı ve sonucunda olan kazayı, şu anki perişan ve aç durumunu anlattım. Üç yerel gazete ve iki haftalık dergi bu yazıları reddetti.

Percy Layton'ı buldum. Kendisi üniversite bitirmiş, gazeteciliğe başlamış, daha sonra üç gazetenin en saygın olanında gazetecilik stajı yapmaktaydı. Gazetelerin, Jackson davasından söz edilmesini engellemelerinin nedenini sorduğumda gülümsedi.

"Bu bir yayın politikasıdır" dedi. "Bizim yapabileceğimiz bir şey yok. Bu, editörlere kalmış."

"Peki, niçin böyle bir politika izliyorlar?" diye sordum. "Bizler şirketlerle birbirimize bağlıyız. Reklam parası ödüyorsanız, bu tür konuları gazetenize sokmazsınız. Bu haberi gazeteye gizlice taşımaya kalkışan işinden olur. Normal reklam ücretinin on katını da ödeseniz, yine o haber gazeteye girmez."

"Peki, sizin politikanız nasıl?" diye sordum. "Sizin politikanız da şirketlere boyun eğen işverenlerinizin emri üzerine gerçeği saptırıyor gibi görünüyor."

"Benim bu konuyla ilgim yok." Bir an rahatsızlık duydu, sonra çıkış yolunu bulunca canlandı. "Kişisel olarak, gerçekdışı şeyler yazmam, vicdanıma ters düşmem. Günlük işler süreci içinde kuşkusuz, muhalif bir sürü haber oluyor. Ama görüyorsunuz, onlar da günlük işler kapsamına giriyor" diyerek konuyu çocukça toparladı.

"Siz yine de bir gün, editör masasında oturma ve bir politika yürütme beklentisi içindesiniz."

"O zamana kadar bu işte pişmiş olacağım" diye yanıtladı.

"Daha pişmemiş olduğunuza göre, genel yayın politikası konusunda düşündüklerinizi söyler misiniz?"

"Bir şey düşünmüyorum" diye çabuk bir yanıt verdi. "Gazetecilikte başarılı olmak istiyorsa, insan ipleri koparmamalı. Neyse ki bu kadarını öğrendim."

Ve söylediklerini başıyla genç bir bilge gibi onayladı.

"Peki, hak ne olacak?" diye ısrarla sordum.

"Siz oyunu anlamıyorsunuz. Kuşkusuz, hak her şeydir, çünkü her şeyin kaynağı haktır, görmüyor musunuz?"

"Oldukça belirsiz bir açıklama" diye mırıldandım; ama böyle bir genç için yüreğim yanıyordu, ya çığlık atacaktım ya da gözyaşlarına boğulacaktım.

O ana dek içinde yaşamış olduğum toplumun değişik tezahürlerini ve altında yatan korkunç gerçeklerini görmeye ve anlamaya başlıyordum. Jackson'a karşı örtük bir komplo düzenlemiş gibi görünüyordu ve içimde davası için yersizce savaşıp sızlanan o avukata karşı da sempati uyanmıştı. Ancak bu örtük komplo giderek önemli olmaya başlıyordu. Bu yaklaşım, yalnızca Jackson'u hedef almıyordu. Fabrikada sakat kalan tüm işçileri kapsıyordu. Fabrikadaki her işçiye karşı bir durum varsa, diğer tüm fabrikalarda çalışanlara karşı olmaması için bir neden var mıydı? Aslında tüm endüstri için geçerli değil miydi?

Durum böyle ise toplum bir yalandan oluşuyordu. Kendi vardığım sonuçlar beni ürkütüyordu. Gerçek olamayacak derecede korkunç ve dehşet vericiydi. Ama ortada Jackson ve onun kolu; giysime sıçrayan, çatı kirişlerimden damlayan kanı vardı. Ayrıca Jackson'dan bir sürü vardı. Jackson'un deyişiyle, bir fabrikada yüzlercesi varmış. Jackson'dan kaçamıyordum.

Sierra Mills'deki hisselerin çoğunu ellerinde tutan Bay Wickson ile Bay Pertonwaithe adında iki kişi ile de görüştüm. Ancak onları istihdam ettikleri teknisyenler kadar sarsamadım. Toplumun geri kalan bölümünden daha üstün bir etik anlayışları olduğunu anladım. Bu, aristokratik etik ya da efendi etiği[1] diye adlandırabileceğim bir anlayıştı. Politika-

1. Avis Everhard doğmadan önce John Stuart Mill, bir denemesinde şöyle yazar: "Nerede yükselen bir sınıf varsa, o sınıfın çıkarlarından ve üstünlük anlayışından büyük bir etik anlayışı da ortaya çıkar" ile hak onlara göre özdeşti. Genç ve deneyimsiz oluşumun üzerine giderek, benimle bir babanın

ları konusunda büyük sözler ediyorlardı, politika ve hakkı tanımlıyorlardı. Ve benimle babacan bir tavırla konuştular, gençliğimi ve çaylaklığımı küçümseyerek. Araştırmamda karşılaştıklarım arasında en umutsuzu onlardı. Kendi tutumlarının doğru olduğuna kesinlikle inanıyorlardı. Şüpheye yer yoktu, tartışmasız.

Kendilerinin toplumun kurtarıcıları olduğuna ve birçok insana mutluluk getirenin onlar olduğuna ikna olmuşlardı. Kendi kafalarına göre, işçi sınıfına iş sağlamasalardı, bu insanlar nasıl bir ıstırap içinde olurdu gibi acınası bir tablo çizmişlerdi.

Bu iki patronla görüşmemden sonra Ernest ile buluştum ve olanları ona anlattım. Hoşnut bir yüz ifadesiyle bana baktı ve şunları söyledi:

"Gerçekten çok iyi şeyler yapmışsın. Gerçeği kendin için kazımaya başlıyorsun. Bu senin kendi deneyimine dayalı genelleştirmen ve doğru. Bu endüstriyel makine içinde, büyük kapitalist dışında, kimsede (İrlanda İngilizcesinde çam devirme gibi) özgür irade hem var, hem yok.[2] Gördüğünüz gibi, patronlar yaptıklarının doğru olduğundan çok eminler. Tüm olaylarda saçmalığın doruk noktası da işte bu. İnsan doğasına öyle bağımlılar ki, doğru olduğuna karar vermeden hiçbir şey yapmazlar. Eylemleri onaylanmalıdır.

"İşleri gereği, yapmak istedikleri ne olursa olsun, o şeyin beyinlerinde dinsel, etik, bilimsel ya da düşünsel bir kavram olarak doğru olduğu inancı doğuncaya dek beklemeleri gerekir. Sonra da insan aklının zayıf yanlarından biri olan,

---

kızıyla konuşması gibi konuştular. Soruşturmalarımdaki kişiler arasında en umutsuzu bunlar olmuştu. tutumlarının doğru olduğuna kesinlikle inanmışlardı. Bu tartışmasız, su götürmez bir gerçekti.

2. Eski İrlanda dilinde hoş bir zayıflık olan, çam devirme anlamında sözel çelişkiler.

dileğin düşüncenin kaynağı olduğu çarpıtmasıyla o işi gerçekleştirirler. Ne yapmak isterlerse istesinler, onaylanma önce gelir. Onlar her şeyi kendilerine göre yontan yüzeysel insanlardır. Düzenbazdırlar. Yanlış yaparken bile, o yanlıştan bir doğru çıkar diye düşünürler. Yarattıkları hoş ve doğru olduğunu varsaydıkları düşlerden biri de akıl ve yeterlilik açısından insanlığın geri kalan kesiminden daha üstün olduklarıdır. İnsanlığın geri kalan kesiminin yiyip içeceğini yönetme güçleri bu anlayıştan kaynaklanır. Kralların –bu kez ticaret krallarının– ilahi hakları[3] kuramının bile yeniden hortlamasını sağladılar.

Konumlarındaki zayıflık onların sadece işadamı olmalarıdır. Onlar filozof değil. Ne biyolog ne de sosyologlar. Öyle olsalardı, her şey yolunda olurdu. Aynı zamanda biyolog ya da sosyolog olan bir işadamı insanlık için yapılacak doğru şeyi üç aşağı beş yukarı bilirdi. Bu adamlar iş uğraşları dışında budaladır. İşten başka bir şey bilmezler. Ne insanlığı, ne de toplumu bilirler ama yine de kendilerini milyonlarca aç insanın ve buna ilave olarak diğer milyonların kaderinin efendisi olarak ileri sürerler. Bir gün gelecek, tarih onların zararına, acı veren kahkahasını atacak."

Bayan Wickson ve Bayan Pertonwaithe ile yaptığım görüşme beni şaşırtmadı. Onlar sosyete kadınlarıydı.[4] Evleri saraydan farksızdı. Dağlarda, göl ve deniz kenarlarında, kent

3. 1902'deki gazeteler Antrasit Kömür Tröst'ü Başkanı George F. Baer'i aşağıdaki ilke ile yüceltmişti: "Emekçilerin hak ve çıkarları, Tanrı'nın sonsuz bilgeliği sonucu, kendilerine ülkenin mal mülkünü kullanma hakkını veren Hıristiyanlarca korunacaktır."

4. Sosyete sözcüğü burada, o zamanlarda kullanılan, kısıtlı anlamıyla, çalışmadan, yalnızca işçi arıların yaptığı balı yiyen gösterişli beleşçileri anlatmaktadır. Ne işadamları, ne de emekçilerin sosyetede harcayacak zamanları ve olanakları olmazdı. Sosyete, çalışmakla ilgisi olmayan, tembel zenginlerin yarattığı bir grup idi.

dışına yayılmış birçok evleri vardı. İşleri bir hizmetçi ordusu tarafından görülüyordu ve sosyal etkinlikleri hayret vericiydi. Üniversiteler ve kiliselere patronluk yapıyorlar, papazlar onlara itaat ettiklerini uysal bir şekilde göstermek için onların önünde özellikle diz çöküyorlardı. Güç bu iki kadında olduğu gibi, ortadaki para da onlardaydı. Ernest'in derslerinden az sonra öğreneceğim gibi, akıl verme konusunda da önemli bir güç oluşturuyorlardı.

Kocalarını taklit ediyorlar; zenginlerin politikaları, görevleri ve sorumlulukları hakkında geniş ölçüde aynı şekilde konuşuyorlardı. Kocaları üzerinde baskın olan aynı etik – kendi sınıflarının etiği– onların üzerinde de hüküm sürüyordu. Kendilerinin bile anlamadığı yapmacık sözler ederlerdi.

Onlara Jackson'ın ailesinin acınacak yaşam şartlarını ve bu adam için gönüllü hiçbir yardımda bulunmadıklarına hayret ettiğimi anlattığımda öfkelendiler. Bana sosyal görevlerinin öğretilmesi için kimseye teşekkür etmedikleri söylendi. Jackson'a yardımcı olmalarını açıkça istediğimde, beni açıkça reddettiler. İşin asıl şaşılacak tarafı, beni neredeyse aynı dille reddetmeleriydi ve bunu onlarla ayrı ayrı görüşmem ve birinin diğerini göreceğimden habersiz olması gerçeğine rağmen yapmışlardı.

Ancak ortak yanıtları, dikkatsizliğin mükafatlandırılmayacağı ve kaza için para ödeyerek yoksul insanları makinelerde kendilerine zarar vermeye teşvik etmeyecekleri konusunu açıklığa kavuşturma fırsatından memnun olduklarıydı.[5]

5. O dönemin haftalık eleştiri dergisi olan *Outlook Dergisi* dosyalarının 18 Ağustos 1906 sayısında, Avis Everhard'ın anlattığı gibi, Jackson davasının ayrıntılarına benzer kolunu yitiren bir işçiden söz edilir.

Bu iki bayan çok içten idi. Sınıflarının ve kendilerinin üstün olduğu fikriyle kendilerinden geçmişlerdi. Yaptıkları her iş için kendi sınıflarının etiğine göre, bir yaptırımları vardı. Bayan Pertonwaithe'in büyük evinden ayrılırken, arkama baktığımda Ernest'in şu sözlerini anımsamıştım: "Makinelere öylesine bağlılar ki makinelerin tepesinde oturuyorlar."

bilgi severler

Ernest genellikle bizim evde oluyordu. Onu eve çeken ne yalnızca babam, ne de tartışmaların yaşandığı akşam yemekleriydi. O zamanlarda bile, onun gelişinde benim de payım olduğu için kendi kendimi övüyordum ve çok geçmeden öngörümün doğru olduğunu öğrenmiştim. Çünkü Ernest Everhard gibi bir aşığım asla olmamıştı. Bakışları ve el sıkışması giderek daha tutarlı ve sıkı oluyor ve başından itibaren gözlerinde oluşan soru gittikçe daha baskın oluyordu.

Onu ilk gördüğümde izlenimim olumsuzdu. Daha sonra, ona kapıldığımı hissettim. Ardından, sınıfıma ve bana olan yabanıl saldırısı sonucu ondan tiksinmiştim. Ondan sonra, sınıfıma iftira atmadığını ve söylediği sert ve kaba sözlerde haklı olduğunu anlayınca ona tekrar daha da yakınlaştım. Benim esin kaynağım olmuştu. Benim için, toplumun yüzündeki sahtekârlığı koparıp atmış, çirkin olduğu kadar kaçınılmaz biçimde doğru olan gerçeği görüvermemi sağlamıştı.

Söylediğim gibi, Ernest gibi bir aşığım asla olmamıştı. Bir üniversite kentinde yaşayıp da yirmi dört yaşına dek bir gönül ilişkisi yaşamayan kız yoktur. Sakalı çıkmamış yeni öğrencilerle, sakalı kırlaşmış profesörlerle, atletler ve futbol dev-



leriyle ilişkim olmuştu. Fakat hiçbiri bana Ernest'in yaşattığı aşkı yaşatmamıştı. Farkına varmadan kolları arasında kalmıştım. Daha karşı çıkmama ya da direnç göstermeme kalmadan dudakları, dudaklarıma yapışmıştı. Onun içtenliği karşısında, kız olmamın geleneksel ağırbaşlılığı gülünç kalmıştı. Harika, karşı koyamadığım bir coşkuyla ayaklarımı yerden kesmişti. Bana evlilik teklifinde bulunmadı. Kollarını bana doladı, beni öptü ve sanki evliymişiz gibi davrandı. Bu konu su götürmezdi. Tek tartışma –sonraları doğan tartışma– ne zaman evleneceğimizdi.

Eşsiz bir duyguydu. Gerçekdışıydı. Yine de Ernest'in gerçeklik sınavına göre ilerliyordu. Yaşamımı ona emanet etmiştim. Bu konuda talihliydim. Bununla birlikte, aşkımızın ilk günlerinde, onun yabanıl ve coşkulu sevişmesi bende çoğu kez gelecek korkusu yaratıyordu. Aslında bu korkular yersizdi. Hiçbir kadın, ondan daha nazik ve sevecen bir koca ile kutsanmamıştır. Bu nezaket ve onun tarafındaki şiddet, hantal ve rahat duruşuna benzer tuhaf bir harmandı. Şu hafif hantallığı! Asla üstesinden gelemiyordu, ama hoştu. Konuk odasındaki davranışı, bana bir porselen mağazasındaki dikkatli bir boğayı anımsatıyordu.[1]

Ona karşı olan aşkımın bütünlüğü konusunda son kuşkumun (olsa olsa bilinçaltı bir kuşku) ortadan kalktığı bir andı. Bilgi Severler Kulübü'nde Ernest'in, patronları kendi inlerinde bastığı yerde harika bir savaş gecesiydi. O günlerde, bilgi Severler Kulübü, Pasifik kıyılarında en seçkin yerdi. Çok varlıklı, evlenmemiş yaşlı bir kız kurusu olan Bayan Brentwood'un eseriydi. Bu yer onun kocası, ailesi ve de oyuncağıydı. Üyele-

1. O günlerde oturma odalarını ufak tefek süs eşyalarıyla doldurma alışkanlığı vardı. Yalın bir yaşam daha keşfedilmemişti. Odalar temizlenmesi çok emek isteyen müzeler gibiydi. Şeytanı andıran tozlar, evin sahibiydi sanki. Toz toplayan bir sürü eşya vardı ama tozlardan kurtulmak için çok az aygıt vardı.

ri, o toplumun en zenginleri ve kuşkusuz, oraya entelektüel bir hava katan üniversite mensuplarının en akıllılarıydı.

Bilgi Severler'in bir kulüp yeri yoktu. O tür bir kulüp değildi. Üyeleri ayda bir, kendi evlerinde bir konferansı dinlemek için toplanırdı. Konuşmacılar, her zaman değil, ama genellikle ücret karşılığında tutulurdu. New York'ta bir kimyacı, diyelim ki, radyumla ilgili bir buluş yapsa ülke çapında tüm harcamaları karşılanır, harcadığı değerli zaman için de iyi bir para ödenirdi. Aynı şey, kutup bölgesinden dönen bir araştırmacı, en son çıkan edebî ya da sanatsal başarı için de geçerliydi. Fikir Severler'deki tartışmaların gazetelere yansımaması kulübün politikası olduğundan içeri konuk alınmazdı. Bu nedenle, devlet büyükleri –böyle birçok durum olmuştu– akıllarına geleni söylerdi. Yirmi yıl önce Ernest'in bana yazmış olduğu kırışmış bir mektubu önüme yaydım ve okuyorum:

"Baban Bilgi Severler Kulübü üyesi, bu nedenle gelebilirsin. Salı gecesi gel. Hayatının en güzel gecesini geçireceğine dair sana söz veriyorum. Son karşılaşmalarında, patronları silkelemekte başarısız oldun. Gelirsen, ben senin için bu işi yapacağım. Kurtlar gibi hırlatacağım onları. Sen onların yalnızca ahlakını sorguladın. Onların ahlak değerleri sorgulanınca, hallerinden daha da hoşnut olurlar ve daha çok üste çıkarlar. Ama ben onların para çuvallarını tehdit edeceğim. Bu, onları ilkel yapılarının köklerine kadar sarsacak. Gelebilirsen, bir kemiği kapmak için hırlayan, gece giysileri giymiş mağara adamlarını göreceksin. Canavarların doğasının iç yüzünü anlamak için sana azgın kediler gibi kapışma ve aydınlanma vaat ediyorum.

Beni parçalarıma ayırmak için çağırdılar. Bu, Bayan Brentwood'un düşüncesiydi. Beni çağırırken, böyle olacağını beceriksizce çıtlatmıştı. Dostlarına daha önce böyle bir eğlence sunmuştu. O kişiler önlerinde güvenilir reformcu-

ları görmekten keyif alır. Bayan Brentwood da benim bir kedi yavrusu kadar mazlum ve ailenin ineği kadar iyi huylu ve vurdumduymaz olduğumu sanıyor. Onda bu izlenimi uyandırdığımı yadsımıyorum. Başlarda, benim zararsız olduğumu hissedinceye dek, bana karşı çok çekimser davrandı. Radikal olmasına karşın, bir zamanlar valiliğe aday olan bir kişiye yakışacak iyi bir ücret –iki yüz elli dolar– almalıydım. Smokin de giymem gerekiyordu. Zorunluydu. Hayatımda hiç bu kadar giyimime özen göstermedim. Bir yerden smokin kiralamalıydım. Fikir Severler Kulübü'nde bir fırsat yakalamak için bundan daha fazlasını da yapmaya hazırdım."

Diğer yerler arasından, o gece Kulüp Pertonwaithe evinde toplanmıştı. Büyük konuk salonuna fazladan sandalyeler getirildi, Ernest'i dinlemek için oturan iki yüz kadar bilgin/öğrenme aşığı vardı. Gerçekten toplumun efendileri gibiydiler. Ortada dönen yüz milyonlara ulaşan servetin miktarını aklımdan geçirerek kendi kendime eğleniyordum. Bu serveti elinde tutanlar boş duran zenginler değildi. Onlar, endüstriyel ve politik yaşamda en etkin görevleri üstlenen eylem adamlarıydı.

Bayan Brentwood Ernest'i getirdiğinde hepimiz yerlerimize oturmuştuk. Derhal Ernest'in konuşma yapacağı salonun baş tarafına gittiler. Smokin giymiş olan Ernest, kral gibi başı dik ve geniş omuzlarıyla, harika görünüyordu. Sonra hareketlerinde o şaşmaz, hafif hantallık oldu. Neredeyse yalnızca bu davranışı nedeniyle onu sevebilirdim, diye düşündüm. Ona bakınca büyük bir sevinç duyduğumun bilincindeydim.

Avucunu kendi avucumda, dudaklarını dudaklarımda hissediyor, içimden bu gururun benim olduğunu kalkıp orada toplanan herkese şöyle haykırmak geliyordu: "O benimdir! O beni kollarına aldı ve aklındaki o bir sürü yüce düşüncelerden feragat ederek aklını sadece benimle doldurdu."

Salonun baş tarafında Bayan Brentwood, Ernest'i Albay Van Gilbert ile tanıştırdı, albayın toplantıya başkanlık edeceğini biliyordum. Albay Van Gilbert önemli bir şirket avukatıydı. Ayrıca çok varlıklı biriydi. Tenezzül edeceği ücret, en az yüz bin dolar alırdı. Usta bir kanun adamıydı. Yasalar, onun için oynadığı bir kuklaydı. Onları bir çamur gibi yoğurur, evirir, çevirir, bir Çin bulmacası gibi istediği biçime sokardı. Dış görünüş ve konuşma yeteneği açısından demode idi Ama kafası, bilgisi ve kaynakları bakımından yeni çıkan bir yasa kadar dinç idi. İlk olarak Shardwell vasiyetini bozarak şöhret olmuştu.[2] Bu dava için aldığı ücret, beş yüz bin dolardı. Bu olaydan sonra bir roket gibi çıkış yaptı. Genellikle, ülkenin en büyük avukatı –kuşkusuz şirket avukatı– olarak anılıyordu. Sınıflandırmalarda, ABD'nin en büyük üç avukatı arasına giriyordu.

Albay, Ernest'i tanıtmak için ayağa kalktı ve birkaç iyi seçilmiş sözle, hafif hiciv içeren bir tonda konuşmasına başladı. Albay Van Gilbert, toplumsal reformcu ve işçi sınıfı üyesini gülümseyen dinleyiciye sunarken ince bir alaycı tutum içindeydi. Bu tutum beni öfkelendirmişti ve Ernest'e göz atmıştım. Onun görünümü beni iki misli kızdırdı. O, bu küçük düşürücü, ince alaylara içerlemiş gibi görünmüyordu. Daha kötüsü, alayların bilincinde değil gibi görünüyordu.

---

2. Vasiyetnamelerin iptali, dönemin ilginç özelliklerindendi. Büyük çapta servet birikimi, ölümlerden sonra bu servetlerin dağılımı sorunu kişiler arasında sıkıntı yaratıyordu. Vasiyetname yazma ve iptal etme, silah yapımından sonra zırh yapar gibi birbirini tamamlayıcı uğraşlar olmuştu. İptal edilebilecek vasiyetnameleri yazmaları için en kurnaz avukatlar tutuluyordu. Fakat bu vasiyetnameler her zaman, yine onları yazan avukatlarca iptal ediliyordu. Bununla birlikte, varlıklı sınıf arasında, iptal edilemeyecek vasiyetnamelerin yazılabileceği düşünülmüş ve nesiller boyunca avukatlar ve müşterileri bu düşün ardından yürümüşlerdir. Aynı, Ortaçağ simyacılarının her şeyi çözebilen bir sıvı arayışları gibi.

Kibar, vurdumduymaz ve uykulu bir biçimde oturmakta ve gerçekten bir aptal görüntüsü veriyordu. Ansızın, ilk aklıma gelen şey şu soruydu: "Acaba, orada bulunan beyin takımının baskısıyla korkutulup sindirilmiş miydi?" Sonra gülümsedim. Beni kandıramazdı. Ama aynı Bayan Brentwood'u kandırdığı gibi, ötekileri de kandırdı. Bayan Brentwood en önde oturuyor, arada bir başını çevirerek, söyleşiyi onaylayarak dostlarına gülücükler yağdırıyordu.

Albay Van Gilbert'ten sonra, Ernest ayağa kalkarak konuşmaya başladı. Düşük bir tonda, duraklayarak ve açıkça çekingen bir havayla konuşuyordu. Emekçi sınıfından biri olarak doğduğundan, insanların bedensel ve ruhsal olarak aç kalıp acı çektikleri o ortamın pis ve perişan oluşundan söz etti. Tutkularını ve ideallerini, üst sınıftan insanların yaşamakta olduğu cennet kavramını şu şekilde ifade etti:

"Üzerimde beni aşan cömert bir ruh; temiz, soylu düşünceler, akıllı bir aydın yaşam biçimi olduğunun bilincindeyim. Tüm bunları, alçaklar ve kötü kişiler dışında, güzel şeyleri düşünen ve konuşan, güzel işler başaran tüm erkek ve kadınların yer aldığı *Deniz Kıyısı Kütüphanesi*[3] romanlarını okuduğum için biliyorum. Kısaca, güneşin doğuşunu kabul ettiğim gibi, beni aşan şeylerin güzel, soylu ve görkemli olduğunu, bunların yaşama dirlik ve düzen getirdiğini, yaşamı yaşamaya değer yaptığını, insanın çektiği acı ve perişanlıkların karşılığını verdiğini de kabul ediyorum."

Sözlerine fabrikalarda çalıştığını, nalbantlık öğrendiğini, sosyalistlerle tanıştığını anlatarak devam etti. Sosyalistler arasında zeki aydınlar, bilge kişiler, Hıristiyanlıkları servet düşkünü kişilerin toplantılarına izin vermeyecek kadar sağ-

3. Emekçi sınıfın, boş gezen, aylak sınıfın yapısını bütünüyle yanlış anlamasını sağlayan ilginç ve eğlendirici edebiyat türü.

lam olduğu için işinden olan din adamları ve yönetici sınıfa bağımlı olan üniversite çarkından koparılan profesörlerle karşılaştığını anlattı. Sosyalistlerin devrimci olduklarını söyledi. Onların, bugünün makul olmayan toplumunu yıkarak, onun malzemesinden geleceğin makul toplumunu oluşturmak için savaş verdiklerini anlattı. Yazması çok zaman alacak, daha çok şeyi dile getirdi fakat onun devrimciler arsındaki yaşamı tanımlayışını asla unutmayacağım. Artık konuşurken duraklamıyordu. Sesi güçlenmiş ve güven kazanmıştı, düşünceleri ağzından döküldükçe, coştukça coşuyordu. Şöyle konuştu:

"Devrimciler arasındayken, aynı zamanda samimi bir inanç, coşkulu bir idealizm, bencillikten uzak, canını verecek derecede cömertlik, insanı etkileyen ruh yüceliği buldum. Onlarla birlikte olunca yaşam, açıkça soylu ve canlıydı. Dolar ve sentin karşısında beden ve ruhu yücelten mükemmel insanlarla temas halindeydim; onlara göre açlık çeken bir kenar mahalle çocuğunun ağlaması, ticari büyüme ve dünya imparatorluğunun resmî seremonisinden çok daha anlamlıydı. Soylu amaçlar, kahramanca çabalar tüm çevremi sarıyordu, gece ve gündüzlerim, gözlerimin önünde sürekli yanıp parıldayan, yıldız ışığı ve gün ışığıyla birlikte ateş ve su gibiydi. Uzun süre acı çekmiş ve kötü davranılmış fakat sonunda kurtarılmış olan, sıcakkanlı insan İsa'nın Kutsal Kâse'si, İsa'nın kendi Kutsal Kâse'si gibiydi."

Daha önce olduğu gibi, şimdi de kendinde bir değişiklik yapmış olarak karşımda duruyordu. Kaşları, içindeki ilahi güç ile parlıyor; gözleri, sanki onu sarmalayan bir ışık örtüsünden dışarı doğru ışıldıyordu. Ancak diğer insanlar bu parıltıyı görmüyorlardı; benim görüşümü kısıtlayan şeyin de sevinç gözyaşları ve aşk olduğunu düşünüyordum. Arkamda konuşmadan etkilenmemiş durumda oturmakta olan

Bay Wickson'un, yüksek sesle ve alaycı bir biçimde, "Ütopyacı!"[4] dediğini duydum.

Ernest, en sonunda üst sınıf üyeleriyle bağlantı kurup, yüksek sınıftan kişilerle yakınlık kurana dek sosyetede yükselmesini sürdürdü. Sonra da düş kırıklığı başladı; bu düş kırıklığını dinleyiciye yağ çekmeyen sözlerle tarif etti. Herkesin aynı hamurdan yapılmış olması onu şaşırtmıştı. Yaşam, o denli toz pembe ve cömert değildi. Karşılaşmış olduğu bencillikten dolayı dehşete düşmüştü ve onu daha da şaşırtan entelektüel hayatın olmayışıydı. Devrimci çevresinden henüz ayrılmışken bu patron sınıfın entelektüel ahmaklığı onu şaşkına çevirmişti. Daha sonra görkemli kiliseleri ve yüksek maaşlı din adamlarına karşın patronları, erkek ve kadınları aşırı derecede maddeci bulmuştu. Tatlı sığ idealler ve ucuz ahlak derslerini ağızlarında geveleyip durdukları doğru olsa da yaşamlarının baskın öğesi maddecilikti. Örneğin, artık kimsenin vaaz vermediği İsa'nın öğretileri gibi, gerçek ahlaktan yoksundular.

"Savaş karşıtı sert söylemlerinde 'Barış Prensi'ni çağrıştıran, ama ellerine Pinkerton'un[5] silahlarını vererek kendi fabrikalarındaki grevcileri vurduran insanlar gördüm. Bir yandan ödül karşılığı boks yapmanın acımasız olduğunu öfkeyle ileri süren, ama öte yandan her yıl eli kanlı Herod'dan

4. O dönemde insanlar bu tür terimlerin tutsağı olmuşlardı. Bu düşük düzeyli bağımlılıkları bize göre anlaşılmazdır. Sözcükler bir sihirbazın sanatından daha güçlü bir büyü barındırıyordu. Akılları öylesine bulanık ve karışıktı ki, tek bir sözcüğün söylenmesi, bir ömür boyu süren ciddi bir araştırma ve düşünce birikimi genelleştirmesini boşa çıkarabilirdi. Ütopyacı da işte böyle bir sözcüktü. Bu sözün söylenmesi, ne kadar akıllıca algılanırsa algılansın, ekonomik iyileşme ve yenileşme planlarını suya düşürebilirdi. "Geçer akçe" ve "Bir tas yemek" gibi sözlere karşı büyük halk kesimleri coşkuya kapılırdı. Bu tür sözcük türetmek de bir deha belirtisi olarak görülürdü.

5. Pinkertonlar aslında özel detektiflerdi, ancak hızla kapitalistlerin silahlı adamları oldular ve sonuçta oligarşinin paralı askerlerine dönüştüler.

daha çok bebek öldürecek kadar bozuk yemek yedirenler gördüm.

"Bu kibar, aristokrat özellikleri taşıyan beyefendi, ahmak bir yönetici, dul ve yetimleri gizlice soyan bir şirketin maşasıydı. Bir beyefendi de güzel kitaplar koleksiyonu olan bir edebiyat patronuydu ve bir belediye mekanizmasının gerdanı sarkmış, kara kaşlı patronuna el altından para ödüyordu. Patentli tıp ürünleri reklamları yayınlayan bir başka editör, gazetesinde patentli ilaçlarla[6] ilgili gerçekleri yazmasını söylemeye cüret ettiğim için bana hain bir demagog olduğumu söylemişti. İdealizm ve Tanrı'nın iyiliği ile ilgili aklı başında ve ciddi olarak konuşan bir başkası, iş anlaşmalarında arkadaşlarına ihanet etmişti. Kilise'nin yandaşı ve yabancı misyonların önemli bir destekçisi olarak, diğer birisi, mağazasındaki kızları günde on saat açlık sınırında çalıştırarak doğrudan fuhuşa sürüklüyordu. Üniversitelere kürsüler bağışlayan, görkemli kiliseler yaptıran bir diğeri, dolar ve sent için mahkemelerde yalan yere yeminler ediyordu. Diğer bir demiryolları patronu, gizlice indirim uygulamaya izin verdiğinde bir vatandaş, bir beyefendi ve bir Hıristiyan olarak sözünden dönmüştü. Bir senatör, kaba ve eğitimsiz bir politika makinesinin[7] maşası, kölesi ve kuklası olmuştu; bir vali ve bir yüce divan yargıcı ile birlikte üçü tren pasoları ile yolculuk yapardı, bir kaypak kapitalist ise o pasoları çıkaran makineleri, makine patronunu ve demiryollarını ele geçirmişti.

---

6. Patentli ilaçlar, Ortaçağ'daki büyüler ve günah çıkarmalar gibi insanları kandırmaktan öte bir işe yaramıyordu. Patentli ilaçların tek farkı daha zararlı ve daha pahalı olmalarıydı.

7. MS 1912'ye kadar bile insanlar ülkeyi seçimlerle yönettiklerinde ısrar ediyorlardı. Aslında ülke "politika makineleri" adı verilen güçlerle yönetilmekteydi. Bu makinenin patronları öncelikle yasaları çarpıtma amacıyla, üst düzey kapitalistlerden para sızdırmışlar, fakat bu kapitalistler, kısa bir süre sonra politika makinelerini kendileri işleterek makine patronlarını çalıştırmayı daha ucuza getirmişlerdir.

"İşte böyle, kendimi cennet yerine ticaretin çorak çölünde bulmuştum. İş yaşamı dışında, budalalıktan başka bir şey bulamadım. Çürümüşlükten canlanarak çıkanlar olsa bile temiz, soylu ve canlı kimseye rastlamadım. Karşılaştığım şeyler, canavarca bencillik, yüreksizlik, açgözlülük ile pratik materyalizmdi."

Ernest, onlarla ve düş kırıklıklarıyla ilgili daha çok şeyi dile getirdi. Entelektüel anlamda, onlar Ernest üzerinde sıkıntı yaratmışlar, ruhsal ve ahlaki anlamda da sağlığını bozmuşlardı. Bu nedenle temiz, soylu, canlı ve kapitalistlerde olmayan özelliklere sahip devrimci dostlarının yanına dönmekten memnundu.

"Ve şimdi de Devrim'le ilgili konuşacağım" dedi.

Fakat önce, onun sert eleştirisinin o kişileri etkilemediğini söylemeliyim. Oradakilerin yüzlerine baktım ve Ernest'in suçlamalarına kayıtsız kaldıklarını gözlemledim. Ve Ernest'in bana söylediği şeyi hatırladım: Onların ahlak anlayışlarına yapılacak hiçbir suçlama onları sarsmayacaktır. Bununla birlikte, kullandığı dilin cüretkârlığının Bayan Brentwood'u etkilemiş olduğu gözümden kaçmadı. Kadın kaygılı ve canı sıkılmış görünüyordu.

Ernest, Devrim ordusunu tanımlayarak söze başlayıp sayıca güçlü olduklarını gösteren (değişik ülkelerde verilen oylara göre) rakamlar verince, dinleyicilerde bir huzursuzluk oluştu. Yüzlerinde kaygı vardı ve dudaklarını sıktıklarını görebiliyordum. Sonuçta, savaş gündeme gelmişti. Ernest, ABD'deki bir buçuk milyon sosyalist ile dünyanın geri kalan kısmındaki yirmi üç buçuk milyonu birleştiren uluslararası kuruluşu tanımladı.

"Böyle yirmi beş milyon kişilik bir Devrim ordusu, yöneticilerin ve yönetici sınıfların durup üzerinde düşünmeleri gereken bir konudur" dedi Ernest. Ordunun haykırışı, "Müsamaha göstermiyoruz! Sahip olduğunuz her şeyi isti-

yoruz. Sahip olduğunuzdan daha azıyla tatmin olmayacağız. Güç dizginlerini ve insanlığın yazgısını ele geçirmek istiyoruz. İşte, ellerimiz burada. Bunlar güçlü eller. Bu eller, hükümetlerinizi, saraylarınızı ve rahatınızı sizden alacaktır ve o gün, sizler tarladaki köylü veya büyük kentlerinizde açlık çeken biçare memur gibi, ekmeğinizi kazanmak için çalışacaksınız. İşte, ellerimiz burada. Bunlar güçlü eller!"

Konuşurken iki güçlü kolunu, iri omuzlarından ileri doğru uzatmış, nalbant deneyimi olan kartal pençesi gibi elleriyle sanki havayı avuçluyordu. Ellerini, dinleyiciyi orada ezip parçalayacakmışçasına uzatmış, emekçi gücün ruhunu simgeliyordu. Bu somut, potansiyel, ürkütücü Devrim simgesinin dinleyiciler üzerinde, az da olsa, gözle görülebilir bir korku yarattığının bilincindeydim. Kadınların ürktükleri yüzlerinden anlaşılıyordu. Erkekler o kadar değildi. Erkekler, aylak olmayan, savaşçı, seçkin zenginlerdi. Bir an için düşük tonda bir homurdanma sesi yükseldi ve dindi. Bu ses, kargaşanın habercisiydi ve o gece çoğu kez kulağıma gelmişti o ses. İnsanın içindeki yabanıllık ve ilkel tutkularının izlerini gösteriyordu. O sesi çıkardıklarının bilincinde bile değillerdi. O anda, yüzlerinde sert bir biçim aldı ve gözlerinde kavga ışıklarının parıltısını gördüm ve dünya patronluğunu onlardan çekip almaya kolay kolay izin vermeyeceklerinin bilincine vardım.

Ernest saldırısını sürdürmekteydi. ABD'de bir buçuk milyon devrimcinin varlığını, kapitalist sınıfın toplumu yanlış yönetmekle suçlanmasına bağlıyordu. Mağara adamlarıyla günümüz yabanıl insanlarının, ne araç gereçlere ne de makinelere sahip olduğuna, üretim gücünde yalnızca doğal yeteneklerine bağlı olduklarına değinerek, onların ekonomik durumlarını özetledi. Sonra makineleşme ve toplumsal örgütlenmenin gelişimini izleyerek, günümüz uygar insanının üretim gücünün ilkel insanınkinden bin kat daha fazla olduğunu dile getirdi.

"Beş kişi, bin kişi için ekmek üretebilir" dedi. Bir kişi, iki yüz elli kişi için pamuklu kumaş, üç yüz kişi için yünlü giysi ve bin kişi için çizme, ayakkabı üretebilir. Buradan çıkaracağımız sonuç, yetkin bir yönetim altındaki bir toplumda modern uygar insanın bir mağara adamından çok daha varlıklı olmasıdır. Peki, öyle mi acaba? Görelim. Bugün ABD'de yoksulluk içinde yaşayan on beş milyon[8] insan var; yoksullukla demek istenen şey, yiyecek ve uygun barınma yeri olmaması nedeniyle yeterli çalışma standardının en az düzeyde bile sağlanamamış olmasıdır. Bugün ABD'de, şu iş hukuku dediğiniz yasalara rağmen, üç milyon çocuk işçi bulunmaktadır.[9] On iki yıl içinde sayıları iki katına çıktı. Siz toplumu yönetenler, 1910 nüfus sayımı sonuçlarını neden halka açıklamadınız? Yanıtını sizin yerinize ben vereyi: Çünkü korkuyordunuz. Sefalet rakamları Devrim'in şu anda da gelişen gücüne hız katacaktı.

"Suçlamalarıma dönüyorum. Bir modern adamın üretim gücü bir mağara adamınınkinden bin kat daha fazlaysa, o zaman niçin bugün ABD'de, uygun biçimde barınacak yeri ve yiyeceği olmayan on beş milyon insan var? Bugün ABD'de niçin üç milyon çocuk işçi var? Bu, yerinde bir suçlamadır. Kapitalist sınıf, ülkeyi kötü yönetmektedir. Modern insanın mağara adamından daha kötü koşullarda yaşadığı ve üretim gücünün mağara adamından bin kat daha çok olduğu gerçeğinden yola çıkarsak, kapitalist sınıfın kötü yönettiğinden başka bir sonuca varılamaz, yani siz patronlarım, suç oluşturacak biçimde ve bencilce yanlış yönetiyorsunuz. Bu durumda burada, bu gece, bana yüz yüze, sınıfınız bütün olarak

8. Robert Hunter, 1906'da *Yoksulluk* adlı kitabında, ABD'de o zaman yoksulluk içinde yaşayan on milyon kişi olduğuna değinmişti.

9. 1900 ABD nüfus sayımında (rakamların kamuya açıklanmış olduğu son sayım) çocuk işçilerin sayısı 1.752.187 olarak verilmişti.

ABD'deki bir buçuk milyon devrimcinin vereceği yanıttan daha fazlasını veremez. Yanıtlayamazsınız. Size yanıtlamanız için meydan okuyorum. Dahası, konuşmam bitince de yanıt veremeyeceğinizi söyleyebilirim. Diğer konularda çok iyi konuşmanıza karşın, bu noktada diliniz tutulacak.

"Yönetimde başarısız oldunuz. Uygarlığın cılkını çıkardınız. Kör ve açgözlü oldunuz. Yasaların yapıldığı salonlarda utanmadan kalkıp (bugün olduğu gibi) çocuk ve bebek yaştakilerin ırgat gibi çalışması olmazsa kâr etmek olanaksızdır, dediniz. Benim sözüme güvenmeyin. Bunların tümü sizin aleyhinize kayıtlardadır. Bilincinizi tatlı, boş idealler ve ahlak anlayışıyla uykuya yatırdınız. Güç ve mülkle doymuş, başarıyla sarhoş olmuşsunuz. Bize, kovan çevresinde toplanan ve işçi arıların saldırısıyla yok olan, bal yapmayan arıların kuru gürültüsü kadar umut vermiyorsunuz. Toplum yönetimini beceremediniz ve bu yönetim sizin elinizden alınmalıdır. Bir buçuk milyon emekçi sınıf çalışanı geri kalan emekçi sınıfla birleşecek ve yönetimi elinizden alacak. Bu bir devrimdir, efendiler. Elinizden geliyorsa durdurun!"

Ernest'in sesi uzunca bir süre büyük salonda yankılandı. Sonra daha önce de duyduğum gırtlaktan haykırışı yükseldi ve bir düzine adam ayağa kalkıp Albay Van Gilbert tarafından onaylanmak için bağırıp çağırdı. Bayan Brentwood'un omuzlarının hareket edip kasıldığını fark edince, bir an için Ernest'e güldüğünü düşünmüş ve öfkelenmiştim. Ancak sonra, onun gülmediğini, isteri nöbetine kapıldığını sezdim. Kutsal saydığı Fikir Severler Kulübü'ne böyle bir ateş topunu getirmiş olduğu için şaşkınlık içindeydi.

Albay Van Gilbert, yüzlerini hırs bürümüş, kendisinin konuşma yapması için çırpınan o bir düzine adamın farkına varmadı. Onun yüzünden de düşen bin parça oluyordu. Kollarını sallayarak ayağa fırladı ve bir an manasız sözler

etti. Sonra dili çözüldü; fakat ne yüz bin dolarlık bir avukata ne de eski moda bir söyleme yakışan bir konuşma yapabildi.

"Safsata üstüne safsata!" diye haykırdı. "Hayatımda asla şu bir saattir duyduğum kadar safsata duymadım. Ayrıca delikanlı, size şunu söylemeliyim ki, yeni bir şey söylemiyorsunuz. Tüm bunları, sen daha doğmadan önce, ben üniversitede öğrendim. Jean Jacques Rousseau sizin bu sosyalist kuramınızı, yaklaşık iki yüzyıl önce ileri sürmüştü. Bu geri dönüştür, insaf! Gericilik! Biyoloji öğretmenimiz bunun saçma olduğunu öğretmişti bize. Az bilgi tehlikelidir ve siz bunu, bu gece çılgın kuramlarınızla örneklediniz. Safsata üstüne safsata! Hayatımda hiçbir saçmalık üstü saçmalık, midemi asla bu kadar bulandırmamıştı. Bu sizin olgunlaşmamış genelleştirmelerinizden ve çocukça akıl yürütmenizden kaynaklanıyor!"

Parmaklarını kibirli bir şekilde şıklattı ve oturmayı sürdürdü. Kadınlar cephesinde dudaklardan onay nidaları yükseliyor, erkeklerden de daha kısık sesle onay sesleri yükseliyordu. Kürsüye çıkma girişiminde bulunan şu bir düzine adamın yarısı ise hep bir ağızdan yaygara koparıyordu. Kargaşa ve patırtı tanımlanamaz boyuttaydı. Bayan Pertonwaithe'in geniş salon duvarları asla böyle bir manzaraya şahit olmamıştı. O gece giysileri içinde hırlayan, homurdanan yabani insanlar, endüstrinin gözde kaptanları, toplumun efendileriydi. Ernest, ellerini para keselerine uzattığında, elleri onların gözüne bir buçuk milyon devrimcinin elleriymiş gibi görünmüştü.

Ernest, her şeye karşın soğukkanlılığını yitirmemişti. Albay Van Gilbert oturmadan önce, ayağa kalkmış, öne atılmıştı.

"Teker teker gelin!" diye kükredi.

Ciğerlerinden körük gibi çıkan ses, orada oluşan fırtınayı dindirmişti. Salt kişiliğine özgü bir yaptırımla sessizliği sağlamıştı.

"Teker teker gelin" diye yineledi yavaşça. "Önce Albay Van Gilbert'e yanıt vereyim. Sonra geri kalanınız üzerime gelebilir. Teker teker, unutmayın. Birbirimize girmeyelim. Burası bir Amerikan futbolu sahası değil."

Albay Van Gilbert'e dönerek sözlerini sürdürdü:

"Size gelince, söylediğim hiçbir şeyi yanıtlamadınız. Yalnızca, benim akli kapasitemle ilgili birkaç coşkulu, kesin iddialar ortaya attınız. Bu sözler çalıştığınız yerde işinize yarayabilir, ama benimle böyle konuşamazsınız. Ben, ezilip büzülerek, sizden ücret artışı ya da beni işlettiğim makineden korumanızı isteyen bir işçi değilim. Benimle konuşurken, gerçeklerle ilgili kesin yargılara varamazsınız. Bunu ücretli kölelerinize saklayın. Onlar size cevap vermeye cesaret edemezler, çünkü onların ekmeği ve hayatları sizin elinizde.

Ben doğmadan önce, doğayı üniversitede öğrendiğiniz ve ona döndüğünüz konusuna gelince; görünüşe bakılırsa o zamandan beri hiçbir şey öğrenemediğinizi, izin verirseniz, söylemek istiyorum. Sosyalizmin doğanın durumuyla olan ilişkisi, İncil öğretisinin değişken hesabıyla olan ilişkisinden daha fazla alakalı değildir. İş alanı dışına çıkınca, sizin sınıfınızı budala olarak adlandırıyorum. Evet, bayım, söylemime çok iyi bir örnek teşkil ediyorsunuz."

Bayan Brentwood'un yüz bin dolarlık avukatının böyle korkunç bir şekilde kınanması, sinirlerini aşırı bozmuştu. İsterisi şiddetlenmiş, hem ağlayıp hem gülüp, yardım alarak, salondan çıkarılmıştı. Daha kötü şeyler geleceği için, böylesi onun için iyi olmuştu.

Ara verildiği zaman Ernest, "Sözlerime güvenmeyin" diye devam etti, "Kendi yetkilileriniz, hep bir ağızdan sizin bu-

dala olduğunuzu kanıtlıyor. Kiralık tuttuğunuz bilgi tedarikçileriniz de yanıldığınızı söyleyeceklerdir. En yumuşak başlı sosyoloji öğretmeninize gidip Rousseau'nun doğaya dönüş teorisi ile sosyalizm teorisi arasındaki ayrımı sorun, en büyük Ortodoks burjuva ekonomi politikacılarına ve sosyologlara sorun, bu konuda yazılmış ve finanse ettiğiniz kütüphanelerin raflarına dizilmiş her ders kitabının sayfalarını sorgulayın, doğaya dönüş ile sosyalizm arasında hiçbir ilişki olmadığını göreceksiniz. Öte yandan, oy birliğiyle verilen olumlu yanıt, doğaya dönüş ile sosyalizmin birbirine taban tabana zıt olduğu yönünde olacaktır. Söylediğim gibi, sözlerime güvenmeyebilirsiniz. Budalalığınızın kanıtı işte bu kitaplarda, asla okumadığınız kendi kitaplarınızdadır. Ahmaklığınız açısından, ancak kendi sınıfınıza örnek oluşturuyorsunuz.

"Yasaları ve iş dünyasını bilirsiniz, Albay Van Gilbert. Şirketlere nasıl hizmet edileceğini, yasaları esneterek kâr paylarının nasıl artırılacağını iyi bilirsiniz. Çok güzel. Bu yoldan ayrılmayın. İyi bir figürsünüz. Çok iyi bir avukatsınız, ama zayıf bir tarihçisiniz, sosyolojiden anlamıyorsunuz ve biyoloji bilginiz, Plinius çağından kalma."

Albay Van Gilbert, bu aşamada sandalyesinde kıvrılıp duruyordu. Salonda ölüm sessizliği oluştu. Herkes büyü yapılmış, sanki felç olmuş gibiydi. O koca Albay Van Gilbert'e yapılan böyle ürkütücü davranış, görülmüş ve duyulmuş bir şey değildi, inanmak imkânsızdı. Öyle ki, mahkemede büyük Albay Van Gilbert'in karşısında yargıçlar bile titrerdi. Fakat Ernest, düşmanının gözünün yaşına bakmıyordu.

"Burada, kuşkusuz, sizi kınamıyorum" dedi Ernest. "Herkesin uğraşı kendisine. Siz kendi işinizle, ben de kendi işimle uğraşıyorum. Siz konunuzda uzmansınız. Hukuk bilgisi söz konusu olduğunda, kanundan kaçmak ya da hırsız şirketler yararına yeni yasalar çıkarmak konusunda sizin tır-

nağınız bile olamam. Ancak iş –benim uğraşım– sosyolojiye gelince, siz benim tırnağım bile olamazsınız. Bunu unutmayın. Yasalarınız bir günün ürünüdür ve siz bir günden fazla olanlarda birçok işi yapamazsınız. Bu nedenle, tarihsel ve sosyolojik konular üzerinde oldubitti yargılar ve sert genelleştirmelerde bulunmak, tükettiğiniz nefese değmez."

Ernest, bir an için durarak Albay'ı düşünceli bir biçimde süzdü. Yüzü morarmış ve öfkeden gerilmişti, göğsü soluk soluğaydı, vücudu kıvranıyor ve ince beyaz ellerini sıkıp açıyordu.

"Daha tüketecek nefesiniz var gibi görünüyor, size onu kullanma şansı vereceğim. Sınıfınızı suçladım. Bana bu suçlamanın yanlış olduğunu gösterin. Dikkatinizi modern adamın sıkıntılı durumuna çektim. ABD'de emeklerine başvurmadan kâr etmeniz olanaksız olan üç milyon tutsak çocuk, on beş milyon yetersiz beslenen, giyimi yetersiz, kötü yerlerde barınan insan var. Modern insanın, toplumsal örgütlenme yoluyla ve makine kullanımıyla elde ettiği üretim gücünün bir mağara adamınınkinden bin kat daha büyük olduğunu vurguladım. Ayrıca, bu iki olgudan yola çıkarsak, kapitalist sistemin kötü yönettiği sonucundan başka bir sonuca ulaşılmasının olanaksız olduğuna değindim. Benim suçlamam buydu ve beni uzun uzadıya yanıtlamanız için özellikle size meydan okuyorum. Hayır, daha fazlasını da söyledim. Yanıt vermeyeceğinizi öngördüm. Öngörümü çürütecek kadar nefesiniz var. Konuşmama safsata dediniz. Safsata olduğunu gösterin, Albay Van Gilbert! Ben ve bir buçuk milyon yoldaşımın sınıfınızın karşısına çıkardığı suçlamayı yanıtlayın."

Albay Van Gilbert toplantıyı yönettiğini ve homurdanan ötekilere nezaket göstererek söz hakkı vermesi gerektiğini tamamen unutmuştu. Ayağa kalkmış, kollarını sallıyor, söz ustalığını ve denetimi oluruna bırakmış, Ernest'in sözlerine karşılık onun gençliğine ve demagogluğuna sövüp sayıyor,

emekçi sınıfa, onun yetersizliğine ve değersizliğine değinerek gaddarca saldırıyordu.

"Bir avukat için, şimdiye dek gördüklerim içinde, bir konuya bağlı kalamayan en zor kişisiniz" diyerek azarlamalara yanıt vermeye başladı. "Gençliğimin, söylediklerimle hiçbir ilgisi olmadığı gibi, emekçi sınıfın değersizliği ile de ilgisi yok. Ben kapitalist sınıfı toplumu kötü yönetmekle suçluyorum. Buna yanıt vermediniz. Yanıt vermeyi denemediniz. Neden? Yanıtınız olmadığından mı? Tüm bu dinleyicilerin galibi sizsiniz. Benim dışımda, buradaki herkes bu yanıt için sizin ağzınıza bakıyor. Sizin ağzınıza bakıyorlar, çünkü onların da verecek cevapları yok. Bana gelince, daha önce söylediğim gibi, yalnızca cevap veremediğinizi değil, aynı zamanda bir cevap verme girişiminde de bulunmayacağınızı biliyorum."

Albay, "Bu kadarına katlanılmaz!" diye haykırdı. "Hakaret bu!"

"Yanıt vermemeniz katlanılmaz bir şey" diye ciddi bir yanıt geldi Ernest'ten. "Entelektüel olarak kimse kimseye hakaret edemez. Hakaret, doğası gereği duygusal bir şeydir. Kendinize gelin. Kapitalist sınıfın kötü yönettiği konusundaki entelektüel suçlamama siz de entelektüel bir yanıt verin."

Albay Van Gilbert, suskun kaldı. Yüzünde, somurtkan ve bir kabadayıyla atışmaya kalkışmayacak kadar kendini üstün gören bir anlatım vardı.

Ernest, "Üzülmeyin" dedi. "Sınıfınızın hiçbir üyesi, daha bu suçlamayı yanıtlayamadı; bu sizin için bir teselli olabilir." Sonra konuşma heveslisi diğer iki kişiye dönerek, "İşte, şimdi sıra sizde. Durmayın, şimdi Albay Van Gilbert'in burada veremediği yanıtı sizin vermeniz için size meydan okuduğumu da unutmayın."

Tartışmalarda söylenen her şeyi burada yazma olanağım yok. Daha önce, üç saat gibi kısa bir zamanda kaç sözcük

kullanılabilir diye asla düşünmemiştim. Neyse, harika bir geceydi. Ona karşı olanlar işi azıttıkça, Ernest bilinçli olarak onların üstüne gidiyordu. Ansiklopedik bir hâkimiyetle bilgi alanı konusunda, yerinde söz ve tümce kullanımıyla rakiplerini ince ince iğneliyordu. Mantıksız oldukları noktaları dile getiriyordu. Bir sonra gelen öncül, kanıtlanmasına kalkışılan sonuçta kurnazca, gizlenmiş olarak aldatmaya yönelik olduğundan, sonucun öncülle bir bağlantısı olmadığı yanlış bir kıyaslama yapılmıştı. Bir hata vardı, bir varsayım vardı ve bir sonraki söylem tüm ders kitaplarında belirtilenle çelişen bir iddiaydı.

Tartışmalar böyle sürmüştü. Ernest, bazen iğneleme yerine, düşüncelerini kılıç olarak kullanarak sağa solu ezip geçiyordu. Her zaman gerçekleri arıyor ve kuramları tartışmaya yanaşmıyordu. Ve onun gerçekleri karşısındakilere bir Waterloo yenilgisi yaşatıyordu. Emekçi sınıfa saldırdıklarında, hemen ağızlarının payını veriyordu: "Tencere dibin kara, seninki benden kara, sözünüz sizin yüzünüz kara suçlamasına bir yanıt olamaz." İçlerinden biri aracılığıyla, tümüne şu yanıtı vermişti: "Sınıfınızın kötü yönetildiği suçlamasını niçin yanıtsız bıraktınız? Başka konular üzerinde ve bu başka şeyleri ilgilendiren konular üzerinde konuştunuz, ancak soruma yanıt vermediniz. Yanıtınız olmadığı için mi acaba?"

Tam tartışmaların sonunda Bay Wickson söz aldı. Aralarında soğukkanlı olan tek kişi o idi ve Ernest de ona ötekilere göstermediği saygıyı göstermişti.

"Yanıta gerek yok" dedi Wickson, ağır bir tutarlılıkla. "Tüm tartışmaları şaşkınlık ve tiksintiyle izledim. Beyefendiler, sınıfımın üyeleri, size karşı tiksinti duydum. Böyle bir tartışmaya, ilgisiz bir etik anlayışı ile sıradan bir politikacı yaygarasını getirerek küçük, ahmak okul çocukları gibi davrandınız. Birliğinizi ve sınıfınızı korumakta saf dışı kaldınız. Çok söz ettiniz, ancak yaptığınız tek şey kuru gürültüydü.

Bir ayının çevresindeki sivrisinekler gibi vızıldadınız. Beyefendiler, işte ayı (Ernest'i işaret etti) karşınızda ve vızıltılarınız yalnızca kulaklarını gıdıklıyor!"

"İnanın, durum ciddi. Bu ayı, bu gece bizi ezmek için pençelerini uzattı. ABD'de bir buçuk milyon devrimci olduğunu söyledi. Bu doğrudur. Hükümetlerimizi, saraylarımızı ve refahımızı ellerimizden alacaklarını ileri sürdü. Bu da doğru. Bir değişim, topluma büyük bir değişiklik geliyor; ama umarım, ayının öngördüğü değişim gelmez. Ayı bizi ezip geçeceğini söyledi. Ya biz onu ezersek?"

Büyük salonda bir uğultu yükseldi ve adamlar başlarıyla bir diğerini kesin bir biçimde onayladılar. Yüzleri kasıldı. Kavgacı ve kavgaya hazır oldukları kesindi.

Bay Wickson, "Fakat ayıyı vızıltılarla alt edemeyiz" diye soğuk ve ruhsuz bir tonda devam etti. "Ayıyı avlayacağız. Ayıya sözle karşılık vermeyeceğiz. Yanıtımız kurşunla verilecektir. İktidarda olan biziz. Bunu kimse yadsıyamaz. Gücümüzü kullanarak iktidarda kalacağız."

Ansızın Ernest'e döndü. Yaşamsal bir andı.

"İşte, yanıtımız budur. Size söyleyerek israf edecek sözümüz yok. O gözdağı veren ellerinizi saraylarımız ve refahımıza uzattığınız zaman, size gücün ne olduğunu göstereceğiz. Yanıtımız bomba, şarapnel ve makineli tüfek ateşinin gürültüsüyle verilecektir.[10] Siz devrimcileri ayaklarımızın altında ezecek, yüzleriniz üzerinde yürüyeceğiz. Dünya bizimdir, onun efendileri biziz ve bu böyle kalacaktır. Emek konusuna gelince, tarihin başlangıcından bu yana ucuz olagelmiştir, tarihi doğru okuyorum. Ve ben, benim gibiler ve benden sonra gelecek olanlar iktidarda kaldığı sürece, emek ucuz olarak

10. Bu düşüncenin özelliğini anlamak için, o dönemin insan sevmeyen yazarı Ambrose Bierce tarafından yazılan *Şeytanın Sözlüğü* (MS 1906) adlı kitabından şu tanım alınmıştır: Misket bombası, isim, Amerikan sosyalizminin isteklerine karşı gelecek için yapılan hazırlık savı.

kalacaktır. İşte bu sözcüktür gerekli olan. Sözcüklerin kralı: iktidar. Ne Tanrı, ne servet düşkünlüğü, fakat iktidar. Bu sözcüğü diliniz sızlayana dek, dilinize dolayın. İktidar!"

Ernest sessizce, "Cevabımı aldım" dedi. "Verilebilecek tek yanıt budur. İktidar. Biz emekçi sınıfın istediği de budur. Biliyoruz, acı deneyimler sonucu, size hak arayışı, adalet, insanlık sökmediğini çok iyi öğrenmiş bulunuyoruz. Yürekleriniz, yoksul insanların yüzleri üzerinde yürüyecek kadar katı. Bu nedenle biz de iktidar diyoruz. Seçim günü oylarımızın gücüyle hükümetinizi elinizden alacağız."

Bay Wickson, "Seçim günü, ezici bir çoğunluk sağladınız, diyelim ve varsayalım ki, seçim sandığında siz kazandıktan sonra hükümeti size devretmeyi reddedersek ne olacak?" diye araya girdi.

Ernest, "Biz onu da düşündük ve biz de size kurşunla yanıt vereceğiz. İktidarın sözcüklerin kralı olduğunu ileri sürdünüz. Çok güzel. İktidar öyledir. Seçim sandığında sizi zaferimizle silip süpüreceğiz ve siz de bizim anayasaya uygun ve barışçıl olarak ele geçirdiğimiz hükümeti bize devretmeyi kabul etmeyince, o gün ne yapacağımızı bilmek istiyorsunuz, size yanıtım şu olacak: Yanıtımız bomba, şarapnel ve makineli tüfek ateşinin gürültüsüyle verilecektir.

Bizden kaçamazsınız. Tarihi doğru okuduğunuz doğrudur. Emeğin, tarihin başlangıcından bu yana ucuz olduğu da doğrudur. Aynı şekilde siz, sizin gibiler ve sizden sonra gelecek olanlar iktidarda kaldığı sürece emek ucuz olarak kalacaktır. Size katılıyorum. Söylediklerinizin tümüne katılıyorum. İktidar, her zaman olduğu gibi, yine son söz olacaktır. Bu, bir sınıflar savaşımıdır. Sizin sınıfınız, eski feodal soylular sınıfını nasıl devirdiyse bu düzen, benim emekçi sınıfım tarafından devrilecektir. Biyoloji ve sosyolojiyi de tarih kadar doğru okursanız, tanımladığım sonun kaçınılmaz olduğunu görürsünüz. Bu sonun bir yılda, on

yılda ya da bin yılda geleceği önemli değildir; ama sınıfınız devrilecektir. Ve iktidar gücü kullanılarak devrilecektir. Emekçiler olarak bu sözcüğü, aklımıza kazıyana dek dilimize dolayacağız. İktidar. Kral bir sözcüktür."

ilk belirtiler

Yakın gelecekte oluşacak olaylarla ilgili uyarıların ardı ardına geldiği bir zamandı. Ernest babasının, sosyalistleri ve işçi önderlerini evinde ağırlama ve sosyalist toplantılara alenen katılma politikasını şimdiden sorgulamış ve babası onun bu çabalarına yalnızca gülmüştü. Bana gelince, bu emekçi sınıf önderleri ve düşünürleri ile olan ilişkilerimden çok şey öğreniyordum. Madalyonun arka yüzünü de görüyordum. Önüme serilen, geniş kapsamlı felsefi ve bilimsel sosyalizm edebiyatı beni şaşkına uğratsa da karşılaşmış olduğum cömertlik ve yüksek idealizm anlayışından çok memnundum. Çok çabuk öğreniyordum ama içinde bulunduğumuz tehlikenin bilincinde olacak kadar hızlı değildim.

Uyarılar vardı ama uyarılara kulak asmadım. Örneğin, Bayan Pertonwaithe ve Bayan Wickson üniversite kentinde güçlü bir toplumsal güç gösterisi oluşturmuş ve bu çalışmalardan benim, başkalarının işine burnunu sokan, zararlı, işgüzar, aşırıya kaçan, görüşlerinde ısrarcı bir genç kadın olduğum düşüncesi yayılmıştı. Jackson'un kolu, davasını soruşturmam açısından, bu durumun doğal bir sonuç olduğunu düşünüyordum. Bununla birlikte, şu iki güçlü toplum-



sal arabulucunun yaydığı o düşüncenin etkisini göz ardı etmiştim.

Doğru, arkadaşlarımın benimle aralarına mesafe koyduklarının bilincindeydim ancak ben bunu Ernest ile evlenmeye karar verdiğim için kendi çevremde gelişen tepkiye bağlıyordum. Sınıfımın bana karşı olan bu genel tutumunun anlık bir durum olmadığını, onun arkasında örgütlü bir eğilimin gizli kaynakları olduğunu Ernest bana çok geçmeden açıkça anlattı: "Kendi sınıfının düşmanına arka çıkıyorsun" dedi. "Arka çıkmakla kalmıyor, ona kendini, aşkını veriyorsun. Bu sınıfına yapılan bir ihanettir. Cezadan kaçacağını düşünme."

Babam, öğleden sonra, eve daha önce dönmüştü. Ernest benimle birlikteydi, babamın öfkeli –düşünsel olarak öfkeli– olduğu gözden kaçmıyordu. Nadiren gerçekten öfkeli olurdu ama öfkesini bir dereceye kadar denetleyebiliyordu. Öfkesine, güçlendirici diyordu. Odaya girdiğinde zaten onun güçlü bir öfke içinde olduğunu görmüştük.

"Ne düşünüyorsunuz?" diye sordu. "Wilcox ile öğlen yemeği yedik."

1870'te gençken geliştirdiği genelleştirmelerle doldurduğu kafasını o zamandan bu yana geliştiremeyen, aklı dumura uğramış olan Wilcox, üniversitenin emekliliği gelmiş başkanıydı.

"Davet edilmiştim" dedi babası. "Beni çağırdılar."

Bir süre durdu ve biz de bekledik.

"Ah, çok iyi geçti, ama o yaşlı fosil beni azarladı!"

Ernest, "Bahse girerim ki, sizi niçin azarladığını biliyorum" dedi.

Babam gülerek, "Üç kez tahmin et bakalım" dedi.

"Bir tahmin yeter" dedi Ernest. "Bu bir tahmin değil. Çıkarsama. Özel yaşamınız nedeniyle azarlandınız."

"Aynen öyle!" diye haykırdı babam, "Nereden bildin?"

"Böyle olacağını biliyordum. Bu konuda sizi daha önce uyarmıştım."

"Evet, uyarmıştın" dedi babam düşünceli olarak. "Ama ben inanamamıştım. Neyse bu, kitabım için aksi iddia edilemeyen bir kanıt olacaktır."

Ernest, "Ben de dahil olmak üzere, evinizde sosyalist ve radikalleri toplama politikanızda ısrar ederseniz, başınıza geleceklerin yanında bu hiçbir şey." diye konuştu.

"Yaşlı Wilcox da bana aynı şeyleri söyledi. Tüm bu yersiz saçmalıklar! Yakışıksız, bütünüyle yararsız, üniversite gelenek ve politikalarına uymayan şeyler olduğunu ileri sürdü. Aynı anlamda, belirsiz daha birçok söz etti ve onu belirli bir yere oturtamadım. Onu çok zorladımsa da kendi kendini yinelemeyi sürdürdü, kendisinin ve tüm dünyanın bir bilim insanı olarak bana ne kadar değer verdiğinden başka bir şey söylemedi. Kendisine verilen, ona uygun bir görev değildi. Hoşuna gitmediğini anlayabiliyordum."

Ernest, "Özgür düşünebilen biri değildi" dedi. "Ayağa takılan pranga her zaman zevkle taşınmaz."

"Evet. Bu kadarını ağzından alabildim. Üniversitenin bu yıl, şimdiye kadar devletin temin etmeye hazır olduğu paradan çok daha fazlasına ihtiyacı olduğunu ve bu paranın, üniversitenin iddiasız bilgi ardında, iddiasız olarak yüksek ideallerinden sapmasına aldırmayacak varlıklı kişilerden gelmesi gerektiğini söyledi. Üniversitenin yüksek idealinden sapmasıyla, benim ev yaşantımın ne ilgisi olduğu konusunda sıkıştırdığımda, bana Avrupa'da dinlenme ve araştırma için tam ücretli iki yıllık bir tatil önerdi. Kuşkusuz, bu koşullar altında bu öneriyi kabul edemezdim."

Ernest, "Kabul etseydin, çok daha iyi olurdu" dedi ciddi olarak.

"Bu bir rüşvetti" diye karşı çıktı babam ve Ernest de onu başıyla doğruladı.

"Adam, ayrıca, kızımın halk arasında, senin gibi adı kötüye çıkmış biriyle görüldüğü konusunda sağda solda dedikoduların yayıldığını ve bunun da üniversitenin düzeyi ve saygınlığına yakışmadığını söyledi. Kişisel olarak değil. Ah, hayır, benim de anlayacağım söylentiler olduğu için karşı çıkmış!"

Ernest, bu açıklama konusunda bir an düşündü, sonra yüzü gerildi ve aşırı bir öfkeyle söylendi:

"Bu işin arkasında salt üniversite idealinden başka şeyler de var. Birisi Başkan Wilcox'a baskı yapıyor."

Babam, "Öyle mi düşünüyorsun?" diye sorduğunda, yüzünden anlaşıldığına göre korkmuyor ama konuya ilgi duyuyordu.

Ernest, "Keşke, kafamda az çok oluşan düşünceleri size aktarabilseydim" dedi. "Dünya tarihinde toplum asla, bugün olduğu gibi dehşetli bir akıma kapılmamıştır. Endüstriyel sistemimizdeki hızlı değişiklikler dinde, politikada ve toplumsal yapıda da aynı derecede hızlı değişimler yaratıyor. Toplumun dokusunda ve yapısında görülmez ve ürkütücü bir devrim gerçekleşiyor. İnsan bu değişimleri ancak belirsizce algılıyor. Ama onlar, şu anda, bugün meydana geliyorlar. O büyük, belirsiz ve müthiş değişimlerin gizlice yanımıza sokulduğunu duyabiliyoruz. Onların, hangi yönde kristalleşeceğini aklıma getirmekten kaçınıyorum. Önceki gece Wickson'un konuşmasını duydunuz. Söylediklerinin arkasında, yine aklımda olan aynı adsız, biçimsiz şeyler vardı. Onlardan çok bilinçli bir kaygıyla söz etti."

Babam, "Demek istediğin, yoksa?" diye başladı, sonra sustu.

"Demek istediğim, tepemizde dolaşan çok büyük ve tehditkâr bir şeyin gölgesi düşüyor üzerimize. İsterseniz buna oligarşinin gölgesi diyebilirsiniz; öngörebileceğim en yakın

tanım bu. Hangi nitelikte olabileceğini hayal etmeyi reddediyorum.[1] Ancak söylemek istediğim şey şu: Durumunuz tehlikeli, tehlikenin boyutunu ölçemediğim için beni de korkutuyor. Beni dinleyin ve o tatile çıkın."

"Ama bu korkaklık olur" diye karşı çıktı babam.

"Asla! Siz yaşlı bir adamsınız. Bu dünyada yapmanız gerekeni büyük ölçüde yaptınız. Bundan sonraki savaşımı gençliğe ve onların gücüne bırakın. Biz gençlerin yapması gereken çok iş var. Avis, olacaklar konusunda benim yanımda olacak. Savaş cephesinde sizin temsilciniz olacak."

"Fakat bana zararları dokunamaz" dedi babam. "Tanrı'ya şükür, bağımsızım. Size güvence veriyorum ki, ekonomik olarak üniversiteye bağımlı olan bir profesöre verebilecekleri korkunç cezayı aklıma getirebiliyorum. Ama ben bağımsızım. Ben maaş için profesör olmuş bir insan değilim. Kendi gelirimle de gül gibi geçinebilirim, benden alabilecekleri tek şey maaşımdır."

Ernest, "Fakat anlamıyorsunuz" dedi. "Korkarım, sizin bireysel geliriniz de maaşınız kadar kolaylıkla elinizden alınabilir."

Babam bir iki dakika sessiz kaldı. Derin düşüncelere dalmıştı ve yüzünde kararlı çizgilerin belirdiğini görebiliyordum. Sonunda konuştu.

---

1. Everhard gibi o tehlikeli gölgenin niteliğini aklında canlandıramasalar da onun zamanından önce, bu gölgenin pırıltılarını görenler vardı. John C. Calhoun şunları söylemişti: "Hükümette, bir kitle olarak değişik güçlü çıkarlardan oluşan ve bankaların da birleştirici gücüyle korunan, halkın kendisinden daha büyük bir güç oluştu." Büyük hümanist Abraham Lincoln, katledilişinden önce, "Yakın gelecekte, cesaretimi kıran ve ülkemin güvenliğini sarsan bir bunalım öngörüyorum... Şirketler yüceltiliyor ve üst konumlarda yolsuzluklar dönemi geliyor ve ülkedeki para gücü, servet birkaç elde toplanıncaya ve Cumhuriyet yıkılana kadar insanların önyargıları üzerinde saltanatını sürdürecek" demişti.

"Tatile çıkmayacağım." Babam duraksadı. "Kitabımı yazmayı sürdüreceğim.[2] Yanılıyor olabilirsiniz, ama ister yanılın, ister haklı olun ben kendi bildiğimi okuyacağım."

Ernest, "Siz bilirsiniz" dedi. "Papaz Morehouse ile aynı yolda, benzer bir yıkıma doğru yürüyorsunuz. Yolun sonuna gelmeden ikiniz de proleter olacaksınız."

Konuşma konusu Piskopos'a geldi ve Ernest'e, onunla ne yaptığını sorduk.

"Kendisine gösterdiğim cehennem yolunda yürürken çok rahatsız oldu. Ona fabrika işçilerimizin evlerini gezdirdim. Endüstri makinesinin bir kenara fırlattığı insan enkazını gösterdim ve o da o insanların hayat hikâyelerini dinledi. San Francisco'nun sarhoşluk, fuhuş ve suç yataklarının bulunduğu kenar mahalleleri gördü ve ahlak bozukluğunun asıl nedenlerini öğrendi. Çok kötü etkilendi, daha da kötüsü kontrolden çıktı. Kendisi çok ahlaklı biri. Oradaki durum ona çok dokundu. Alışıldığı gibi, objektif biri değil. Aydınlar arasında görevlendirme yapmak üzere birtakım ahlaki sanrılar ve planlarla kararsızca kaldı. Kiliseye eski ruhunu kazandırmanın ve onun mesajlarını efendilere iletmenin zorunlu görevi olduğunu düşünüyordu. Sinirleri çok bozulmuştu. Er ya da geç çözülecek ve onun için bir yıkım olacaktı. Bunun ne yönde gelişeceğini tahmin bile edemiyorum. Saf, yüce ruhlu ama pratik olmayan bir insan. Beni aşıyor. Onun ayaklarının yere basmasını sağlayamam. O havada

2. *Ekonomi ve Eğitim* adlı bu kitap o yıl yayımlanmıştı. Kitabın üç kopyası günümüze dek gelmiştir; ikisi Ardis, biri Asgard'dadır. Yerleşmiş olanın, yani üniversitelerin ve sıradan okulların kapitalist eğilimlerinde ısrarcı oluşları faktörü üzerinde ayrıntılarıyla durur. Kitap, öğrencilerin kafasında kapitalist düzenin yararına olmayan tüm düşüncelerin düşmanca ve yıkıcı olduğu anlayışını geliştiren tüm eğitim sistemine karşı mantıklı ve ezici bir suçlamaydı. Bu kitap bir taşkınlık yaratmış, hemen oligarşi tarafından yayımı durdurulmuştur.

Gethsemane'ye[3] doğru hızla yol alıyor. Daha sonra da çarmıha gerilecek. Böyle yüce ruhlar çarmıh için yaratılmıştır."

"Ya sen?" diye sordum; yüzümdeki gülümsemenin altında aşk kaygısının ciddiyeti vardı.

"Ben oraya gitmiyorum" diye gülerek karşılık verdi. "İnfaz edilebilirim, suikaste uğrayabilirim, ama asla çarmıha gerilmeyeceğim. Ben, yere sağlam ve tutarlı basıyorum."

"Peki, Piskopos'un çarmıha gerilmesine neden sebep oluyorsun?" diye sordum. "Sebebin sen olacağını inkâr edemezsin!"

"Milyonlarca insan acı ve sefalet içindeyken, bir kişi neden rahat içinde olsun?" diye sordu.

"O zaman, babama niçin tatile çıkmasını öneriyorsun?"

"Çünkü ben, saf ve yüce ruha sahip değilim" diye yanıtladı. "Çünkü ben katı, duyarsız ve bencilim. Çünkü seni seviyorum ve senin Ruth gibi dostların, benim de dostlarım. Piskoposa gelince, onun bir kızı yok. Ayrıca devrim için tutacağı yas, küçük ve yetersiz olsa da hiç yoktan iyidir."

O günden kısa bir süre sonra Ernest, hükümetten aldığı ABD İş Komisyon Üyesi olarak atanması teklifini bana bildirdi. Çok sevinmiştim. Artık, Ernest'in kesinlikle çok iyi bir işi olacak ve ayrıca bu teklifle ona karşı duyduğum kıskanç gururum onun bu yeteneklerini kabul ederek artacaktı.

Sonra gözlerini kırpıştırdığını sezdim. Bana gülüyordu.

"Geri çevirmeyeceksin, değil mi?" diye titrek bir sesle sordum.

"Bu bir rüşvettir" dedi. "Bunun arkasında, Wickson'un o güzel parmağı var, onun da arkasında kendisinden daha önemli kişiler var. Bu eski bir numara, sınıf mücadelesi kadar eski, emekçi önderlerini emek ordusundan koparmak için

3. İncil'de geçen, Kudüs yakınlarında bulunan İsa'nın çarmıha gerileceğini öngörerek dua ettiği, Yahuda'nın kendisini orada bulduğu bahçe.

uygulanır. Zavallı, ihanete uğramış emek! Geçmişte kaç emek önderinin benzer yöntemlerle satın alındığını bir bilsen. Generali satın almak onun ordusuyla çarpışmaktan daha ucuza gelir. Böyleleri vardı ama adlarını vermeyeceğim. Bu konuda içim acıyor. Sevgilim, ben emek önderlerindenim. Kendimi satamam. Hiçbir nedeni olmasa da zavallı yaşlı babamın anısı ve onun ölümüne kadar çalıştırılması bu işe engeldir."

O büyük kahramanımın gözleri yaşla dolmuştu. Babasının sakat kalmasını asla bağışlayamıyordu, çocuklarının boğazından bir lokma geçsin diye söylediği çirkin yalanlar ve çalmak zorunda kalışını...

Ernest, bir kez daha, "Babam iyi bir insandı" dedi. "Temiz bir ruhu vardı, ancak çarpıtılmış, sakatlanmış ve yaşamının acımasızlığı onu köreltmişti. O da bugün senin baban gibi hayatta olmalıydı. Güçlü bir yapısı vardı. Ama makineye bağımlı olarak, başkalarının çıkarları uğruna ölümüne dek çalıştı. Düşün bir kere. Kanı, ıvır zıvır neşeli ya da aylak gezen parazit zenginler, patronlar ve baş yiyicilerin bir akşam yemeğinde içilen şaraba dönüştü."

piskopos'un görüşü

Ernest bana, "Piskopos denetimden çıktı" diye yazmıştı. "Kesin olarak havalarda geziyor. Sefil dünyamızda işleri yoluna koymaya bu gece başlayacakmış. Bana söylediğine göre, mesajını verecekmiş. Onu caydıramıyorum. Bu gece I.P.H.1 toplantısına başkanlık ediyor ve mesajını da açılışta verecek. Onu dinlemeye gelmek ister misin? Kuşkusuz, başarısızlığa mahkûm bir insan. Seni üzecek, kendisi de üzülecek; ama yine de senin için çok iyi bir ders olacaktır. Sevgilim, beni sevdiğin için ne kadar gururlu olduğumu biliyorsun. Bu yüzden benim değerimi tam olarak bilmeni isterim. Senin gözünde değersiz olduğum bir konu varsa bağışlanmak istiyorum. Bu nedenle, gururum düşünce biçimimin doğru ve haklı olduğunu bilmeni arzular. Görüşlerim katıdır; Piskopos gibi soylu bir insanın işe yaramaz oluşu, böyle bir katılığın zorunlu olduğunu sana gösterecektir. İşte bu yüzden bu gece gel. Gece yaşanacaklar üzücü olsa da seni bana daha yaklaştıracağını hissediyorum."

I.P.H. toplantısı o gece San Francisco'da2 yapıldı. Toplantı, halkın ahlaksızlığını değerlendirme ve buna bir çare

1. Bu harflerin simgelediği bir kuruluşla ilgili hiçbir ipucu yoktur.
2. Berkeley'den San Francisco'ya vapurla geçmek birkaç dakika alır. Diğer körfez kentleri gibi bunlar da topluluk olarak bir araya gelmişlerdi.



bulma amacını güdüyordu. Toplantıya Piskopos Morehouse başkanlık ediyordu. Kürsüye çıkıp oturduğunda, çok heyecanlıydı. Oldukça yüksek gerilim altında olduğunu görebiliyordum. Yanında Piskopos Dickinson, Kaliforniya Üniversitesi Etik Bölümü Başkanı H.H. Jones, büyük bir bağış kurumu yöneticisi; onun kadar büyük hayırsever Bayan W.W. Hurd, etik ve bağışlar alanında diğer birkaç tanınmış kişi vardı. Piskopos Morehouse ayağa kalkarak birden konuşmaya başladı:

"Arabamla sokaklarda geziniyordum. Gece idi. Ara sıra arabanın penceresinden dışarı bakıyordum ki, ansızın çevremdekileri oldukları gibi gördüm. Önce kötü görüntüleri dışarda bırakmak için gözlerimi ellerimle kapattım, karanlıkta şu soruyu sordum kendime: Ne yapılmalı? Bir süre sonra, aynı soruyu şöyle sordum: Efendimiz olsaydı ne yapardı? Bu soruyla birlikte çevremi büyük bir ışık doldurdu ve Saul'un Şam yolundayken başına geldiği gibi, ben de görevimin ne olduğunun bilincine vardım."

"Arabamı durdurdum, aşağı indim ve bir iki dakikalık sohbetten sonra halktan iki kadını arabama binmeye ikna ettim. İsa haklı idiyse, bu iki kadın kız kardeşim oluyordu ve onların arınması, yalnızca benim sevgim ve iyi yüreklilığime bağlıydı."

"San Francisco'nun en iyi yerleşim alanlarından birinde yaşıyorum. Oturduğum ev yüz bin dolar değerinde, içindeki eşya, kitaplar ve sanat yapıtlarıyla daha da fazla eder. Büyük bir köşk. Hayır, içinde birçok hizmetçilerin olduğu bir saray aslında. Sarayların ne işe yaradığını asla anlayamamışımdır. İçinde yaşamak için olduklarını düşünüyordum. Ama artık anladım. O iki kadını sarayıma götürdüm, benimle orada kalacaklar. Onlar gibi kız kardeşlerimle sarayın her odasını dolduracağımı umuyorum."

Dinleyiciler giderek huzursuzluk ve rahatsızlık duymaya başlamış, kürsüde oturanların yüzlerinde gittikçe artan bir yılgınlık ve şaşkınlık görüntüsü oluşmaya başlamıştı. O noktada, Piskopos Dickinson ayağa kalktı ve yüzünde bir tiksintiyle kürsüden inerek salondan çıktı. Ama tüm söylenenlere kayıtsız kalan Piskopos Morehouse'un gözleri kendi dünya görüşüyle dolu olarak şöyle konuştu:

"Bay ve bayan kardeşlerim, bu tutumumla tüm sıkıntılarıma çözüm buldum. Bu yeni arabaların ne işe yaradığını bilmiyordum, artık biliyorum. Zayıfları, hastaları ve yaşlıları taşımaya yarıyor; utanç duygularını bile yitirmiş olanları onurlandırmak için yapılmışlar."

"Sarayların ne işe yaradıklarını da bilmiyordum, ama artık onların bir kullanım alanı olduğunu da öğrendim. Kilisenin sarayları, yol kenarlarına atılmış, sefil olanlar için hastane ve bakımevlerine dönüştürülmeli."

En iyi nasıl ifade edeceğinin coşkusuyla, aklındaki düşüncenin etkisi altında, sözlerine uzun bir ara verdi.

"Değerli kardeşlerim, size ahlak konusunda her şeyi söyleyebilecek kadar yetkin değilim. Diğerlerine yardım edebilmek için uzun bir süredir utanç ve ikiyüzlülük içinde yaşamaktayım; ancak kız kardeşlerim olan kadınlara karşı olan tutumum, bana daha iyi bir yol bulmanın kolay olduğunu gösteriyor. İsa'ya ve onun öğretilerine inananlar için insanla insan arasında sevgiden başka bir ilişki olamaz. Sevgi günahtan daha güçlüdür, ölümden de güçlüdür. Bu yüzden, aranızdaki zenginlere, benim yapmış ve yapıyor olduklarımın görevleri olduğunu söylüyorum. Varlıklı olan her birinize evine bir hırsız almasını ve o zavallıya, erkek ya da kız kardeşi gibi davranmasını öneriyorum. San Francisco ne polise ne de yargıca gerek duyacaktır; cezaevleri hastanelere dönüşecek, suçlular da suçlarından kurtulacaktır. Yalnızca paramızı değil, bu işe kendimizi de vermeliyiz. İsa'nın yaptığı gibi

yapmalıyız; bugün kilisenin mesajı budur. Efendimizin öğretilerinden çok uzaklaştık. Servetimizle birlikte, zevk sefa içinde tükeniyoruz. İsa'nın yerine servet tanrısını getirdik. Tüm bu öyküyü dile getiren bir şiirim var. O şiiri size okumak istiyorum. Gerçeği açıkça görebilen günahkar bir kişi tarafından yazılmış.[3] Şiirin Katolik Kilisesi'ne bir saldırı olduğu hatasına düşülmemelidir. O, Efendimizin yolundan sapmış ve onun kuzularından ayrılmış olan gösteriş düşkünü, görkemli tüm kiliselere yapılan bir saldırıdır. İşte şiir:

> Gümüş borazanların sesi yankılanıyor Kubbede,
> İnsanlar diz çökmüş korkuyla yerde,
> Roma'nın Kutsal Efendisi boyunlarına asılmış bir Tanrı gibi.
> Köpükten daha beyaz cüppesi üzerinde, bir papaz gibi,
> Kırmızı giysilere bürünmüş bir kral gibi,
> Üç güllü koca altın tacı başında, geçti Papa evinin önünden o görkem içinde,
> Yüreğim yandı, boşa geçen yıllar ve ıssız bir denizde dolaşan o kişiye olan özlem içinde.
> Tilkilerin ini var, kuşların yuvası,
> Bense, bitkin geziniyorum, bitmez ayaklarımın yarası.
> Gözyaşımın tuzunu katıyorum içtiğim şaraba, dinlenecek bir yer arıyorum boşuna."

Dinleyiciler coşkuya kapılmış ama tepkisiz kalmıştı. Ancak Piskopos Morehouse bunun bilincinde değildi. Bildiğini okuyordu.

"Bu nedenle, Efendimizin kuzularına baskı uygulayan aranızdaki tüm zenginlere sesleniyorum: Sizin yürekleriniz katılaşmış. Kulaklarınızı, topraklarınızda inleyenlerin seslerine kapatmışsınız. Duymadığınız, ama bir gün gelecek duyacağınız, acı ve kederin sesleri onlar. İşte söyleyeceklerim."

---

3. Oscar Wilde on dokuzuncu yüzyıl Hıristiyanlık döneminin dil ustalarındandır.

Bu aşamada dinleyici, soluğu kesilmiş ve şaşkın dinlerken, yerlerinden kalkmış olan H.H. Jones ve Philip Ward, Piskoposu kürsüden indirdiler.

Ernest, sokağa çıktıkları zaman, acı acı ve kabaca güldü. Kahkahası beni sinirlendirmişti. Yüreğim, bastırılmış gözyaşlarımı boşaltacak gibiydi.

Ernest, "Piskopos mesajını iletti" diye kükredi. "İyi yürekli piskoposlarının derin, gizli bir yerinden insanlık anlayışı fışkırdı ama onu seven dinleyicileri onun çıldırmış olduğu sonucuna vardı! Kürsüden nasıl apar topar indirdiklerini gördün mü? Cehennemde bu manzaraya çok gülmüşlerdir sanırım."

"Yine de Piskopos'un yaptıkları, söyledikleri bu gece çok iyi bir izlenim bıraktı" dedim.

Ernest, "Öyle mi düşünüyorsun?" diye sordu alay ederek.

"Sansasyon yaratacak" diye ısrar ettim. "O konuşurken gazetecilerin nasıl harıl harıl not aldıklarını görmedin mi?"

"Yarınki gazetelerde o yazıların bir satırı bile çıkmayacak."

"Buna inanamıyorum" diye haykırdım.

"Bekleyelim ve görelim" diye yanıtladı. "Bir satır bile, dile getirdiği tek fikir bile olmayacak. Günlük gazeteler mi diyorsun? Onların tümü günlük baskı altına alınıyor!"

"Peki, ya gazeteciler?" diye itiraz ettim. "Onları gördüm."

"Piskopos'un ettiği bir tek söz bile basılmayacak. Editörleri unutuyorsun. Onlar izledikleri politika gereği para alıyorlar. Politikaları, kurulu düzene önemli bir tehdit oluşturacak hiçbir şeyi basmamaktır. Piskopos'un söylemi yerleşik ahlak anlayışına çok sert bir tehditti. Hâkim olan değerlere aykırı görüşlerdi. Daha fazla ileri gitmesin diye onu kürsüden alaşağı ettiler. Gazeteler, onun bu densizliğini sessizce örtbas edeceklerdir. ABD basını mı? Kapitalist sınıf üzerinden beslenen bir parazit. İşlevi, kamuoyunu kalıba sokarak yerleşik düzene hizmet etmektir, çok iyi yapar bunu.

Bir öngörüde bulunacağım. Yarınki gazeteler, yalnızca, Piskopos'un sağlığının iyi olmadığını, çok çalıştığını ve o gece rahatsızlandığını yazacaklardır. Daha sonraki haberlerde de ruhsal sorunları nedeniyle, güçsüz kaldığı ve sevenleri tarafından kendisine bir tatil verildiği yazacaktır. Daha sonra, bir iki şey daha olacak; Piskopos ya hatasını anlayacak ve tatilinden daha geniş bir dünya görüşüyle dönecek ya da çılgınlığını ısrarla sürdürecek ve sonra da gazeteler onun aklını yitirdiğini duygusal ve iyi niyetle yazacaktır. Sonrasında da konulacağı akıl hastanesinin yastıklı hücre duvarlarına anlatacak görüşlerini."

"Ama sen de çok aşırıya kaçıyorsun!" diye haykırdım.

Ernest, "Toplumun gözünde delilikten başka bir şey değil" diye yanıtladı. "Aklı başında hangi dürüst adam, evine kadınları ve hırsızları kardeşleri olarak alır ki? İsa'nın iki hırsız arasında öldüğü doğrudur, ama o başka bir hikâye. Delilik ne anlama geliyor? Bir diğerinin görüşlerine katılmayan birisinin akıl dengesi her zaman bozuk demektir. Bu nedenle, o kişinin düşünceleri yanlıştır. Yanlış ile doğru aklı ayıran çizgi nereden geçiyor? Aklı başında bir kişinin, bir diğerinin vardığı en mantıklı sonuçlara tümüyle katılmaması düşünülemez."

"Bu akşamki gazetede bu konuda çok iyi bir örnek var. Mary McKenna, Market Sokağı'nın güneyinde oturuyor. Yoksul, ama dürüst bir kadındır. Vatanseverdir de. Ancak Amerikan bayrağı ve onun korunması konusunda yanlış düşüncelere kapılmıştır. İşte başına gelenler: Kocası bir kaza geçirdikten sonra üç ay hastanede kaldı. Kadın da çamaşırcılık yapmasına karşın, kirasını ödeyememiş. Dün, kadını evinden atmışlar. Ama daha önce, kadın Amerikan bayrağı sallamış ve bayrağa saygısızlık yapılmaması için kendisini o soğukta sokağa atamayacaklarını söylemiş. Sonra ne mi olmuş? Tutuklanarak mahkemede deli olduğuna hüküm

verilmiş. Bugün doktorlar onu inceledi. Deli olduğu kararlaştırıldı ve Napa Akıl Hastanesi'ne yatırıldı."

"Ama bu aşırı uçta bir örnek" diye karşı geldim. "Bir kitabın edebî tarzı konusunda herkesle aynı görüşte olmayabilirim. Bunun için beni akıl hastanesine gönderemezler."

"Çok doğru" diye yanıtladı. "Fakat bu tür görüş ayrılıkları toplum için tehdit oluşturmaz. Ayrım burada. Mary McKenna ve Piskopos'un görüşlerindeki sapmalar toplum için tehdit oluşturur. Tüm yoksul insanlar, Amerikan bayrağı altına sığınarak kira ödemeye karşı çıkarsa ne olacak? Mülk sahipliği çökecektir. Piskopos'un görüşleri de toplum için tehdittir. Öyleyse, akıl hastanesine gönder gitsin."

Ben yine de inanmak istemiyordum.

Ernest, "Bekleyip görelim" dedi, ben de bekledim.

Ertesi sabah tüm gazeteleri aldım. O ana dek Ernest haklıydı. Piskopos Morehouse'un söylediği hiçbir söz gazetelerde yer almamıştı. Bir iki gazetede, onun duygularına yenildiği yazılıydı. Oysa, diğer konuşmacıların yavan sözlerine ayrıntılı olarak yer verilmişti.

Birkaç gün sonra da Piskopos'un aşırı çalışmalarından duyduğu sıkıntılardan kurtulması için tatile çıktığı haberi verildi. O ana dek her şey yolundaydı, ancak ortada bir delilik ya da ruhsal bir çöküntü belirtisi yoktu. Piskopos'un tatil için geçeceği korkunç yolları, Gethsemane ve Ernest'in düşündüğü çarmıha gerilme işini aklımdan geçiremedim.

makine kırıcılar

Ernest'in, Kongre seçimlerine sosyalist aday olmasından önce babamın kendine göre, "Kâr ve Zarar" olarak adlandırdığı bir akşam yemeği verilmişti. Ernest de o yemeğe "Makine Kırıcılar" adını vermişti. Aslında o, yalnızca işadamları –kuşkusuz küçük işadamları– için verilen bir yemekti. Aralarında, toplam sermayesi birkaç yüz bin doları aşan bir iş ile ilgilenen olduğunu hiç sanmıyorum. Gerçekte, orta sınıf işadamlarını temsil ediyorlardı.

Birkaç şubesi olan büyük bir bakkaliye şirketi, Silverberg'li Owen (Owen&Company) da gelmişti. Alışverişimizi onlardan yapardık. Büyük bir ilaç firması olan, Kowalt & Washburn iki ortağı ile oradaydı ve Contra Costa'da granit madenleri sahibi Bay Asmunsen de vardı. Birçok benzer iş sahipleri ya da ortakları, küçük fabrika, küçük firmalar ve endüstri sahipleri, kısacası küçük kapitalistler bulunuyordu.

Anlayışlı, ilginç görünüşlü adamlardı, yalın ve açık konuşuyorlardı. Ortak yakınmaları şirketler ve tröstlere karşıydı. Sloganları, "Tröstleri çökert!" idi. Baskıların tümü tröstlerden geliyordu, oradakiler bütünüyle aynı kederli öyküyü anlatmaktaydı. Büyük işbirlikçi gruplaşmaları yok etmek için demiryolları, telgraflar gibi tröstlerin, giderek



artan acımasız aşırı vergilerin devletin denetimine geçmesi düşüncesini savunuyorlardı. Aynı biçimde, yerel sıkıntılara çözüm olarak su, gaz, telefon ve tramvay gibi kamu hizmetlerinin belediyelerin elinde olmasını istiyorlardı.

Bir maden sahibi olarak Bay Asmunsen'in sorunlarının öyküsü özellikle ilginçti. San Francisco depreminin neden olduğu büyük yıkımdan sonra geniş çaplı bir iş elde etmesine karşın, madeninden asla bir kazanç sağlamadığını itiraf ediyordu. San Francisco'nun yeniden yapılanması altı yıldır sürerken, işi dörde, sekize katlanmasına karşın, kazancı daha iyiye gitmemişti.

"Demiryolu Tröstü benim işimi benden birazcık daha iyi biliyor" diyordu. "İşletme, harcamalarımı kuruşu kuruşuna olduğu gibi, sözleşme koşullarımı da biliyor. Bunları nasıl bildiğini ancak tahmin edebiliyorum. İşyerimdeki casuslarıyla sözleşme taraflarına erişim sağlamış olmalı. Örneğin, koşulları bana büyük kazanç sağlayacak, önemli bir sözleşme yaptığımda madenimden pazara olan nakliye ücreti anında artar. Bunun açıklaması yapılmaz. Demiryolu Tröstü benim kazancıma konar. Bu koşullar altında, Tröst'ün bu artışı açıklaması konusunda asla başarılı olamıyorum. Öte yandan, kaza olduğunda işletme giderleri artar ya da sözleşme daha az kazançlı koşullarla yapılır ve ancak o zaman tröst ücretini düşürür. Sonuç ne mi olur? Az ya da çok kazancım Demiryolu Tröstü'ne kalır."

Ernest, sözünü keserek, "Size aşağı yukarı kalan, maden yöneticisinin aldığı maaş kadar bir şey olur" dedi.

"Evet, öyle oluyor" diye yanıtladı Bay Asmunsen. "Daha kısa bir süre önce, son on yılın defterlerini incelettim ve onca yıl, kazancımın bir müdürün aldığı maaşla aynı olduğunu gördüm. Sanki Demiryolu Tröstü madenimin sahibi, beni de yanında çalıştırıyor."

Ernest gülerek, "Yalnız bir farkla" dedi. "Öyle olsa, Demiryolu Tröstü sizin almış olduğunuz riskleri de almak zorunda kalırdı."

"Çok doğru" diye yanıtladı Bay Asmunsen üzgün olarak.

Sağlı sollu sorular yönelterek herkese söz hakkı tanıyan Ernest, Bay Owen ile başladı.

"Altı ay kadar önce burada, Berkeley'de bir mağaza şubesi açtınız, değil mi?"

"Evet" dedi Bay Owen.

"O zamandan beri, üç küçük köşe bakkalının işi bıraktığını gözlemledim. Onların kapanmasına siz mi neden oldunuz?"

Bay Owen, Ernest'i hoşnut bir gülümsemeyle onayladı. "Bizim karşımızda şansları yoktu."

"Neden öyle?"

"Bizim sermayemiz daha çoktu. İş büyüdükçe daha az harcama ve daha çok verim olur."

"Ve sizin mağaza şubesi diğer üç küçük işyerini yuttu. Anlıyorum. Peki, o üç işyeri sahibine ne oldu?"

"Bir tanesi bizim sevkiyat arabamızı kullanıyor. Diğer ikisine ne olduğunu bilmiyorum."

Ernest, birden Bay Kowalt'a döndü.

"İndirimli satışlarınızla çok iyi işler yaptınız.[1] İflaslarına neden olduğunuz küçük eczane sahiplerine ne olduğunu biliyor musunuz?"

"Onlardan biri, Bay Haasfurther, bizim reçete bölümümüzü yönetiyor" diye yanıt geldi.

"Ve onların kazançlarını siz yuttunuz."

"Kuşkusuz. Bunun için iş yapıyoruz."

---

1. Maliyete karşı, hatta maliyetten aşağı fiyatı düşürmek. Büyük bir şirket, bu yolla küçük bir şirkete göre daha uzun bir süre zararına satış yapabilir ve küçük şirketin batmasına neden olabilir. Bu bilinen bir rekabet yöntemidir.

Ernest, ansızın Bay Asmunsen'e döndü, "Ya siz? Demiryolu Tröstü kazancınızı elinden aldığı için nefret doluydunuz" dedi.

Bay Asmunsen başıyla onayladı.

"İstediğiniz, kendi kazancınızı elde etmek değil mi?"

Bay Asmunsen yine başıyla onay verdi.

"Diğerleri üzerinden kazanç elde etmek mi?"

Yanıt gelmemişti.

Ernest, "Diğerleri üzerinden mi?" diye ısrarla sordu.

"Kâr etmenin yolu bu" dedi Bay Asmunsen, ters bir biçimde.

"Bu durumda, iş yapmak oyunu, diğerlerinin sırtından geçinmek ve onların sizin sırtınızdan kazanmasını engellemek anlamına geliyor. Öyle değil mi?"

Bay Asmunsen yanıtlamadan önce, Ernest sorusunu yinelemek zorunda kalmıştı ve yanıt da gelmişti:

"Evet öyle, fahiş fiyatlarla kazıklayarak kazanç sağlamaları dışında, diğerlerinin para kazanmasına karşı değiliz."

"Fahiş fiyatlarla, büyük çaplı kazanç demek istiyorsunuz; ama kendiniz çok kâr etmeye karşı çıkmıyorsunuz, değil mi? Emin misiniz?"

Asmunsen, o durumda zayıf noktasını içtenlikle kabul etti. O aşamada, Ernest tarafından sorguya çekilme sırası, bir zamanlar mandıra sahibi olan Bay Calvin'e gelmişti.

Ernest ona, "Bir süre önce, Süt Tröstüyle savaşıyordunuz" dedi. "Ve şu anda Çiftçi Partisi'ndesiniz.[2] Bu iş nasıl oldu?"

"Ah, mücadeleyi bırakmadım" diye yanıtladı Bay Calvin, savaşçı bir bakışla. "Tröst ile olabilecek tek alanda çarpışıyorum: politika alanında. Size göstereyim. Birkaç yıl önce, biz mandıra işletenler ne istersek yapıyorduk."

"Ama kendi aranızda rekabet vardı, değil mi?" dedi Ernest, araya girerek.

---

2. Diğerlerinden bir nesil kadar önce kurulmuş ilk başarılı tröst.

"Evet, kazançları düşüren bu oldu. Örgütlenmeye çalıştık, fakat bağımsız çalışan mandıracılar işi bozdu. Ondan sonra da Süt Tröstü geldi."

"Standard Oil[3] tarafından ek sermaye sağlanıyor" dedi Ernest.

Bay Calvin, "Evet" diye onayladı. "Ama o zamanlar anlamamıştık. Adamları bize bir dernek olarak yaklaşmıştı. Önerileri, "Bize gel, büyü ya da gelme ve aç kal" idi. Çoğumuz katılmıştık. Katılmayanlar aç kaldı. Ah, önce karşılığını aldık. Süt fiyatı litrede bir sent arttı. Bu bir sentin bize çeyreği yansıdı. Dörtte üçü de tröste kaldı. Sonra süt, bir sent daha artırıldı ama o sentten bize bir şey yansımadı. Tröst, denetimi eline almıştı. Piyon olduğumuzu anlamıştık. Sonunda, dörtte üç de bizden esirgendi ve Tröst bizi sıkıştırmaya başladı. Elimizden ne gelirdi ki? Bizi dışlamaya başlamışlardı. Artık mandıracı diye bir şey yoktu, yalnızca Süt Tröstü vardı."

"Süt iki sent artınca rekabet edebilirdiniz" dedi Ernest, kurnazca.

"Onu biz de düşündük. Denedik de." Bay Calvin bir an durdu. "Tröst bizi ezdi. Piyasaya bizden daha ucuz süt verdiler. Biz zararına satarken onlar, yine de az bir kazanç elde ediyordu. Bu işte elli bin dolar batırdım. Çoğumuz da iflas etti. Mandıracıların kökü kazındı."

"Tröst kazançlarınızı elinizden aldı demek" dedi Ernest. "Ve siz de Tröst'ü yasal olarak silmek ve kazançlarınızı geri almak için politikaya atıldınız, değil mi?"

Bay Calvin'in yüzü aydınlandı. "Çiftçilerle olan konuşmalarımda aynen bunu söylüyorum. Özet olarak tüm düşüncemiz budur."

---

3. İflas rekabetçi iş alanında başarısız olan bir kişinin borçlarını ödemekten kurulmasını sağlayan ilginç bir kurumdu. Amacı, aşırı çekişmeli koşullarda, dişe diş savaşımın etkisini yumuşatmaktı.

Ernest, "Ama Tröst yine de bağımsız mandıracılardan daha ucuza süt üretmiyor mu?" diye sordu.

"O büyük sermayesi, çok iyi bir örgütlenmesi ve modern makineleriyle niye yapamasın?"

"Tartışmasız, yapar" diye yanıtladı Ernest. "Yapacak kuşkusuz, daha da ileri gidecek."

Bay Calvin, o noktada görüşlerini açıklamak amacıyla, politik bir konuşma yaptı. Diğerlerince sıcak bir ilgiyle izlendi ve dinleyicilerden tröstleri devirmek için bağrışmalar yükseldi.

Ernest, bana alçak bir sesle, "Zavallı insanlar, bakış açıları ancak burunlarının ucunu görecek kadar" dedi.

Daha sonra kürsüye geçerek, gecenin geri kalanında tipik özelliğiyle, denetimi eline aldı.

"Hepinizi özenle dinledim" diye söze başladı. "Bu iş oyununu bilinen biçimde oynadığınızı açıkça görüyorum. Kazanç elde etmek sizce yaşamın özeti. Yalnızca, kâr etmek amacıyla yaratılmış olduğunuza, değişmez bir anlayışla inanmışsınız. Ancak bir terslik var. Sizler tam kazanç sağlarken, tröst gelip elinizdekileri alıp götürüyor. Bu yaradılış amacıyla bağlantılı bir ikilemdir ve bundan tek çıkış yolu, sizin de aklınızdan geçtiği gibi, kazancınızı elinizden alanı ezmektir.

Sizleri özenle dinledim ve söylenenleri özetleyecek tek bir sözcük buldum. Sizlere 'makine kırıcılar' adını veriyorum. Makine kırıcı ne demek biliyor musunuz? Anlatayım. On sekizinci yüzyılda, İngiltere'de erkek ve kadınlar, kulübelerindeki el tezgâhlarında kumaş dokurlardı. Bu kulübede kumaş üretimi yavaş, hantal ve maliyeti çok olan bir yöntemdi. Daha sonra buhar makinesi ve emekten tasarruf sağlayan makineler geldi. Büyük bir fabrikaya, kulübedeki el tezgâhlarından çok daha ucuza kumaş dokuyan, buharla çalışan bin tane makine yerleştirildi. Daha önceki rekabet, bu birlik, bütünlük karşısında yok oldu. El tezgâhlarında

kendileri için çalışmış olan erkek ve kadınlar artık fabrikalara giriyor ve makinelerde kendileri için değil, kapitalist patron için çalışıyordu. Dahası, çocuklar da düşük ücretlerle makine başında çalıştırılıyor ve büyüklerin yerini alıyorlardı. Yaşam standartları da kötüleşiyor, açlıktan ölüyorlardı. Tüm olanların makineler yüzünden olduğunu söylüyorlardı. Bu nedenle, makineleri kırmaya başladılar. Bu işte başarılı olamadılar ve ahmakça davrandılar.

Ama yine de onlardan ders almış değilsiniz. İşte bir buçuk yüzyıl sonra, şimdi siz de makineleri kırmaya çalışıyorsunuz. Tröstün makinelerinin sizin yapabileceğinizden daha verimli çalıştığını ve daha ucuza yapabildiğini kendiniz itiraf ediyorsunuz. Bu yüzden onlarla rekabet edemiyorsunuz. Ancak makinelerini kırmak istiyorsunuz. Sizler, İngiltere'deki işçilerden bile daha budala davranıyorsunuz. Siz rekabeti canlandıracağım derken, tröst sizin canınıza okumayı sürdürüyor.

Tümünüz aynı öyküyü anlatıyorsunuz, rekabetin sona erdiğini ve tröst tekelinin geldiğinden söz ediyorsunuz. Siz, Bay Owen, şube mağazanız, üç küçük bakkal dükkânını iflas ettirdiğinde, Berkeley'deki rekabeti kırmıştınız. Sizin tekel daha da etkili olmuştu. Bununla birlikte, diğer tekellerin uyguladığı baskıyı gördünüz ve haykırdınız. Çünkü siz bir tröst değilsiniz. Tüm ABD'de bir alışveriş tröstü olsaydınız, başka bir telden çalıyor olacaktınız ve şarkınızın adı "Yaşasın Tröstler!" olacaktı. Küçük tekeliniz bir tröst değil, ama onun güçsüz olduğunun bilincindesiniz. Kendi sonunuzu öngörmeye başlıyorsunuz. Kendinizi ve mağaza şubenizi, bu oyunda bir piyon olarak görüyorsunuz. Güçlü çıkar çevrelerinin gün geçtikçe daha çok büyüyüp geliştiğini ve güçlendiğini görüyorsunuz; zırh kaplı ellerinin kazancınız üzerine inerek oradan buradan bir çimdik kopardığını anlıyorsunuz. Demiryolu Tröstü, Petrol Tröstü, Çelik Tröstü,

Kömür Tröstü'nün en sonunda sizi ezip geçeceğini, elinizdeki avucunuzdaki son kuruşunuza el koyacağını artık biliyorsunuz.

İyi bir oyuncu değilsiniz, efendim. Burada, Berkeley'de, daha büyük bir birlik oluşturmak amacıyla, üç küçük bakkal şubesini dışladıktan sonra, gururla göğsünüz kabardı, verimlilik ve girişimcilikten söz ettiniz, o üç küçük şubeden kazandıklarınızla eşinizi Avrupa'ya gönderdiniz. Bu bir it dalaşıydı ve onları yuttunuz. Diğer yandan, sizden daha güçlü olan köpekler sizi dişlemekteydi ve bu yüzden çığlık atmaya başladınız. Söylediklerim, siz bu masada oturan herkes için geçerlidir. Hepiniz homurdanmaktasınız. Hepiniz sonu kaybetmek olan bir oyunda yer alıyorsunuz ve tümünüz çığlık atıyorsunuz. Fakat, daha önce belirttiğim gibi, çığlık atınca durumu doğru bir biçimde dile getiremiyorsunuz. Başkalarının kazancını ezmekten hoşlanmadığınızı söylemiyor, başkaları sizin kazancınızı aldığı zaman mangalda kül bırakmıyorsunuz. Gereğinden fazla kurnazlık yapıyorsunuz. Başka şeyler söylüyorsunuz. Bay Calvin'in yaptığı gibi küçük kapitalist türde politik konuşmalar yapıyorsunuz. Ne demişti Bay Calvin? Aklımda kalan bir iki sözü şöyleydi: 'Ülkemizin özgün ilkeleri tümüyle doğrudur.' 'Bu ülkenin gerek duyduğu şey, temel Amerikan yöntemlerine geri dönmektir.' 'Herkes için fırsat özgürlüğü tanınması.' 'Bu ulus özgürlük ruhu ile doğmuştur.' 'Atalarımızın ilkelerine geri dönelim.'

'Herkes için fırsat özgürlüğü' derken, şu anda büyük tröstlerce kendisinden esirgenen fırsat özgürlüğünü demek istiyor. İşin saçma yanı, bu sözleri o denli sık yinelediniz ki, kendiniz de inanır oldunuz. Meslektaşlarınızı, kendi kısıtlı yönteminizle soyma fırsatı istiyor, ama özgürlük istiyoruz diye kendi kendinizi uyutuyorsunuz. Açgözlü ve doymak bilmez insanlarsınız ama kendi konuşmalarınız sizi vatansever olduğunuza inandırıyor. Salt bencillik olan kâr etme arzunuz

sizi, acı çekenler için özveride bulunan insanlara dönüştürüyor. Haydi gelin, burada, kendi aramızda, bir kez olsun dürüst olalım. Konuyla yüzleşelim ve doğru koşullar altında değerlendirelim."

Masadaki herkesin yüzü asık ve kızarmış, aynı zamanda bir dereceye kadar da korku içindeydi. Bu yumuşak yüzlü genç adamdan, onun tatlı sert sözlerinden ve doğruya doğru diyen ürkütücü tutumundan biraz korkmuşlardı. Bay Calvin, ona hemen yanıt verdi:

"Bu cumhuriyetin kuruluş yıllarındaki atalarımızın yöntemlerine niçin dönmeyelim?" diye sordu. "Hoş şeyler olmasa da birçok gerçeği dile getirdiniz, Bay Everhard. Ancak, kendi aramızda açıkça konuşalım. Gerçek yüzümüzü göstererek, Bay Everhard'ın açıkça belirttiği gerçekleri kabul edelim. Biz küçük kapitalistlerin kâr peşinde koştuğu doğrudur, ama tröstler kazançlarımızı elimizden alıyor. Kazancımız bize kalsın diye, tröstleri ezmek istediğimiz de doğrudur. Bunu neden yapamayalım? Neden? Soruyorum, neden?"

"Oh, işte şimdi konunun özüne dönüyoruz" dedi Ernest, mutlu bir yüz ifadesiyle. "Söylemesi zor olsa da neden olmayacağını, şimdi size anlatmayı deneyeceğim. Biliyorsunuz, iş yaşamını küçük çapta öğrendiniz, fakat toplumsal evrim üzerinde çalışmadınız. Ekonomik evrimin geçiş aşamasının ortasındasınız, ama onu ve tüm bu karmaşaya neyin neden olduğunu anlamıyorsunuz. Niçin geri dönemiyorsunuz? Çünkü elinizde değil. Suyun tepeye doğru akışını sağlayamayacağınız gibi, ekonomik evrimi de geldiği yoldan geriye götüremezsiniz. Joshua, güneşin Gibeon üzerinde hareketsiz durmasını sağlamıştı, ama siz onu da cebinizden çıkarırsınız. Güneşin, gökyüzünde ters yönde gitmesini sağlayabilirsiniz. Güneşin, öğleden sabaha kadar olan evrelerini izleyecek zamanınız olacak.

Emekten tasarruf sağlayan makineler, örgütlü üretim, tekellerin artırılmış verimliliği karşısında, ekonomi güneşini, büyük kapitalistlerin, büyük makinelerin, demiryollarının olmadığı zamana, tam bir nesil geriye doğru batırabilirsiniz. O günlerde bir grup küçük kapitalist, ekonomik anarşi içinde birbirleriyle savaşıyordu. Üretim ilkel, müsrif, düzensiz ve masraflıydı. İnanın bana, Joshua'nın görevi daha kolaydı ve Yehova da ona yardım ediyordu. Tanrı, siz küçük kapitalistleri korusun. Küçük kapitalistlerin güneşi batıyor. Bir daha doğmayacak. Güneşi durdurmaya sizin gücünüz yetmeyecek. Yok olmaktasınız, toplumdan tümüyle silinmeye mahkûmsunuz.

Bu evrimin buyruğudur. Tanrı sözüdür. Birlik, rekabetten daha güçlüdür. İlkel adam, kayalar arasına saklanan gelişmemiş bir yaratıktı. Diğerleriyle birleşerek etobur düşmanlarına karşı savaş açtı. Onlar rekabetçi hayvanlardı. İlkel insanlar bir araya gelebilen yaratıklardı ve bu nedenle, öteki memelilere göre üstünlük sağladılar. Ve o günlerden bu yana, insanoğlu giderek daha üstün birliktelikler oluşturmakta. Bu, rekabete *karşı* birleşmedir, rekabetin daima yenilgiye uğradığı binlerce yüzyıllık uzun bir mücadeledir. Rekabet yanlısı olanlar yok oluyor."

Bay Calvin, "Ama tröstler de rekabetten doğuyor" diye araya girdi.

Ernest, "Çok doğru" diye yanıtladı. "Rekabeti yıkan da tröstlerin kendileri. Bu da sizin sözcüklerinizle niçin şu anda mandıra işinde olmadığınızı açıklıyor."

Akşamın ilk kahkahası masaya yayılmıştı, Bay Calvin bile kendisine güldü.

Ernest devam etti: "Şimdi artık tröstleri konuşurken birkaç şey üzerinde anlaşalım. Belirli saptamalarda bulunacağım, eğer katılmazsanız sesinizi yükseltin. Sessizlik katıldığınız anlamına gelir. Bir dokuma makinesinin, el tez-

gâhından daha çok ve daha ucuza kumaş dokuduğu doğru değil midir?" Ernest durdu, kimseden ses çıkmamıştı. "Bir dokuma makinesini kırmak ve daha maliyetli, hantal dokuma yöntemlerine dönmek mantık dışı bir şey değil midir?" Herkes onaylamak anlamında başını salladı. "Tröst olarak bildiklerimizin bin küçük işyerinden daha verimli ve daha ucuza üretim yaptığı doğru mudur?" Yine hiçbir itiraz gelmedi. "Bu durumda, bu ucuz ve verimli birliği yıkmak mantıksız değil midir?"

Uzunca bir süre kimse konuşmadı. Sonra Bay Kowalt söz aldı.

"Ne yapmamız gerekiyor o zaman?" diye sordu. "Tröstlerin egemenliğinden kurtulmamız için görebildiğimiz tek yol onları yok etmek."

Ernest, bir anda ateş gibi canlanmıştı.

"Size bir diğer yol göstereceğim!" diye haykırdı. "Verimli ve ucuza çalışan şu harika makineleri kırmayalım. Onları denetim altına alalım. Onların verimli ve ucuz oluşlarından biz yararlanalım. Onları kendimiz için çalıştıralım. O harika makinelerin şimdiki sahiplerini devre dışı bırakıp, makinelerin sahibi biz olalım. Beyler, bunun adı sosyalizmdir, yeryüzünde şimdiye kadar görülmüş herhangi bir tröstten daha büyük bir birleşme, daha büyük bir ekonomik ve toplumsal birliktir. Bu evrim ile aynı doğrultudadır. Bir birliğe karşı daha büyük bir birliğe katılıyoruz. Bu kazanan taraftır. Biz sosyalistlerle birleşin ve oyunu kazanacak tarafta oynayın."

Bu noktada, itiraz sesleri gelmişti. Başlar iki yana sallanıyor, mırıldanmalar yükseliyordu.

"Peki, o zaman, siz çağ dışı yaşamak istiyorsunuz. Atalarınızın rolünü oynamak istiyorsunuz. Atalarınızın işlevi yok olduğu gibi siz de yok olmaya mahkûmsunuz. Şu andaki tröstlerden de büyük birlikler ortaya çıkınca ne olacağını hiç kendinize sordunuz mu? Büyük tröstler toplumsal, ekonomik

ve politik tröstler biçiminde birliklerin birliğine dönüştüğünde, sizin yerinizin nerede olacağını hiç düşündünüz mü?"

Ernest sonra, ansızın Bay Calvin'e döndü.

"Söyleyin" dedi Ernest. "Bu doğru değilse, eski partiler tröstlerin elinde olduğu için yeni bir parti kurmak zorundasınız. Çiftçi partisi propagandanıza asıl engel tröstlerdir. Karşılaştığınız her engelin, size çarpan her darbenin, aldığınız her yenilginin arkasında tröstlerin eli var. Öyle değil mi? Söyleyin."

Bay Calvin rahatsız olmuş bir biçimde, sessiz oturuyordu.

"Haydi, söyleyin!" dedi Ernest.

Bay Calvin, "Doğru" diyerek itiraf etti. "Oregon'un eyalet yasalarına hâkim olarak harika korumacı yasalar çıkardık, ama tröstlerin adamı olan vali tarafından veto edildik. Colorado valisini seçtik, ama yasalar onun göreve gelmesine karşı çıktı. İki kez ulusal gelir vergisi kanununu meclisten geçirdik, fakat yüksek mahkeme onu anayasaya aykırı bulduğu için onaylamadı. Mahkemeler tröstlerin elinde. Halk olarak bizler yargıçlarımıza yeterli ödeme yapmıyoruz. Ancak onun da zamanı gelecek..."

Ernest, "Tröst tekellerinin kendisi hükümet olunca, tüm yasaları kendisi denetleyecek" diyerek araya girdi.

Yükselen haykırışlar, "Asla! asla!" diye yankılandı. Herkes coşkuya kapılmıştı ve savaşa hazırdı.

Ernest, "O zamanlar gelirse ne yapacaksınız, söyler misiniz?" diye sordu.

"Gücümüze güvenip ayaklanacağız!" diye haykırdı Asmunsen ve diğer sesler de onun bu kararına destek verdi.

Ernest onları uyararak, "Bir iç savaş çıkabilir" dedi.

Asmunsen'in yanıtı, arkasındaki masadaki herkesten yükselen çığlıklarla, "Çıkarsa, çıksın!" oldu. Atalarımızın kahramanlıklarını unutmadık. Özgürlüğümüz için savaşmaya ve ölmeye hazırız."

Ernest gülümsedi.

"Özgürlüğün sizin için, diğerleri üzerinden kazanç sağlamak anlamına geldiğinde, üstü kapalı da olsa aynı fikirde olduğumuzu unutmayın" dedi.

Masadakileri öfke kaplamıştı, kavgacı bir hava vardı fakat Ernest karmaşayı denetim altına aldı ve sesini onlara duyurdu.

"Size bir soru daha. Ayaklandığınız zaman, ayaklanma nedeninizin hükümetin tröstlerin elinde olacağı gerçeğini unutmayın. Bu nedenle, hükümet de düzenli ordusunu, deniz kuvvetlerini, milislerini, polis gücünü, kısacası ABD'nin tüm savaş makinesini size karşı yöneltecektir. O zaman nereden güç alacaksınız?"

Yüzlerde bir umutsuzluk belirmişti ve kendilerine gelmeden önce, Ernest yine şimşek gibi çaktı.

"Çok geriye gitmeden, düzenli ordumuzun sadece elli bin olduğu zamanı anımsıyor musunuz? Bu sayı yıldan yıla, günümüze gelene dek, üç yüz bine çıkarıldı."

Yine bir şimşek gibi çaktı Ernest.

"Hepsi bu değil. Siz kâr denilen o sevdiğiniz hayaletin ve rekabet denilen o gözde fetişinizin, doğru bir ahlak anlayışıyla ardından giderken, tekel çok daha büyük ve korkunç işler başarmakta. Ortada milis güçleri var."

Bay Kowalt, "Düzenli ordunun istilasını milis güçlerinin gücüyle püskürteceğiz" diye haykırdı.

Ernest, "Siz de milislere katılacaksınız" diye karşı çıktı. "Ve Maine, Florida, Filipinler ya da başka bir yere, özgürlükleri için iç savaşta çarpışmakta olan yoldaşlarınızı kana boğmak için gönderileceksiniz. Kansas, Wisconsin ya da diğer bir eyaletten yoldaşlarınız da milislere katılarak buraya, Kaliforniya'ya sizin iç savaşınızı kana bulamaya gelecekler."

O anda herkes şaşkınlığa uğradı ve Bay Owen mırıldanıncaya dek sesleri çıkmadı:

"Biz milislere katılmayız. Olay böylece çözümlenir. O kadar budala değiliz."

Ernest, o anda bir kahkaha attı.

"Kurulan tekel birliğini anlamıyorsunuz. Elinizden gelmiyor. Sizler de milislere asker yazılacaksınız."

"İç savaş diye bir şey var" diye ısrar etti Bay Owen.

"Hükümet iç savaşı askıya aldığı zaman, olmaz. O gün, ayaklanmaktan söz ederseniz, sizin gücünüz size düşman olur. İsteseniz de istemeseniz de sizi milis güçlerine alırlar. Birinizin zorla yargılama diye mırıldandığını duydum. Zorla yargılama değil, size otopsi raporu çıkarılır. Milislere katılmayı ya da katıldıktan sonra emirlere uymayı reddederseniz, acil kurulan askerî mahkemede yargılanır, köpekler gibi vurulursunuz. Yasalar böyle."

Bay Calvin, "Böyle yasa olmaz!" diye söylendi. "Yok böyle bir yasa. Delikanlı, tüm bunlar sizin hayal ürününüz. Milislerin Filipinler'e gönderileceğini söylediniz. Bu anayasaya aykırıdır. Anayasa, milislerin yurtdışına gönderilemeyeceğini özellikle belirtir."

"Bu işle anayasanın ne ilgisi var?" diye sordu Ernest. "Anayasayı mahkemeler yorumlar ve Bay Asmunsen'in de katıldığı gibi, mahkemeler de tröstlerin yönetiminde. Ayrıca, söylemiş olduğum gibi, yasalar yıllardır, dokuz yıldır böyle, beyler."

Bay Calvin, kuşkulu bir biçimde, "Milis kuvvetlerine alınabiliriz ve buna karşı çıkmamız durumunda acil askerî mahkeme kararıyla vurulacak mıyız yani?"

Ernest, "Evet, tam olarak öyle" diye yanıtladı.

"Biz, nasıl oluyor da bu kanunu duymadık?" diye babam sordu. Onun için de yeni bir şey olduğunu anlamıştım.

Ernest, "İki nedeni var" dedi. "Birincisi, bu yasayı uygulamaya gerek olmadı. Gerek olsaydı, çok geçmeden haber alırdınız. İkinci olarak, bu yasa Kongre ve Senato'dan tartış-

masız bir uygulamayla, ivedilikle geçirildi. Gazeteler, kuşkusuz, bu konuyu yazmadı. Ama biz sosyalistler biliyorduk. Kendi gazetelerimizde yayımladık. Ancak, sizler, asla bizim gazeteleri okumazsınız."

Bay Calvin inatla, "Yine de bunun sizin hayal ürününüz olduğunda ısrar ediyorum" dedi. "Böyle bir şeye ülke asla izin vermez."

"Fakat ülke izin vermiş" diye yanıtladı Ernest. "Hayal ürünüm olmasına gelince.." Elini cebine sokarak, bir kitapçık çıkardı. "Şuna bir bakın, bu bir düşe benziyor mu?"

Kitapçığı açarak okumaya başladı:

"Madde Bir: Yürürlükte olarak milis güçleri, eyaletler ve California bölgesinden, on sekiz yaş üstü ve kırk beş yaş altı, sağlam yapılı erkek vatandaşlardan oluşacaktır.

Madde Yedi: Her subay ve askere alınmış olanların (Madde Bir'e göre hepinizin askere alınmış olduğunu unutmayın) bu maddede tanımlandığı gibi, çağrıldığında kayıt yapan subayın karşısına çıkmayı reddetmesi ve ihmal etmesi durumunda, her kayıtlı milis, askerî mahkemece yargılanacak ve bu mahkeme kararına göre cezalandırılacaktır.

Madde Sekiz: Milis subay ve erlerini yargılayacak olan askerî mahkeme, yalnızca milis subaylarından oluşacaktır.

Madde Dokuz: Milisler ABD için göreve çağrıldığında, ABD'nin düzenli birliklerinin bağlı olduğu aynı kurallara uyacaklardır.

İşte beyler, Amerikan vatandaşları ve milis dostlar! Dokuz yıl önce biz sosyalistler, yasaların emeğe karşı çıkarıldığını düşünüyorduk. Fakat görüyoruz ki, bu yasalar size de karşı. Kongre üyesi Wiley yaptığı kısa tartışmada, bu tasarının toplanacak kalabalık sürülerin boğazını sıkacağını ve tüm yaşam, özgürlük ve mala gelecek tehlikelere karşı yedek bir güç oluşturacağını söyledi. Burada sözü edilen kalabalık sürüler sizlersiniz, beyler. Ve siz ayaklandığınız zaman, ya-

salara göre, tröstlerin malına ve özgürlüğüne karşı ayaklanmış olacağınızı aklınızdan çıkarmayın. Efendiler, dişleriniz çekilmiş, pençelerinizin uçları kırpılmış durumda. Ayaklandığınız gün, dişsiz ve tırnaksız olarak bir midye kabuğu ordusu gibi zararsız olursunuz."

Kowalt, "İnanmıyorum!" diye haykırdı. "Böyle bir yasa yok. Siz sosyalistlerin bir uydurması!"

Yanıt olarak, "Bu tasarı, 30 Temmuz 1902'de Temsilciler Meclisi'ne sunuldu" dedi Ernest. "Ohio'dan temsilci Dick tarafından getirildi. Hızla yürürlüğe sokuldu. 14 Ocak 1903'te Senato tarafından oybirliğiyle geçirildi. Ve yedi gün sonra da ABD başkanı tarafından onaylandı."[4]

4. Tasarının sunulma tarihi yanlış olmasına karşın, Everhard önemli ayrıntılarda haklıydı. Yasa meclise 30 Temmuz'da değil, 30 Haziran'da sunulmuştu. Burada, Ardis'deki Meclis tutanakları ve onunla ilgili göndermeye göre yasa şu tarihlerde geçmiştir: 30 Haziran, 9, 15, 16 ve 17 Aralık 1902 ile 7 ve 14 Ocak 1903. Masada bulunan işadamlarının bu yasadan haberdar olmaması alışılmış bir durumdu. Bu yasayı çok az insan biliyordu. Devrimci E. Untermann, Temmuz 1903'te "Milis Yasası" üzerine Girard, Kansas'ta bir kitapçık yayımlamıştı. Bu kitapçık işçiler arasında az sayıda dağıtılmış fakat sınıf ayrılıkları o derece artmıştı ki, orta sınıf üyelerinin bu kitapçıktan haberleri olmamış ve bu yasa konusunda bilgisiz kalmışlardır.

bölüm
dokuz

bir düşün matematiği

Ernest, ifşa ettiklerinin yaratmış olduğu şaşkınlık ortamı içinde yine konuşmaya başladı:

"Bu gece sosyalizmin olanaksız olduğunu birçoğunuz söyledi. Olanaksız olanı dile getirdiniz, ben de şimdi kaçınılmaz olanı açıklayacağım. Yalnızca, siz küçük kapitalistlerin yok olması değil, o büyük tröstlerin de yok olması kaçınılmazdır. Evrim akışının asla geriye doğru olamayacağını aklınızdan çıkarmayın. O, ileriye doğru akar durur, rekabetten birliğe doğru, küçük birlikten büyük birliğe doğru, büyük birlikten dev birliklere ve sonra da en devasa birlik olan sosyalizme doğru akar.

Bana düş gördüğümü söylüyorsunuz. Çok güzel. Size düşümün matematiğini açıklayacağım; ama önce, matematiğimin yanlış olduğunu göstermenizi istiyorum. Kapitalist sistemin çöküşünün kaçınılmaz olduğunu ve niçin yıkılması gerektiğini açıklayacağım. Başta tutarsız görünsem de üstüme gelmeyin.

Şimdi bir ayakkabı fabrikası düşünün. Bu fabrika aldığı derileri ayakkabıya dönüştürür. Ortada yüz dolarlık deri olsun. Deri fabrikaya girer ve örneğin, iki yüz dolar değerinde ayakkabı olarak çıkar. Burada ne olmuştur? Derinin değerine yüz dolar eklenmiştir. Nasıl eklenmiştir? Görelim.



Sermaye ve emek sonucu yüz dolar eklenmiştir. Fabrikayı, makineleri donatan ve tüm harcamaları ödeyen sermayedir. Emek de emeği yaratır. Sermaye ve emeğin ortak çabası sonucu yüz dolar eklenmiştir. Buraya kadar aynı fikirde miyiz?"

Masa çevresindekiler başlarıyla onayladı.

"Bu yüz doları oluşturan emek ve sermaye şimdi onu bölecek. Bu bölme, istatistik olarak kesirseldir; kolaylık olsun diye, kabaca bir tahmin yapalım. Sermaye elli dolarlık payını, emek de ücret olarak, elli dolarlık payını alsın. Bu bölme1 üzerinde fazla durmayacağız. Üzerinde ne kadar yorum yapılırsa yapılsın, şöyle ya da böyle yüzde oranı hesaplanabilir. Burada belli bir endüstriyel süreç için doğru olanın, tüm endüstriyel süreçler için doğru olacağını dikkate alın. Haklı değil miyim?"

Masadakilerin tümü yine Ernest'e onay verdi.

"Şimdi, elli dolarını alan emeğin ayakkabıları geri almak istediğini varsayalım. Ancak elli dolar değerinde bir şey satın alabilir. Buraya kadar anlaştık, değil mi? Artık bu özel durumdan, deri, ham madde, ulaşım, satış ve her şeyi kapsayan, ABD'deki toplam endüstriyel süreçlere geçiyoruz. Yuvarlak rakamlar kullanarak, ABD'deki toplam servet üretiminin bir yılda dört milyar dolar olduğunu söyleyelim. Bu durumda emeğin, aynı sürede, ücret olarak alacağı iki milyardır. Dört milyar dolar üretilmiştir. Emek bunun ne kadarını geri alabilir? Bunun kuşkusuz, tartışması olmaz. Bu konuda verdiğim yüzdeler iyimserdir. Binlerce kapitalist hile sonucu, emek toplam üretimin yarısını bile geri alamamaktadır.

---

1. Everhard, bu noktada, zamanın emekle ilgili sıkıntılarının nedenini açıkça ortaya koyuyor. Ortak üretimin bölünmesinde sermaye de emek de olabildiğince kazanmak istemiştir. Bölme konusundaki bu çatışma uzlaşmaz bir durumdur. Kapitalist üretim sistemi var oldukça, emek ve sermaye, ortak ürün üzerindeki çatışmasını sürdürmektedir. Bu bize gülünç gelmektedir, ancak bizim o dönemlerde yaşayanlara göre, yedi yüzyıllık bir avantajımız olduğunu unutmamalıyız.

Geri dönecek olursak, emeğin iki milyar geri alacağını söyleyebiliriz. Bu durumda, emek ancak iki milyar tüketebilir. Geride, emeğin satın alamayacağı ve tüketemeyeceği iki milyar yine kalmaktadır."

Bay Kowalt, söz alarak, "Emek iki milyarını bile tüketmez, öyle olsaydı, tasarruf bankalarında mevduatları olmazdı" dedi.

"Banka tasarruf hesaplarındaki emeğin parası, biriktiği kadar hızlı tüketilen bir yedek akçe parasıdır. Bu tasarruflar yaşlılık, hastalık, kaza ve cenaze için biriktirilir. Banka tasarruf hesabı, ertesi gün yenilmek için rafa konulan bir ekmek parçasıdır. Hiçbir emek, ücretinin geri satın alabileceği kadar toplam ürünü tüketmez. İki milyar dolar sermaye kalmış bulunuyor. Harcamalar ödendikten sonra kalanı tüketecek mi? Sermaye, tüm iki milyarı tüketecek mi?"

Ernest, durdu ve soruyu doğrudan bir grup dinleyiciye yöneltti. Hepsi başlarını iki yana sallayarak karşı çıktı.

İçlerinden biri, "Bilmiyorum" dedi içtenlikle.

Ernest, "Kesinlikle biliyorsunuz" diye konuşmasını sürdürdü. "Durup biraz düşünün. Sermaye, kendi payını tüketirse, sermayenin genel toplamı artamaz. Sabit kalır. ABD'nin ekonomik tarihine bir göz atarsanız, toplam sermayenin sürekli artmış olduğunu görürsünüz. Bu nedenle, sermaye kendi payını tüketmez. İngiltere'nin demiryolu tahvillerimizin bir çoğuna sahip olduğu günleri anımsar mısınız? Yıllar geçtikçe, o tahvilleri geri aldık. Bu ne anlama geliyor? Sermayenin tüketilmeyen o kısmı, tahvilleri geri satın aldı. Bugün ABD'deki kapitalistlerin Meksika, Rus, İtalyan, Yunan tahvillerinden yüz milyonlarcasını almış olması ne demektir? Bu, yüzlerce milyon dolar, sermayenin tüketmediği sermaye payının bir parçasıdır, anlamına gelir. Dahası sermaye, kapitalist sistemin başlangıcından beri, hiçbir zaman payının tamamını tüketmemiştir.

Şimdi, konunun özüne geliyoruz. Dört milyar dolar ABD'de bir yılda üretiliyor. Emek iki milyarını geri alıyor ve tüketiyor. Sermaye ise kalan iki milyarı tüketmiyor. Geride tüketilmeyen, büyük bir bakiye kalıyor. Bu bakiye ile ne yapılır? Ne yapılabilir? Emek onun hiçbir parçasını tüketemez, çünkü emek kendi ücretini tümüyle harcamış durumda. Sermaye de bakiyesini tüketemez, çünkü doğası gereği, tüm tüketebildiğini tüketmiştir. Bakiye, artakalan şeydir. Onunla ne yapılabilir?"

"Yurtdışına satılabilir" dedi Kowalt.

Ernest, "İşte bu!" diyerek ona katıldı. "Bu bakiye, yabancı pazara girilmesini gerektirir. Bu miktar yurtdışında satılır. Satılması gerekir. Bundan kurtulmanın başka bir yolu yoktur. Tüketilmeyen, artık değer denilen fazlalık yurtdışına satılır ve bizim ticaret bakiyesi dediğimiz ve sevdiğimiz şeye dönüşür. Buraya kadar anlaştık mı?"

"Kesinlikle, şu ticaretin abecesinin üzerinde durmak zaman kaybı" dedi Bay Calvin ters bir biçimde. "Hepimiz anlamış bulunuyoruz."

Ernest, "İşte bu özenle irdelediğim abece ile sizi şaşkına çevireceğim" diye çıkıştı. "Bu işin güzelliği burada. Ve şu anda, sizi onunla şaşkına çevireceğim. İşte başlıyorum. ABD, kaynaklarını geliştirmiş olan bir kapitalist ülkedir. Ülkenin endüstriyel kapitalist sistemine göre, yurtdışına çıkarılması gereken, tüketilmemiş bir üretim fazlası var.[2]

---

2. O günlerden birkaç yıl önce ABD başkanı olan Theodore Roosevelt şu açıklamayı yapmıştı: "ABD'nin üretim fazlası malların yurtdışına, yeterince gönderilmesi için mal alım satımında daha özgür ve kapsamlı bir alışveriş gerekmektedir." Bu üretim fazlasıyla kuşkusuz, kapitalistlerin tüketim gücünü aşan ve onun ötesindeki kapitalist sistemin kazançlarını dile getiriyordu. Senatör Mark Hanna, o dönemde şöyle konuştu: "ABD'nin servet üretimi, yıllık tüketiminden üçte biri kadar fazladır." Senatör Chauncey Depew, "Amerikan halkı yıllık tükettiğinden iki milyar fazlasını üretmektedir" demişti.

ABD için doğru olan, gelişmiş kaynakları olan her ülke için de doğrudur. Böyle gelişmiş olan tüm ülkelerin her birinin tüketilmemiş üretim fazlası vardır. Bu ülkelerin birbirleriyle ticaret yaptıklarını ve bu fazlalıkların kaldığını unutmayalım. Bu ülkelerdeki emek, ücretlerini satmış ve artık üretim fazlası satın alamaz. Sermaye de doğası gereği tüketebileceğinin tümünü tüketmiştir. Bu üretim fazlasından nasıl kurtulacaklar acaba?"

Bay Kowalt, "Kaynakları gelişmemiş olan ülkelere satarak" diye bir öneride bulundu.

"Evet, öyle. Gördüğünüz gibi, ileri sürmüş olduğum sav o denli açık ve yalın ki, siz de onu bana söylüyorsunuz. Şimdi, bir sonraki aşama geliyor. ABD'nin üretim fazlasını, örneğin, Brezilya gibi kaynakları gelişmemiş bir ülkeye devrettiğini varsayalım. Unutmayın ki bu üretim fazlası, ticari malların tüketiminden sonra kalan ticareti aşan ve onun üzerindeki fazlalıktır. Peki, ABD bunun karşılığında Brezilya'dan ne alacak?"

"Altın alır" dedi Bay Kowalt.

Ernest, "Ama dünyada ancak belirli miktarda altın var" diye karşı çıktı.

Kowalt, "Altın karşılığı hisse senedi ve tahvil gibi şeyler" diye düzeltti.

Ernest, "Tamam, şimdi konuyu anladınız" dedi. "Üretim fazlası karşılığı, ABD Brezilya'dan tahvil ve hisse senedi alıyor. Bu ne anlama geliyor? Bu, ABD, Brezilya'nın demiryollarına, madenlerine ve topraklarına sahip oluyor demektir. Peki, *karşılığında* ne anlama geliyor?"

Bay Kowalt, derin derin düşündü ve işin içinden çıkamadığı anlamında başını iki yana salladı.

"Anlatayım" dedi Ernest. "Bu, Brezilya'nın kaynaklarının geliştirilmekte olduğu anlamına geliyor. Şimdi, bir sonraki aşama. Brezilya, kapitalist sistem ile kaynaklarını geliştirirken,

kendisi de tüketilmemiş üretim fazlası oluşturur. Bu üretim fazlasını ABD'ye gönderebilir mi? Hayır, çünkü ABD'nin kendi üretim fazlası vardır. ABD daha önce yaptığı gibi, bu fazlasını Brezilya'ya aktarabilir mi? Hayır, çünkü Brezilya'nın da fazlası var.

Peki ne olacak şimdi? ABD, Brezilya ile birlikte bu üretim fazlalıklarını göndermek için gelişmemiş kaynakları olan başka ülke arayışına çıkmak zorunda kalacak. Bununla birlikte, bu fazlalık aktarma süreci karşılığı, o ülkelerin de kaynakları gelişecek. Çok geçmeden, onların da üretim fazlası olacak ve onlar da fazlalıklarını elden çıkaracak ülke arayacak. Efendiler, şimdi beni izleyin. Gezegenimizin ne kadar büyük olduğunu biliyoruz. Dünyada belirli sayıda ülke var. En küçüğünden en büyüğüne, dünyanın her ülkesi elinde bu üretim fazlalıklarıyla, aynı durumdaki diğer ülkelerle karşı karşıya geldiğinde ne olacak?"

Ernest, durup dinleyicilere baktı. Yüzlerini tatlı bir şaşkınlık kaplamıştı. Aynı zamanda, korku da kaplamıştı. Ernest, yaptığı soyutlamalardan bir görüş oluşturmuş ve dinleyicilerin onu anlamasını sağlamıştı. Artık Ernest'in görüşünü oturdukları yerden algılayabiliyor ve korkuya kapılıyorlardı.

Ernest, "İşin abecesiyle başladık Bay Calvin" dedi kurnazca. "Ama şimdi, size alfabenin geri kalanını da anlatmış oldum. Çok kolay. İşin güzelliği burada. Gelecek yanıtı kesinlikle biliyorsunuz. Dünyanın her ülkesi ne zaman bir üretim fazlası oluşturacak? O zaman kapitalist sisteminiz nerede olacak?"

Bay Calvin'in kafası karışmış gibiydi. Büyük bir olasılıkla, Ernest'in yürüttüğü mantıkta bir yanlışlık arar gibiydi.

Ernest, "İzninizle, söylediklerimizi birlikte, kısaca gözden geçirelim" dedi. "Bir ayakkabı fabrikası gibi belli bir endüstriyel süreç ile başlamıştık. Ortaya çıkan ortak ürünün bö-

lünmesinin, tüm endüstriyel sürecin toplamında ortaya çıkan ürünün bölünmesine benzer olduğunu anlamıştık. Emeğin, kendi ücretleriyle ürünün ancak bir kısmını geri satın alabileceğini, sermayenin de üründen geri kalanı tüketemediğini öğrendik. Emek, tüm ücretini tükettiği zaman ve sermaye de istediği kadarını tükettiği zaman, geriye kalan tüketilmemiş bir fazlalık oluyordu. Bu üretim fazlasının ancak yurtdışına çıkarılabileceğinde anlaşmıştık. Bu üretim fazlasının diğer bir ülkeye çıkarılmasının o ülkenin kaynaklarını geliştireceğini ve kısa bir süre sonra o ülkenin tüketilmeyen bir fazlalığı olacağını da öğrendik. Bu süreci, her ülkenin yıldan yıla, başka bir ülkeye gönderemeyeceği, tüketilmeyen bir üretim fazlalığı oluşturana dek tüm dünya ülkelerine yaymıştık. Şimdi yine soruyorum, bu üretim fazlaları ne olacak?"

Yine kimseden bir yanıt gelmedi.

Ernest sordu, "Bay Calvin?"

Bay Calvin, "Bu soru beni aşıyor" diye itirafta bulundu.

Bay Asmunsen, "Böyle bir şey asla aklıma gelmezdi" dedi. "Ama yine de her şey çok açık görünüyor."

Karl Marx'ın[3] artık değer kuramının irdelendiğine ilk kez tanık oluyordum, Ernest o denli yalın bir biçimde açıklamıştı ki, ben de onun gibi oturduğum yerde şaşkına dönmüştüm.

"Şimdi size bu üretim fazlasından kurtulmanın bir yolunu söyleyeceğim" dedi Ernest. "Onu denize atın. Her yıl yüzlerce milyon değerinde ayakkabıyı, buğdayı, giyim ve ticaret ürünlerini denize atın. Bu işe yarar mı?"

---

3. Sosyalizmin büyük aydın kahramanı Karl Marx, on dokuzuncu yüzyılda yaşamış bir Alman Yahudisidir. John Stuart Mill'in çağdaşıdır. Zamanında, dünyanın tanınmış düşünürleri ve bilim insanlarınca küçümsenmiş olan Marx'ın ekonomik kuramlarının açıklanmasından sonra nesillerin geçmiş olması bugün inanılmaz görünmektedir. Yazdığı ekonomik kuramlar nedeniyle ülkesinden sürülmüş ve İngiltere'de sürgünde ölmüştür.

Bay Calvin, "Kesinlikle işe yarar" diye yanıtladı. "Ama sizin böyle konuşmanız saçma."

Ernest, onun üzerinde bir şimşek gibi çaktı.

"Sizin atalarınızın makine kırmak gibi modası geçmiş yollarını savunmanızdan biraz daha saçma, değil mi? Bu fazlalığı başınızdan atmak için ne öneriyorsunuz? O karmaşık, dağınık, akıldışı, israflı ve masraflı, ilkel üretim yöntemlerine geri dönmek, üretim fazlası oluşturmayı olanaksız yapacaktır."

Bay Calvin yutkundu. Konu kendisine geri dönmüştü. Yeniden yutkundu, boğazını temizledi.

"Haklısın" dedi. "İkna oldum. Bu bir saçmalık. Ama bir şeyler yapmalıyız. Bu, biz orta sınıf insanları için bir ölüm kalım sorunu. Yok olmaya karşı çıkıyoruz. Saçmalamayı seçiyoruz ve atalarımızın kaba saba yöntemlerine geri dönüyoruz. Endüstriyi tröstler öncesi bir aşamaya götüreceğiz. Makineleri kıracağız. Peki, o zaman siz ne yapacaksınız?"

Ernest, "Ama makineleri kıramazsınız" diye yanıt verdi. "Evrimin akış yönünü tersine çeviremezsiniz. Her biri, sizin orta sınıfınızdan daha etkili iki büyük güç, size karşı. Büyük kapitalistler ve tröstler, sözün kısası, sizin geri dönmenize izin vermez. Makinelerin kırılmasını istemez. Ama tröstlerden de büyük ve daha güçlü emek var. O da sizin makineleri kırmanıza izin vermez. Makinelerle birlikte, dünyaya sahip olmanın yolu tröstlerle emek arasından geçer. Bu, bir savaş çizgisidir. İki taraf da makinelerin kırılmasını istemez. Ancak iki taraf da makinelere sahip olmak ister. Bu savaşta, orta sınıfın yeri yoktur. Orta sınıf iki dev arasında kalmış bir cücedir. Siz, zavallı bir orta sınıf olarak yok olmakta olduğunuzu görmüyor musunuz? Alt ve üst değirmen taşlarının arasında sıkışmışsınız ve öğütme işlemi başlamış bile.

Kapitalizmin kaçınılmaz çöküşünü size matematiksel olarak açıkladım. Her ülkenin elinde, tüketilmemiş ve satıl-

mamış üretim fazlası kaldığı zaman, kapitalist sistem, kendi ürettiği müthiş bir kâr birikimi altında kalarak parçalanacaktır. Ve o gün makineler kırılmayacaktır. O zaman savaş, makinelere sahip olmak için yapılacaktır. Emek, savaşı kazanırsa yolunuz açılacaktır. ABD ve tüm dünya, bu konuda harika bir döneme girecek. Makineler tarafından ezilmek yerine, yaşam daha adaletli, daha mutlu ve daha düzgün olacaktır. Emekten başka bir şeyin olmayacağı o dönemde siz, yıkılmış orta sınıf insanları ve emeğin geri kalan kısmı o görkemli makinelerin ürünlerini eşit bir biçimde paylaşacaksınız. Ve hepimiz yeni ve harika makineler yapacağız. Tüketilmemiş üretim fazlası olmayacak, çünkü hiçbir biçimde kâr olmayacak."

Bay Kowalt, "Peki, bu makinelere ve dünyaya sahip olma savaşını tröstler kazanırsa ne olacak?" diye sordu.

"O zaman" diye yanıtladı Ernest, "siz, emek ve hepimiz, insanlık tarihinin sayfalarını karartmış olan acımasız ve korkunç her despotizm gibi bir despotizmin demir ökçesi altında ezileceğiz. O despotizmin adı da Demir Ökçe olacaktır."[4]

Uzunca bir sessizlik oldu, masada bulunan herkes alışılmadık bir biçimde derin düşüncelere dalmıştı.

Bay Calvin, "Sizin bu sosyalizm dediğiniz, bir düş" dedi ve yineledi. "Bir düş bu!"

Ernest, "Size onun bir düş olmadığını anlatan bir şey göstereceğim" diye onu yanıtladı. "Onu, oligarşi olarak adlandıracağım. Siz ona plütokrasi diyorsunuz. İkimiz de aynı şeyden söz ediyoruz, büyük kapitalistler veya tröstler. Gücün kaynağının nerede olduğuna bir bakalım. Bunu yapmak için de toplumu sınıflara ayıralım.

4. Oligarşiyi tanımlamak için kullanılan, bilinen en eski adlandırma.

Toplumda üç büyük sınıf vardır: Birincisi varlıklı bankerler, demiryolu sahipleri, şirket yöneticileri ve tröst patronlarından oluşan plütokrasidir. İkincisi çiftçiler, tüccarlar, küçük üreticiler ve profesyonellerden oluşan sizin sınıfınız olan orta sınıftır. Sonuncusu da ücretli işçilerden oluşan benim sınıfım olan proletaryadır.[5]

Bugün ABD'de servete sahip olmanın önemli bir güç sahibi olmak anlamına geldiğini kimse yadsıyamaz. Bu servete bu üç sınıf nasıl sahip oluyor? İşte rakamlar: ABD'de meslek sahibi kişilerin toplamında plütokrasi, servetin yalnızca, yüzde birinin onda dokuzu, altmış yedi milyar dolara sahip. Orta sınıf, yirmi dört milyara sahip. Mesleklerin yüzde yirmi dokuzu orta sınıftan geliyor ve toplam servetin yüzde yirmi beşine sahip. Geriye proletarya kalıyor. Onun da dört milyarı var. Tüm nüfusun yüzde yetmişi bu sınıftan olmasına karşın, proletarya toplam servetin yüzde dördünü elinde tutuyor. Şimdi söyler misiniz, güç kimin elinde, beyler?"

Bay Asmunsen, "Sizin rakamlarınıza göre biz orta sınıf, emekten daha güçlüyüz" dedi.

Ernest çıkışarak, "Bizi zayıf olarak nitelemek, sizi plütokrasi karşısında daha güçlü yapmaz" dedi. "Dahası, sizinle işim daha bitmedi. Servetten daha etkili bir güç var, daha etkilidir çünkü elimizden alınamaz. Gücümüz, proletaryanın gücü, kaslarımızda ve oy kullanacak olan ellerimizde ve tetikleri çekecek parmaklarımızdadır. Bu güç elimizden alınamaz. Bu yaşamın gereği olan, ilkel bir güç, servetten daha güçlü ve servetin ele geçiremeyeceği bir güçtür.

Ancak sizin gücünüz sizden ayrılabilir. Elinizden alınabilir. Şu anda bile, plütokrasi onu elinizden almakta. Sonuç-

5. Everhard'ın yapmış olduğu bu toplum bölünmesi, zamanın istatistik otoritelerinden Lucien Sanial'in yaptığı bölünmeye uygundur. Onun, 1900 ABD nüfus sayımına göre mesleklerle ilgili bu bölünme hesapları şöyleydi: plütokratik sınıf, 250.251; orta sınıf, 8.429.845 ve proleterya sınıfı, 20.393.137.

ta, tümünü elinizden alacaktır. Ve o zaman, artık orta sınıf olamayacaksınız. Bizim düzeyimize inecek ve proleter olacaksınız. Bu işin güzelliği, gücümüze güç katmış olacaksınız. Sizi kardeş olarak göreceğiz ve insanlık uğruna omuz omuza çarpışacağız.

Gördüğünüz gibi, emekten koparılacak somut bir şey yok. Onun ülke serveti içindeki payı giyim, ev eşyası ve ender olarak da orada burada borcu olmayan bir konuttan oluşur. Ama sizin, yirmi dört milyar somut bir servetiniz var ve plütokrasi, onu elinizden alacak. Bununla birlikte kuşkusuz, büyük bir olasılıkla proletarya alacak onu elinizden. Durumunuzu görmüyor musunuz, beyler? Orta sınıf, bir aslan ile bir kaplan arasında yalpalayan küçük bir kuzudan başka bir şey değil. Biri kapmazsa, öteki kapacak. Önce plütokrasi kaparsa, proletaryanın da plütokrasiyi kapması bir an meselesi.

Şu andaki servetiniz bile, gücünüzün gerçek bir göstergesi değil. Servetinizin gücü, şu anda, içi boş bir deniz kabuğudur. Bu yüzden şu 'Atalarımızın yöntemlerine dönelim' gibi zayıf, etkisiz savaş naralarınızı atıyorsunuz. Yetersiz olduğunuzun siz de bilincindesiniz. Gücünüzün boş bir deniz kabuğu olduğunu biliyorsunuz. Onun ne denli boş olduğunu size göstereceğim.

Çiftçilerin gücü nedir? Kiracı ya da ipotek altında olmaktan öteye gidememeleri nedeniyle, yüzde elliden fazlası köledir. Ve tröstler, çiftçilere sahip olmaları ve denetimi ellerinde tutmaları (ikisi de aynı şey) nedeniyle de soğuk depolama, demiryolları, tahıl ambarları ve buharlı gemiler gibi tüm ekin pazarlama araçlarını da elinde tutuyor ve denetliyor. Üstelik tröstler, pazarları da denetliyor. Tüm bunlar olurken çiftçiler güçsüz bırakılır. Tüm orta sınıfın politik ve yönetsel gücü ile birlikte, çiftçilerin politik ve yönetsel gücüyle ilgili konulara daha sonra değineceğim.

Tröstler günden güne, Bay Calvin'i ve geri kalan mandıracıları sıkıştırdıkları gibi, çiftçileri de sıkıştırmaktadır. Günden güne tüccarlar da aynı biçimde sıkıştırılmaktadır. Tütün Tröstü'nün, altı ay içinde, yalnız New York'taki dört yüzün üzerinde puro mağazasını ezdiğini anımsıyor musunuz? Eski kömür yatakları sahiplerinin şimdi nerede olduklarını biliyor musunuz? Benim söylememe gerek yok, siz bugün Demiryolu Tröstü'nün tüm antrasit ve maden kömürü yataklarının sahibi olduğunu ve onları denetim altında tuttuğunu biliyorsunuz. Standart Oil Tröst'ünün[6] elinde bir sürü denizaşırı gemi yok mu? Aynı zamanda bakır madenlerini, küçük bir maden eritme tröstünün yan kuruluşu olarak işletmek adına ele geçirmedi mi? Bu gece, ABD'de Standard Oil'in sahip olduğu ve denetlediği şirketler tarafından aydınlatılan on bin kent var. Bir o kadar kentin elektrik dağıtımı (kentsel, kent dışı ve kentler arası) Standard Oil'in elinde bulunuyor. Küçük kapitalistler, bu binlerce iş alanı içinde eritilmiş durumda. Bildiğiniz gibi, sizin de başınıza gelecek olan budur.

Küçük üretici de aynı çiftçi gibidir; küçük üreticiler ve çiftçiler bugün tüm amaçları ve hedefleriyle birlikte feodal düzene indirgenmiştir. Bu bakımdan, meslek sahipleri ve sanatçılar köylü, politikacılar da tröstlerin uşaklarıdır. Bay Calvin, niçin gece gündüz orta sınıfın geri kalanlarıyla birlikte, çiftçileri örgütlemeye çalışıyorsunuz? Çünkü eski partilerin politikacılarının artık atalarının düşünceleriyle bir ilgisi olmadığı gibi, sizin atalarınızın düşünceleriyle de bir ilgisi yok; söylediğim gibi onlar plütokrasiyi sürdüren uşaklardır.

Meslek sahipleri ve sanatçılardan köylü olarak söz ettim. Başka ne olabilirler ki? Profesörler, vaizler, gazete editörleri

6. Standard Oil ve Rockefeller için şu sözlerle başlayan dipnota bakınız: "Rockefeller bir protelerya üyesi olarak işe başladı."

plütokrasiye hizmet ederek işlerini sürdürebilir ve hizmetleri de ancak plütokrasiye zararı dokunmayan ya da onu öven düşünceleri yaymaktan oluşur. Plütokrasiyi tehdit edici düşünceler yaydıklarında, işlerini yitirir ve o durumda, kara gün için hazırlıklı değillerse, proletarya düzeyine inerek ya yok olurlar ya da emekçi sınıfın kışkırtıcıları olurlar. Kamuoyunu oluşturanların, ulusun düşünce yolunu çizenlerin basın, vaaz kürsüsü ve üniversiteler olduğunu unutmayalım. Sanatçılara gelince, onlar plütokrasinin aşağılık zevklerine yaltaklanmaktan öteye gidemiyorlar.

Ama yine de gerçek güç, servet değil. O, güce götüren bir araçtır, güç yönetimsel bir durumdur. Bugün hükümeti denetleyen kim? Yirmi milyon çalışanıyla proletarya mı? Bu düşünceye sizler bile gülüyorsunuz. Yoksa, sekiz milyon meslek sahibiyle orta sınıf mı? Proletaryadan fazla bir denetimi yoktur. Peki, hükümeti kontrol eden kim? Çeyrek milyon bayağı üyesi ile plütokrasidir. Bu çeyrek milyon, çok yardımı dokunsa da hükümeti kontrol etmemektedir. Hükümeti denetleyen plütokrasinin beynidir, ama bu beyin yedi[7] küçük ve güçlü gruptan oluşmaktadır. Bu grupların bugün uygulamalı olarak, birlik içinde çalıştıklarını da unutmayın.

Onlardan biri olan demiryolu grubunun gücünü size açıklayayım. Bu grup, mahkemelerde davaları kazanmak

7. 1907 yılına dek, ülkede on bir grubun egemen olduğu düşünülmekteydi, ancak bu sayı, beş demiryolu grubunun tüm demiryollarıyla üst düzey bir bütünleşmesi sonucu azalmıştı. Bu beş grup, parasal ve politik anlamda müttefikleri, Kuzeybatı'yı denetleyen (1) James J. Hill; (2) Pennsylvania demiryolu grubundan, büyük Philadelphia ve New York banka firmaları olan finans yöneticisi Schiff; (3) danışmanı Frick ile politik subay Odell ile birlikte kıtanın orta bölümünü, Güneybatı ve Güney Pasifik Kıyısı ulaşım hatlarını denetimi altında tutan Harriman; (4) demiryollarında çıkarları olan Gould ailesi ve (5) "Rock Island Grubu" olarak bilinen Moore ile Leeds. Bu güçlü oligarklar, kendilerini yaratan aralarındaki çatışma ve rekabetten sonra kaçınılmaz bir yol olarak bir araya gelmişlerdi.

için, kırk bin avukat çalıştırıyor. Yargıçlara, bankerlere, gazete editörlerine, bakanlara, akademisyenlere, devlet hukuk ve Kongre üyelerine, sayısı belirsiz binlerce parasız paso çıkartıyor. Her eyaletin başkentinde ve başkentimizde lüks lobiler[8] oluşturuyor; ülkenin tüm kent ve kasabalarında, işleri parti adayları seçimine katılmak, toplantılar düzenlemek, jürilere katılmak, yargıçlara rüşvet vermek ve her bakımdan kendi çıkarları için çalışmak olan geniş çaplı bir şarlatan avukat ve politikacı ordusu yetiştiriliyor.[9]

Beyler, plütokrasinin beynini oluşturan yedi grubun gücünü kısaca özetledim.[10] Yirmi dört milyarlık bir servet, size

8. Lobby, halkın çıkarlarını temsil ettikleri varsayılan yasa görevlilerini rüşvetle ve gözdağı vererek yozlaştıran ilginç bir kuruluştur.

9. Everhard'ın bu söylevinden on yıl önce, New York Ticaret Barosu şu alıntının yapıldığı bir rapor yayımladı: "Demiryolları, eyaletlerin çoğunda yasama sistemlerini mutlak olarak denetlemektedir; demiryolları ABD senatörleri, Kongre üyeleri, valiler ve hükümet politikasında diktatörler yaratmaktadır."

10. Rockefeller bir proletarya üyesi olarak işe başlamış, tasarruflu ve kurnaz davranışlarıyla Standard Oil adı verilen ilk mükemmel tröstünü kurmayı başarmıştı. Standard Oil'in yeniden yatırım gereksiniminin, kapitalist sistemin çöküşünü hızlandırmak amacıyla, üretim fazlasının küçük kapitalistleri nasıl ezip geçtiğini göstermek için zamanın tarihinden şu sayfayı açıklamadan geçemeyiz. Aşağıdaki alıntı, zamanın köktenci yazarlarından olan David Graham Phillips'in İ.S. 4 Ekim 1902'de *Saturday Evening Post*'ta yayımlanan yazısından alınmıştır. Bu alıntı bize ulaşan tek yayındır. Ancak görünüşü ve içeriğinden geniş çaplı dağıtımı olan popüler bir yayın olduğu sonucunu çıkaramayız:
"Yaklaşık on yıl önce, Rockfeller'in geliri bir yetkili tarafından kusursuz olarak, otuz milyon dolar olarak verilmişti. Petrol endüstrisinde elde edilebilecek en kârlı yatırımın sınırına ulaşmıştı. Bu aşamada, yalnız John Davison Rockfeller için, ayda 2.000.000 doları da aşan büyük bir nakit akışı bulunuyordu. Yeniden yatırım sorunu ciddi bir durumdu. Bir karabasana dönüşmüştü. Petrol geliri giderek artıyor, artıyor ve sağlıklı yatırım sayısı, bugün olduğundan da daha sınırlı kalıyordu. Rockfellerler'de, petrol dışında kazanç sağlamak için diğer alanlara yönelik özel bir yatırım isteği yoktu. Tekel mıknatısının karşı konulamaz derecede kendine çektiği servet dalgasına kapılmış yuvarlanıyorlardı. Yatırım arayışı içinde olanlarla araştırmacılardan oluşan bir ekip geliştirmişlerdi. Bu ekibin başkanının yılda 125.000 dolar para kazandığı söyleniyor.

Rockefeller'lerin ilk anlaşılır içe ve dışa açılımı demiryolu alanındaydı. 1895 başlarında ülke demiryollarının beşte biri denetimleri altındaydı. Bugün sahip oldukları ve baskın denetimi altında tuttukları nedir? Kuzey, doğu ve batı, New York'un tüm büyük demiryollarında, payları yalnızca birkaç milyon dolar olan biri dışında güç onlarda. Chicago'dan dağılan büyük demiryollarının çoğuna el atmış durumdalar. Pasifik'e uzanan birkaç sisteme de ağırlıklarını koymuşlar. Bay Morgan'ı böylesine güçlü kılan, onların oylarıdır. Ayrıca Bay Morgan'ın onların oylarına duyduğu gereksinimden çok, onlar onun beynine gerek duyuyorlar. Şu anda, ikisinin toplamı, büyük ölçüde bir 'çıkar toplumu' oluşturmaktadır.

Ancak demiryolları, tek başına şu görkemli altın akışını yeterince hızlı içine çekemiyor. Günümüzde, John D. Rockefeller'in aylık 2.500.000 dolarlık geliri, ayda dörde, beşe, altıya çıkarak yılda 75.000.000 dolara ulaştı. aydınlatmada kullanılan petrolün kârı çok yüksekti. Gelirlerin yeniden yatırıma dönüşmesiyle yıllık milyonlarca dolar yeni gelir elde ediyorlar.

Gaz ve elektrik, güvenli yatırım araçlarına dönüştüğü zaman, Rockefeller'ler bu endüstrilere de girdiler. Şimdi Amerikan halkının büyük bir kısmı, güneş batar batmaz, ne tür aydınlatma kullanırlarsa kullansınlar, Rockefeller'leri zengin etmeye başlıyor. Çiftlik ipotek işlerine de el attılar. Birkaç yıl öncesinin refah ortamı, çiftçilerin ipoteklerinden kurtulmasını sağladığı zaman, John D. Rockefeller'in gözyaşlarına boğulduğu söylenir. Sonuçta, gelecek yıllarda toplayacağını düşündüğü, iyi faiz getiren, ansızın kapısına bırakılmış sekiz milyon dolarla ona yeni kapılar açılıyordu. Petrolünün geleceği için, geleceğinin de sonraki gelecekleri için yeni yerler bulma kaygıları içinde bu beklenmedik ek kazanç, insan onuru için sindirilmesi güç bir şeydi.

Rockefeller'ler demir, kömür, bakır ve kurşun gibi maden işlerine de dalmış; öteki endüstri şirketlerine, tramvay şirketlerine; ulusal tahvillere, devlet tahvillerine, yerel tahvillere, buharlı gemilere, teknelere, telgraf işlerine, emlak işlerine; gökdelen, konut, otel, iş merkezleri bloklarına; yaşam sigortası, bankacılık gibi alanlara girmişti. Kısa bir süre içinde, onların milyonlarının çalışmadığı, tam anlamıyla, hiçbir alan kalmamıştı.

Rockefeller bankası –National City Bank– tek başına ABD'nin en büyük bankasıdır. Dünyada yalnızca, Bank of England ile Bank of France'dan sonra gelmektedir. Günlük ortalama mevduat, yüz milyon doları aşmaktadır. Wall Street ve borsada vadesiz kredi pazarını denetlemektedir. Ama tek başına değildir; Rockefeller'in on dört banka ile New York'ta tröst şirketlerini ve ülkenin büyük para merkezlerinde önemli bir güç sahibi olan bankaları da içeren bankalar zincirinin başıdır.

John D. Rockefeller, piyasa değeri dört ile beş milyon dolar olan Standard Oil hisse senetlerini elinde tutmaktadır. Çelik Tröstü'nde yüz milyon doları, bir o kadar tek bir batı demiryolu sisteminde, bunun yarısı kadar bir ikincisinde

yirmi beş kuruş değerinde bir yönetim gücü vermez. Size verilen, içi boş bir deniz kabuğudur ve o bile yakında elinizden alınacaktır. Bugün kendi Senato'su, Kongre'si, mahkemeleri ve eyaletleri için yasalar çıkarıyor. Bununla da kalmıyor, yasaların arkasına, onları uygulayacak gücü de koyması gerekiyor. Günümüzde, yasaları plütokrasi yapıyor ve onları uygulamaya geçirmek için polis, ordu, deniz kuvvetleri ve son olarak da sizlerden, benden ve tümümüzden oluşan bir milis gücünü emrinde hazır bulunduruyor."

Bu söyleşiden sonra fazla tartışma olmamış, akşam yemeği de çok geçemeden dağılmıştı. Herkes suskun ve bastırılmış bir durumda, kısık seslerle ayrılıyordu. İçinde yaşadıkları zamanın görüntüsü onları ürkütmüş gibiydi.

Bay Calvin, Ernest'e, "Durum gerçekten çok ciddi" dedi. "Ortaya koyduğunuz duruma diyeceğim yok. Sizinle yalnızca, orta sınıfın yazgısı konusunda aynı görüşte değilim. Bunları atlatacak ve tröstleri alt edeceğiz."

Ernest, onun adına sözlerini sonlandırdı: "Ve atalarınızın yoluna döneceksiniz."

Bay Calvin, ciddi olarak, "Öyle olsa da bunun bir çeşit makine kırma olayı ve saçma bir şey olduğunu biliyorum. Fakat günümüzde, plütokrasinin makineleriyle birlikte yaşam da saçma görünüyor. Bizim makine kırıcılığımız, yine de en azından uygulamalı ve olası bir şey. Sizin sosyalizminiz ise bir düş. Evet, bir düş. Biz sizi izleyemeyiz."

"Keşke, evrim ve toplumbilim konusunda bir şeyler bilmiş olsaydınız" dedi Ernest, düşünceli bir biçimde tokalaşırlarken. "Bilseydiniz, çoğu sıkıntıdan kurtulmuş olacaktık."

---

ve sıralamaya aklın yetmeyeceği derecede parası bulunmaktadır. Geçen yıl geliri yaklaşık 100.000.000 dolar idi. Tüm Rothschild'lerin gelirinin bundan daha çok olacağı kuşkuludur. Ama o da gittikçe artmaktadır."

girdap

İşadamlarının akşam yemeği sonrası olaylar, gök gürültüsü gibi, birbiri ardına korku verici bir biçimde gelişiyordu; bu sessiz üniversite kentinde günlerimi uysalca geçirirken ansızın, kendimi kişisel ilişkilerimle birlikte büyük dünya sorunlarının girdabı içine çekilmiş olarak bulmuştum. İster Ernest'e olan aşkım, ister içinde yaşadığım toplumu bana açıkça anlatması sonucu bir devrimci olmamdan kaynaklanmış olsun bilmiyorum, ancak bir devrimci olarak, üç kısa ay öncesinde aklımın ucundan bile geçmeyecek bir telaşın içine dalıvermiştim.

Bunalımlı yazgılarım, toplumun büyük bunalımlarıyla eş zamanlı gerçekleşiyordu. Öncelikle, babam üniversiteden atılmıştı. Ah, teknik olarak işten çıkarılmamıştı. İstifası istenmişti, o kadar. Bu o denli kötü bir şey değildi. Aslında, babamın hoşuna da gitmişti. Özellikle de "*Ekonomi Bilimi ve Eğitim*" adlı kitabının yayımlanmasının, işten çıkarılmasını hızlandırması hoşuna gitmişti. Bunun konuya açıklık getirmesinden hoşnuttu. Eğitimin kapitalist sınıfın yönetiminde olduğunun, bundan daha iyi kanıtı olabilir miydi?



Ancak bu kanıtın bir yararı yoktu. Kimse babamın üniversiteden istifaya zorlandığını bilmiyordu. Kendisi öylesine tanınmış bir bilim insanıydı ki, istifaya zorlanmasının ne-

deni ile birlikte olay, dünya çapında yankı uyandırabilirdi. Gazeteler ondan övgü ve onurla söz ediyor, tüm zamanını bilimsel araştırmalara yöneltmek adına üniversite derslikle-rinin angaryasını bıraktığı için de onu yüceltiyorlardı.

Babam önce gülmüş, sonra da çok kızmıştı. Daha sonra kitabına yönelik baskılar gelmeye başladı. Bu baskılar öyle gizli oluyordu ki, başlangıçta idrak edememiştik. Kitabın basılması ülkede biraz coşku yaratmıştı. Babam, kapitalist basında kibarca kötülenmekteydi ve bu yolla, böylesi önem-li bir bilim insanının kendi alanını bırakarak hiçbir şey bil-mediği ve birdenbire içinde kaybolduğu sosyoloji dünyasına girmesiyle kendine yazık ettiği söyleniyordu. Babam, kita-bının, kapitalizmin bam teline bastığını söyleyerek kendi kendine gülüyordu ve bir hafta öyle geçmişti. Daha sonra, gazeteler ve eleştiri dergileri kitapla ilgili hiçbir şey yazma-maya başladılar. Ayrıca yine ansızın, kitap piyasada görülmez oldu. Hiçbir kitapçıda bir kopyası bile bulunamıyordu. Babam yayınevlerine yazdığında, kendisine baskı kalıplarının kaza sonucu hasar gördüğü söylendi. Ve bunları doyurucu olma-yan yazışmalar izledi. Haksız duruma düşen yayınevleri sonunda, kitabı basmanın kendilerine bir yarar sağlamaya-cağını ileri sürerek yayın hakkından vazgeçmeye hazır ol-duklarını bildirdiler.

Ernest, "Ülkede o kitaba elini sürecek başka yayınevi bulamazsınız. Yerinizde olsam, saklanacak yer ararım ken-dime. Demir Ökçe'yi yalnızca önceden tatmış oldunuz" dedi.

Babam gerçek bir bilim insanıydı. Asla kestirme sonuç-lara gitmezdi. Bir laboratuvar deneyi, tüm ayrıntılarıyla gerçekleştirilmezse deney sayılmazdı. Bu nedenle, yayınev-lerini sabırla dolaşıyordu. Ancak bir sürü bahane uydurma-larına karşın, bir yayınevi bile kitabı yayımlamayı üstlenmemişti.

Babam, kitabın gerçekten baskı altında olduğuna inanınca, konuyu gazetelere taşımayı denedi; ancak yazışmaları göz ardı edildi. Babam birçok gazetecinin olduğu sosyalistlerin bir toplantısında bir şans yakaladı. Kalkıp kitap üzerindeki baskılardan söz etti. Ertesi gün ise gazeteleri okuyunca kahkaha attı ve sonra da sinirlerini sonuna dek zorlama derecesinde öfkelendi. Gazeteler kitabından söz etmiyor, ama onunla ilgili bir güzel gerçekdışı haberler veriyordu. Sözlerini ve yorumlarını bağlamından çıkararak çarpıtıyor; yumuşak, dengeli görüşlerini bir anarşistin yüksek sesli çağrılarına dönüştürüyorlardı. Bu çok ustaca yapılıyordu. Özellikle anımsadığım bir tümcesinde babam, "toplumsal devrim" sözünü etmişti. Bir gazeteci oradan "toplumsal" sözcüğünü çıkarıp tüm ülkeye bir Associated Press gönderisiyle haber olarak yaymış ve ülkede bir alarm havası yaratılmıştı. Babam, bir nihilist ve anarşist olarak damgalanmış ve çok yayınlanan bir karikatürde, ellerinde meşale, bıçak ve dinamit bombaları olan uzun saçlı, çılgın bakışlı adamların başında, kırmızı bir bayrak sallar biçimde çizilmişti.

Anarşist olduğu gerekçesiyle basında çok kötü bir saldırıya uğradı ve akıl dengesinin bozulduğu anlamında yorumlar yapıldı. Ernest bize, onun tutumunun, kapitalist basına göre yeni bir şey olmadığını söyledi. Ernest, orta sınıfı proletaryaya olası yaklaşmaları yönünden korkutma amacıyla, gazetecileri söylenen sözleri yanlış yansıtma ve çarpıtmaları için sosyalistlerin toplantılarına göndermenin bir gelenek olduğunu söyledi. Ernest, ayrıca babamı savaşıma son vermesi ve saklanması konusunda sürekli olarak uyarıyordu.

Bununla birlikte, savaşımı ülkedeki sosyalist basın üstlenmişti ve kitaba uygulanan baskı, emekçi sınıfın tüm okuyan kesimi tarafından bilinmekteydi. Ancak bu haber, emekçi sınıf içinde kalıyordu. Daha sonra, büyük bir sosya-

list yayınevi olan "Appeal to Reason" babamla kitabı yayımlama girişiminde bulundu. Babam sevincinden havalara uçtu, fakat Ernest kaygıya kapılmıştı.

Ernest ısrarla, "Bilinmez bir karanlığın eşiğindeyiz" diye söyleniyordu. "Çevremizde, gizemli bir biçimde önemli olaylar oluyor. Hissedebildiğimiz bir şey bu. Ne olduğunu bilmiyoruz, ancak oluyor işte. Bu yüzden, toplum tüm yapısıyla sarsıntı içinde. Bana sorarsanız, ben de bilemiyorum. Ama bu gelişmeler sonucunda ortaya çıkacak şeyler var. Artık somutlaşıyor. Kitabın baskı altında tutulması bunun habercisi. Daha kaç kitap yasaklandı acaba? En ufak bir fikrimiz yok. Öğrenme yollarımız da tıkandı. Sosyalist basın ile sosyalist yayınevlerinin de baskılandığını göreceğiz. Korkarım o günler geliyor. Kesin canımıza okuyacaklar."

Ernest, diğer sosyalistlere göre olayları çok daha yakından izliyordu ve ilk darbe de iki gün içinde gelmişti zaten. Haftalık bir yayın olan *Appeal to Reason*'ın proletarya arasındaki satışı yedi yüz elli bin idi. Aynı zamanda, iki ile beş milyon arası özel sayılar da çıkarıyordu. Bu önemli sayıların dağıtımı, *Appeal*'e destek veren, az sayıda gönüllü işçi grubu tarafından parası ödenerek sağlanıyordu. Birinci darbe, o özel sayıları hedef alıyordu ve çok ezici bir şeydi. Postane yönetiminin keyfi tutumu nedeniyle, o sayıların normal gazete dağıtımı kapsamına girmediğine karar verilmiş ve bu nedenle postaya verilmesi engellenmişti.

Bir hafta sonra da Postane yönetimi gazetenin kötü amaçlı olduğuna karar vermiş ve tüm postalara girmesini yasaklamıştı. Bu sosyalist propaganda için ürkütücü bir darbeydi. *Appeal* umudunu yitirmişti. Abonelerine ekspres şirketleriyle ulaşmak için bir plan yapmış, ancak o şirketler bu plana karşı çıkmışlardı. Bu da *Appeal*'in sonu oldu. Kitap yayıncılığı ile işi sürdürmeye hazırlandı. Babamın yirmi bin kitabı ciltçideydi, daha fazlası da baskıya verilmişti. Sonra bir uyarı

yapılmaksızın bir gece bir grup insan, Amerikan bayrağı sallayarak, milliyetçi marşlar söyleyerek *Appeal*'ın koca tesislerini ateşe verdi ve bütünüyle yok etti.

Girard, Kansas artık sessiz sakin bir kasaba olmuştu. Orada daha önce, iş konusunda hiçbir sorun yaşanmamıştı. *Appeal,* sendika üyelerinin ücretlerini ödüyor, kadın erkek yüzlerce insana iş sağlayarak kasabanın belkemiğini oluşturuyordu. O saldıran grup, sanki toprağın altından çıkmış, tüm amaç ve dileklerine ulaşarak işini bitirip yeniden toprağın altına girmişti. Ernest, bu yapılanları dış kaynaklı çok uğursuz bir olay olarak nitelendiriyordu.

Ernest, "ABD'de Kara Yüzlükler[1] örgütlenmekte" dedi. "Bu daha başlangıç. Bunları daha çok göreceğiz. Demir Ökçe, giderek daha acımasız oluyor."

Babamın kitabı da işte böyle yok oldu. Sonraki günlerde şu Kara Yüzlükler'den daha çok çekeceğimiz vardı. Haftalar birbirini izledikçe, postada daha çok sosyalist gazete yasaklandı. Kara Yüzlükler, gittikçe daha çok sosyalist yayınevini yıktı. Kara Yüzlükler, ülkede kuşkusuz gerçek vatansever ve toplumun kurtarıcıları olarak gösterilirken, gazeteler yönetici sınıfın tepkisine ayak uyduruyor, canına okunmuş sosyalist basın ise yanlış yorumlanıyor ve karalanıyordu. Bu yanlış yorumlar öylesine inandırıcı olmuştu ki, düzgün din adamları bile vaazlarında şiddet olaylarını kınarken kürsülerinde Kara Yüzlükler'i övüyordu.

Tarih hızla yazılıyordu. Sonbahar seçimlerine az kalmıştı ve Ernest, sosyalist partiden Kongre üyeliğine aday gösterilmişti. Seçilme şansı yüksekti. San Francisco tramvay grevi

1. Kara Yüzlükler, Rus Devriminde yok olan otokrasi tarafından örgütlenen tepkisel gruplardı. Bu tepki grupları, devrimci gruplara saldırıyor ve Rus Kazakları gelecek bahanesiyle, otokrasiyi getirmek amacıyla gereken zamanlarda malı mülkü yıkıp geçiyorlardı.

sonrasındaki kamyon şoförlerinin grevi de kırılmıştı. Bu iki yenilgi, örgütlü emek için çok yıkıcı olmuştu. Ticaret sendikalarındaki müttefikleriyle birlikte tüm Rıhtım Federasyonu, kamyoncuları desteklemişti ve tümü acımasızca ezilmişti. Kanlı bir grev olmuştu. Polis, coplarıyla sayısız kişinin kafasını kırmış ve ölü sayısı, Marsden Özel Teslimat Şirketi'nin ambarlarından grev yapanlara bir makineli tüfek ateşi açılmasıyla daha da artmıştı.

Sonuç olarak, insanlar karamsardı ve intikam güdüyorlardı. Kan ve öç almak istiyorlardı. Kendi alanlarında yenilmiş olarak politik eylem aracılığıyla öç almayı planlıyorlardı. Emekçi örgütlerini ayakta tutuyorlar, bu onlara süregelen politik savaşımda güç veriyordu. Seçimlerde Ernest'in seçilme şansı giderek artıyordu. Gün geçtikçe, Ernest'i güldüren Cenaze İşleri Yardımcıları ve Tavuk Tüyü Yolucuların da katılımıyla daha çok sendika sosyalistlere destek verdi. Emekçiler işi inada bindirmişlerdi. Sosyalist toplantılarını coşku içinde dolduruyor, eski parti politikacılarının sinsi oyunlarından etkilenmiyorlardı. Eski parti konuşmacıları, karşılarında genellikle boş salonlar buluyor, salonları ara sıra doldurabildikleri zamanlarda da kendilerine kaba davranıldığı için polis çağırmak zorunda kalıyorlardı.

Tarih hızla yazılıyordu. Hava, başımıza gelenler ve gelecek olanların elektriği ile yüklüydü. Ülke refah yıllarından sonra, üretim fazlası malların yurtdışına gönderilmesinin giderek zorlaştığı zor zamanların[2] eşiğine gelmişti. Endüstriler kısa süreli çalışıyor; birçok büyük fabrika, üretim fazlasının oluşması gereken zaman karşısında eli kolu bağlı kalıyor; her alanda ücretler kısılıyordu.

2. Kapitalist rejimde bu zor zamanlar saçma olduğu kadar da kaçınılmazdır. Bolluk, her zaman sefalet getirmiştir. Bu da kuşkusuz, tüketilmemiş aşırı kazançların elde yığılıp kalması yüzündendir.

Makine işlerinde çalışanların büyük grevi de kırılmıştı. İki yüz bin işçi, metal işlerinde çalışan beş yüz bin emekçiyle birlikte, ABD'de o ana dek görülmemiş kanlı ve katı bir biçimde, yenilgiye uğratılmıştı. İşveren derneklerince silahlı küçük grev kırıcı[3] gruplar düzenli ordu birlikleriyle ileri sürülmüştü; geniş alanlara yayılan çok sayıda Kara Yüzlükler de mal ve mülkü kırıp döküyordu. Sonuçta, yüz bin kişilik düzenli ABD ordusu, tüm olayları o korkunç biçimde sonlandırmak için çağrılmıştı. Çok sayıda emekçi önderi öldürülmüş, diğerlerinin çoğu hapse atılmış, binlercesi de askerler tarafından hayvan sürüsü gibi ağıllara[4] konulmuş ve kötü muameleye maruz kalmıştı. Bolluk yıllarının karşılığının ödenmesi zamanı gelip çatmıştı. Tüm piyasa bolluk içinde yüzüyor, aynı zamanda da çöküyordu, fiyatların genelde düşmesine karşın emeğin karşılığı en hızlı düşüşteydi. Ülke endüstriyel çatışmalar içinde çalkalanıyordu. Emekçiler orada burada, her yerde grev yapıyor, grev yapmadıkları yerlerde ise kapitalistlerce işten çıkarılıyorlardı. Gazeteler, şiddet ve kanlı haberlerle doluydu. Ve o ortamda Kara Yüzlükler de kendi paylarına düşeni yapıyordu. Kargaşa, kundakçılık, malı mülkü kırıp dökmek onların görevleriydi ve

3. Grev Kırıcılar: Bunlar, amaç ve uygulama olarak isimleri dışında, aslında kapitalistlerin özel askerleriydi. Tam örgütlü, iyi silahlandırılmışlardı ve nerede emekçiler greve giderse ya da işverenlerce lokavt uygulandığında, ülkenin her yanına özel trenlerle hızla sevk edilecek biçimde hazır tutuluyordu. 1906'da San Francisco tramvay grevini kırmak için özel trenlerle New York'tan San Francisco'ya dek iki bin beş yüz tam donanımlı ve silahlı adamıyla ortalığı silip süpüren Farley gibi, grev kırıcı komutan olarak adı çıkmış bir kişi, ancak öyle çapraşık dönemde görülebilirdi. Böyle bir eylem, ülke yasalarını düpedüz çiğnemekti. Bu tür ve benzeri binlerce eylemin cezasız kalması, yargı sisteminin plütokrasinin elinde oyuncak olduğunun bir göstergesidir.

4. Ağıl: On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, Idaho'da bir madenci grevinde grevcilerin çoğu, askerî birlikler tarafından bir ağıla kapatılmıştı. Bu uygulama ve ismi, yirminci yüzyılda da süregelmiştir.

görevlerini çok iyi bir şekilde yerine getirmekteydiler. Kara Yüzlükler'in[5] eylemleri sonucu çağrılan düzenli ordu, tam olarak alandaydı. Tüm kent ve kasabalar ordu kamplarına benziyor, işçiler köpekler gibi vuruluyordu. Büyük bir işsizler ordusundan grev kırıcılar oluşturuluyor, grev kırıcılar işçi sendikaları tarafından alt edildiğinde, her zaman askerî birlikler ortaya çıkıyor ve sendikaları bastırıyordu. Bir de milis güçleri vardı. Daha milis yasasına başvurma gereği duymuyorlardı bile. Yalnız, düzenli milis güçleri her yere yayılmıştı. O terör günlerinde düzenli ordu, hükümet tarafından yüz bin ek askerle güçlendirilmişti.

İşçi toplulukları böylesi bir genel yenilgi asla yaşamamıştı. Endüstri ve oligarşinin büyükleri, savaşım vermekte olan işveren derneklerinin oluşturduğu boşluğa ilk kez böyle, tüm ağırlıklarıyla yüklenmekteydi. Bu dernekler normal olarak orta sınıf dernekleriydi, ama artık zor zamanlar ve çöken piyasalar nedeniyle ve endüstrinin büyüklerinden aldıkları yardımla örgütlü emekçi sınıfı çok kötü ve kesin olarak bozguna uğratmışlardı. Ortada çok güçlü bir anlaşma vardı fakat bu, orta sınıfın çok geçmeden öğreneceği, aslan ile kuzunun anlaşmasıydı.

İşçi sınıfı kana bulanmış, karamsardı ve ezilmişti. Bununla birlikte bu yenilgisi zor zamanları sona erdirmemişti.

---

5. "Fikir değil, yalnız ismi Rusya'dan gelmişti. Kara Yüzlükler, kapitalistlerin gizli ajanlarının ortaya çıkmasıyla gelişmiş ve on dokuzuncu yüzyıl işçi çatışmalarında kullanılmıştı. Bu, tartışmasız doğruydu. Bu saptama, zamanın ABD Emek Komisyonu Başkanı Carroll D. Wright gibi bir yetkili tarafından yapılmıştı. *Emek Savaşları* adlı kitabında, "Bazı büyük tarihsel grevlerde işverenler şiddet eylemlerine başvurmuşlardır" diye yazmıştır. Üretici firmalar, üretim fazlası stoklarından kurtulmak amacıyla bilinçli olarak grev kışkırtıcılığı yapmışlardı ve onların ajanları, karışıklığı artırmak için demiryolu grevlerinde yük vagonlarını yakmışlardı. İşte bu gizli ajanlardan Kara Yüzlükler türemiş ve oligarşinin korkunç silahı olarak ajan-provokatörlere dönüşmüşlerdi.

Oligarşinin en önemli güçlerinden birini oluşturan bankalar, özellikle, kredi beklentisi içindeydi. Wall Street[6] grubu borsayı, ülkenin değerlerinin neredeyse bir hiç sayıldığı bir girdaba sürüklemişti. O döküntü ve yıkıntı arasından gamsız, kayıtsız ve kendinden emin yeni bir oligarşi doğmuştu. O kaygısızlığı ve kararlılığı dehşet vericiydi. Kendi yaygın gücünü kullanmakla kalmıyor, aynı zamanda planlarını geçekleştirmek için ABD Hazinesi'nin tüm gücünü de kullanıyordu. Endüstrinin yöneticileri, orta sınıfa sırtını dönmüştü. Endüstrinin büyüklerine, emekçileri kırıp geçmeleri konusunda yardım etmiş olan işveren dernekleri, artık müttefikleri tarafından kırılıp parçalanmaktaydı. Küçük orta sınıf işletmeler ve üreticiler parçalanmaktayken tröstler sağlam duruyorlardı. Sağlam durmaktan da öte, etkin durumdaydılar. Rüzgâr ekiyorlar, ekiyorlar da ekiyorlardı ama fırtınayı nasıl biçeceklerini ve bunun üzerinden nasıl kazanç elde edeceklerini de biliyorlardı. Hem de ne kazanç! Büyük ölçüde, kendi yarattıkları fırtınayı yönlendirecek kadar güçlüydüler, meydanı boş buldular, çevrelerinde yüzen enkazı bile yağmaladılar. Değerler acınacak ve inanılmaz derecede düşmüş, tröstler şirketlerine büyük katkılarda bulunmuş, girişimlerini birçok alanda –orta sınıfın harcanması pahasına– genişletmişlerdi.

Böylece, 1912 yazı orta sınıfın yok oluşuna şahit olmuştu. Bu işin ne denli çabuk yapıldığına Ernest bile şaşırmıştı. Karamsarlık içinde başını iki yana salıyor, sonbahar seçimleri için hiçbir umut beslemiyordu.

"Yararı yok" dedi. "Yenilmiş durumdayız. Demir Ökçe burada. Seçim sandığında barışçıl bir zafer umuyordum.

6. New York'un eski sokaklarından birinin adını alan Wall Street, borsanın yer aldığı, ülkedeki tüm endüstrilerin el altından yönlendirilmesine izin verildiği mantık dışı bir kurumdu.

Yanılmışım. Wickson haklıydı. Artakalan azıcık özgürlüğümüzü de elimizden alacaklar. Demir Ökçe, yüzlerimizin üzerinde yürüyecek; geriye işçi sınıfının kanlı devriminden başka bir şey kalmaz. Kuşkusuz kazanacağız, ancak bunu düşünmek tüylerimi ürpertiyor."

Ve o günden sonra Ernest, devrime olan inancına hep bağlı kaldı. Bu konuda partisinden ileriydi, sosyalist arkadaşları onunla aynı görüşü paylaşmıyordu. Onlar zaferin seçim yoluyla kazanılabileceğinde ısrarlıydı. Şaşkınlıkları, yenilginin sarsıntısından değildi. Bu konuda çok soğukkanlı ve cesaretliydiler. Yalnızca kuşkuluydular. Ernest, onları oligarşinin gelmekte olduğu konusunda korkutamıyordu. Ernest'ten etkileniyorlar ancak güçleri konusunda kendilerine çok güveniyorlardı. Onların kuramsal, toplumsal evrim anlayışlarında oligarşiye yer yoktu, o nedenle oligarşi gerçekleşemezdi.

Gizli toplantılarımızdan birinde Ernest'e, "Sizi Kongre'ye göndereceğiz, her şey yoluna girecek" dediler.

Ernest, onlara soğukça, "Beni Kongre'den çıkarınca da bir duvara dayayıp beynimi dağıtacaklar, o zaman ne olacak?" diye yanıt verdi.

Bir düzine kişiden, "O zaman tüm gücümüzle ayaklanacağız!" diye sesler yükseldi.

Ernest, "O zaman, kendi kanınız içinde yuvarlanır gidersiniz" dedi. "Bu şarkıyı orta sınıfın da söylediğini duymuştum, peki nerede o güç şimdi?"

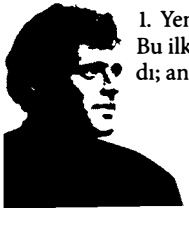
büyük serüven

Bay Wickson, babamı davet etmemişti. San Francisco feribotunda rastgele karşılaşmışlar ve babama yaptığı uyarının önceden tasarlanmış olmadığını söylemişti. Rastgele karşılaşmamış olsalardı, herhangi bir uyarı yapılmamış olacaktı. Zaten sonuç farklı olmayacaktı. Babam o sağlam, eski Mayflower1 geleneğinden geliyor ve taşıdığı kan onun itici gücüydü.

Babam eve döner dönmez bana, "Ernest haklıydı" dedi. "Ernest, çok saygıdeğer bir insan, senin Rockefeller ya da İngiltere Kralı'nın karısı olmandansa onun karısı olmanı isterim."

"Sorun nedir?" diye şaşkınlıkla sordum.

"Oligarşi bizi ezip geçmek üzere, seni ve beni. Wickson, bana bu kadarını anlattı. Bir oligarşi yöneticisi olarak çok kibardı. Yeniden üniversitedeki eski görevime getirilmemi teklif etti. Bu konuda sen ne düşünüyorsun? Şu Wickson para delisi, çıkarcı Wickson, benim bir devlet üniversitesinde ders verip veremeyeceğime karar verebilecek güçte. Ama bana ondan daha da iyi bir teklifte bulundu: Kurulmakta



1. Yeni Dünya'nın keşfinden sonra kolonicileri taşıyan ilk gemilerden biri. Bu ilk kolonicilerin soyundan gelenler, bir süre soylarıyla gurur duymuşlardı; ancak o kan, zamanla tüm Amerikalıların damarlarına yayılmıştı.

olan büyük bir fen bilimleri üniversitesinin başkanlığını önerdi. Anlaşılan, oligarşi elindeki üretim fazlasından kurtulmak istiyor olmalı.

Bana, 'Kızının şu sosyalist sevgilisine ne dediğimi anımsıyor musun? Ona işçi sınıfını çiğneyip geçeriz, demiştim. Öyle de yapacağız. Sana gelince, bir bilim insanı olarak sana büyük saygım var, fakat varını yoğunu işçi sınıfına aktarırsan kendine dikkat et, söyleyeceklerim bu kadar' diyerek çekip gitti."

Ernest'e anlattığımızda, söylenenleri, "Bu planladığımızdan daha erken bir tarihte evleneceğiz anlamına geliyor" diye yorumladı.

Ernest'in yorumunu anlayamamıştım, ancak çok geçmeden öğrendiğime göre, babama ödenmesi gereken *Sierra* haftalık dergisi payı, o sıralarda ödenmesi gerekiyordu ve babam parayı daha almamıştı. Birkaç gün bekledikten sonra, babam sekretere durumu yazmıştı. Hemen gelen yanıta göre, babamın böyle bir pay ile ilgili bir kayda rastlanmadığı bildirilmişti ve kibarca daha belirgin bilgi isteniyordu.

Babam, "Yeterince belirginleştireceğim, kahrolsun!" diyerek bankadaki kasasından hisse senetlerini almak için doğru bankaya gitti.

Geri döndüğünde, paltosunu çıkarmasına yardımcı olurken babam, "Ernest harika bir insan" dedi. "Yineliyorum kızım, bu genç adam harika bir insan."

Babam ne zaman Ernest'i övse, başımıza kötü şeyler geleceğini artık öğrenmiştim.

Babam, "Beni çiğneyip geçtiler bile" diye bir açıklama yaptı. "Hisse senetlerim yok olmuş. Kasa bomboştu. Ernest ve sen en kısa zamanda evlenmelisiniz."

Babam, laboratuvar yöntemlerinde ısrar ediyordu. Sierra Mills'i mahkemeye verdi, ancak Sierra Mills kitaplarını mahkemeye getirtemedi. Mahkemeler babamın değil, Sierra Mil-

ls'in denetimi altındaydı. Bu, her şeyi açıklıyordu. Yasalar onu ezip geçmiş, göz göre göre iyi bir soygun yapılmıştı.

Geriye baktığımda, babamın böyle çiğnenmiş olması nerdeyse gülünecek bir durumdu. Wickson ile San Francisco'da, sokakta rastgele karşılaşmış ve ona lanet olası bir alçak olduğunu söylemişti. Babam bunun üzerine saldırı girişimi gerekçesiyle tutuklanmış, para cezası almış ve toplum huzurunu bozmaktan göz hapsine alınmıştı. Eve döndüğünde kendi kendine kahkaha atması da çok komik idi. Bununla birlikte, gazetelerde öyle bir yaygara koparılmıştı ki! Sosyalizme gönül verenlere bulaşan bir şiddet virüsü olduğu konusunda ciddi söylentiler dolaşıyor, babamın da o uzun, barışçıl yaşamında bu virüsten nasıl etkilendiği, canlı bir örnek olarak veriliyordu. Dahası, birden fazla gazetede babamın yorucu bilimsel çalışmalar sonucu bilincinin zayıfladığı için bir akıl hastanesine yatırılması öneriliyordu. Bunlar yalnızca bir söylenti değil, yaklaşmakta olan bir tehlikenin habercisiydi. Piskopos'tan alacağı ders vardı ve dersini iyi almıştı. Kendisine ne tür haksızlık yapılırsa yapılsın, suskunluğunu korumuştu ve bu düşmanlarını şaşırtmıştı.

Bir de konut sorunu vardı: bizim evimiz. İpotek konulmuştu, ev elimizden alındı, vazgeçmek zorunda kalmıştık. İpotekli değildi, asla ipotekli olmamıştı. Arsası satın alınmış, ev yapılırken de parası ödenmişti. Ev ve arsa ile ilgili hiçbir borcumuz olmamıştı. Durum böyle iken, yıllar boyu birikmiş faiz ödemeleriyle yasal olarak çıkartılmış, imzalanmış, kayda geçmiş bir ipotek vardı ortada. Babam hiç telaşa kapılmamıştı. Parasına el konulduğu gibi şimdi de evi elinden alınmaktaydı. Başvuracağı bir kimse yoktu. Toplum mekanizmasının çarkları kendisini ezmeye odaklı kişilerin elindeydi. Özünde bilge bir insandı, artık öfkelenmiyordu bile.

Babam, "Yazgım, ezilmekmiş" dedi. "Sonunda beni en küçük parçaya kadar ayırmalarına karşı gelemeyeceğim. Yaşlı

kemiklerim çok kırılgan, dersimi de aldım zaten. Tanrı biliyor, son günlerimi de akıl hastanesinde geçirmek istemem."

Bu olgu, sayfalarımda uzun süredir sözünü etmediğim Piskopos Morehouse'u aklıma getirdi. Ama önce evliliğimi anlatayım izninizle. Olayların akışı içinde evliliğimin önemini yitirmekte olduğunu biliyordum, bu konuda az şey söyleyeceğim.

Evimizden çıkartıldığımız zaman babam, "Artık gerçek proletarya olacağız" dedi. "Senin şu genç adamın proletarya konusundaki gerçekçi bilgisine her zaman gıpta ediyordum. Şimdi kendim görecek, öğreneceğim."

Serüvenci bir kan dolaşıyor olmalıydı babamın damarlarında. İçine düştüğümüz felaketi bir serüven olarak nitelendiriyordu. Ne öfke ne de karamsarlık duyuyordu. Kinci olamayacak derecede bilge ve yalın bir kişilikti, düşün dünyasında öylesine bir deneyimi vardı ki, elimizden bırakmakta olduğumuz insana özgü rahatlığı özlemeyecekti. San Francisco'da Market Sokağı'nın güneyindeki kenar mahalledeki dört odalı kötü bir eve taşındığımızda da bir çocuk sevinci ve coşkusuyla, açık görüşlülük ile olağanüstü bir zekâyı birleştirmiş olduğu serüvenci özelliğini göstermişti. Kafa yapısı açısından asla saplantılı olmamıştı. Yanlış değerleri yoktu. Gelenekler ya da alışkanlıkların onun için bir anlamı yoktu. Onun önemsediği değerler yalnızca matematiksel ve bilimsel değerlerdi. Büyük insanlara özgü aklı ve iç dünyası vardı. Bazı bakımlardan, kendisinden daha büyük bir kişi tanımamış olduğum Ernest'ten bile daha üstündü.

Yaşam biçimimizdeki değişimde bile bir huzur bulmuştum. Kısaca, oligarşinin bize olan düşmanlığının doğuşundan ve üniversite kentimizden örgütlü olarak aforoz edilişimizden bugüne dek bir kaçış içindeydim. Bu değişiklik bana da bir serüven gibi geliyor, her şeyin ötesinde, bir aşk serüveni yaşıyordum. Yazgımızın değişmesi evliliğime hız kazandır-

mış, San Francisco'nun kenar mahallerindeki Pell Sokağı'ndaki dört odalı evimizin hanımı olmuştum.

Tüm bu olanlardan sonra elimde kalan şey Ernest'i mutlu etmiş olmamdı. Onun fırtınalı yaşamına yeni bir sorun olarak değil, barış ve dinginlik olarak girmiştim. Ona huzur vermiştim. Bu, ona olan aşkımın karşılığıydı. Yanılgıya düşmediğim bir ilişki kurmuştum. Onun yorgun, zayıf gözlerine sorunlarını unutturmaktan ve esenlik getirmekten daha büyük bir mutluluk olabilir miydi?

O sevgili, yorgun gözler. Çok az insan onun kadar yorulmuş ve tüm yaşamını başkalarına adamıştı. Onun insanlığı bunu gerektiriyordu. İnsancıldı ve bir âşık idi. Bir gladyatör bedeni, bir kartal ruhu ile doğasında savaşçılık vardı ama bana karşı bir ozan yumuşaklığı ve inceliği içindeydi. Bir ozandı o. Eylemleriyle ezgisini dile getiren bir şarkıcıydı. Yaşamı boyunca insanın türküsünü çağırmıştı. Ve bunu salt insan sevgisiyle yapmış ve bir insan olarak da çarmıha gerilmişti.

Ne yaptıysa gelecekte bir karşılık umudu taşımadan yaptı. Onun kafa yapısına göre, gelecek yaşam diye bir şey yoktu. Ölümsüzlük ateşiyle yanan bir kişi olarak kendi ölümsüzlüğüne inanmıyordu; bu da onun paradoksuydu. Böylesi ılımlı bir ruhu olan insan olarak o soğuk ve yasaklayıcı felsefe olan materyalist monizmin etkisindeydi. Ona, ölümsüzlüğünü ruhunun kanatlarıyla ölçtüğümü söyleyerek, yanıldığını anlatır ve bu ölçüme tam olarak erişebilmem için sonsuz bir yaşamım olması gerektiğini ileri sürerdim. Bunun üzerine güler, bana kollarını dolar, onun tatlı metafizikçisi olduğumu söyler, gözlerindeki yorgunluk yok olur, onun yerini ölümsüzlüğünün yeterli bir açılımı olan mutlu bir sevgi ışığı alırdı.

Ayrıca, bana düalisti olduğumu söyleyerek Kant'ın, Tanrı'ya bağlı kalmak amacıyla aklı, salt akılla nasıl yok ettiğini

açıklardı. Bir paralellik kurarak aynı durum için beni suçlu çıkarırdı. Suçlu olduğumu kabul ederek sorunu mantıklı olarak savunduğum zaman, bana daha çok baskı yaparak, Tanrı'nın tek sevgili kuluymuş gibi bana gülerdi. Onun özgünlüğünün ve dehasının ne kalıtım ve çevresiyle açıklanabileceğine ne de yaşamın içinde olan o ele avuca sığmaz özü, bilimin soğuk elleriyle yakalayıp, çözümleyebileceğine inanıyordum.

Uzayı Tanrı'dan bir görünüm, ruhu da Tanrı'nın kişiliğinin bir uzantısı olarak algılıyordum; o bana "Tatlı metafizikçim" dediğinde, ben de ona "Benim ölümsüz materyalistim" derdim. İşte birbirimizi böyle severdik ve mutluyduk; ruhsal bir kazancı olmadan yaptığı ağır çalışmaları ile gururlu olmasını önleyen aşırı alçakgönüllü kişiliği ve soylu, bilinçli ruhu nedeniyle onun materyalist oluşunu bağışlardım.

Aslında gururlu bir insandı. Bir kartal nasıl olur da gurursuz olabilirdi? Bir insanın kendini Tanrı gibi görmesi, Tanrı'nın kendini Tanrı gibi görmesinden daha iyidir düşüncesi ona yetiyordu. Bu nedenle, ölümsüzlük olarak nitelediği düşünceyi yüceltiyordu. Bir şiirden bir iki dize okumaktan çok hoşlanırdı. Şiirin tümünü görmemişti bile, ozanı konusunda bilgi edinmek için boşuna uğraşmıştı. O dizeleri burada, o sevdiği için değil, ruhu ile içselleştirdiği ruh kavramı arasındaki paradoksu anlatmak için sunuyorum. Böylesine kanı kaynayan, coşkulu bir insan nasıl olur da böyle bir şiiri okur ve yine de ölümlü, gelip geçen, uçucu bir kişi olarak kalabilir? Şiir bu:

Art arda gelen mutluluk ve kazançlarım,
Doğuştan kazandığım yazgım, haklarım.
Haykıracağım yeryüzün ün bir kenarında
Yankılanan sesimle, sonsuz günlerimle övünerek,
İnsanın başına gelen tüm ölümlerin acısını çeksem de zamanın sonuna dek.

Her çağda ve iklimde mutluluk dolu kadehimden içiyorum, bu acılar içinde
Gururdan da iktidardan da kadınlığın güzelliğinden de alıyorum payımı,
Dizlerimin üzerindeyim, içiyorum esintileri

Kadehimi, yaşama ve de ölüme kaldırıyor,
Şarkı söyleyerek şapırdatıyorum ağzımı.
Ben ölünce bir başkası alacak eline bu kadehi
Tanrım, bendim o, cennetten kovduğun, bendim o, Tanrım ben.
Orada olacağım toprak ve hava ayrılınca denizden göğe doğru.
Çünkü bu dünya en güzel kederlerimin dünyası
Görkemli dünyam bu benim,
Yeni doğan bir bebeğin ilk kısık sesli haykırışından, bir kadının doğum sancılarına dek
Daha doğmamış bir ırkın nabız atışlarıyla, yeni bir dünya özlemiyle,
Deli dolu kaynayan gençlik kanımla söndüreceğim kıyamet ateşini.
İnsanım ben, insan. Etimden, dünyalık hedefimin en son tozuna dek.
İnsanım bir gebenin rahminden, çıplak ruhumun parıltısına dek.
Kemiğimin kemiği, etimin etiyle tüm dünya koşuyor isteklerim için.
Susuzluğu dinmemiş bir cennet kazıyor toprağı istediği gibi.
Her şeye kadir Tanrı, içime çekeceğim, yaşamın tüm gökkuşağı renklerini,
Sonsuz, mutsuz gece, düşlerim için yeterli olamayacak

Cennetten kovduğun adam bendim, Tanrım. Bendim o, bendim işte.
Orada olacağım toprak ve hava ayrılınca denizden göğe doğru;
Çünkü Kutupların en parlak görüntüsünden aşk gecemin gün doğumuna dek
Bu görkemli dünya benim dünyam, benim güzel zevklerimin dünyası tek.

Ernest her zaman çok çalışmıştı. Onu ayakta tutan harika beden yapısıydı fakat bu, gözlerinin yorgunluğunu silemiyordu. O sevgili, yorgun gözlerinin! Gece dört buçuk saatten çok uyumaz ama yine de yapmak istediği işlerin tümünü bitirmek için zaman bulamazdı. Bir propagandacı olarak çalışmalarına ara vermez, işçi örgütlerinde vereceği konferansları önceden hazırlardı. Kampanyalara gelince, orada da işleri tek başına eksiksiz yürütürdü. Sosyalist yayınevlerine yapılan baskılar sonucunda, oradan aldığı zaten az olan geliri kesilmiş ve geçimimizi zor sağlar olmuştuk, bu yüzden çalışmalarından ayrı, bir de ek para kazanmak zorunda kalmıştı. Bilimsel ve düşünsel konularda dergilere çeviri yapıyor, eve geç döndüğünde kampanyanın geriliminden yorgun bitkin bir durumda, sabah saatlerine dek yine çeviri işlerine dalıyordu. Tüm bunlara ek olarak kendi çalışmaları da vardı. Çalışmalarını ölümüne dek yoğun bir biçimde sürdürmüştü.

Yine de beni sevip mutlu edecek zaman bulabiliyordu. Ancak bunu, kendi yaşamımı tümüyle onunki ile kaynaştırmam sonucu başarabiliyordum. Steno ve daktilo öğrenmiş, onun sekreteri olmuştum. Onun işini yarı yarıya azalttığımı ısrarla söylerdi, bu konuda onun işini anlamak uğruna kendimi eğitmiştim. Çıkarlarımız karşılıklıydı; birlikte çalıştık, birlikte eğlendik.

İşlerimiz arasında kaçamak yaptığımız anlar da oluyordu. Bir sözcük, bir okşama ya da bir sevgi ışığı olarak kaçamak yapmaya değer, tatlı anlardı onlar. Çalışmalarımızın insanlık için olduğu, havanın yoğun ve parlak olduğu yükseklikte, çıkarcılığın ve bencilliğin söz konusu olmadığı bir ortamda yaşıyorduk. Sevgiyi seviyorduk ve aşkımıza en iyisinden daha kötü olan hiçbir şey zarar veremezdi. Tüm bunlardan geriye kalan asla başarısız olmayışımdı. Ona huzur verdim. Başkaları için bu denli çok çalışan, o sevgili yorgun gözlü ölümlü içindi her şey.

bölüm
on iki

piskopos

Piskopos Morehouse ile evliliğimizden sonra karşılaştım. Olayları düzgün sırasıyla anlatmam gerekiyor. Şu I.P.H. toplantısında yaptığı çıkıştan sonra, yumuşak yürekli bir kişi olarak yapılan dostça baskılara boyun eğmiş ve tatile çıkmıştı. Tatilden kilisede vereceği vaaz konusunda çok daha kararlı bir şekilde dönmüştü. Ancak, verdiği vaazın toplantıdan önce vermiş olduğu ile çok benzeşmesi cemaati çok şaşırttı. Kilise'nin Efendi'sinin öğretisinden saptığını, İsa'nın yerine servet hırsının konulduğunu uzun uzun, sıkıcı ayrıntılarıyla dile getirdi.

Sonuç olarak, ister istemez özel bir akıl hastalığı sanatoryumuna götürüldü; gazetelerde ise yüce bir kişiliği olmakla birlikte akıl dengesinin bozulmuş olduğu yönünde yazılar çıkıyordu. Sanatoryumda tutsak edilmişti. Arka arkaya aramama karşın, onu görmeme izin verilmedi; bu aklı başında, normal, mübarek adamın toplumun acımasızlığı sonucu böyle susturulma trajedisinden çok etkilenmiştim. Piskopos, aklı başında, temiz ve soylu bir insandı. Ernest'in söylediği gibi, biyoloji ve sosyoloji konularında doğru olmayan düşünceleri vardı ve bu yanlış düşünceleri nedeniyle sorunları düzeltmek yerine doğru yoldan sapmıştı.



Beni dehşete düşüren şey Piskopos'un çaresizliğiydi. Kendi bakış açısına göre, gerçek konusunda ısrar etmesiyle akıl hastanesine girmesi kesinleşmişti. Parası, toplumdaki yeri, kültürü onu kurtaramadı. Görüşleri toplum için tehlikeliydi ve toplum öyle tehlikeli görüşlerin böyle bilge bir kafanın ürünü olabileceğini algılayamıyordu. En azından toplumun yaklaşımı bu yöndeydi.

Ruh kibarlığı ve saflığına karşın, Piskopos biraz da kurnazdı. İçinde bulunduğu tehlikenin açıkça bilicindeydi. Bir ağa takılmış olduğunu biliyor, kendini kurtarmaya çalışıyordu. Babam ve Ernest gibi dostlarından gelen yardımlara karşı çıkıyor, tek başına savaş veriyordu. Zorla kapatıldığı sanatoryumda iyileşmişti. Aklı başındaydı. Artık o düşleri görmüyordu, toplumun görevinin "Efendimizin kuzularını beslemek" olduğu gibi düşüncelerden kendini arındırmıştı.

Söylediğim gibi, sağlığı yerine geldi, gazete ve kilise halkı kendisini coşkuyla kutsadı. Kilisesine bir kez gitmiştim. Verdiği vaaz, o düşleri görmeye başlamasından çok önce yaptığı gibi aynı tarzdaydı. Düş kırıklığına uğramış, çok şaşırmıştım. Acaba toplum ona boyun mu eğdirmişti? Bir korkak mıydı? Görüşlerinden caydırmak için aşırı baskı mı yapılmıştı? Yoksa, içinde bulunduğu büyük gerilim sonucu kendini uysalca kurulu düzene feda mı etmişti?

Onu, güzel evinde ziyaret etmiştim. İnsanda keder uyandıran bir biçimde değişmişti. Zayıflamış, yüzünde daha önce görmediğim çizgiler oluşmuştu. Gelişimden sıkılmış olduğu anlaşılıyordu. Konuşmamız sırasında giysisinin kolunu sinirli bir biçimde çekiyor, benimle göz göze gelmemek için gözlerini huzursuzca sağa sola kaçırıyordu. Kafasında birtakım düşünceler var gibiydi, konuşurken tuhafça duraksıyor, birden konuyu değiştirmeksizin bir sonuca varmaması şaşırtıcıydı. Acaba bu kişi, İsa'ya benzeyen, tutarlı, saf, duru bir insan olarak tanıdığım o adam

mıydı? Kendisine kaba davranılmış, dize getirilmişti. Çok duygusal bir yapısı vardı. Toplumun örgütlü kurtlar sofrasına karşı gelecek gücü yoktu.

Zavallı küçük kahraman! Başına gelenleri bilsem keşke! Bir dev gibi çarpıştığını bilmiyordum. Tek başına, milyonlarca insan arasında kendi savaşını vermiş. Akıl hastanesinde geçen günlerin dehşeti; gerçeğe, doğruluğa bağlı kalışı, bu yoldan sapmayışı sonucunda öyle yalnız kalmıştı ki, bana bile güvenemiyordu. Dersini iyi almış, hem de çok iyi almıştı.

Kısa bir süre sonra öğrendiğime göre, Piskopos bir gün ortadan kaybolmuştu. Nereye gittiğini kimseye söylememişti; günler geçtikçe ve ortalıkta gözükmeyince, akıl dengesini yitirerek kendini öldürme girişiminde bulunduğu yolunda söylentiler yayılmaya başlamıştı. Ancak, elindekilerin tümünü, kent içindeki köşkünü, Menlo Park'taki dinlence evini, tablolarını ve koleksiyonlarını ve hatta gözdesi kütüphanesini sattığı ortaya çıkınca, bu düşüncenin geçerliliği kalmamıştı. Kaybolmadan önce her şeyi gizlice, bir güzel planladığı açıktı.

Bu olay, felaketin pençesinde, kendi sorunlarımızla boğuşurken olmuştu; Piskopos'un başına gelenleri ancak yeni evimize yerleştikten sonra düşünüp taşınmaya başlamıştık. Daha sonra her şey açıklığa kavuştu. Bir akşamüstü, alacakaranlıkta, Ernest'e akşam yemeği için pirzola almak üzere sokağından geçiyordum. Yeni çevremizde günün o son yemeğine "ziyafet" adını vermiştik.

Tam kasaptan çıkarken, bakkalın köşesinden karşıma bir adam çıktı. Tuhaf bir duyguyla, bana yabancı gelmediğini sezdiğim bu adama bir kez daha baktım. Ama adam arkasını dönüp hızla uzaklaştı. Omuzlarının düşüklüğü, paltosunun yakası ile kenarı aşağı doğru kıvrık şapkası arasından görünen gümüş renkli saçı, bende belli belirsiz anıları canlandır-

mıştı. Sokağın karşısına geçmek yerine, hızla adamın ardından gidiyordum. Aklımda kendi kendine ansızın oluşan düşüncelerden uzaklaşmak için adımlarımı sıklaştırdım. Olanak dışıydı bu. Böyle bir şey olmazdı. Şu soluk, paçaları yerlere değerek parçalanmış işçi tulumu içindeki kişi o olamazdı.

Durdum ve onu izlemeye biraz ara vererek kendi kendime güldüm. Ama o tanıdık gelen omuzlar, o gümüş rengi saçlara ne demeliydi? İzlemeyi yine sürdürdüm. Yanından geçerken, birden yüzüne baktım; olduğum yerde döndüğümde karşımdakini tanıdım: O, Piskopos idi.

Aynı çabuklukta durdu ve soluk soluğa kalmıştı. Sağ elindeki büyük kese kağıdı kaldırıma düştü. İçinden yuvarlanan patatesler onun ve benim ayaklarım çevresine yayıldı. Bana şaşkınlık içinde bakıyordu ve bitkin görünüyordu; karamsarlık içinde omuzları düştü ve derin bir iç çekti.

Ona elimi uzattım, tokalaştık; elleri ıslak ve yapışkandı. Sıkıntılı bir biçimde boğazını temizledi, alnının terlemiş olduğunu görebiliyordum. Çok korkmuş olduğu açıktı.

"Patatesler" diye mırıldandı, zayıf bir sesle. "Onlar çok değerli."

Patatesleri yerden toplayarak, şimdi koluyla daha özenle sarıldığı, yırtılmış olan kese kâğıdına yerleştirdi. Onu gördüğüm için çok mutlu olduğumu, benimle bizim eve gelmesini söylemeyi denedim.

"Babam sizi görünce çok sevinecek" dedim. "Evimiz buraya çok yakın."

"Hayır, gelemem" dedi. "Gitmem gerekiyor. Hoşça kalın."

Orada görüleceğinden korkuyormuş gibi çevresine ürpertiyle bakındı ve yoluna devam etmek istedi.

Yanında yürüdüğümü ve yakalandığını anladıktan sonra ona yapışacağımı anlayınca, "Nerede oturduğunuzu söyleyin, size sonra uğrarım" dedi.

"Hayır" dedim ısrarla. "Şimdi gelmelisiniz."

Kolunun altından fırlayan patateslere ve öteki kolundaki küçük pakete baktı.

"Bu gerçekten olanaksız" dedi. "Kabalığımı bağışlayın. Durumu bir bilseniz..."

Ansızın yıkılacakmış gibi oldu ama o anda kendini toparladı.

Konuşmasını, "Ayrıca, acıklı bir durum var" diye sürdürdü. "Çok kötü. Yaşlı bir kadın var ortada. Bunları ona götürmeliyim. Açlık çekiyor. Anlayın beni. Daha sonra dönerim, söz veriyorum."

"Ben de sizinle geleyim" dedim. "Çok uzak mı?"

Yine iç çekti ve sonra dediğimi yaptı.

"Yalnızca iki blok ötede" dedi. "Acele edelim."

Piskopos'un ardından giderken komşu çevre konusunda bir şeyler öğrenmiştim. Böylesi bir perişanlık ve sefalet aklımdan bile geçmemişti. Bu kuşkusuz, hayır işleriyle ilgilenmemem yüzündendi. Ernest'in bağış işlerini, bir ülser yarasının üzerine merhem sürmek gibi bir şey olarak alaya almasına inanıyordum. Onun için çözüm, ülseri ortadan kaldırmaktı; işçiye ürününü, işlerinde onurlarıyla yaşlanan askerlere emekli maaşlarını verdikten sonra, hayır işlerine gerek kalmayacaktı. Bu konuda aynı düşünceyle çalışarak devrimde ona destek oldum ve enerjimi, sürekli olarak sistemin adaletsizliğinden kaynaklanan toplumsal hastalıkları yatıştırmak için kullanmadım.

Piskopos'u, bir arka sokaktaki harap konutun aşağı yukarı on metre karelik bir odasına dek izledim. Orada, Piskopos'un dediğine göre, altmış dört yaşında, küçük, yaşlı bir Alman kadını gördüm. Beni gördüğüne çok şaşırmıştı, başıyla hoş bir selam verdikten sonra, kucağında bulunan bir erkek pantolonunu dikmeyi sürdürdü. Yerde, yanında bir

yığın pantolon duruyordu. Piskopos, ne kömür ne de yakacak kalmadığını anlayınca, biraz satın almak için dışarı çıktı.

Yerden bir pantolon alarak kadının yaptığı işi inceledim.

Kadın, dikişini sürdürürken, kibarca başını sallayarak, "Altı sent, hanımefendi" dedi. Yavaş yavaş çalışıyor fakat dikişini hiç aksatmıyordu. "Dikiş dikmek" fiiliyle özdeşleşmiş gibiydi.

"Tüm bu çalışma için ödedikleri para bu mu? Ne kadar zamanınızı alıyor bu iş?" diye sordum.

"Evet" diye yanıtladı, "Ödedikleri bu. Altı sent, pantolon başına. Her pantolon iki saatimi alıyor."

"Ama patronun bundan haberi yok" dedi, onun için bir sorun olmasın korkusuyla. "Ben yavaş çalışıyorum. Ellerimde romatizma var. Kızlar daha hızlı çalışır. Onlar, benim yarı zamanımda bitirirler işi. Patron iyi yüreklidir. İşi eve götürmeme izin veriyor, yaşlıyım, makinelerin gürültüsü başımı ağrıtıyor. O adam iyi yürekli olmasaydı, açlıktan ölürdüm."

"Evet, atölyede çalışan kızlar sekiz sent alıyor. Ne yapsınlar? Gençler için yeterince iş yok. Yaşlıların da çalışma şansı yok. Ben, çoğu kez bir pantolon bitirebiliyorum. Bazen, bugün olduğu gibi, gece olmadan sekiz pantolon yapmam gerekiyor."

Ona çalışma saatlerini sorduğumda, mevsime göre değiştiğini söyledi.

"Yazın çok sipariş olduğunda, sabah saat beşten, akşam saat dokuza kadar çalışırım. Ama kışın çok soğuk oluyor. Ellerimin uyuşukluğu hemen geçmiyor. O zaman, daha uzun süre, gece yarısından da sonra çalışmak zorunda kalıyorum.

Evet, kötü bir yaz geçiriyoruz. Zor zamanlar bunlar. Tanrı bize kızmış olmalı. Bu hafta içinde patronun bana verdiği ilk iş bu. İş olmayınca da insan iyi beslenemiyor. Buna alışkınım ben. Geldiğim yerde ve burada, San Francisco'da hayatım boyunca dikiş diktim, otuz üç yıl.

Kirayı ödeyebiliyorsan, sorun yok. Ev sahibi çok iyi bir insan ama kirasını alması gerekiyor. Adam haklı. Bu oda için üç dolar alıyor. Ucuz, fakat her ay üç doları denkleştirmek kolay olmuyor."

Konuşmasını bitirince, başını sallayarak dikişini sürdürdü.

"Kazandıklarınızı harcarken çok özen göstermelisiniz" diye bir öneride bulundum.

Başıyla onayladı.

"Kirayı ödedikten sonra, sorun yok. Et alma şansınız yok, kuşkusuz. Kahvenize süt de alamazsınız. Ama yine de her zaman günde bir öğün yiyorum, çoğu kez iki."

Son söylediklerini gururla söylemişti. Sözlerinin altında başarı yatıyordu. Sessizce dikişini sürdürdü. Hoş görünen gözlerindeki, eğrilmiş ağzındaki keder gözümden kaçmamıştı. Bakışları çok uzaklara uzanıyordu. Ansızın, gözlerini silerek, dikişini engelleyen dalgınlığını giderdi.

"Hayır, yüreğimi burkan açlık değil" diye açıkladı. "Açlığa alışıyorsun. Asıl, çocuğum için ağlıyorum. Onu öldüren bir makineydi. Çok çalıştığı doğrudur, ama anlamıyorum. Güçlüydü. Daha gençti, kırkındaydı; otuz yıl çalıştı ancak. Genç yaşta işe başladı, doğru, fakat kocam da ölmüştü. İş yerinde kazan patladı. Ne yapabilirdik ki? On yaşında başlamıştı işe. Ama makine onu öldürdü. Evet, onu öldürdü, atölyede en hızlı çalışan kişiyi öldürdü. Her zaman aklıma gelir. Atölyede bu yüzden çalışamıyorum. Makine başımı ağrıtıyor. Makinenin, "Onu ben öldürdüm, ben öldürdüm" deyişini her an duyuyorum. O zaman kızımı düşünüyor ve çalışamıyorum."

Dikişini sürdürebilmesi için yine dolan yaşlı gözlerini sildi.

Piskopos'un merdivenlerdeki ayak sürüme sesini duyunca kapıyı açtım. O ne biçim görüntüydü. Sırtında, tepesinde yakacak çalı çırpı olan yarısı kömür dolu bir çuval taşıyordu.

Yüzüne bulaşan kömür tozu terine karışarak siyah şeritler olarak akıyordu. Yükünü soba yanındaki köşeye bıraktı ve yüzünü, kalitesiz dokunmuş koca bir mendille sildi. Gördüklerim duyularımla açıklanamaz şeylerdi. İşçi tulumu içinde, bir boyun düğmesi kopuk, ucuz ketenden bir emekçi gömleği giymiş bir kömürcü gibi karalar içindeki bu adam Piskopos'tu! İşin en akıl almaz yanı, onun böyle, paçaları lime lime, topuklarına dek iplikleri sarkan ve işçi giysilerindeki gibi, kalçasından ince bir deri kemerle sıkılmış bir tulum giymiş olmasıydı.

Piskopos ısınmış olmasına karşın, yaşlı kadının elleri soğuktan büzüşmüştü; oradan ayrılmadan önce Piskopos ateş yakmış, ben de patatesleri soyarak kaynatmaya bırakmıştım. Zamanla, benim komşu çevremdeki köhne apartmanların gizli kalmış ürkütücü derinliklerinde de birçok benzeri ve daha da kötü durumlar olduğunu öğrenecektim.

Eve döndüğümüzde, yokluğumda Ernest beni çok merak etmişti. Selamlaşmalarından sonra Piskopos, koltuğuna yaslanıp iş tulumunun örttüğü bacaklarını uzatarak rahat bir oh çekti. Bize, ortadan kaybolmasından sonra karşılaştığı ilk eski dostlarının biz olduğunu söyledi; aradan geçen haftalarda çok yalnızlık çektiği anlaşılıyordu. Efendimizin sözlerini aktarırken yaşadığı sevinçle birlikte bize çok şey anlattı.

"Onun kuzularını gerçekten besliyorum. Bu, bana büyük bir ders oldu. İnsanın karnı doyana kadar ruhuna hizmet edemezsiniz. Efendimizin kuzuları ekmek, tereyağı, patates ve etle beslenmeli; ancak bundan sonra, ruhları daha güzel beslenebilir" dedi.

Pişirmiş olduğum akşam yemeğini iştahla yedi. Eski günlerde, masamızda asla böyle iştahlı olmamıştı. Bu konuda konuştuğumuzda, hiç bu denli sağlıklı olmadığını dile getirdi.

"Artık, sürekli yürüyorum" dedi, faytonuyla gezdiği zamanları düşününce yanakları kızardı, kolayca geride bırakılacak bir günah değildi.

"Bu yüzden sağlığım daha iyi" diye ekledi. "Çok da mutluyum, gerçekten çok mutluyum. En sonunda kutsanan bir ruh oldum."

Yine de yüzünde, kalıcı bir acının, şu anda bir parçası olduğu dünyanın verdiği acının izlerini taşıyordu. Artık yaşamı yalın olarak görüyordu ve o yaşam, kütüphanesindeki kitaplarla tanımış olduğu türden değildi.

Ernest'e doğrudan, "Tüm bu olanlardan siz sorumlusunuz, delikanlı" dedi.

Ernest'in canı sıkılmış ve rahatsız olmuştu.

Ernest, ürkek bir sesle, "Sizi uyarmıştım" dedi.

Piskopos, "Hayır, yanlış anlıyorsunuz" diye yanıtladı. "Sözlerim sizi azarlamak için değil, size teşekkür etmek içindir. Bana doğru yolu gösterdiğiniz için size minnettarım. Toplumsal yapmacıklıkların maskesini kaldırdınız. Karanlık dünyama ışık saçtınız, artık ben de aydınlığı görebiliyorum. Çok da mutluyum, yalnız..." Hüzünlü bir biçimde duraksadı, gözleri korkuyla dışarı fırladı. "Yalnız, şu cezalandırma olayı var. Benim kimseye zararım dokunmadı. Bana niçin rahat vermiyorlar? Asıl sorun, cezalandırma biçimi. Etlerimi kesseler, bir kazığa bağlayıp yaksalar ya da baş aşağı çarmıha gerseler, umrumda olmayacak. Ancak beni korkutan şey akıl hastanesi. Bir düşünsenize! Beni deli diye akıl hastanesine kapattılar. İnsan isyan ediyor. Sanatoryumda bazı olaylara tanık oldum. Çok acımasızdılar. Düşündükçe kanım donuyor. Bir de hayatımın geri kalan kısmını o deli çığlıkları arasında tutsak olarak geçireceğimi düşünsenize! Hayır! Hayır! Olamaz!"

Acınacak bir durumdu. Elleri titriyor, tüm gövdesi sarsılıyor ve betimlediği o görüntüden kurtulmak için çırpınıyordu. Ama bir süre sonra sakinleşmişti.

"Bağışlayın, lütfen" dedi kısaca. "Sinirlerim bozuk. Efendimiz istiyorsa, öyle olsun. Ben kimim ki bundan yakınayım?"

Ona baktıkça içimden yüksek sesle ağlamak geliyordu: "Büyük Piskopos! Kahramanımız! Tanrı'nın kahramanı!"

Akşam ilerledikçe başından geçenler konusunda daha çok şey öğrenmiştik.

"Evimi, daha doğrusu evlerimi, tüm servetimi sattım. Bunu gizli yapmam gerektiğini biliyordum, yoksa her şeyi elimden alacaklardı. Bu da çok kötü olurdu. Bugünlerde iki-üç yüz bin dolarla ne kadar çok patates, ekmek, et, kömür ve yakacak çıra alınabileceğini merak ediyorum" dedi. Ernest'e dönerek, "Sen haklısın, delikanlı. Emeğin değeri çok düşük. Ben hayatımda, ikiyüzlü, bencil insanlara vaaz vermek dışında bir iş yapmamışım. Efendimiz'in mesajlarını ilettiğimi sanıyordum ve yarım milyon dolarlık adamdım. O parayla ne kadar patates, ekmek, tereyağı ve et alınabileceğini anlayıncaya kadar yarım milyon doların ne anlama geldiğinin bilincinde değildim. Sonra başka şeylerin de bilincine vardım. Tüm o patatesler, ekmek, tereyağı ve etin benim olduğunu, ancak onları üretmek için çalışmamış olduğumu anladım. Onları üretmek için başkalarının çalıştığı ve bu ürünlerin ellerinden alındığı açıklığa kavuşmuştu. Yoksul insanların arasına düştüğümde, ürünleri ellerinden alınmış, aç ve perişan kişiler olduklarını gözlemlemiştim."

Piskopos'un, öyküsüne geri dönmesini sağladık.

"Para mı? Onu birçok farklı bankaya, farklı isimlerle yatırdım. Benden asla alamazlar, çünkü bulunamaz. Paramın olması iyi bir şey. Çok fazla yiyecek alınabilir. Daha önce paranın bu denli işe yaradığını bilmezdim."

Ernest, "Paranın bir kısmını propaganda için kullanabilsek, iyi olur" dedi özlemle. "Çok işimize yarardı."

Piskopos, "Öyle mi düşünüyorsunuz?" dedi. "Politikaya fazla inanmıyorum. Aslında, korkarım, politikadan anlamıyorum."

Ernest, bu konularda çok ince düşünürdü. Sosyalist Parti'nin parasızlık nedeniyle ne kadar kötü durumda olduğunu bilmesine karşın, Ernest önerisini yinelememişti.

Piskopos, "Ucuz pansiyonlarda kalıyorum" diye konuşmasını sürdürdü. "Fakat bir yerde uzun süre kalmaktan korkuyorum. Ayrıca, kentin farklı kesimlerinde işçi evlerinde iki oda kiralıyorum. Biraz savurganlık olduğunu biliyorum, ama bunu yapmak zorundayım. Kendi yemeğimi yaparak, bu açığımı kısmen kapatıyorum, bazen de ucuz kafelerde yiyecek bir şeyler buluyorum. Yeni bir yiyecek keşfettim. Tamale[1] diyorlar, gece hava soğuyunca iyi geliyor. Ama çok da pahalı. On sente üç adet alabileceğiniz bir yer buldum. Ötekiler kadar iyi değil ama içimi ısıtıyor. İşte böyle, sizin sayenizde kendi işimi buldum, delikanlı. Efendimiz'in işi bu."

Piskopos bana bakarak göz kırptı. "Beni O'nun kuzularını beslerken yakaladınız. Sırrımı saklarsınız, kuşkusuz."

Aldırış etmiyormuş gibi konuşsa da sözlerinin özünde gerçek bir korku vardı. Bize yine uğrayacağına söz verdi. Bununla birlikte, bir hafta sonra, durumu umutsuz olmayan Piskopos Morehouse'un, Napa Akıl Hastanesi'ne kaldırıldığı acıklı haberini gazetede okuduk. Onu görmek, durumunu görüşüp araştırmak için boş yere uğraştık. İyileşmesi için az da olsa umut olduğunu yineleyen açıklamalar dışında hiçbir şey öğrenemedik.

Ernest, acılı bir tonda, "İsa, zenginlere ellerinde ne varsa satmalarını söyledi" dedi. "Piskopos, İsa'nın bu buyruğuna uydu ve tımarhaneye kapatıldı. İsa'dan bu yana çok şey değişmiş. Bugün her şeyini yoksullara dağıtan zengin bir insan tartışmasız delidir. Toplum son sözünü söyledi."

---

1. Zamanın yazın ortamında sıklıkla sözü edilen bir Meksika yemeği. Baharatlı bir yemek olduğu sanılıyor. Tarifi bilinmiyor.

genel grev

1912 sonbaharında yapılan seçimlerde ezici oy üstünlüğüyle galip gelen sosyalist zaferle Ernest Kongre üyesi olarak seçildi. Sosyalist oyların artmasına yardımcı olan en önemli etmen Hearst'ün[1] çöküşüydü. Plütokrasi için bu iş kolay olmuştu. Bu olay Hearst'e, gazetelerini ayakta tutmak için, yılda on sekiz milyon dolara patlamış, bu parayı ve daha fazlasını reklam ödemeleri için orta sınıftan geri kazanmıştı. Parasal gücünün kaynağı tümüyle orta sınıftı. Tröstler reklam vermiyordu.[2] Hearst'i çökertmenin yolu reklam kanallarını elinden almaktı.

Orta sınıf daha tümüyle yok edilmemişti. Gücü kalmamıştı ama iskeleti dimdik ayakta duruyordu. Ayakta kalan küçük üreticiler ve küçük işadamları tümüyle plütokrasinin

1. William Rundolph Hearst, ülkenin en güçlü gazete sahibi olan genç bir California'lı milyonerdi. Gazeteleri tüm büyük kentlerde, yok olmakta olan orta sınıf ile proletaryaya yönelik olarak yayınlanırdı. Okur kitlesi o denli genişti ki, içi boşaltılmış eski Demokrat Parti'yi ele geçirmeyi başarmıştı. Anlaşılmaz küçük bir burjuva kapitalizmi ile bütünleşmiş kısır bir sosyalizm çığırtkanlığı yapan mantık dışı bir durumdaydı. Bu, kısa süre için oligarşi için ciddi bir kaygı yaratan, suyun yağ ile karışmaması gibi umutsuz bir durumdu.

2. O kargaşalı günlerde reklam işi şaşırtıcıydı. Ancak küçük kapitalistler rekabet ediyor, bu yüzden reklamla uğraşıyorlardı. Bir tröstün olduğu yerde reklam olmuyordu, tröstler reklama gerek duymuyorlardı.



insafına kalmıştı. Ekonomik ve politik kişilikleri yoktu. Plütokrasinin buyruğu uyarınca, reklamlarını Hearst gazetelerinden çektiler.

Hearst, yiğitçe bir savaş verdi. Gazetelerini her ay bir buçuk milyon kayıpla çıkardı. Hiç ücret almadığı reklamları yayınlamayı sürdürdü. Plütokrasi yeniden bir buyruk çıkarmış, küçük işadamları ve üreticiler Hearst'e kendi eski reklamlarını yayınlamasını kesmesini isteyen bir sürü bildiri göndermişti. Hearst direniyordu. Ona karşı mahkeme kararları çıkartılıyordu. Yine de direndi. Mahkeme kararlarına uymadığı için ve aynı zamanda sayısız tazminat davalarıyla iflas ettirildiği için altı ay hapse mahkûm edildi. Hiç şansı kalmamıştı. Plütokrasi onu cezalandırmıştı. Mahkemeler bu cezayı uygulamak için plütokrasinin buyruğundaydı. Hearst'ün çökertilmesiyle birlikte, bir süre önce ele geçirdiği Demokrat Parti de çökmüştü.

Hearst ve Demokrat Parti'nin defterlerinin dürülmesinin ardından, taraftarlarının izleyeceği iki yol kalmıştı. Birincisi, Sosyalist Parti'ye, diğeri ise Cumhuriyetçi Parti'ye girmekti. O zaman, sosyalistler olarak Hearst'in yapay sosyalist söylemleriyle ektiğini biz biçiyorduk; çünkü destekçilerinin çoğu bize katılmıştı.

Çiftçi Partisi kısa süreli ve yararsız bir yükselişe geçmeseydi, o günlerde, çiftçilerin mallarına el konması sonrası onların katkısıyla oylarımız artacaktı. Ernest ile sosyalist önderler çiftçileri kazanmak için çok savaşım verdi, ama ağızdan ağıza dolaşan propagandalar daha geliştirilmediğinden, sosyalist basın ve yayınevlerinin çökertilmiş olması büyük bir engel oluşturuyordu. Bu nedenle, kendileri de malları ellerinden alınmadan çok önce çiftçi olan Bay Calvin gibi politikacılar, çiftçileri ele geçirdi ve politik güçlerini içi boş kampanyalarda tükettiler.

Ernest, "Zavallı çiftçiler" diyerek kötümserce güldü. "Tröstler onları parmaklarında oynatıyor."

Durum gerçekten öyleydi. Birlikte çalışan yedi büyük tröst, büyük üretim fazlalarını bir havuzda toplayarak tek bir çiftçi tröstü oluşturdu. Ücretleri denetleyen demiryolları, fiyatları denetleyen bankerler ve borsa oyuncuları uzun bir süredir çiftçilere kan ağlatarak çiftçileri borca sokuyordu. Bankerler ve tüm tröstler, çiftçileri aynı şekilde çok büyük miktarda borca sokmuşlardı. Çiftçiler ağa düşmüştü artık. Yapılacak tek şey ağın çekilmesiydi. Tarım Tröstü yapmak istediğini yapıyordu.

1912 yılındaki zor zamanlar, çiftçi pazarlarında ürkütücü bir düşüşe neden olmuştu. Abartılı ücretleriyle demiryolları çiftçinin belini kırarken, diğer fiyatlar onları bilinçli olarak iflasa sürüklüyordu. Bu yüzden, çiftçiler giderek daha çok kredi almak zorunda bırakılırken eski borçlarını ödemeleri engelleniyordu. Sonuçta, ipotekli mallara el konuyor ve senetler zorla tahsil ediliyordu. Açıkçası, çiftçiler topraklarını tröstlere bırakıyordu. Başka yapacak şeyleri yoktu. Toprakları ellerinden alınan çiftçiler, Tarım Tröstü için çalışmaya başlıyor; yönetici, denetleyici, şef ve işçi oluyorlar, ücretli olarak çalışıyorlardı. Kısaca, Ortaçağ köylüsü, yani toprağa bağlı ücretli serf oldular. Efendilerinden ayrılamazlardı, çünkü efendileri plütokrasiyi oluşturuyordu. Kentlere de gidemezlerdi, çünkü orada denetim plütokrasinin elindeydi. Tek bir seçenekleri vardı: göçebe olmak. Bu da açlıktan ölmek anlamına geliyordu. Göçebe olmak bile engellenmiş, katı gezginci yasaları çıkarılmış ve çok sert uygulanmıştı.

Kuşkusuz, orada burada, özel koşullarda, mallarının ellerinden alınmaması için kaçan çiftçiler ve hatta çiftçi toplulukları vardı. Ancak onlar, sıra dışı idi ve önem taşımıyordu, zaten bir sonraki yıl onlar da diğerleri arasına alınmışlardı.[3]

3. Roma'daki toprağı olan köylü sınıfı, Amerika'daki çiftçi ve küçük kapitalistlerden çok daha yavaş çökertilmişti. Yirminci yüzyılın hızı eski Roma'yı çok-

1912 sonbaharında, Ernest dışında, sosyalist önderler kapitalizmin sonunun geldiği inancındaydı. Büyük bir işsizler ordusu oluşması, çiftçilerle birlikte orta sınıfın yok edilmesi, işçi sendikalarının yenilgisi gibi olgular ışığında sosyalistler, kapitalizmin sonunun geldiğine gerçekten inanıyor ve plütokrasiye meydan okuyorlardı.

Şu işe bakın, düşmanın gücünü ne kadar da küçük görmüşüz! Sosyalistler seçim sandığına göre her yerde zafer ilan ediyor, durumu çok kesin söylemlerle açıklıyorlardı. Plütokrasi, bu meydan okumayı kabul etti, durumu ölçüp biçerek, gücümüzü böldü ve bizi alt etti. Gizli ajanları yoluyla, sosyalizmin dinsizlik ve tanrıtanımazlık olduğu çığırtkanlığı yapan plütokrasi idi. Özellikle Katolik Kilisesi olmak üzere kiliseleri kışkırtıp dize getiren, emekçi oylarımızı çalan da yine kuşkusuz gizli ajanlarıyla, Çiftçi Partisi'ni özendirerek onları kentlerde yok olmakta olan orta sınıf arasına yayanlar da onlardı.

Bununla birlikte, sosyalistler seçimlerde başarı kazanmışlardı. Ancak tüm yasama kurumlarında üst düzey yetkili görevliler konusunda, ezici bir zafer kazanmak bir yana, azınlıkta kalıyorduk. 50 Kongre üyesi seçtiğimiz doğruydu ama 1913 ilkbaharında yerlerini aldıklarında ellerinde hiçbir güç olmadığını gördüler. Yine de bir düzine eyalet hükümeti kazanmış olmalarına karşın, elde ettikleri makamları verilmemiş olan çiftçilere göre daha şanslıydılar. Görevli olanlar emekli olmayı reddettiler ama mahkemeler oligarşinin elindeydi. Ayrıca, bunlar daha sonraki olaylardan çok

---

tan aşmıştı. Topraklarına aşırı bağlı, ellerindeki topraklardan olmak istemeyen ve piyasa pazarlığına girmekten kaçınarak bir sürü çiftçi, ne denli kötü olabileceklerini göstermek istedi. Hiçbir şeylerini satmadılar ve hiçbir şey satın almadılar. Kendi aralarında ilkel bir takas olayı başladı. Yoksulluk ve zorluk çok kötüydü, fakat direniyorlardı. Aslında, bir akım oluşmuştu. Alt edilme biçimleri görülmemiş bir şeydi, mantıklıydı ve basitti. Hükümeti ele geçiren oligarşi, vergileri artırdı. Bu durum çiftçilerin zayıf noktasıydı. Ne satın alıyor ne de satıyorlardı, sonuçta toprakları vergilerini ödemek için satıldı.

önce olan şeylerdi. Şu anda, 1912 kışının çalkantılı günlerini anlatmam gerekiyor.

Yurdun içinden geçtiği zor zamanlar tüketimin büyük ölçüde azalmasına neden olmuştu. İş olmayınca, emeğin elinde satın alacak parası da olmuyordu. Sonuç olarak oligarşinin eline, o zamana dek hiç olmadığı kadar çok üretim fazlası geçmiş oluyordu. Bu fazlalığı yurtdışına satmak zorundaydı, bu da para isteyen bir işti. Üretim fazlasını yurtdışına çıkarma çabaları içinde oligarşi, Almanya ile çatışmaya girdi. Bu ekonomik çatışmalar genellikle savaşla sonuçlanır ve bu özel çatışma farklı bir durum değildi. Alman savaş büyükleriyle birlikte ABD de savaşa hazırlanmıştı.

Havada kara ve uğursuz savaş bulutları dolaşmaktaydı. Zor zamanlar, emekçi sorunları, kaybolan bir orta sınıf, işsizler orduları, dünya pazarlarında ekonomik çıkarlar, sosyalist devrim homurtusu ve gümbürtüsü[4] ile birlikte bir dünya felaketi yaşanması için sahne hazırlanmıştı.

---

4. Bu homurtu ve gümbürtüler uzunca bir süre duyulmuştu. İ.S. 1906'ya gidersek, bir İngiliz olan Lord Avebury'nin Lordlar Kamarası'nda şu sözlerini duyarız: "Avrupa'daki huzursuzluk, sosyalizmin yayılması ve anarşinin hortlaması, hükümetlere ve yönetici sınıflara, Avrupa'daki işçi sınıflarının artık katlanılmaz olduğu konusunda uyarılardır. Bu devrim atlatılacaksa ücretlerin artırılması, çalışma saatlerinin azaltılması ve zorunlu gereksinim ürün fiyatlarının düşürülmesi gibi önlemler alınmalıdır."
The Wall Street Journal'ın borsa simsarları sayısında, Lord Avebury'nin söylemi şöyle yorumlandı:
"Bu sözler tüm Avrupa'nın en muhafazakâr toplum üyesi bir aristokrat tarafından söylendi. Bu yüzden daha da önemli. Çoğu kitapta bulunabilecek olandan daha değerli politik ekonomi dersi veriyor. Bu sözler bir uyarı niteliğindedir. Kara ve deniz kuvvetlerindeki beyler, bu uyarılara özen gösteriniz."
Aynı günlerde Amerika'da *Harper's Weekly*'de yazan Sydney Brooks şunları söyledi: Washington'da sözü edilen sosyalistlere kulak vermiyorsunuz. Onları dinleyip de ne olacak? Bu ülkede politikacılar burunları dibinde olup biteni her zaman en son görenler olmuştur. Öngörüde bulunduğum zaman, gelecek başkanlık seçimlerinde sosyalistler bir milyon üzerinde oy toplayacaklar gibi çok güvenli bir öngörü olsa da beni alaya alırlar."

Oligarşi, Almanya ile savaşa girmek istiyordu. Bu savaşı istemesinin bir düzine nedeni vardı: Savaşın neden olabileceği dolambaçlı olaylar içinde, uluslararası kartların yeniden karılması, yeni anlaşmalar ve ittifaklar yapılmasıyla oligarşi çok kazançlı olacaktı. Dahası, savaş birçok ulusal üretim fazlasını tüketecek, tüm ülkeleri tehdit eden işsizler ordusu sayısını azaltacak ve oligarşiye planlarını geliştirmesi ve uygulaması için soluk alma olanağı sağlayacaktı. Böyle bir savaş, oligarşinin dünya pazarına egemen olmasını sağlayacaktı. Ayrıca bu savaş, halkın kafasına, "sosyalizm oligarşiye *karşı*" yerine "Amerika, Almanya'ya *karşı*" sloganını yerleştirerek, bir daha asla dağılmayacak bir ordu yaratacaktı.

Sosyalistler olmasa savaş, tüm bunları gerçekten yaratacaktı. Pell Street'deki dört küçük odamızda Batılı önderlerle gizli bir toplantı yaptık. Önce sosyalistlerin takınacağı tutum görüşüldü. Savaş[5] el attığımız ilk konu değildi, fakat bu karşı çıkış, Amerika'da ilk kez oluyordu. Gizli toplantımızdan sonra, ulusal örgütlerle ilişki kurduk, çok geçmeden telgraf kodlarımız, bizimle Uluslararası Büro arasında Atlantik aşırı gidip gelmeye başladı.

Alman sosyalistleri bizimle birlikte olmaya hazırdı. Beş milyonun üzerinde idiler, onların çoğu ordudaydı, ayrıca işçi sendikalarıyla dost ilişkiler içindeydiler. Sosyalistler, her iki ülkede de savaşa karşı bildiriler yayınlıyor ve genel grev ile tehdit ediyorlardı. Bu arada genel grev hazırlığı da yapmaktaydılar. Tüm bunlara ek olarak, tüm ülkelerdeki devrimci partiler, uluslararası barışın, başkaldırı ve yurtiçi devrim boyutlarında, tüm tehlikelere karşın korunması adına halka dönük konuşmalar yapıyorlardı.

---

5. Uluslararası sosyalistler örgütü, uzun süredir olgunlaşmakta olan savaş politikalarını en sonunda, yirminci yüzyılın başlarında formüle ettiler. İlkeleri şu sözlerle özetlenebilir: "Bir ülkenin emekçileri, kapitalist efendilerinin çıkarı için, neden başka bir ülkenin emekçileriyle savaşsın?"

Genel grev, biz Amerikalı sosyalistlerin kazandığı büyük bir zaferdi. 4 Aralık'ta Amerikan elçisi, Almanya başkentinden geri alındı. O gece, Alman filosu, Honolulu'ya yaptığı saldırıda üç Amerikan kruvazörünü, bir sahil koruma botunu batırdı ve başkenti bombaladı. Ertesi gün, hem Almanya hem de Amerika savaş ilan etti, bir saat içinde de sosyalistler her iki ülkede de grev çağrısı yaptı.

Alman savaş efendisi, ilk kez imparatorluğunun yürümesini sağlayan emekçilerle yüz yüze geliyordu. Onlarsız imparatorluğunu ayakta tutamazdı. İsyanın pasif olması, durumun yeni olmasından kaynaklanıyordu. Emekçiler savaşmadı. Hiçbir şey yapmadı. Böyle davranarak savaş efendilerinin elini kolunu bağladılar. Efendi, savaş köpeklerini bu isyancı proletarya üzerine sürme fırsatı aramaktan başka bir şey isteyemezdi. Ama ona bu fırsat verilmedi. Köpeklerini salamadı. Ne ordusunu savaş için seferber etti, ne de boyun eğmeyen vatandaşlarını cezalandırabildi. İmparatorluğu'nda bir tekerlek bile dönmedi. Telgrafçılar ve demiryolu işçileri nüfusun geri kalan bölümüyle birlikte çalışmayı durdurduğu için ne bir tren çalışıyor ne de bir telgraf gönderilebiliyordu.

ABD'de de durum aynı Almanya'daki gibiydi. Sonunda, örgütlü emek dersini öğrenmişti. Kendi alanlarında uğradıkları kesin yenilgiden sonra, emek bu alanı bırakarak sosyalistlerin politik alanına geçmişti. Bunun yanında, örgütlü emek öyle kötü yenilmişti ki, durumu umursamamıştı. Emekçiler genel greve salt umutsuz oldukları için katılmıştı. Araç gereçlerini fırlatıp atanlarla birlikte milyonlarca işçi işi bırakmıştı. Özellikle makine işçileriydi bunlar. Örgütleri dağıtılmış, başları yarılmış, kan içindeydiler ama yine de metal iş kollarındaki arkadaşlarıyla birlikte ayakta kaldılar.

Vasıfsız ve tüm örgütsüz emekçiler de iş bırakmıştı. Grev, hiç kimsenin çalışamayacağı derecede her şeyi kilitlemişti.

Ayrıca kadınlar grevin en güçlü destekçileri olduklarını kanıtladılar. Savaşa karşı tutumlarını ortaya koydular. Erkeklerinin savaşta ölmesini istemiyorlardı. Genel grev düşünce olarak, halkın duygularını da etkiliyor, mizah anlayışını canlandırıyordu. Bu düşünce yayılarak öğrencilere de bulaşmış ve boş sınıflarla karşılaşan öğretmenler evlerine dönmüştü. Genel grev ulusal bir piknik havasına büründü. Emek dayanışması düşüncesinin herkese hoş göründüğü ortadaydı. Böyle geniş çaplı bir eğlence ortamının bir tehlikesi yoktu. Herkesin suçlu olduğu bir ortamda herkes nasıl cezalandırılabilir ki?

ABD felce uğramıştı. Ne olduğunu kimse bilmiyordu. Ne gazete, ne mektup, ne de bir gönderi vardı. Her toplum, kendisiyle dünyanın geri kalan kısmı arasında sanki on binlerce mil bomboş topraklar uzanıyormuş gibi kopuk kalmıştı. Bu anlamda, dünya var olmaya son vermişti. Bu durum bir hafta sürdü.

Bizler, San Francisco'da, körfezin ötesinde, Oakland ya da Berkeley'de neler olduğunu bilmiyorduk. Bu durumun duygular üzerindeki etkisi tuhaf ve bunaltıcıydı. Büyük kozmik bir cisim ölmüş yatıyordu sanki. Toprağın nabzı atmaz olmuştu. Ulus ölmüş gibiydi. Sokaklarda araba gürültüsü, fabrikalardan düdük sesi, havada elektrik cızırtısı duyulmuyor, tramvaylar geçmiyor, gazete satan çocuklardan ses çıkmıyordu. Arada bir, baskı altında kalmış, sessizlikten gerçekdışı bir görünüm kazanmış, hayaletlere benzeyen kişilerden başka kimse yoktu ortalıkta.

O sessiz geçen haftanın sonunda oligarşi dersini almış oldu ve onu iyice öğrendi. Genel grev bir uyarıydı. Bir uyarı daha yapılmamalıydı. Oligarşi, duruma göre davranacaktı.

Hafta sonu, daha önce düzenlendiği gibi, Almanya ve ABD telgrafçıları görev yerlerine döndü. Her iki ülkenin sosyalist önderleri, yöneticilere ültimatom verdi. Savaş en-

gellenmeliydi yoksa genel grev sürecekti. Anlaşmaya varılması uzun sürmedi. Savaş ilan edilmedi ve her iki ülke halkları görevlerine geri döndü.

Almanya ve ABD'yi bir araya getiren barış yenilenmişti. Bu aslında İmparator ile oligarşinin, her iki ülkedeki ortak düşmanları devrimci proletarya ile karşılaşma amaçlı bir anlaşmasıydı. Bu anlaşma, daha sonra, Alman sosyalistleri ayaklanarak savaş efendilerini tahtından indirdiklerinde, oligarşinin ihaneti ile bozulan bir anlaşmaydı. Oligarşi, dünya pazarındaki o büyük rakibini ortadan kaldırmak için oynadı. Alman İmparatoru aradan çekilince, Almanya'nın yurtdışına satacak bir üretim fazlası olmayacaktı. Sosyalist devletin doğası gereği, Alman halkı kendi ürettiğini tüketecekti. Kendi üretmediği ürünleri kuşkusuz, dışarıdan alacaktı; ancak bu tüketilmeyen ürün fazlasından çok ayrı bir durumdu.

Ernest, "Bahse girerim ki, oligarşinin yaptığını haklı buluyordur" dedi. "Alman İmparatoru'na yapılan bu ihanet anlaşılınca, her zaman olduğu gibi, Oligarşi doğru olanı yaptığına inanacaktır."

Gerçekten de oligarşinin bu olgu için halka karşı olan savunması, yapılanların Amerikalıların çıkarı için yapılmış olmasıydı. Nefret duyulan bu rakibini dünya pazarından atmış ve kendi üretim fazlamızın o pazara gönderilmesi sağlanmıştı.

Ernest'in yorumuna göre, "İşin en budalaca olan yanı bu tür ahmakların bizim çıkarlarımızı yönetiyor olmalarıdır. Yurtdışına daha fazla satış yapmamız sağlanmıştı ve bu da yurtiçinde daha az üretmek zorunda kalacağız anlamına geliyor."

bölüm
on dört

sonun başlangıcı

Ernest, 1913 Ocak ayı kadar erken bir zamanda işlerin gidişatını öngörmüş fakat aklında oluşan bu Demir Ökçe görüntüsünü önder dostlarının algılamalarını sağlayamamıştı. Kendilerine aşırı güveniyorlardı. Olaylar çok hızlı bir biçimde doruğa çıkıyordu. Dünya meselelerinde bir bunalım yaşanıyordu. Amerikan oligarşisi açıkça dünya pazarının elindeydi. Bir sürü ülke elinde kalan, tüketilmemiş ve satılmamış üretim fazlası ürünleriyle pazar dışı kalmıştı. Bu tür ülkeler için yapılacak tek şey, yalnızca yeniden örgütlenmekti. Üretim fazlası üretme yöntemlerini sürdüremezlerdi. İçinde bulundukları kapitalist sistem çökmüştü.

Bu ülkelerin yeniden örgütlenmeleri bir devrim biçimini aldı. Zaman, karmaşa ve şiddet zamanıydı. Kurumlar ve hükümetler her yerde çökmekteydi. İki üç ülke dışında her yerde, daha önceki kapitalist efendiler ellerindekini korumak için var güçleriyle savaşıyordu. Ama hükümetleri militan proletarya tarafından ellerinden alındı. En sonunda, Karl Marx'ın klasik deyişinin bilincine varılmıştı: "Özel kapitalist mülkiyetin çan sesleri geliyor. Mala mülke el koyanların mallarına mülklerine el konuyor." Kapitalist hükümetler çöktükçe, yerlerine işbirliği içinde olan ülkeler toplulukları geçiyordu.



"ABD neden geride kalıyor?" "Ey, Amerikan devrimcileri faaliyete geçin!"; "Amerika'ya ne oldu?" öteki ülkelerdeki başarılı yoldaşlardan bu gibi iletiler geliyordu. Ancak onlara ayak uyduramıyorduk. Oligarşi önümüzde duruyor, kocaman bir canavar gibi yolumuzu tıkıyordu.

Onlara, "Baharda başa geçinceye kadar bekleyin, o zaman göreceksiniz" diye yanıt veriyorduk.

Sırrımız bu yanıtın ardında yatıyordu. Çiftçilere karşı zafer kazanmıştık ve geçen sonbaharda onların eline geçen bir düzine eyalet, ilkbahar seçimlerinde bizim elimize geçecekti. Derhal bir düzine ortak çalışan eyalet kurulacaktı. Sonra gerisi kolaydı.

Ernest, "Peki, ya çiftçiler başarılı olamazsa?" diye sordu. Ve yoldaşları onu felaket tellalı olarak niteledi.

Ama bu ele geçirmedeki başarısızlık, Ernest'in kafasındaki asıl tehlike değildi. Onun öngörmüş olduğu şey, büyük işçi sendikalarının yarıştan çekilmesi ve sınıf ayrılıklarının ortaya çıkmasıydı.

Ernest, "Ghent, oligarşi yöneticilerine bunun nasıl yapılacağını öğretmişti. Onun *İyiliksever Feodalizm*'inden bir ders kitabı oluşturacaklarına bahse girerim" dedi.

Yarım düzine işçi lideriyle olan ateşli bir tartışmadan sonra Ernest'in bana dönerek sessizce şu sözleri söylediği geceyi asla unutmayacağım: "Olay bitmiştir. Demir Ökçe kazandı. Sonumuz görünüyor."

Bu, evimizde yapılan, resmî olmayan küçük bir konferanstı; ama Ernest diğer yoldaşları gibi, işçi liderlerinden de adamlarını bir sonraki greve çağırmaları amacıyla güvence altına almak için uğraşıyordu. Makine İşçileri Derneği'nin önderi O'Connor, böyle bir güvence vermeye karşı duran en önemli altı liderin başında geliyordu.

Ernest, "Eski grev ve boykot taktiklerinizde yenildiğinizi gördünüz" diye ısrar etti.

O'Connor ve diğerleri başlarıyla onaylamıştı.

Ernest, sözlerine devam ederek, "Ve bir genel grevin neler yapabileceğini de gördünüz. Almanya ile olacak bir savaşı durdurduk. Hiçbir yerde böyle güzel bir emek gücü dayanışması gösterisi görülmemiştir. Dünyayı yönetebilecek ve yönetecek olan emektir. Bizim yanımızda olursanız, kapitalizmin saltanatına son veririz. Bu, sizin tek umudunuzdur. Dahası, bildiğiniz gibi, başka çıkış yolu yok. Eski taktiklerinizle ne yaparsanız yapın, yazgınız yenilmek olacaktır; efendilerin mahkemeleri[1] denetliyor olması bunun tek nedenidir" dedi.

O'Connor, "Çok hızlısınız" diye yanıtladı. "Çıkış yollarının tümünü bilmiyorsunuz. Bir yol daha var. Ne yaptığımızın bilincindeyiz. Grevlerden bıktık. Bu yüzden bizi çok hırpalayıp canımıza okudular. Adamlarımızı bir daha greve çağıracağımızı sanmıyorum."

Ernest, "Çıkış yolunuz nedir?" diye açıkça sordu.

O'Connor kahkaha atarak başını iki yana salladı. "Size ancak bu kadarını söyleyebilirim. Uykuda değiliz. Ve şu anda düş görmüyoruz."

---

1. Mahkeme kararlarının emekçilere karşı olduğu şu olaylarla örneklenmektedir: Kömür madenlerinde çocuk işçilerin çalıştırıldığı dillere düşmüştü. İ.S. 1905'te emekçiler, çocuklarının yaşının kanıtlanması, anne babaların izniyle birlikte belirli uygun bir eğitim almış olması koşuluyla çalıştırılması için Pennsylvania'da bir yasanın geçirilmesini başarmışlardı. Bu durum, on dört yaş üstü ve altı çocuklarla ilgili olarak, Luzerne İlçesi Mahkemesi'nce, aynı sınıftan olan bireyler arasında ayrım yaratarak On Dördüncü Yasa Değişikliği'ni ihlâl ettiği gerekçesiyle anında Anayasa'ya aykırı bulundu. Eyalet mahkemesi de bu kararı onayladı. İ.S. 1905'te New York Özel Mahkemesi, çocuk ve kadınların gece saat dokuzdan sonra fabrikalarda çalıştırılmasını yasaklayan kanunu, "sınıf ayrımcılığı" gerekçesiyle anayasaya aykırı buldu. Ayrıca, zamanın fırıncıları aşırı çalışmaktaydı. New York Millet Meclisi, fırıncıların çalışmasını günde on saate indiren bir yasa çıkarmıştı. İ.S. 1906'da ise ABD Yüce Divanı, bu yasanın anayasaya aykırı olduğuna hükmetti. Bu karar kısmen şöyleydi: "Bireylerin özgürlüğüne ya da bir fırıncının işinde çalışma saatlerini belirlemede özgür sözleşmeye müdahale etmenin mantıklı bir yanı yoktur."

"Umarım, korkacak ya da utanılacak bir şey olmaz" diye çıkıştı Ernest.

"İşini en iyi bilen bizleriz sanıyorum" diye yanıt geldi.

Ernest giderek öfkelenerek, "Sakladığınıza göre bu karanlık bir işe benziyor" dedi.

"Yaptıklarımızın karşılığını kan ter içinde ödedik, kazancımız başımıza gelenler oldu. Hayırseverlik evde başlar" diye bir yanıt geldi.

"Çıkış yolunu bana söylemezsen, ben sana söyleyeyim." Ernest'in tepesi atmıştı. "Kendine pay çıkarmaya çalışıyorsun. Yaptığınız şey, düşmanla anlaşma yapmak oldu. Emek davasını, tüm emekçileri sattınız. Savaş alanından korkaklar gibi çekiliyorsunuz."

O'Connor yanıt olarak, "Ben, Makine İşçileri Derneği Başkanı olmam ve işimin temsil etmiş olduğum kişilerin çıkarlarını düşünmek olduğu dışında bir şey söylemiyorum" dedi.

Daha sonra, işçi liderleri gidince Ernest bana, yenilgiye uğramış bir sakinlik içinde, gelecek olayları ana çizgileriyle açıkladı.

"Sosyalistler, örgütlü emek endüstriyel alanda yenildiğinde, politik alanda boy gösterecekleri zamanı öngördüklerini sevinçle dile getiriyor. İyi ama Demir Ökçe, işçi sendikalarını endüstriyel alanda bozguna uğrattı ve politik alandan da sildi süpürdü. Bu, sevinilecek bir şey değil, üzülünecek bir durum. Demir Ökçe, dersine iyi çalışmış. Genel grevde gücümüzü göstermiş olduk. Demir Ökçe, bir diğer genel grevi önlemek için gereken önlemleri almıştır."

"Nasıl olur?" diye sordum.

"Çok basit, büyük sendikalara para akıtarak. O zaman, gelecek greve katılmazlar. Bu nedenle de genel grev yapılmaz."

"Fakat Demir Ökçe, bu denli masraflı bir programı sonsuza dek sürdüremez" diye karşı çıktım.

"Ah, daha tüm sendikalara para vermedi. Buna gerek yok. Olacak olan şey şu: Demiryolu sendikalarında, demir çelik işçileri sendikalarında, mühendis ve makine işçileri sendikalarında ücretler artırılacak, çalışma saatleri azaltılacaktır. Bu sendikalarda, sürekli olarak daha iyi koşullar sağlanacak. Bu sendikalara üyelik cennetten bir yer kapma gibi bir şey olacak."

"Yine de anlamış değilim" diye karşı çıktım. "Öteki sendikalara ne olacak? Bu birliğin dışında kalan çok daha fazla sendika var."

"Öteki sendikaların kökü kazınacak, tümünün. Çünkü, makine uygarlığımızda yaşamsal anlamda gerekli tüm işleri demiryolu işçileri, makine işçileri ve mühendisleri, demir çelik işçileri yapıyor. Bunların kendisine bağlılığından kuşkusu olmayan Demir Ökçe, geri kalan emekçileri hiçe sayabilir. Demir, çelik, kömür, makineler ve ulaşım, tüm endüstriyel dokunun bel kemiğini oluşturmaktadır."

"Peki kömür?" diye sordu. "Yaklaşık bir milyon kömür madencisi var."

"Onlar vasıfsız işçiler. Onlar sayılmaz. Onların ücretleri düşecek ve çalışma saatleri artırılacak. Geri kalan bizler gibi onlar da köle olarak kalacak ve tümümüze göre en hayvansı koşullarda olacaklar. Aynı, ellerinden toprakları alınan çiftçilerin efendileri için çalışmaya zorlanmaları gibi zorla çalıştırılacaklar. Birlik dışındaki diğer tüm sendikalar için de aynı şey olacak. Kararsızlık içinde parça parça olacaklar ve üyeleri, boş mideyle ve arsa yasalarıyla çalışmaya sürülen köleler olacaklar.

Farley[2] ile grev kırıcılarına ne olacak, biliyor musun? Anlatayım. Bir uğraş olarak grev kırıcılığı sona erecek. Artık

2. James Farley, dönemin ünlü grev kırıcısıydı. Etik olmaktan çok, cesur ve yadsınamaz yetenekte biriydi. Demir Ökçe yönetiminde yükseldi ve sonunda oligarklar sınıfına katıldı. 1932'de, kocası otuz yıl önce Farley'in grev kırıcılarınca öldürülen Sarah Jenkins tarafından öldürüldü.

grev yapılmayacak. Grevler yerine köle kalkışmaları olacak. Farley ve çetesi, köleleri yönlendirme işine yükseltilecek. Bu işe köle yönlendirme denmeyecek; emekçileri çalışmaya zorlayan arsa yasalarının uygulanması olarak adlandırılacak. Bu, büyük sendikaların ihanet savaşını uzatacak. Devrimin nerede ve ne zaman zafer kazanacağını artık Tanrı bilir."

"Böyle, oligarşi ve büyük sendikalar gibi güçlü bir birlik olduğu sürece devrimin başarılı olacağına inanmak mantıklı mı?" diye sordum. "Bu birlik sonsuza dek mi sürecek?"

Başını iki yana salladı. "Genelleştirdiğimiz bir konu, sınıf ve kastlar üzerine kurulmuş her sistemin içinde kendini çürütecek bakterilerin bulunmasıdır. Bir sistem, sınıf ayrımı üzerine kurulduğunda, kastlar nasıl önlenebilir? Demir Ökçe, bunu önleyemeyecektir ve sonuçta, kast sistemi Demir Ökçe'yi yok edecektir. Oligarşi yöneticileri, kastları kendi aralarında zaten geliştirdiler; ama bir de şu yandaş sendikaların kast oluşturmalarını bekleyelim bakalım. Demir Ökçe, bunu önlemek için tüm gücünü kullanacak fakat başaramayacaktır.

"Bu sevilen sendikalar Amerikalı işçilerin gözbebeği. Güçlü ve yetenekli insanlar. Rekabet sonucu bu sendikanın üyeleri oldular. ABD'deki her sağlam işçi, yandaş sendikalara üye olmak için bir tutkuyla çırpınacak. Oligarşi, bu tutkuyu ve bunu izleyen rekabeti özendirecektir. Böylece, devrimciye dönüşebilecek güçlü işçiler kazanılarak güçleri oligarşiye destek olarak kullanılacak.

Öte yandan işçi kastları, yandaş sendika örgütleri, büyük gruplara dönüşmek için can atacak ve bunu başaracaklar. İşçi kastlarına üye olmak, babadan oğula geçecek. Oğullar, babaların yerini alacak ve bu yeni güçlere, sonsuza dek yedek güç olarak kalacak olan sıradan halktan bir akış olmayacak. Bu da işçi sınıflarının yozlaşması anlamına gelecek ve sonunda, giderek zayıflayacaklar. Aynı zamanda, bir kurum

olarak geçici bir güç kazanacaklar. Eski Roma saraylarının muhafızlarına dönüşecekler ve işçi kastlarının yönetimi ele geçireceği saray devrimleri yaşanacak. Buna karşı oligarşi yöneticilerinin yapacağı karşı devrimlerle bazen biri bazen de öteki yönetime el koyacak. En sonunda, sıradan halkın kendi gücüne kavuşmasına dek kastlar kaçınılmaz olarak kan kaybedecek."

Ernest, bu yavaş toplumsal evrim öngörüsünü, büyük sendikaların savaştan çekildiklerinde, ilk kez bunalım geçirdiği zaman açıkladı. Bu konuda ona asla katılmıyordum, şimdi de katılmıyorum; şu anda, her zamankinden daha coşkulu olarak bu dizeleri yazarken, Ernest olmasa da oligarşileri süpürüp atacak bir devrimin eşiğinde bulunuyoruz. Ama yine de onun öngörüsünü burada verdim. Bu davaya inanmasına karşın, bu olaya karşı bir dev gibi savaşmıştı ve devrimin patlak vermesinin[3] şu anda bile bir işaret beklediği anlayışının olası olduğuna herkesten daha çok inanmıştı.

"Eğer oligarşi yöneticileri ısrar ederse, her yıl kendi paylarına düşen büyük üretim fazlalığına ne olacak?" diye sordum.

"O üretim fazlalığı bir şekilde harcanır, merak etme oligarşi yöneticileri onun bir yolunu bulur" diye yanıtladı. "Çok iyi yollar bulur onlar. Özellikle sanatta olmak üzere, bilimde büyük atılımlar olacak. Oligarşi yöneticileri toplumu tam olarak ele geçirdiklerinde, diğer konulara da el atma zamanı bulacaklar. Güzelliğe tapınır olacaklar. Sanatsever olacaklar. Denetimleri ve cömertlikleriyle sanatçıları çalıştıracaklar. Sonuçta, düne kadar olmayan biçimde büyük bir sanat ortamı yaratılarak sanatçılar orta sınıfın burjuva zevklerinin

3. Everhard'ın toplumsal öngörüleri çok gerçekçiydi. Geçmiş olayların ışığında, yandaş sendikaların çekileceğini, işçi kastlarının yükselip sonra yavaşça çürümeye yüz tutmasını, yozlaşmış oligarklar ile işçi kastları arasındaki büyük hükümet makinesini denetleme savaşımını çok önceden öngörmüştü.

kaprisini çekecek. Büyük bir sanat olacak, geçmişteki kentlerin yeni kurulacak kentler yanında sıradan ve ucuz kalacağını düşünüyorum. Oligarşi yöneticileri bu yerlerde oturacak ve güzelliğe tapınacak.[4]

Emekçiler çalıştıkça, üretim fazlası sürekli olarak artacak. Bu büyük sanat yapıtlarının ve kentlerin yapılması, milyonlarca işçiye açlık tayını verecek, çünkü kocaman bir üretim fazlası, kocaman harcama gerektirecek, oligarşi yöneticileri de bin, hayır on binlerce yıl yapımları sürdürecek. Mısırlıların, Babillilerin asla düşleyemediği şeyler yapacaklar, oligarşi yöneticileri ölünce, yapmış oldukları büyük yollar ve harika kentler, kardeşlik duygusu içinde emekçilerin gezindiği ve yaşadığı yerler olacak.[5]

Oligarşi yöneticileri, tüm bunları başka türlüsü ellerinden gelmediği için yapacaklar. Bu büyük eserler, elde edecekleri üretim fazlasının harcanması için yapılacak. Çok eskiden, Mısır'da tapınak ve piramitleri yaparken halkı soyarak elde ettikleri üretim fazlasını harcamış olan yönetici sınıf da aynı yöntemi kullanmıştı. Oligarşi yöneticilerinin elinde, yalnızca bir papaz sınıfı değil, aynı zamanda bir sanatçı sınıfı da gelişecektir. Bir burjuva tüccar sınıfı yerini emekçi kastlar alacaktır. Onların altında ise küflenip çürüyen, açlıktan ölen ve kendini sürekli yenileyen emekçi kastların, sıradan insanlar gibi büyük halk kitlelerinin bulunduğu cehennem benzeri bir uçurum olacak. Nasıl olacağı bilinmez, ama

4. Everhard'ın öngörüsüne şaşırmamak elde değil. Daha önce, Ardis ve Asgard gibi harika kentler düşüncesi oligarkların aklındaydı. Everhard, bu kentleri ve onların kaçınılmaz gerekliliğini önceden sezmişti.

5. Onun bu öngörüsünden bugüne dek üç üz yıl Demir Ökçe ve dört yüzyıl insanın kardeşliği dönemleri geçti; bugün oligarkların yaptığı yollarda geziyor, kentlerinde yaşıyoruz. Bugün çok daha güzel, harika kentler yaratıyoruz ancak oligarkların yaptığı harika kentler ayakta ve ben bu dizeleri, tümünün içinde en harikası olan Ardis'de yazıyorum.

sonuçta, sıradan halk o uçurumun dibinden yükselecek, oligarşinin kastları parçalanacak ve en sonunda, yüzyıllar sonra, sıradan insana sıra gelecek, gün onun günü olacak. O günü görmek isterdim Ama asla göremeyeceğimi biliyorum."

Duraklayarak bana baktı ve ekledi:

"Sosyal evrim çileden çıkartacak şekilde yavaş ilerliyor, değil mi sevgilim?"

Kollarımı ona doladım, başını göğsüme yasladı.

"Bana ninni söyle" diye nazlı bir biçimde mırıldandı. "Bir karabasan gördüm, umarım unuturum."

son günler

1913 Ocak sonlarına doğru, oligarşinin yandaş sendikalara olan tutumunda değişiklikler oldu. Gazeteler, demiryolu çalışanlarının, demir-çelik işçilerinin, mühendis ve makine işçilerinin ücretlerinde görülmemiş bir artış, çalışma saatlerinde de düşüş olduğunu yazıyordu. Ancak gerçek, tam olarak dile getirilmiyordu. Oligarşi yöneticileri gerçeği tümüyle söylemeye cüret edemiyordu. Aslında, ücretler aşırı artırılmıştı ve daha çok ayrıcalık sağlanmıştı. Bu haberler sır gibi saklandı fakat sırlar ortaya çıkacaktı. Yandaş sendika üyeleri eşlerine, eşleri de dedikodu yoluyla çevreye yayınca, tüm emek dünyası neler olduğunu anlamış oldu.

Olanlar, on dokuzuncu yüzyıl yağma kavramının mantıklı bir gelişmesinden başka bir şey değildi. Dönemin endüstriyel savaş ortamında kâr paylaşımı da denendi. Bu, kapitalistlerin işçileri kendi parasal işlerine ilgi duymalarını sağlamak amacına yönelik bir çabaydı. Ama kâr paylaşımı, bir sistem olarak komik ve olanaksızdı. Kâr paylaşımı, ancak bir endüstriyel çatışma sisteminin ortasında özel durumlarda başarılı olabilir, çünkü emek ve sermaye tümüyle paylaşılmış kazanç olsa aynı koşullar, hiç kâr paylaşımı olmadığı zaman da oluşur.



Bu nedenle, uygulamalı olmayan kâr paylaşımı düşüncesinden uygulamalı yağma düşüncesi doğdu. Güçlü sendikaların sloganı, "Bize daha fazla para ver ve faturayı halka çıkar"[1] idi. Bu bencil politika, yer yer başarılı olmuştu. Fatura halka çıkarılırken, bundan geniş çapta örgütsüz, kitlesel emekçilerle zayıf düşmüş emekçiler etkilenmişti. Bu işçiler, aslında daha güçlü ağabeyleri olan emekçi tekeli konumundaki sendika üyelerinin ücretlerini ödüyordu. Söylediğim gibi, bu düşünce, büyük ölçüde oligarklar ile yandaş sendikaların bütünleşmesiyle mantıklı sonucuna oturtulmuştu.

Yandaş sendikaların çekilmelerinin gizemi sızmaya başlar başlamaz, emek dünyasında homurtu ve mırıldanmalar baş göstermeye başladı. Daha sonra yandaş sendikalar, uluslararası örgütlerden ayrılarak tüm bağlantılarını kopardı. Sonunda sorunlar ve şiddet ortaya çıktı. Yandaş sendika üyeleri barlarda, genelevlerde, sokakta, iş yerinde, kısaca her yerde hain olarak nitelendirildi ve ihanetle ayrılmış oldukları yoldaşlarınca saldırıya uğradı.

Sayısız insan yıpratıldı, çoğu öldürüldü. Yandaş sendika üyelerinden kimse güvende değildi. İşe gidip gelmek için gruplar oluşturuyorlardı. Her zaman yolun ortasından yürüyorlardı. Kaldırımda yürüseler, pencerelerden ve evlerin üstünden atılan tuğla ve parke taşlarıyla kafaları yarılabilir-

1. Oligarklar yardımıyla tüm demiryolları bu birlikteliğe katılmıştı; burada ilginç bir nokta, ilk belirgin kapkaç politikasının uygulanmasının, İ.S. on dokuzuncu yüzyılda, lokomotif makinistleri tarafından yapılmış olmasıdır. P.M. Arthur, yirmi yıl bu büyük kardeşliğin başkanlığında bulundu. 1877'de Pennsylvania demiryolu grevinden sonra, lokomotif makinistleriyle demiryollarının, "Tek başına çalışalım" kavramıyla diğer sendikaları da ilgilendirecek biçimde birleştirecek bir plan ortaya koydu. Bu plan, çok başarılı oldu. Bencil olduğu derecede başarılıydı ve bu plandan, işçi sendikalarının da katıldığı kapkaç anlayışını betimleyen "artürleşme" gibi bir sözcük türedi. Bu "artürleşme" sözcüğü etimologları uzun bir süre uğraştırmıştı fakat nasıl ortaya çıktığı, umarım şimdi anlaşılmıştır.

di. Onlara silah taşıma izni verilmiş ve yetkililer kendilerine her konuda yardımcı oluyordu. Saldırganlar uzun süreli hapis cezası alıyor, kendilerine çok kötü davranılıyordu; onlara silah taşıma izni verilmiyordu. Bu yasaya karşı gelinmesi büyük suç sayılarak ona göre ceza veriliyordu.

Öfke dolu emekçiler hainlerden öç almayı sürdürüyordu. Kastların sınırları otomatik olarak çiziliyordu. Hainlerin çocukları, ihanete uğramış olanların çocuklarına, sokakta oynayamayacak veya okula gidemeyecek duruma gelinceye dek baskı uygulanıyordu. Hainlerin karıları ve aileleri de dışlanıyor, onlara ürün satan köşe bakkalı bile boykot ediliyordu.

Sonuçta, her bakımdan dışlanan bu hainler ve aileleri gruplaşmaya başladı. İhanete uğramış proletarya arasında güvende olamayacaklarını anlayınca, yalnızca kendilerinin oturacağı yerlere taşındılar. Buralarda oligarklar onlara destek oldu. Onlar için, geniş bahçeleri olan, parklar ve oyun alanlarıyla çevrili; iyi, sağlıklı, modern konutlar yaptılar. Çocuklar, onlar için özel olarak yapılmış okullarda okuyor, bu okullarda uygulamalı ve bilimsel eğitimde uzmanlaşıyordu. Bu yüzden, daha işin başında, bu ayrılıkçılıktan kaçınılmaz olarak kastlar doğuyordu. Yandaş sendika üyeleri emekçi aristokrasisini oluşturdu. Onlar öteki emekçilerden ayrıydı. Daha iyi konutlarda yaşıyor, daha iyi giyiniyor, daha iyi besleniyor ve bakılıyorlardı. Onlar öç alma hırsıyla yağma yapıyorlardı.

Bu arada, işçi sınıfının geri kalanına daha sert davranılıyordu. Birçok küçük ayrıcalık ellerinden alınıyor, ücretleri ve yaşam standartları giderek kötüleşiyordu. Doğal olarak, kamu okullarında eğitim kötüleşiyor ve yavaş yavaş zorunlu olmaktan çıkıyordu. Okuma yazma bilmeyen genç nesil sayısındaki artış ürkütücüydü.

Dünya pazarının ABD tarafından ele geçirilmesi, dünyanın geri kalan ülkelerinde dengeyi bozmuştu. Hükümetler

her yerde çöküyor ya da dönüşüme uğruyordu. Almanya, İtalya, Fransa, Avustralya ve Yeni Zelanda işbirliği içinde ortaklığa gitti. İngiltere İmparatorluğu parçalanmaktaydı. İngiltere'nin işi başından aşkındı. Hindistan'da tam bir kalkışma vardı. Asya'nın çağrısı, "Asya Asyalılarındır!" idi. Bu çağrının ardında, sarı ve kahverengi ırkı, her zaman beyaz ırka karşı kışkırtan Japonya vardı. Japonya, kıta imparatorluğu düşleri kurarken ve bu düşleri gerçekleştirmeye çalışırken kendi proletarya devrimini de bastırmıştı. Bu kastlar arası, işçilerle Samurai savaşçıları arası bir savaştan başka bir şey değildi. Emekçi sosyalistler on binlerce kişi tarafından öldürüldü. Tokyo'da sokak savaşlarında ve Mikado'nun sarayına boşuna yapılmış olan saldırıda kırk bin insan öldü. Kobe, savaş alanına döndü; pamuk çalışanlarının makineli tüfekle taranması, modern savaş makinelerinin o ana kadar başarmış olduğu en dehşet verici kıyım olarak klasikleşmişti. Bunların arasında Japon oligarşisinin ortaya çıkışı en vahşi olguydu. Japonya, Doğu'ya egemen oldu. Hindistan dışında, dünya pazarının tüm Asya bölümünü ele geçirdi.

İngiltere, tükenme noktasına gelmiş olmasına karşın, kendi proletarya devrimini ezmeyi ve Hindistan'ı elinde tutmayı başardı. Büyük kolonilerinin de kendisinden kopmasına da izin vermek zorunda kaldı. Bu durumda sosyalistler, Avustralya ve Yeni Zelanda da ortak olan milletler topluluğu oluşturmayı başardı. Aynı nedenle, Kanada da yitirildi. Kanada, Demir Ökçe'nin yardımıyla kendi sosyalist devrimini bastırmıştı. Demir Ökçe, aynı zamanda, isyanı bastırması için Meksika ve Küba'ya da yardım etti. Sonunda, Demir Ökçe, Yeni Dünya'da yerini sağlamlaştırdı. Panama Kanalı'ndan Kuzey Kutbu'na kadar tüm Kuzey Amerika'da politik bir birlik oluşturdu.

İngiltere, büyük kolonilerini yitirmek pahasına, yalnız Hindistan'ı elinde tutuyordu. Ama bu geçici bir durumdu.

Japonya ve öteki Asya ülkeleriyle Hindistan için olan savaşım ertelenmişti yalnızca. İngiltere, Hindistan'ı kısa bir süre için yitirme aşamasına gelmişti, ancak bu olgunun gerisinde, bir birleşik Asya ile tüm dünya arasında patlak verecek bir savaş öngörülüyordu.

Tüm dünya böyle çalkantılı bir dönemdeyken, bizler de ABD'de barış ve huzur içinde yaşamıyorduk. Büyük sendikaların geri çekilmesi proleter isyanımızı engellemişti ve her yerde şiddet vardı. İşçi sorunlarına, çiftçilerin ve orta sınıfın geri kalan kısmının hoşnutsuzluğu yetmiyormuş gibi, bir de grup toplantıları olarak dinci akımlar eklenmişti. Ansızın, dünyanın sonunun geldiğini ilan eden Yedinci Gün Adventistleri'nin bir dalı boy gösterdi.

Ernest, "Kahrolası kargaşa, lanet olsun!" diye haykırdı. "Tüm bu zıtlık ve çatışma ortamında dayanışmayı nasıl ümit edebiliriz?"

Gerçekten de son günlerde dinsel uyanış korkunç boyutlara ulaştı. Halk, dünyevi olan her şeye karşı kötümserlik ve düş kırıklığı içinde, endüstri tiranlarının, iğne deliğinden bir deve nasıl geçemiyorsa, aynı şekilde giremeyecekleri bir cennete gitmeye hazırdılar. Gözü dönmüş gezginci rahipler ülkenin her yanını sardı, sivil yetkililerin yasaklamasına ve yasaklara uymayanlara kötü davranılmasına karşın, o dinci çılgınlık sayısız kamp toplantılarında körükleniyordu.

Dünya için sonun başlangıcının geldiğini, son günlerimizin yaşandığını ileri sürüyorlardı. Dört rüzgârın serbest bırakılması, Tanrı'nın ulusları çatışmaya yöneltmesi gibi konularla erkek, kadın yalvaçların gündemde olduğu düşler ve mucizeler dönemi yaşanıyordu. Yüz binlerce insan işlerini bırakmış, Tanrı'nın o görkemli gelişini, yüz kırk dört bin kişinin cennete çıkmasını bekledikleri dağlara çıkmışlardı. Ama Tanrı gelmemiş ve çok sayıda insan açlıktan ölmüştü. Umutsuzluğa kapılan halk, tarlaları yağmalamış, bunun so-

nucunda taşra alanlarında karışıklıklar ve anarşi çıkmış, malları ellerinden alınan çiftçiler de kedere bürünmüştü.

Çiftlik ve ambarlar da Demir Ökçe'nin malıydı. Askerî birlikler, alanlara salınmış ve fanatikler zor kullanılarak kentlerdeki görev yerlerine bir sürü gibi geri gönderiliyordu. Kentlerde de kalabalık halde yeniden ayaklanıyorlardı. Öncüleri ya kalkışma nedeniyle idam ediliyor ya da akıl hastanelerine gönderiliyordu. İdam cezasına çarptırılanlar şehit olacakları mutluluğuyla ölüme gidiyordu. Bir çılgınlık dönemi yaşanıyordu. Kargaşa yayıldı. Florida'dan Alaska'ya bataklık ve çöl alanlarında ayakta kalan küçük Kızılderili grupları hayalet dansları yaparak kendi Mesih'lerinin gelişini bekliyordu.

Tüm çağların canavarı olan oligarşi, bu olaylar içinde, sinsi ve kararlı bir biçimde yükselişini sürdürüyor, demir yumruğu ve ökçesiyle o kargaşa içinde, kendi temellerini attığı ve oluşturduğu yapısından ve yuvasından başını çıkarıp milyonları denetliyordu.

Çiftçiler, Calvin'in Pell Sokağı'ndaki evimizde bize söylediği, "Biz gelene kadar bekleyin" sözlerini yineliyordu. "Ele geçirdiğimiz eyaletlere bir bakın. Siz sosyalistler bizi desteklerseniz, yönetime el koyduğumuzda, onlara başka şarkı söyleteceğiz" diyorlardı.

"Milyonlarca hoşnutsuz ve yoksullaşmış insan bizimdir" dedi sosyalistler. "Çiftçiler, orta sınıf halk ve işçiler bize geldi. Kapitalist sistem parçalara ayrılacak. Gelecek ay Kongre'ye elli kişi göndereceğiz. İki yıl sonra, başkandan köpek bakıcısına dek her makam bizim olacak."

Ernest, tüm söylenenlere kafasını sallayarak:

"Kaç tüfeğiniz var? O kadar kurşunu nereden bulacaksınız? İş baruta gelince, kimyasal karışımlar mekanik karışımlardan daha iyidir, bana inanabilirsiniz" dedi.

son

Ernest ile birlikte Washinton'a gitme zamanımız geldiğinde, babam bize eşlik etmedi. Proleter yaşam düşkünü olmuştu. Bizim kenar mahalle komşu çevremizi büyük bir toplumsal laboratuvar olarak görüyor, görünüşte sonsuz bir araştırma tutkusuyla çalışıyordu. İşçilerle çok yakın dostluk kurmuş, birçok ev ile komşuluk ilişkisi kurmuştu. Tuhaf işlerde çalışıyor, bir oyun oynar gibi araştırmalarından yeni şeyler öğreniyor, eve gururla açıklamaktan hoşlandığı bir sürü notla ve serüvenle dönüyordu. O, kusursuz bir bilim insanıydı.

Ernest yaptığı çevirilerle üçümüze de geçindirebildiği için babamın çalışmasına hiç gerek yoktu. Bununla birlikte babam, girdiği değişik işlere bakılırsa, hayalet gibi o her kalıba giren kişiliğini sürdürmekte ısrarlıydı. Ayakkabı bağı, pantolon askısı gibi nesneler satarak seyyar satıcılık yaptığı tezgâhını eve getirdiği akşamı ve alışveriş yapmak için gittiğim köşedeki bakkalda bana yardım için çalışanın o olduğunu asla unutamam. Gece bekçiliği yapmış, sokakta patates satmış, bir konserve deposunda etiketleri yapıştırmış, bir karton kutu fabrikasında getir götür işlerinde çalışmış, bir tramvay yapım ekibine su taşıma görevi almış ve hatta dağılmalarından önce Bulaşıkçılar Derneği'ne bile üye olmuştu.



Giyim kuşam konusunda, Piskopos örneği babamı çok etkilemiş olmalıydı ki, ucuz bir keten işçi gömleği ile kalçasından dar bir kemerle bağlanan tulum giyiyordu. Ama yine de eski yaşamından kalan bir alışkanlığını sürdürerek akşam yemeği için güzel giyiniyordu.

Ernest ile nerede olsam mutlu olabiliyordum ve babamın, değişen yaşam alanımızda duyduğu sevinç, mutluluğumu bir kat daha artırıyordu.

Babam, "Ben çocukken, çok meraklıydım. Her şeyin oluş nedenini, nasıl gerçekleştiğini bilmek isterdim. Fizikçi olmamın nedeni budur. Bugünkü yaşamımda da aynı, gençliğimde olduğu gibi meraklıyım ve aslında, hayatı yaşanmaya değer yapan şey de meraktır" derdi.

Bazen, gazete satmak, getir götür işlerinde çalışmak, atlı binek arabalarının kapılarını açıp bahşiş almak için Market Caddesi'ne gitme cüretini gösterirdi. Orada bir gün, Bay Wickson ile karşılaşmış ve bu olayı, o akşam büyük bir coşkuyla anlatmıştı.

"Araba kapısını arkasından kapattığımda, "Lanet olsun!" diye mırıldandım ve Wickson da bana çok sert bakarak aynı şekilde, "Lanet olsun!" dedi. Yüzü kızardı ve öyle şaşırdı ki, bana bahşiş vermeyi bile unuttu. Fakat kendini çabuk toparlamış olmalıydı ki, araba daha on metre gitmemişken geri dönüp yanıma geldi. Bay Wickson pencereden sarkarak, 'Bana bak profesör!' dedi. 'Bu kadarı da fazla. Sizin için yapabileceğim bir şey var mı?' 'Arabanın kapısını sizin için kapattım' diye yanıtladım. 'Adetlere göre bana on sent vermelisiniz.'

'Tüm sorunun bu mu?' diye homurdandı. 'Size ciddi bir şey söylüyorum.'

Kesinlikle ciddiydi. Bir an için, bu sözleri ancak vicdan azabı çeken bir kişinin söyleyebileceğini düşündüm.

Onu yanıtlamaya başlayınca bir beklenti içindeydi, fakat bir de sözlerimi bitirdiğimde görecektiniz yüzünü. 'Evimi

bana geri verebilirsiniz' dedim. 'Ayrıca, Sierra Mills'teki hisselerimi.'"

Babam duraksadı.

"Ne dedi?" diye sordum.

"Ne söyleyebilirdi ki? Hiçbir şey söylemedi. Ama ben, 'Umarım mutlusunuzdur' dedim. Bana merakla baktı. 'Söyleyin bana, mutlu musunuz?' diye sordum. Şoföre sürmesini emredip ağır küfürlerle uzaklaştı. Ev ile hisselerim bir yana, bir on sent bile vermemişti. İşte canım, görüyorsun babanın sokak çocukluğu serüveni düş kırıklıklarıyla dolu."

Gördüğünüz gibi, Ernest ile birlikte Washington'a gittiğimizde, babam Pell Sokağı'ndaki evimizde günlerini böyle geçirmişti. Umduğumdan daha erken gelen son aşaması dışında, eski düzen sona ermişti. Beklentilerimizin aksine, Sosyalist Kongre üyelerinin yerlerini almalarını önleyen hiçbir engel çıkartılmamıştı. İşler yolundaydı ve bana, acaba bunun fırtına öncesi sessizlik mi olduğunu düşünerek bakan Ernest'e gülüp geçmiştim.

Sosyalist yoldaşlarımızın kendilerine güveni olan, güçleri ve başardıkları konusunda iyimser kişiler olduklarını düşünüyorduk. Kongre'ye seçilen birkaç çiftçi gücümüzü artırdı ve birleşik güçler tarafından yapılacaklar konusunda kapsamlı bir program hazırlandı. Tüm bu işlerde Ernest, canla başla çalışıyordu ve arada bir, yerli yersiz, "İş baruta gelince, kimyasal karışımlar mekanik olanlardan daha iyidir, bana inanın" sözünü etmekten kendini alamıyordu.

İlk sorun, Çiftçi Sendikası'nın son seçimde ele geçirdiği değişik eyaletlerde ortaya çıktı. Bu eyaletlerden bir düzine vardı, ancak seçilmiş olan çiftçilere görev yeri verilmiyordu. Eski görevliler Kongre'den çıkmayı reddediyordu. Durum çok basitti. Çiftçileri seçimlerde yasa dışı işler yapmakla suçluyor, tüm olayı yasaların kırmızı çizgileriyle örtbas edi-

yorlardı. Çiftçiler güçsüz kalmıştı. Mahkemeler düşmanlarının elindeydi.

Tehlikeli anlar yaşanıyordu. Kandırılmış çiftçiler şiddete başvurursa her şey bitecekti. Onları frenlemek için çok uğraştık. Ernest'in gözüne uyku girmediği geceler, gündüzler oluyordu. Önde gelen çiftçi liderleri tehlikeyi sezmişti ve bizimle birlikteydi. Ancak bunun bir yararı yoktu. Oligarşi şiddet istiyor, kışkırtıcı ajanlarını öne sürüyordu. Köylü İsyanı'nı da tartışmasız onlar çıkarttı.

Bir düzine eyalette isyan patlak verdi. Toprakları ellerinden alınan çiftçilere eyalet hükümetlerinde zorunlu görevler veriliyordu. Bu kuşkusuz, anayasaya aykırıydı ve ABD askerlerini alana sürmüştü. Demir Ökçe'nin görevli ajanları zanaatkâr, çiftçi ve tarım işçisi kılığına bürünerek halkı her yerde kışkırtıyordu. Kaliforniya'nın başkenti Sacramento'da çiftçiler düzeni sağlamayı başardı. Binlerce gizli ajan, o davasına bağlı kente hücum etti. Çeteler olarak gruplaşarak çeşitli yapıları ve fabrikaları yakıp yağmaladılar. Halkın kendilerine katılmalarını sağlayıncaya kadar yağmalamayı sürdürdüler. Kenar mahallelerde halkı daha da kışkırtmak için bol miktarda içki dağıttılar. Her şey hazır olduğunda, aslında Demir Ökçe'nin olan, ABD'nin askerleri sahneye çıktı. On bir bin erkek ve kadın Sacramento sokaklarında vuruldu veya evlerinde öldürüldü. Ulusal hükümet yönetime el koydu ve Kaliforniya için artık her şey bitmişti.

Başka yerler de Kaliforniya gibiydi. Çiftçi gruplaşmasının olduğu her eyalet şiddetle ezildi ve kana bulandı. Önce, gizli ajanlar ve Kara Yüzlükler bir karmaşa yaratıyor, sonra askerî birlikler çağrılıyordu. Tüm kırsal alanlarda isyan ve kalabalıklar kol geziyordu. Yanmakta olan çiftlikler, ambarlar, köyler ve kentlerden gece gündüz çıkan dumanlar yeri göğü sarmıştı. Dinamit kullanılıyor, demiryolu köprüleri ve tünelleri havaya uçuruluyor, trenler enkaza dönüyordu. Çok

sayıda zavallı tarım işçisi vuruldu ya da asıldı. Kan dökme ve öç alma duygusu insanların içine işlemişti. Düzenli askerî birlikler köylülerle, sanki Kızılderililerle çarpışır gibi savaşıyordu. Ordu birliklerinin haklı bir bahanesi oluşmuştu. Oregon'da, farklı yerlerde ve zamanlarda tren dolusu iki bin sekiz yüz asker arka arkaya patlayan dinamitlerle feci bir biçimde yok edilmişti. Bu nedenle, askerî birlikler de aynı köylüler gibi yaşam savaşı veriyordu.

Milislere gelince, 1903'te milis yasası yürürlüğe konmuş ve bir eyaletin işçileri ölüm korkusu içinde, diğer eyaletlerdeki yoldaşlarını öldürmek zorunda bırakılmıştı. Milis yasası, başlangıçta kuşkusuz, sorunsuz işlemedi. Birçok milis subayı öldürüldü ve birçok milis gücü de acele kurulan askerî mahkemelerce idama mahkûm edildi. Bay Kowalt ile Bay Asmunsen konularında Ernest'in öngörüsü, çarpıcı bir biçimde gerçekleşmişti. Her ikisi de milis güçlerine katılmaya uygundu ve kendilerine, Missouri köylülerine karşı Kaliforniya'dan gelen cezalandırma görevi verilmişti. Bay Kowalt ile Bay Asmunsen bu göreve karşı çıktılar. Savunmaları için çok kısa süre tanınmıştı. Onlar için acil askerî mahkemece idam kararı çıktı. İdam mangası önünde sırtlarından kurşuna dizildiler.

Milislere katılmamak için birçok genç dağlara kaçıyordu. Kanun kaçağı oluyorlar ve daha barışçıl bir ortam yaratıldığında cezalarını çekiyorlardı. Durum çok kötüydü. Hükümet, yasalara uyan vatandaşların dağlardan inmesi için üç aylık bir süre tanıdığı konusunda bir bildiri yayımladı. Bu bildiri yayımlandığında, her dağlık bölgeye yarım milyon asker gönderildi. Ne bir soruşturma, ne de yargılama yapıldı. Nerede bir kişi görüldüyse anında vuruldu. Birlikler, dağlarda yasa dışı olsun olmasın bir kişi kalmayacak anlayışıyla hareket ediyordu. Güçlü konumda olan bazı gruplar, yiğitçe çarpıştı fakat sonunda, her milis kaçağı öldürüldü.

Kansas milis güçlerine verilen ceza, daha büyük bir ders olarak, halkın kafasında yer edecek nitelikte olmuştu. Büyük Kansas İsyanı, çiftçilere karşı yapılan askerî operasyonların daha başlangıcında çıktı. Altı bin milis isyan etmişti. Birkaç haftadır bir kıpırdanma ve için için kaynamakta olduklarından bir kampa kapatılmışlardı. Bununla birlikte isyanları, kuşkusuz, kışkırtıcı ajanlar tarafından körüklenmişti.

22 Nisan gecesi ayaklandılar ve komutanlarını öldürdüler, ancak az sayıda komutan kaçabildi. Bu Demir Ökçe'nin planı dışında bir durumdu çünkü kışkırtıcı ajanları işlerini çok iyi beceriyordu. Ancak her hareket Demir Ökçe'nin ekmeğine yağ sürüyordu. Demir Ökçe, isyanı bastırmaya hazırdı ve bu kadar çok komutanın öldürülmesi daha sonra yapacaklarını haklı çıkaracaktı. Sanki bir sihir yapılmış gibi, kırk bin kişilik bir ordu ayaklananların çevresini sardı. Bu bir tuzaktı. Umutsuz milis güçleri, makineli tüfeklerinin bozulmuş olduğunu, ele geçirmiş oldukları mermi kartuşlarının tüfeklerine uymadığını gördüler. Teslim olmak için beyaz bayrak kaldırdılar fakat umursanmadı. Kimse hayatta kalmamıştı. Altı bin milis üyesi tümüyle yok edildi. Uzaktan, üzerlerine şarapnel atıldı, umutsuzluk içinde kuşatma şeridine hücum edilince tümü makineli tüfeklerle biçildi. Bir görgü tanığıyla konuştuğumda bana, en yakın milis üyesinin en çok yüz elli metre kadar yaklaşabildiğini söyledi. Yerler cesetlerle kaplıydı, yaralılar ise süvari birliği atlarının nalları altında, tabancalarla ve kılıçlarla katledildi.

Çiftçi birliklerinin ezilmesiyle eş zamanlı olarak kömür işçilerinin isyanı patlak verdi. Bu da örgütlü emeğin tükenen çabasıydı. Bir milyon madencinin dörtte üçü greve gitmişti ama ülkede güçlerini kendi yararlarına kullanamayacak derecede geniş alanlara yayılmışlardı. Kendi bölgelerinde ayrıştırıldılar ve boyun eğmeye zorlandılar. Bu, ilk büyük köle

yönetimi idi. Pocock[1] köle güdücüsü olarak ünlendi ve proletaryanın sönmeyecek nefretini kazandı. Öldürülmesi için sayısız girişimler yapıldı ama sanki büyülenmiş gibiydi. Madenciler için Rus izin belgesi sistemini ve ülkenin bir bölgesinden diğerine geçme hakkının kaldırılması anlayışını o getirmişti.

Bu arada, sosyalistler konumlarını koruyordu. Çiftçiler ateş ve kanla tüketilmiş, örgütlü emek sekteye uğramışken, sosyalistler sessizliğini sürdürüyor ve gizli örgütlerini geliştiriyordu. Çiftçi örgütleri bizden boşuna yardım istiyordu. Bizimle ilgili bir isyanın tüm devrim için bir intihar olacağına haklı olarak inanmıştık. Başlangıçta, tüm proleterya ile bir seferde başa çıkabilme konusunda kuşkulu olan Demir Ökçe, umduğundan daha kolay bir yol bulmuştu; bizim adımıza bir kalkışma onun için biçilmez bir kaftan olacaktı. Ancak aramıza kışkırtıcı ajanlar dolmasına karşın, biz böyle bir şeyden kaçındık. O ilk günlerde, Demir Ökçe'nin ajanları yöntemlerinde beceriksizdi. Daha öğrenecek çok şeyleri vardı ve o arada Savaşan Gruplar'ımız onları ayıklıyordu. Acı ve kanlı bir işti bu, fakat hayatta kalmak ve Devrim için çarpışıyorduk, düşmanımıza karşı kendi silahlarıyla karşı koymalıydık. Biz yine de adaletliydik. Hiçbir Demir Ökçe ajanı yargılanmadan infaz edilmedi. Hata yapmış olabiliriz

1. Albert Pocock, daha önceki yılların adı çıkmış bir diğer grev kırıcısıdır, ülkenin kömür işçilerini ölümüne dek başarıyla işbaşında tutmuştur. Yerine geçen oğlu Lewis Pocock ile birlikte bu köle güdücüler beş nesil boyunca kömür madenlerini yönetti. I. Pocock olarak bilinen ağabeyi de şöyle tanımlanıyordu: "Yarım çember biçimli kahverengi ve ak saç perçemi düşmüş uzun, eğik başı; büyük elmacık kemikleri ve koca çenesi... Soluk benizli, cansız gri gözleri, metalik bir sesi olan hantal bir kişi." Zengin olmayan bir ailede doğdu ve barmen olarak iş yaşamına atıldı. Sonra, bir tramway şirketi için özel detektif oldu ve adım adım profesyonel bir grev kırıcı oldu. Son neslinden üyesi V. Pocock, Kızılderili bölgesindeki küçük bir madenci grevi sırasında bir pompa istasyonunda İ.S. 2073'te bombayla havaya uçuruldu.

ama çok ender olabilir. Savaşan Gruplar'ımızda en yürekli, en savaşçı ve sadık adamlarımız bulunuyordu. Aradan on yıl geçince Ernest, Savaşan Gruplar başkanlarının verdiği rakamlar doğrultusunda, bir erkek ya da kadının ortalama ömrünün üye olduktan sonra beş yıl olduğunu hesaplamıştı. Savaşan Gruplar yoldaşlarının tümü kahramandı, ilginçtir ama adam öldürmeye karşıydılar. Kendi kişiliklerine karşı çıktılar ama özgürlüğe düşkündüler, hiçbir fedakârlığın kendi davalarından[2] daha üstün olmadığının bilincindeydiler.

2. Bu Savaşan Gruplar, biraz Rus devrimindeki Savaşan Örgütleri örnek alıyordu ve Demir Ökçe'nin bitmek bilmeyen çabalarına karşın, bu gruplar varlıklarını üç yüzyıl sürdürmüştür. Yüce bir amaçla ölümden korkmayan erkek ve kadınlardan oluşan bu gruplar, yöneticileri üzerinde çok büyük etki yapmış ve onların vahşi acımasızlıklarını yumuşatmıştır. Çalışmaları, yalnız oligarşinin gizli ajanlarına karşı görünmez bir savaş durumu ile kısıtlı değildi. Oligarkların kendileri de bu grupların bildirilerini dinlemek zorunda kalmış ve oligarkların yandaşları kadar ordu komutanları ve işçi kastları önderleri de onlara uymadıklarında aynı biçimde ölümle cezalandırılmışlardı.

Bu örgütlü intikamcılarda adalet duygusu çok ağır basıyordu, en önemli nitelikleri tutkusuz olmaları ve yargılama işlemleriydi. Yargılamayı oldu bittiye getirmiyorlardı. Bir kişi yakalandığında, adil olarak yargılanıyor ve savunma olanağı veriliyordu. Gerekli görüldüğü için birçok kişi, General Lampton davasındaki gibi vekaleten yargılanmıştı. Bu olay İ.S. 2138'de yaşandı. Büyük bir olasılıkla, Demir Ökçe'ye hizmet etmiş olanların en kana susamış ve en berbatı olan General Lampton, Savaşan Gruplarca ihbar edilerek yargılandı, suçlu bulundu ve proletaryaya karşı hunharca davranışlarına son vermesi için üç uyarı sonrası ölüm cezası aldı. Hüküm giydikten sonra Lampton, kendisine sıkı bir koruma çemberi oluşturmuştu. Savaşan Gruplar, yıllar sonra bu cezayı yerine getirmek için çabaladı. Yoldaşlar, erkek ve kadınlar birbiri ardına bu çabalarında başarısız oldu ve oligarşi tarafından infaz edildi. Çarmıha germenin yasal bir infaz yöntemi olarak ortaya çıkmasına neden olan da bu General Lampton davası idi. Fakat sonunda, bu hüküm giymişadamın infazcısı on yedi yaşında, ince uzun bir kız, Madeline Provence olmuştu. Madeline, amacına ulaşmak için onun sarayında, ev halkının terzisi olarak iki yıl çalışmıştı. Çok kötü ve uzun süreli işkenceler sonunda tek kişilik hapishane hücresinde can vermişti. Anısı, bugün mucize Serles kentinde, Pantheon Kardeşlik Anıt'ındaki bronz yontusuyla ayakta durmaktadır. Kişisel deneyimlerimiz içinde kan dökme konusunda hiçbir şey bilme-

Önümüze üç yönlü bir görev koymuştuk. Birincisi, oligarşinin gizli ajanlarını kendi çevrelerimizden temizlemek. İkincisi, Savaşan Gruplar ile dış bağlantıların ve genel devrimin gizli olarak örgütlenmesi. Üçüncüsü, kendi gizli ajanlarımızı oligarşinin her koluna, emekçi kastlarına, özellikle telgrafçı, sekreter, memur, ordu, kışkırtıcı ajanlar ve köle güdücüler arasına sızdırmaktı. Bu yavaş ilerleyen, tehlikeli bir çalışmaydı ve uğraşlarımız sıklıkla masraflı başarısızlıklarla sonuçlanıyordu.

Demir Ökçe, açık alan savaşında başarı kazanmıştı fakat biz kendi yeni savaşımızı tuhaf, değişik bir yeraltı cephesi olarak yürütüyorduk. Gözle görülmüyor, öngörülmüyorduk, kör dövüşü biçiminde ve yine de düzenli, amaca yönelik ve denetimliydik. Demir Ökçe ajanları örgütümüze sızarken biz de ajanlarımızla, Demir Ökçe'nin tüm örgütüne sızmıştık. Karanlık, aldatıcı, entrika, suikast, komplo ve karşı komplo ile dolu bir savaş yapılıyordu. Her şeyin arkasından gelecek olan ölüm, şiddet ve dehşet demekti. Erkekler, kadınlar, en yakınlarımız, sevdiğimiz kardeşlerimizi kaybediyorduk. Bugün var, yarın yoktular; onları asla bir daha görmüyorduk ve öldüklerini anlıyorduk.

Hiçbir yerde, kimse kimseye güvenmiyordu. Bizim yanımızda çarpıştığını bildiğimiz biri Demir Ökçe'nin ajanı olabilirdi. Gizli ajanlarımızla Demir Ökçe örgütünün belini

---

diğimiz için bu Savaşan Gruplar kahramanları konusunda katı yargılarda bulunmamalıyız. Onlar canlarını insanlık uğruna verdiler, kan dökülen bir çağda kaçınılmaz bir gereklilik içinde, başarıya ulaşmak için hiçbir özveriden kaçınmadılar. Savaşan Gruplar, Demir Ökçe'ye saplanan onun asla çıkaramadığı bir dikendi. Everhard, bu tuhaf ordunun babasıydı, bu ordunun çalışmaları ve üç yüzyıllık başarılı direnişi, onun örgütlenmesine ve gelecek nesillerin üstüne ekleyecekleri sağlam temelleri kuracak bilgeliğine tanıklık etmektedir. Bazı bakımlardan, Ernest'in ekonomik, toplumsal katkılarına ve Devrim'in genel önderi olarak çalışmasına karşın, Savaşan Grupları örgütlemesi onun en büyük başarısı olarak görülmelidir.

kırmıştık ve Demir Ökçe, kendi örgütü içindeki gizli ajanlarını ezmişti. Bizim örgütün başına da aynı şey geldi. Güven ve inanç eksikliğine karşın, çabalarımızı yine güven ve inanç üzerine kurmak zorundaydık. Çoğu kez ihanete uğruyorduk. İnsanlar zayıflık gösteriyordu. Demir Ökçe, onlara mucize kentlerde kendilerini bekleyen refah, para, dinlenceler sunuyordu. Biz ise soylu bir ideale sadık kalmış olmanın mutluluğu içinde onlara hiçbir şey sunamıyorduk. Geri kalan sadık kişilerin kazancı ise tükenmek bilmeyen tehlike, işkence ve ölümdü.

Söylediğim gibi, insanlar zayıflık içindeydi, onların bu zaafları nedeniyle biz de onlara gücümüzün yettiğince verebildiğimiz tek ödülü veriyorduk. O da ölüm ödülüydü. Bize ihanet edenleri cezalandırmak durumundaydık. Bize ihanet eden her kişi için bir ile bir düzine arası sadık intikamcı yitiriyorduk. Örneğin, Pocock'un yaptığı gibi, düşmanlarımıza karşı hükümlerimizi uygulamakta başarısız olabiliyorduk; fakat kendi hainlerimizi cezalandırmamak olmayacak bir şeydi. Yoldaşlarımız, o harika kentlere gidebilmek ve cezalarımızı oradaki gerçek hainlere uygulamak için de haine dönüşüyorlardı. Aslında, öyle ürkütücü olmuştuk ki, bize ihanet etmek sadık kalmaktan daha büyük bir tehlike oluşturuyordu.

Devrim, büyük ölçüde bir din kisvesine bürünmüştü. Kutsal özgürlük yeri olan Devrim tapınağında tapınıyorduk. Kutsal bir ışıkla aydınlanıyorduk. Erkek ve kadınlar kendilerini bu Dava'ya adamıştı ve yeni doğan çocuklar da büyükler gibi Tanrı'nın hizmetine adanıyordu. İnsanlığa âşıktık.

kırmızı üniforma

Çiftçi sendikalarının elindeki eyaletlerin yerle bir edilmesinden sonra, Kongre'de çiftçi üye kalmamıştı. Vatana ihanetle yargılandılar ve onların yerini Demir Ökçe'nin adamları aldı. Sosyalistler acınacak bir azınlıkta kalmışlardı ve sonlarının yakın olduğunun bilincindeydiler. Kongre ve Senato, artık boş hayal ve saçmalıktı. Halkın yönelttiği sorular, aslında oligarşinin buyruklarına anayasal işlem süsü verilerek, eski yöntemlere göre tartışılıyor ve karara bağlanıyordu.

Beklenen sona gelindiğinde Ernest, savaşın tam ortasındaydı. İşsizlere yardım konulu bir yasa tasarısı tartışılmaktaydı. Önceki yılın zorlu zamanları, büyük proleter kitleleri açlık sınırının altına çekmiş ve süregelen geniş çaplı düzen bozukluğu durumlarını daha da zorlaştırmıştı. Milyonlarca insan açlıktan ölürken, oligarklar ve yandaşları üretim fazlalığını ne yapacaklarını bilemiyordu.1 Bu zavallılara uçu-

1. Aynı koşullar İ.S. on dokuzuncu yüzyılda, İngiltere'nin yönetimi altındaki Hindistan'da oluşmuştu. Yöneticilerin, yerli halkın çalışmalarının meyvesini toplayıp, paraları gösterişli tören ve saçma eğlenceler için harcarken, o halkın milyonlarcası açlıktan ölüyordu. Bu aydınlanma çağında, atalarımızın bu yaptıkları nedeniyle, elimizde olmadan yüzümüz kızarıyor. Tek tesellimiz düşünseldir. Kapitalist aşamayı, ilk çağlarda yaşanan maymunlar çağının



rumun kenarındaki[2] insanlar diyoruz. Sosyalistlerin işsizlik yasa tasarısını sunmaları, onların çektiği acıları dindirmek içindi. Ancak bu, Demir Ökçe'nin hoşlanacağı bir şey değildi. O, milyonları kendi kafasına göre çalıştırmak için hazırlanıyordu ancak bizim yöntemimiz bu değildi. Bu nedenle, tasarımızın oy almaması için buyruklar verilmişti. Ernest ve arkadaşları boş yere uğraştıklarının bilincindeydi ama o gerilimden bıkmışlardı. Bir şeylerin gerçekleşmesini istiyorlardı. Hiçbir şeyde başarılı olamıyorlardı ve yapmayı umdukları en iyi şeyin, isteksizce rol aldıkları bu saçma yasama oyununa son vermekti. Sonunun nasıl biteceğini bilmiyorlardı ama gerçekleşen sondan daha kötüsünü asla öngöremezlerdi.

O gün kongre salonunda otururken korkunç şeyler olacağını seziyorduk. Fırtınanın gelişi koridorlara dizilmiş silahlı askerler ve Meclis girişlerinde toplanmış subaylardan anlaşılıyordu. Oligarşi, yumruğunu vurmak üzereydi. Ernest konuşmaya başladı. İşsizlerin acılarını, onların yüreklerine ve gönüllerine dokunurcasına tanımlıyordu. Cumhuriyetçi ve Demokrat üyeler onunla alay ediyor, gülüşüyorlardı; bir karmaşa vardı ve gürültü kopuyordu. Ernest, ansızın tutumunu değiştirdi.

"Ne söylesem, sizi etkilemeyeceğini biliyorum" dedi. "Sizde etkilenecek ruh yok. Sizler omurgasız, gevşemiş yaratıklarsınız. Kendinize gururla Cumhuriyetçi ve Demokrat diyorsu-

---

evrimi olarak kabul etmeliyiz. İnsanoğlu, ilkel organik yaşamının balçık çamurundan çıkarken bu aşamaları geçmek zorunda kalmış. Bu balçık çamurun çoğu da kolay silinmeyecek derecede insanlığın üzerine yapışıp kalmış.

2. Uçurumdaki insanlar deyişi, İ.S. on dokuzuncu yüzyıl dehası, sosyolojik bir bilge, normal bir insan gibi aklı başında, yakınlık duyduğumuz H. G. Wells tarafından ortaya atılmıştı. Eksiksiz olarak günümüze ulaşan en büyük iki başarılı yapıtı *Öngörüler* ve *İnsanlığın Gelişimi* ile birlikte diğer çalışmaları da elimize geçmiştir. Oligarklardan ve Everhard'dan önce Wells, yazılarında "zevk kentleri" olarak söz ederek, şu mucize kentler üzerine kafa yormuştur.

nuz. Bu Meclis'te ne Cumhuriyetçi ne de Demokrat var. Siz, oligarşinin yalaka ve dalkavuklarısınız. Özgürlüğü sevdiğiniz bahanesiyle eski terimler kullanarak işi laf kalabalığına getirirken, Demir Ökçe'nin uşak üniformasını giyersiniz."

O anda yükselen, "Düzeni sağlayın!" bağırış ve çığlıkları Ernest'in sesini bastırmıştı. Ernest, gürültü durulana dek gururla ayakta kaldı. Tüm dinleyicileri kapsayacak şekilde elini sallayarak, kendi yoldaşlarına döndü ve şunları söyledi:

"Şu besili hayvanların homurtularına kulak verin."

Yine gürültü patırtı koptu. Başkan düzeni sağlamak için tokmağını vurdu ve bir beklenti içinde kapıdaki subaylara göz attı. "İsyan çağrısı!" diye bağrışmalar duyuldu ve kalın sesli bir New York üyesi Ernest'e, "Anarşist!" diye haykırmaya başladı. Ernest, ona bakmadı bile. İçindeki her savaş damarı titriyor, yüzü saldırgan bir hayvanın yüzüne dönmüştü ama soğukkanlıydı ve dinginliğini koruyordu.

Gürültüyü bastıran bir ses tonuyla, "Unutmayın!" dedi. "Bugün proletaryaya merhamet gösterirseniz, günü geldiğinde onlar da size merhamet gösterecektir."

"Tahrik var!" ve "Anarşist!" çığlıkları iki katına çıktı.

Ernest sözlerini sürdürerek, "Bu tasarıya imza atmayacağınızı biliyorum, buna karşı oy vermek için efendilerinizden emir aldınız. Yine de bana anarşist diyorsunuz. Halkın hükümetini yıkan ve kırmızı uşak üniformanızı kamu alanlarında utanmadan giyen sizler bana anarşist diyorsunuz. Ben cehenneme ve cehennem ateşine inanmazdım ama böyle anlarda inanmadığıma üzülüyorum ve şu anda inanıyorum. Cehennem kesinlikle var, çünkü sizin suçlarınız başka hiçbir yerde cezalandırılamaz. Siz var oldukça, evrende bir cehenneme gerçekten ihtiyaç var" dedi.

Kapı girişlerinde hareketlilik oluyordu. Ernest, Başkan ve tüm üyeler dönüp oraya baktı.

"Askerlerinizi niçin çağırıp görevlerini yapmalarını istemiyorsunuz, Sayın Başkan?" diye sordu Ernest. "Planınızı hemen yerine getirmeleri gerekiyor."

"Uygulanacak başka planlar var" diye ters bir yanıt geldi. "Askerler bu yüzden buradalar."

"Planlar, sanırım suikast ya da benzeri şeylerdir" diye alaylı konuştu.

"Suikast" sözcüğü duyulunca yine gürültü patırtı koptu. Ernest sesini duyuramaz durumdaydı ama bir anlık sessizliği bekleyerek yerinde kaldı. Olan o anda olmuştu. Salondaki yerimden bir patlamanın parıltısından başka bir şey göremiyordum. Kulaklarım o sesle çınlıyordu, Ernest'in dumanlar içinde yalpaladığını ve askerlerin koridorlara doluştuğunu gözlemledim. Yoldaşlar, öfkeyle ve şiddete başvuracak biçimde ayağa kalkmıştı. Ancak Ernest, kendini toparlayarak sessizliği sağlamak için kollarını sallıyordu.

Ernest, "Bu bir komplodur!" diye yoldaşlarını uyarmak için haykırdı. "Hiçbir şey yapmayın, yoksa öldürülürsünüz."

Sonra yavaşça yere çöktü ve askerler yanına geldi. Çok geçmeden askerler salonu boşalttı ve başka bir şey görmedim.

Kocam olduğu halde onu görmeme izin verilmedi. Kim olduğumu açıkladığımda ise beni hemen tutukladılar. Aynı anda, otelinde tifo ateşi içinde yatmakta olan zavallı Simpson da dahil olmak üzere Washington'daki tüm Kongre üyelerini de tutuklamışlardı.

Yargılama çabuk ve kısa oldu. Hüküm önceden verilmişti. Ernest'in idam edilmemesi şaşırtıcıydı. Bu, oligarşi adına yapılan ahmakça ve masraflı bir hataydı. Ama oligarşi o günlerde, kendine çok güveniyordu. Zafer sarhoşluğu içindeydi, bir avuç kahramanın kendisini temellerinden sarsacak güce sahip olduğu aklının ucundan bile geçmiyordu. Büyük İsyan patladığı zaman ve milyonların ayak sesleri tüm dünyada yankılandığında, artık çok geç olduğunu ve

kahraman ordusunun[3] ne denli güçlü olduğunun bilincine varacaklardır.

Devrimcilerin umutlarını, korkularını ve gizli planlarını bilen ve onlardan biri olan ben, Kongre'de bomba patlatma suçlamasına yanıt verecek çok az kişiden biriydim. Hiçbir kısıtlama ya da kuşku duymaksızın, Kongre içinde ve dışında bu olayda sosyalistlerin parmağı olmadığını açıkça söyleyebilirim. Bombayı kimin attığını bilmiyoruz ancak emin olduğumuz tek şey, onu bizim atmadığımızdır.

Öte yandan, bu eylemden Demir Ökçe'nin sorumlu olduğunu gösteren kanıtlar da var. Biz bunu, kuşkusuz kanıtlayamayız. Ulaşacağımız sonuç, varsayımdan öteye gitmeyecektir. Bilmediğimiz bir takım olgular var. Kongre Başkanı, hükümetin gizli ajanları tarafından bildirildiğine göre, Sosyalist Kongre üyeleri terörist taktiklerine başvuracaktı ve bu taktiklerinin eyleme dönüşeceği gün kararlaştırılmıştı. O gün de bombanın patladığı gündü. Bu nedenle, başkenti, önyargı sonucu askerî birlikler doldurmuştu. Bomba konusunda hiçbir şey bilmediğimiz için, bomba gerçekten patladığı için ve yetkililer bu patlamanın hazırlığını önceden yaptıkları için,

3. Avis Everhard, anlatısının kendi zamanında okunacağı inancıyla, yüksek ihanet suçlamasıyla yargılamanın sonucunu anlatmayı göz ardı etmişti. Yazılarında buna benzer birçok karışık çıkartmalar görülecektir. Elli iki sosyalist yargılandı ve suçlu bulundu. İlginçtir ki hiçbiri ölüm cezası almamıştı. Everhard ve aralarında Theodore Donnelson ile Matthew Kent'in de bulunduğu on bir kişi ömür boyu hapis cezası aldı. Geri kalan kırk kişi, otuz ile kırk beş yıl arası değişen cezalar aldı. Arthur Simpson, patlama sırasında, tifo hastası olduğundan, yalnız on beş yıl hapis cezası aldı. Tek başına hapsedildiği hücresinde açlıktan öldüğünü söylemek gelenek olmuştu, kendisine yapılan kötü davranış onun uzlaşmacı olmamasına ve despotluğa hizmet eden herkese şiddetli nefret duymasına bağlanıyordu. Üç arkadaşının da hapsedildiği Küba'da Cabanas'ta öldü. Elli iki sosyalist Kongre üyesi, tüm ABD'ye yayılmış olan askerî cezaevlerine atılmıştı. Böylece, Du Bois ile Woods, Porto Rico'da hapse atılmış, Everhard ile Merryweather ise San Francisco Körfezi'nde, uzun yıllar hapishane olarak kullanılmış bir ada olan Alcatraz'a kapatılmıştı.

haklı olarak, bu olaydan Demir Ökçe'nin haberdar olduğu sonucu çıkarılabilir. Demir Ökçe'yi bu saldırı nedeniyle ve bizi yok etmek için suçu üzerimize yıkmak amacıyla bu saldırıyı planlayıp gerçekleştirdiği için suçluyoruz.

Kongre Başkanı'nın uyarısı, kırmızı üniformalı uşakların tümüne sızmıştı. Ernest konuşurken, bir şiddet olayının yaşanacağı biliniyordu. İşin doğrusu, olayın sosyalistlerce yapıldığına inanmışlardı. Hatta, yargılama sırasında onlardan birkaç kişi, Ernest'i bombayı hazırlarken gördüğünü ve bombanın zamanından önce patladığını bile inanarak söylemişti. Kuşkusuz, böyle bir şey görmemişlerdi ama kısacası, korkunun akıllarında yarattığı düşsel bir dürtüyle gördüklerine inanıyorlardı.

Ernest, yargılamada şunları söyledi: "Bomba atacak olsam, o atılan nesne gibi güçsüz bir fişeği seçmiş olmam mantıklı mı? İçinde yeterli barut bile yoktu onun. Çok duman çıkardı ama benden başka kimseyi yaralamadı. Tam ayaklarımın dibinde patladı ve beni öldürmedi. İnanın bana, bomba atacak olsaydım, onun zarar vermesini düşünürdüm. Barutum yalnız duman çıkarmazdı."

Savcılık buna karşılık, bombanın güçsüz oluşunu sosyalistlerin bir hatası olarak gördü ve bombanın zamanından önce patlamasını, Ernest'in sinirlerinin bozulması sonucu, yanlışlıkla bombayı yere düşürmesi olarak değerlendirdi. Bu savı güçlendirmek için de birkaç Kongre üyesi, ifadelerinde Ernest'in sendeleyerek bombayı düşürdüğünü gördüklerini ileri sürdü.

Bize gelince, hiçbirimiz bombanın nasıl atıldığını bilmiyorduk. Ernest, bana bombanın patlamasından bir an önce bombayı duyduğunu ve gördüğünü söyledi. Yargılanmasında ona kimse inanmadı. Argo konuşmalarda tüm bu olanlara "katakulli" denir. Demir Ökçe, bizi silmek için kararını vermişti, karşı koymak olanaksızdı.

Hak yerini bulur, diye bir söz vardır. Artık o söze inanmaz oldum. Aradan on dokuz yıl geçti, bitmez tükenmez çabalarımıza karşın bombayı atan kişiyi bulamadık. Onun Demir Ökçe'nin adamı olduğu su götürmezdi ama denetimden kaçabilmişti. Asla kimliği ile ilgili en küçük bir ipucu bulamadık. Bu olayla ilgili, bugün de tarihin gizemleri arasında yerini alması dışında, elimizde bir bilgi bulunmuyor.[4]

---

4. Avis Everhard'ın bu özel gizemli olayın aklanmasını görebilmesi için birçok nesil yaşaması gerekiyordu. Bir yüzyıldan daha kısa süre önce ve ölümünden altı yüzyıldan biraz uzun bir süre sonra Parvaise adlı bir kişinin itirafı, Vatikan'ın gizli arşivlerinde bulundu. Aslında, yalnız tarihçileri ilgilendiren bu belirsiz belge ile ilgili bir iki söz etmeliyim.
Fransız asıllı bir Amerikalı olan Pervaise İ.S. 1913 yılında New York Tombs cezaevinde, cinayetten yargılanmayı bekliyordu. İfadesinden bir suçlu olmadığını öğreniyoruz. Kanı kaynayan, tutkulu, duygusal biriydi. Bir kıskançlık bunalımı içinde karısını öldürmüştü, o zamanlar bu tür eylemler sıradan görülüyordu. Pervaise'i, itiraflarında uzun uzadıya sözünü ettiği gibi ölüm korkusu sarmıştı. Ölümden kurtulmak için her şeyi yapabilirdi ve polis ajanları onu, yargılama günü birinci derece cinayetten kurtulamayacağını konusunda hazırlamıştı. Birinci derece cinayet, idam gerektiren bir suç olduğu için, suçlu erkek ya da kadın özel bir sandalyeye oturtularak, yetkili bir doktor gözetiminde elektrik akımıyla yerine getirilirdi. Elektrikli sandalye adındaki bu yöntem o dönemde çok yaygındı. Anestezi yöntemiyle idam daha sonraki yıllarda kullanıldı.
İyi yürekli ama kişiliğinin dışa vuran özelliği olarak yabanıl bir hayvan görünüşüyle, Pervaise öldürülme korkusu aklından çıkmayan bir kişi olarak, Demir Ökçe'nin ajanlarının Temsilciler Meclisi'ne bomba koymak için azmettirilmişti. İfadesinde, kendisine bombanın güçsüz olduğu, kimsenin ölmeyeceğinin söylendiğini açıkça belirtmişti. Bombanın güçsüz olarak patlatıldığı, Everhard'ın ayakları dibindeki o patlamanın ölümcül olmadığı bu itirafla doğrulanmaktadır.
Pervaise, görünüşte onarım için kapalı olan salonlara gizlice sokulmuştu. Bombayı atma zamanına kendisi karar verecekti ve safça, Everhard'ın konuşmasına duyduğu ilgi ve oluşan genel karmaşa yüzünden görevini neredeyse unuttuğunu itiraf ediyordu.
Pervaise'in, yaptıklarının karşılığı olarak hapisten çıkarılmasının yanında bir de kendisine ömür boyu maaş bağlandı. Ancak bunun tadını çıkarması uzun sürmemiş, kalp romatizması nedeniyle üç gün daha yaşamıştı. Eylül 1914'te, Peder Durban adında bir Katolik papazı çağrılmış ve kendisine itirafta bulunmuştu. Kendisine çok önemli göründüğü için papaz, Pervaise'e o itirafı

yazdırarak yemin ettirmiş. Ondan sonra olanları ancak tahmin ediyoruz. O belge, kesinlikle Roma'ya gönderilecek kadar önemliydi. Belgenin engellenmesi için güçlü baskılar yapılmış olabilir. Yüzyıllar boyu, onun varlığı konusunda hiçbir ipucu ortaya çıkmadı. O belgeyi, geçtiğimiz yüzyılda, Lorbia adlı başarılı bir İtalyan bilim insanı, Vatikan'daki araştırmalarında tam bir rastlantı sonucu buldu.

Bugün, İ.S. 1913'te, Temsilciler Meclisi'nde patlayan bombadan Demir Ökçe'nin sorumlu olduğu konusunda hiçbir kuşku kalmamıştır. Pervaise'nin itirafı asla gün ışığına çıkmamasına karşın, elli iki Kongre üyesinin hapse atılmasına neden olan, oligarkların ve onlardan önce de kapitalistlerin karıştığı sonsuz sayıda eylem, söz konusu olay için akla yatkın hiçbir kuşkuya yer bırakmamaktadır.

İ.S. on dokuzuncu yüzyılın sondan bir önceki on yılında, suçsuz insanların ve Chicago, Haymarket Anarşistleri olarak bilinen kişilere karşı acımasız ve rastgele yargı cinayetlerinin işlenmesi klasik bir örnektir. Bu olay başlı başına, kapitalist mal mülkün yine kapitalistlerce yakılıp yıkılmasıdır. Bu tür yıkımlarda, suçsuz insanların sıklıkla cezalandırılması, "apar topar defterlerinin dürülmesi", zaman içinde çok görülmüştür.

İ.S. yirminci yüzyılın ilk on yılındaki kapitalistlerle Batı Madenci Federasyonu arasındaki işçi çatışmalarında benzeri ve hatta daha kanlı taktikler uygulanmıştır. Independence kasabasındaki demiryolu istasyonu kapitalist ajanlarca bombalanmıştı. On kişi ölmüş, birçok kişi de yaralanmıştı. O zaman, Colorado eyaletinin yargı mekanizmasını elinde tutan kapitalistler, suçu madencilere atarak, nerdeyse onları hapse attıracaklardı. Bu olayda kullanılan kişilerden olan Romanies, aynı Pervaise gibi,başka eyalette, Kansas'ta, hapiste yargılanmayı beklerken kapitalistlerin ajanları yanına geldiler. Ancak, Pervaise'den farklı olarak, Romaines'in itirafı yaşarken ortaya çıkarılmıştı.

Daha sonra aynı dönemde, korkusuz emekçi liderlerinden Moyer ile Haywood davası olmuştu. Biri Batı Madenci Federasyonu'nun başkanı, diğeri de sekreteriydi. Önceki Idaho valisi gizemli bir biçimde öldürülmüştü. Cinayet suçu, o zaman sosyalist ve madenciler tarafından maden sahiplerinin üzerine atıldı. Bununla birlikte, hem Idaho ile Colorado valilerine yapılan suikast hem de ulusal eyalet anayasalarını ihlal suçuyla Moyer ile Haywood kaçırılarak hapse atıldı ve cinayetle suçlandı. Bu olay, zamanın Amerikan sosyalistlerinin ulusal önderi olan Eugene V. Debs'in şu sözleri söylemesine yol açmıştı: "*Rüşvet almayan ve dayak atılamayan işçi önderleri pusuya düşürüyor ve öldürülüyor. Mayor ve Haywood'un işledikleri tek suç, işçi sınıfına yürekten bağlı kalmış olmalarıdır. Kapitalistler ülkemizi çaldı, politikalarımızı yozlaştırdı, yargı organlarımızı kirletti, üzerimize saldırdı ve şimdi de acımasız egemenliklerine alçakça, köle gibi teslim olmayanların öldürülmesini istiyorlar. Colorado ve Idaho valileri efendilerinin, oligarşinin buyruklarını yerine getiriyorlar. Olay işçilerin oligarşiye karşı olmasıdır. İlk darbeyi onlar vurursa, son darbe bizden gelecektir.*"

sonoma'nın gölgesinde

Bu dönemde kendimle ilgili söylenecek fazla bir şey yok. Bir suçlama olmadan altı ay hapis yattım. Tüm devrimcilerin er geç yaşamaları gereken korkulu sözcük olan *şüpheli* idim. Bununla birlikte, yeni doğan gizli servisimiz çalışmaya başlamıştı. Hapiste geçen ikinci ayın sonlarında, bir gardiyan kendisinin örgütle bağlantısı olan bir devrimci olduğunu söylemişti. Birkaç hafta sonra da yeni atanan hapishane doktoru Joseph Parkhurst kendisinin Savaşan Gruplar üyesi olduğunu kanıtlamıştı.

Böylece örgütümüz, örümcek ağı gibi tüm oligarşinin içine sızmaya başladı. Dünyada tüm olup bitenlerden haberim oluyordu. Dahası, hapiste bulunan tüm önderlerimiz, kendilerini Demir Ökçe'nin uşakları gibi gösteren cesur yoldaşlarla bağlantı içindeydi. Ernest, Pasifik Kıyısı'nda, üç bin mil uzaktaki hapiste olsa da onunla kesintisiz iletişim içindeydim, düzenli olarak mektuplaşıyorduk.

Hapisteki ve dışarıdaki liderler eylemi tartışabiliyor ve yönetebiliyordu. Birkaç ay içinde bazıları hapisten kaçırılabilecekti; ancak hapiste olmak eylemlerimiz için bir engel oluşturmadığı için, zamansız herhangi bir işe girişilmesinden kaçınmaya karar verdik. Elli iki Kongre üyesi ve üç yüz önderimiz hapisteydi. Onların tümünün aynı anda hapisten çıkarılması planlanmıştı. Bir kısmı kaçarsa, oligarklar uyanarak



geri kalanları engelleyebilirdi. Diğer yandan, böyle toplu bir kaçış tüm ülkede proletarya üzerinde büyük bir psikolojik etki yaratacak, gücümüzü ve güvenimizi ortaya koyacaktı.

Ben altı ay sonra hapisten çıkarıldığımda, ortadan yok olmam ve Ernest için güvenli bir saklanma yeri hazırlamam konusunda anlaştık. Ortadan kaybolmak o kadar kolay bir iş değildi. Özgürlüğüme kavuşur kavuşmaz, adımlarım Demir Ökçe'nin casuslarınca izlenmeye başladı. Kaliforniya'ya gidebilmem için onların peşimi bırakmalarını sağlamalıydım. Bunu başarma yöntemim çok komik oldu.

Rus modeline uygun bir pasaport sistemi yeni geliştiriliyordu. Tüm kıtayı kendi kimliğimle geçmeye cesaret edemedim. Ernest'i görmek istiyorsam, kendimi tam olarak gizlemeliydim, çünkü Ernest kaçtıktan sonra beni aramaya kalkarsa, bir kez daha yakalanabilirdi. Bir proletarya kılığına girip de yola çıkamazdım. Geriye bir tek, bir oligarşi üyesi kılığına girmek kalıyordu. Baştaki oligarkların sayısı bir elin parmaklarından az olmalarına karşın, aynı türden, örneğin, Bay Wickson gibi, baştaki oligarklara bağlı bir sürü alt sınıftan olanları da vardı. Bu alt sınıf oligarkların karıları ve kızları bir ordu gibiydi ve benim de onlardan birinin kılığına girmem kararlaştırıldı. Bu birkaç yıl sonra olanaksız olacaktı, çünkü pasaport sistemi öyle güçlendirilecekti ki, tüm ülkede kaydı ve izni olmayan ne erkek ne kadın, ne de çocuk hiçbir yere gidemeyecekti.

Zamanı geldiğinde, ajanların peşimi bırakmaları sağlandı. Bir saat sonra Avis Everhard artık yok olmuştu. Yanında iki hizmetçisi ve fino köpeği[1] ve köpek için de bir diğer

1. Bu gülünç tablo, zamanın efendilerinin acımasız olduklarını çok iyi betimlemektedir. Bir yanda insanlar açlıktan ölürken, fino köpeklerinin bakıcıları vardı. Avis Everhard'a göre bu ciddi bir maskaralıktı. Ama onun için bir ölüm kalım sorunu vardı. Bu nedenle, bu gerçek tablo o zamanın çarpıcı bir yorumudur.

hizmetçi ile birlikte Felice Van Verdighan adında bir kadın, trende lüks Pullman[2] kompartımanına girdi ve birkaç dakika sonra batıya doğru hızla yol almaya başladı.

Yanımdaki üç hizmetçi devrimcilerdendi. İkisi, Savaşan Gruplar'dan; üçüncüsü, Grace Holbrook ise bir sonraki yıl gruba katılmış ve altı ay sonra Demir Ökçe tarafından infaz edilmişti. Köpeğe bakan oydu. Öteki iki hizmetçiden biri, Bertha Stole on iki yıl sonra ortadan kaybolmuş; diğeri Anna Roylston hayattadır ve Devrim'de[3] giderek önemli bir rol oynamaktadır.

ABD'yi bir baştan bir başa geçerek başımıza bir şey gelmeden Kaliforniya'ya ulaştık. Tren, Oakland'da, On Altıncı Cadde İstasyonu'nda durunca indik. Felice Van Verdighan, iki hizmetçisi, fino köpeği ve bakıcısı ile birlikte sonsuza dek gözden kayboldu. Hizmetçiler, güvenilir yoldaşlar eşliğinde götürüldü. Diğer yoldaşlar benimle ilgileniyordu. Trenden indikten sonra, yarım saat içinde kendimi küçük bir balıkçı teknesinde, San Francisco Körfezi sularında buldum. Teknemiz esintilerde bocalıyordu, gecenin büyük bir kısmında amaçsızca sürüklendik. Ama Ernest'in yatmakta olduğu Alkatraz'ın ışıklarını görünce, içimi ona yakın olmanın verdiği bir rahatlık duygusu kaplamıştı. Şafak sökerken, balıkçı teknemizin kürekçilerinin çabalarıyla Marin Adaları'na

2. O dönemde tasarlanan bu daha lüks vagonlara, yaratıcısı olan Pullman'ın adı verilmişti.

3. Sürekli ve akıl almaz tehlikelere karşın Anna Roylston, doksan bir yaşına kadar yaşamıştı. Pococklar, Savaşan Gruplar'ın infazcılarını nasıl karşı koyduysa, o da Demir Ökçe'nin infazcılarına karşı koydu. Tehlikeli ve korkulu bir ortamda tehlikelerden uzak kalarak yaşadı. Kendisi de Savaşan Gruplar'da bir infazcıydı ve Kızıl Bakire olarak biliniyordu, Devrim'de esin kaynağı olan figürlerden biri konuma gelmişti. Atmış dokuz yaşındayken, "Kanlı" Halcliffe'i silahlı ekibinin ortasında vurmuş ve zarar görmeden kaçmıştı. Sonunda, Ozark Dağları'nda bulunan devrimcilerin gizli sığınağında huzur içinde yaşlanarak öldü.

ulaştık. Orada tüm gün gizlendik ve bir sonraki gece, hızlı bir akıntı ve esintinin yardımıyla, San Pablo Körfezi'ni geçerek Petaluma Irmağı'na çıktık.

Orada atlar ve bir yoldaş hazır bekliyordu. Yıldızların ışığında, gecikmeksizin yola koyulduk. Kuzeyde, bir hayalet gibi görebildiğim Sonoma Dağları'na doğru uzandık. Eski bir kent olan Sonoma, sağımızda kalmıştı. Dağların etekleri arasında uzanan bir kanyondan geçtik. Araba yolu bir orman yoluna, orman yolu da bir keçi patikasına dönüşerek kıvrılıp yüksek ovalarda son buluyordu. Atları, dosdoğru Sonoma Dağları'na sürdük. En güvenli yol oydu, yolda bizi gören olmamıştı.

Kuzey tepesine ulaştığımızda şafağın gri ışıkları, ılık yaz sonunda, bodur meşeliklerden kızılçamlarla kaplı derin kanyonlara inmekteydi. Burası bildiğim ve sevdiğim eski bir bölgeydi ve kısa bir sürede rehberlik yapmaya başladım. Gizlenme yerini ben seçtim. Fazla ağırlıklarımızı atarak yukarı doğru bir çayıra çıktık. Sonra alçak, meşe çalılıklarıyla kaplı bir sırta çıktık ve daha küçük bir çayırlığa indik. Sonra bir sırtı daha tırmandık ve bu kez daha koyu kızıl dalları olan madronos ağaçları arasından geçtik. Tırmanırken güneş ışıkları arkamızdaydı. Çalılıklar arasından bir bıldırcın fırladı. Büyük bir tavşan, bir geyik gibi hızla ve ses çıkarmadan önümüzden geçti. Ardından, boynu ve omuzları güneşte parlayan, altın kırmızısı, çatal boynuzlu bir geyik karşımıza çıkarak önümüzdeki tepeyi aştı ve gözden kayboldu.

Geyiğin arkasından biz de tepeyi, zikzaklı bir patikayı aşarak, dağ yamacının minerallerinin bulanıklaştırdığı bir gölet kenarında iyi yetişmiş bir kızılçam grubuna ulaştık. Bir zamanlar yazar bir dostum oradaki çiftliğin sahibiydi, ancak bir devrimci olmuştu ve benden de daha kötü bir biçimde, nerede ve nasıl öldürüldüğü bilinmiyordu. Adamcağız tek başına yaşarken, benim de saklanmak için gideceğim bu yerin gizemini biliyordu. Bu çiftliği, güzelliği için satın al-

mıştı ve yerel çiftçilerin nefretini kazanan yüksek bir fiyat ödemişti. Çiftçiler, kendi kafalarına göre bir hesap yaparak o paraya yazık oldu der gibi başlarını iki yana sallamış sonra da, "Bu arsadan yüzde altı bile kazanamazsın" demişlerdi.

Şu anda ölmüştü ve çiftlik çocuklarına da kalmamıştı. Artık o topraklar, Sonoma Dağı'nın, Spreckels arsasından Bennett Vadisi ayrımına dek olan tüm doğu ve kuzey yamaçlarının sahibi Bay Wickson'ın eline geçmişti. Güzel yamaçları, orman alanları ve kanyonların olduğu bin dönümden geniş bu bölgede, hayvanların doğal bir ortamda dolaşabilecekleri görkemli bir geyik parkı oluşturmuştu. Önceki toprak sahipleri ise oradan sürülmüştü. Geyiklere yer açmak için, zihinsel engelliler için yapılmış olan bir devlet yapısı da yıkılmıştı.

İşin ilginç yanı, Wickson'ın bu avlanma evi benim gizlenme yerimden iki yüz metre ötedeydi. Tehlikeli değil, aslında daha güvenli bir yerdeydim. Küçük oligarklardan birinin koruması altındaydık. Durumun doğası gereği kuşku duymaya gerek yoktu. Demir Ökçe ajanlarının beni ararken kuşku duyabileceği en son yer bu Wickson geyik parkıydı.

Atlarımızı gölet kıyısında, kızılçamlar arasına bağladık. Arkadaşlardan biri, çürümüş bir ağaç kavuğuna saklanmış olan çeşitli nesneler çıkarıp getirdi. Getirdikleri yirmi beş kilo un, her çeşit konserve yiyecek, yemek pişirme takımları, battaniyeler, muşamba, kitaplar ve bir deste mektup kâğıdı, yarım litre teneke gazyağı, bir gaz sobası ve en önemlisi uzun, sağlam bir kangal halat idi. Öyle çok eşyamız oldu ki, onları saklandığımız yere taşımak için birkaç kez gidip gelmemiz gerekti.

Saklandığımız barınak çok yakındı. Ben halatı alarak yolu gösterdim, sarmaşık gibi olmuş asmalar ve iki ağaçlık yükselti arasından geçtim. Geçtiğim açıklığın önünde karşıma birdenbire bir dere çıktı. Bahar aylarında yükselen, en sıcak yaz günlerinde bile kurumayan küçük bir dereydi. Nereye

baksak uzun, gruplar olarak, sanki bir Titan onları sağa sola fırlatmış gibi ağaçlarla kaplı tepecikler görüyorduk. Bunlar, yüzlerce metre yükselen, Sonoma'nın ünlü asmalarının yetiştiği toprakları yaratan volkanik oluşumlardı. Bu tepeler arasından geçen ince ırmak, toprağı oyarak kendine derin ve sarp bir yol açmıştı.

Irmak yatağına inişimiz zor oldu, aşağıya iner inmez ırmak boyunca elli metre kadar yürüdük. Sonra karşımıza büyük bir çukur çıktı. Çevrede bu çukurla ilgili bir uyarı görmediğimiz gibi, normal görünmüyordu. İçe geçmiş fundalık ve dallar arasından sürtünerek geçen bir insan o çukurun kenarına gelince yere yeşil bir örtü serilmiş sanır. Boyu ve genişliği otuz-kırk metre, derinliği de bunun yarısı kadardı. O çukur, büyük bir olasılıkla, tepeler bir arada savrulurken, bir toprak erozyonu ve fay oluşumu sonucunda ve yüzyıllar boyu akarsularla oyularak açılmıştı. Küçük baldırıkara otları ve altın renkli eğrelti otlarından, görkemli kızılçam ve ladinlere kadar her yanımız çeşitli bitkilerle çevriliydi. O büyük ağaçlar, çukurun duvarlarından yükselmekteydi. Bazıları kırk beş dereceye kadar eğilmiş, çoğu da yumuşak ve nerdeyse dik toprak duvarlardan dosdoğru yukarı doğru büyümüştü.

Kusursuz bir gizlenme yeriydi. Glen Ellen'in köylü çocukları bile buraya asla uğramamıştı. Bu çukur, kanyon yatağında bir ya da birkaç mil boyunda uzansaydı, çok iyi tanınırdı. Ama bu bir kanyon değildi. derenin boyu baştan sona beş yüz metre uzunluğundadır. Dere, kaynağını çukurun üç yüz metre yukarısında bulunan düz bir çayırdan alıyor, çukurun yüz metre kadar aşağısında da açık bir düzlük alana çıkıyor ve ana akarsuya katılarak engebeli, çimenlik bir alanda akıp gidiyordu.

Arkadaşım halatı bir ağaca dolayarak diğer ucundan beni aşağıya doğru hızla indirdi. Kısa bir süre içinde çukurun

dibindeydim. Ardından, tüm eşyamızı ağaç kavuğundan aşağıya indirdi. Halatı yukarı çektikten sonra gizledi ve gitmeden önce bana neşe içinde veda etti.

Anlatımı sürdürmeden önce, grupta bulunan sayısız sadık yoldaşlardan, Devrim'in bu alçak gönüllü figürü John Carlson ile ilgili bir iki söz etmek istiyorum. Kendisi Wickson için, onun avlanma evi yanındaki ahırlarda çalışıyordu. Aslında, Sonoma Dağları'nı aşmak için kullandığımız atlar da onun atlarıydı. John Carlson, yirmi yıl o sığınağımızın bekçiliğini yaptı. Tüm bu süre içinde, aklından ihanet duygusu geçmediğine eminim. Böyle bir ihanet düşünülemezdi. O derece soğukkanlı ve duyarsız görünüşlüydü ki insan, onun için Devrim'in bir anlamı olabilir mi, diye sormaktan kendini alamazdı. Ancak özgürlük sevdası hüzünlü ruhunun derinliklerinde içten içe sürekli parıldıyordu. Dengesiz ve düş peşinde koşan biri olmaması çok iyiydi. Bu kafa yapısını asla değiştirmedi. Emirlere uyardı, ne çok meraklı ne de boşboğaz biriydi. Ona nasıl devrimci olduğunu sorduğumda bana şunları söyledi:

"Gençliğimde askerdim" diye yanıtladı. "Almanya'daydım. Orada, tüm gençlerin orduya katılması gerekiyordu. Ben de ordudayken benim gibi genç bir asker daha vardı ve babası kışkırtıcı denilen gruptaydı ve İmparator'a konusunda gerçekleri söyleyip, karşı geldiği için hapsi boylayan biriydi. Bu genç adam bana insanlar, çalışmalar, kapitalistlerin halkı soyması gibi çok şey anlattı. Yeni bakış açıları kazanmamı sağladı, ben de bir sosyalist oldum. Çok doğru ve güzel konuşuyordu, onu asla unutamam. ABD'ye gelince, sosyalistleri bularak, o dönemdeki S.L.P.* grubuna üye oldum. Daha sonra ayrışmalar başlayınca, yerel S.P.ye katıldım. O zaman San Francisco'da kiralık atlar için olan bir ahırda çalışıyordum. Bu deprem öncesiydi. Yirmi iki yıldır aidatımı ödemekteyim. Çok gizli olmasına karşın, yine üyeyim, paramı

ödüyorum ve ödemeyi sürdüreceğim, eyaletler arası işbirliği gerçekleşirse mutlu olacağım."

Yalnız kaldığımda, gaz ocağında kahvaltımı hazırlayıp, evimi düzene sokmaya başladım. Carlson, sabah erken ya da akşam karanlığında sığınağımıza gizlice iner ve bir iki saat çalışırdı. Başlangıçta muşambayı ev olarak kullandım. Daha sonra, küçük bir çadır kurduk. Ardından, yerimizin güvenli olduğundan emin olunca küçük bir ev yaptık. Bu ev, çukurun kenarından aşağıya bakabilecek herhangi bir kişinin gözüne çarpmayacak konumdaydı. Sığındığımız yerdeki yemyeşil yoğun bitki örtüsü, doğal bir örtü oluşturuyordu. Evimiz de dik duvara dayanıyordu ve bu duvarın içini oyarak sağlam, kurutulmuş kalaslarla, iyi havalandırılan iki oda yaratmıştık. İnanın bana, her türlü konforumuz vardı. Bir süre sonra, Alman teröristi Biedenbach bizim yanımızda gizlenirken, kış aylarında çıtır çıtır yanan ateşin karşısında oturulduğunda, dumanı yok eden bir düzenek yapmıştı.

Devrim'de bu kibar ruhlu terörist kadar korkunç yanlış anlaşılmış bir başka yoldaş olmadığını söylemeliyim. Yoldaş Biedenbach, Dava'ya[4] ihanet etmemişti. Sanıldığı gibi de yoldaşlarca infaz edilmedi. Bu uydurma bilgi oligarşi yandaşlarınca yayılmıştı. Yoldaş Biedenbach dalgın, unutkan bir adamdı. Carmel'deki sığınak mağaramızda bulunan nöbetçilerimizden biri tarafından, gizli parolayı unuttuğu için vurulmuştu. Çok kötü ve acı bir hataydı. Savaşan Gruplar'a ihanet ettiği ise kuyruklu bir yalandı. Davamız için ondan daha dürüst, daha sadık kimse çalışmamıştı.

On dokuz yıldır, sığınağımıza sürekli olarak gelip kalanlar oluyordu. Burayı, tüm bu süre içinde bir kişi dışında

4. Bize kadar gelen, o dönemlerle ilgili yapılan araştırmalarda, Biedenbach konusunda hiçbir ipucu bulamadık. Ondan, *Everhard Elyazması* dışında hiçbir yerde söz edilmemektedir.

hiçbir yabancı keşfedememiştir. Sığınak, Wickson'un avlanma evinden yalnızca çeyrek mil, Glen Ellen köyünden de bir mil uzaktaydı. Sabah ve akşam trenlerinin geliş gidiş seslerini duyabiliyor ve saatimi de bir tuğla fabrikasının[5] düdüğüne göre ayarlıyordum.

İ.S. 2368 yılındaki büyük deprem, bu tepelerin bir kenarını yıkarak, Everhardların sığınak olarak kullandıkları çukuru doldurmuştu. Elyazmalarının bulunmasından sonra kazılar yapılmış ve küçük ev ile iki mağara odası, uzun süre orada kalınması sonucu biriken çöpler gün ışığına çıkarılmıştır. Bunlar arasında, ilginç bir konu olarak Biedenbach'ın anlattığı, dumanı yok eden düzenekle birlikte önemli nesneler vardır. Bu konularla ilgilenen öğrenciler, Arnold Bentham'ın yakında yayımlanacak olan broşürünü okumalıdır.

Bu ağaçlıklı tepelerin bir mil kuzeybatısında, Wild-Water ile Sonoma Irmakları kavşağındaki Wake Robin konutuna ulaşılır. Wild-Water, önce Graham Irmağı olarak adlandırılmış ve ilk yerel haritalarda adı öyle geçmiştir. Daha sonraki adı kalıcı olmuştur. Burası Avis Everhard'ın, Demir Ökçe ajanı olarak gizli kılığa girdiğinde, kısa bir süre kaldığı Wake Robin Konutu'ydu. İnsanlar ve olaylar arasında rolünü zarar görmeden yerine getirmiştir. Wake Robin Konutu'nda kalmak için resmî izni kayıtlarda bulunmaktadır, *Elyazması*'nı imzalayan da küçük oligark Wickson'dan başkası değildi.

---

5. Meraklı bir yolcu Glen Ellis'den güneye doğru döndüğünde, kendini yedi yüzyıl önce yapılmış eski bir kır yolunun benzeri bir bulvarda bulur. Glen Ellis'den bir mil ötede, ikinci köprüyü geçince sağ yanda, engebeli bir alanı yarıp geçerek ağaçlarla kaplı tepelere doğru uzanan bir kanyon görülür. Bu kanyon, özel arsa mülkiyeti günlerinde, kendi ülkesinden California'ya gelen bir Fransız öncü olan Chauvet'nin eskiden haklı olarak elde etmiş olduğu malıdır. Ağaçlık tepeler, Avis Everhard'ın sözünü etmiş olduğu tepelerdir.

bölüm
on dokuz

dönüşüm

Ernest bana, "Kendini yeni baştan yaratmalısın" diye yazmıştı. "Benliğinden çıkarak başka bir kadına dönüşmelisin. Yalnız üzerindeki giysilerle değil, fakat giysilerinin altında, teninin içinde olmalı bu. Benim bile seni, sesini, devinimini, davranışını, duruşunu, yürüyüşünü tanıyamayacağım derecede yeniden yaratmalısın kendini."

Bu buyruğa uymuştum. Önceki Avis Everhard'ı, yeni ben diye adlandırdığım, öteki kadının teni altına gömebilmek için her gün saatlerce uygulama yapıyordum. Bu tür sonuçlara ulaşmak için uzun çalışmalar gerekir. Sesimin tonlaması için bile sesim yeni kişiliğime uyumlu olup sabit ve kendiliğinden doğal olana kadar sürekli uğraştım. Zorunlu olduğu düşünülen işte bu kendiliğinden üstlenilen kişilikti. İnsan kendini aldatacak denli yetenekli olmalı. Bu, Fransızca gibi, yeni bir dil öğrenmeye benziyordu. Başlangıçta, Fransızca konuşmak bilinçli bir istenç sorunudur. Öğrenci onu anlamasından önce, kendi dilinde düşünür, sonra onu Fransızca'ya dönüştürür ya da Fransızca olarak okur, sonra kendi diline çevirir. Daha sonra öğrenci, kendiliğinden bir temel oluşturarak okur, yazar ve kendi diline başvurmadan Fransızca düşünür, DÜŞÜNÜR.



Benlik değiştirmeye gelince, üstlendiğimiz roller gerçek oluncaya dek, özgün benliğimiz uyanık ve güçlü bir istenç kazanıncaya dek çalışmalıydık. Başlangıçta kuşkusuz, çok çam devirdik. Yeni bir sanat yaratıyorduk ve çok şey keşfetmemiz gerekiyordu. Ancak çalışmalarımız genişliyor, bu sanatın ustaları gelişiyor ve bir sürü numara ve kestirme yollar birikerek artıyordu. Bu birikimler, Devrim ekolünde[1] olduğu gibi, müfredatın bir parçası olarak elden ele dolaşan bir tür ders kitabına dönüşmüştü.

Babamın kaybolması da o döneme rastlar. Düzenli olarak gelen mektupları gelmez olmuştu. Artık Pell Sokağı çevresinde de görünmüyormuş. Yoldaşlarımız onu her yerde aramış. Gizli servisimiz yoluyla ülkenin her cezaevini araştırdık. Sanki yer yarılmış içine girmiş gibi, bu zamana dek bir ipucu bulamadık.[2]

Sığınakta tek başıma altı ay kalmıştım ama boş durmamıştım. Örgütümüz hızlı çalışıyordu ve bizi bekleyen daha dağlar kadar işimiz vardı. Ernest ve arkadaşları hapisten yapılması gerekenleri kararlaştırıyor, işlerin yapılması bize kalıyordu. Tüm ağ örgüsü ile birlikte ağızdan ağıza propaganda örgütü, casus sistemimiz, baskı işleri çalışmalarımız,

1. O dönemde kılık değiştirme gerçek bir sanata dönüşmüştü. Devrimciler barınaklarında tiyatro okulları kurdular. Peruk, sakal, takma kaş ve oyuncuların kullandıkları gibi takılara ilgi duymadılar. Devrim oyunu bir ölüm kalım oyunuydu ve takıları da tuzakları olabilirdi. Kılık değiştirme insanın benliğinin, ikinci kimliğinin gerçekçi, kalıcı bir yansıması olmalıydı. Kızıl Bakire'nin bu konuda en usta kişilerden biri olduğu, uzun ve başarılı çalışmalarının da buna bağlı olduğu söyleniyordu.

2. Ortadan kaybolma, o günlerin en büyük korkularındandı. Şarkı ve öykülerde bir motif olarak sürekli gündeme gelmiştir. Geçen üç yüzyıldır süren yeraltı savaşının kaçınılmaz, doğal bir sonucu olmuştu. Bu olgu, devrimciler arasında olduğu gibi, oligarşi sınıfında da sıradan bir durumdu. Uyarı yapılmadan, iz bırakmadan; erkek, kadın, hatta çocuklar gözden kayboluyor, bir daha görülmüyor ve gizeme gömülüyorlardı.

yeraltı demiryolu kuruluşumuz ve bağlantı zincirlerimizin olmadığı yerlerde ülke çapında, yeni barınaklar oluşturma çalışmalarımız, sürüyle barınak yerlerimiz, birbirimize ne kadar sıkı sarıldığımızı göstermektedir.

Söylediğim gibi, bitmez tükenmez işimiz vardı. Altıncı ayın sonunda, yalnızlığım iki yeni yoldaşın gelişiyle giderildi. İkisi de korkusuz, yürekli ve özgürlük tutkunu kızlardı: 1922'de kaybolan Lora Peterson ile daha sonra, şu anda gözleri yeni bir çağı haber veren yarının güneşine dönük, yine bizimle birlikte olan Du Bois[3] ile evlenmiş olan Kate Bierce.

Bu iki kız da coşkulu, gergin, tehlikeli, ansızın öldürülecekleri bir ortama gelmişlerdi. Onları San Pablo

Körfezi'nden getiren balıkçı tayfası arasında bir casus vardı. Demir Ökçe'nin adamı olan bu kişi, kendisini bir devrimci olarak çok iyi kamufle etmiş ve örgütün gizlerine derinden sızmıştı. Kuşkusuz, beni izliyordu, çünkü benim yokluğumun oligarşinin gizli servisi için derin bir kaygı yarattığını uzun süredir biliyorduk. Sonuca baktığımızda, iyi ki elde ettiği bilgileri kimseyle paylaşmamıştı. Anlaşıldığına göre, saklandığım yeri ortaya çıkararak ve beni yakalayarak çalışmasını başarıyla sonlandırana dek haber vermeyi geciktirmeyi tercih etmişti. Elindeki bilgiler de kendisiyle birlikte öldü. Kızlar, bir bahaneyle Petaluma Irmağı'nda tekneden inip atlara binince, adam tekneden kaçmayı başarmıştı.

Sonoma Dağı'na çıkış yolumuzun yarısına gelince John Carlson, kızlara atının yol göstermesini sağlayarak, kendisi bir kuşku duyduğu için yaya olarak geri dönmüştü. Casusu yakalamış ve sonrasını şöyle anlatmıştı.

---

3. Şu anda Ardis'in kütüphane çalışanı olan Du Bois bu devrimci çiftin soyundan gelmektedir.

Carlson olayı, "İşini bitirdim" diye kendi doğru mantığıyla tanımladı. Gözlerinde donuk bir ışık parıltısıyla ve çalışmaktan biçimini yitirmiş kocaman ellerini açıp kapayarak, "İşini bitirdim" diye yineledi. Gizledim onu, bu gece geri gidip derine gömeceğim."

O dönemde, kendi başkalaşımıma şaşırıp duruyordum. Zaman zaman, bir üniversite kentinde huzur ve sessizlik içinde mi yaşıyorum, yoksa şiddet ve ölüm ortamında bir devrimci mi oldum, diye iki durumdan biri olanaksızmış gibi görünüyordu. İkisinden biri olamazdı. Biri gerçek, diğeri bir düştü, ama hangisi? Bir çukurda gizlenen bir devrimcinin yaşamı bir karabasan mıydı? Yoksa Berkeley'deki çaylar, danslar, sosyete konuşmaları ve dersliklerde geçen önceki yaşantısından başka şiddet bilmeyen ben, bu yerlere nasıl geldiyse, bu yaşamı düşleyen bir devrimci miydim? O zaman, bunun insanlığın kardeşliği için kızıl bayrak altında toplanan kim varsa tümünün ortak yaşadıkları bir deneyim olduğunu düşünüyordum.

Öteki yaşamımdaki figürleri sıklıkla anımsarım ve ilginçtir ki, onlar yeni yaşamımda görünür ve yok olurlar. Örneğin, örgütümüz geliştikten sonra, Piskopos Morehouse'u boş yere aradım. Onu, Napa Eyalet Akıl Hastanesi'nden Stockton'dakine dek, oradan da Santa Clara Vadisi'nde Agnews adlı bir hastaneye derken araştırmamız sürdü. Ölümüyle ilgili bir kayıt yoktu. Kaçmış da olabilirdi. Onu, bir kez daha çok kötü bir durumda gördüğüm, Chicago Komünü'ndeki katliam girdabında gözüme iliştiği o anı aklıma getirmek istemiyorum.

Sierra Mills'te kolunu yitiren ve benim devrimci olmamın nedeni olan Jackson'u bir daha asla görmedim; fakat ölmeden önce yaptıklarını hepimiz biliyorduk. Devrimcilere hiç katılmamıştı. Yazgısına küserek yaptığı yanlışlara kafa yorup bir anarşist olmuştu. Düşünsel açıdan bir anarşist değil,

nefret ve öç alma hırsıyla çıldırmış bir hayvana dönüşmüş ve öcünü kendinden çıkarmıştı. Gece uykuda olan tüm nöbetçileri atlatarak Pertonwaithe sarayını atomlarına ayıracak kadar havaya uçurmuştu. Bir kişi, hatta nöbetçiler bile kurtulamamıştı. Hapiste yargılanmayı beklerken, battaniyeleri altında kendini boğmuştu.

Dr. Hammerfield ile Ballingford'un yazgıları, Jackson'dan çok farklıydı. Dünya ile barışık, yaşadıkları kilise saraylarında çalışmalarına sadık kalmışlar ve ödüllendirilmişlerdi. İkisi de oligarşinin yardakçısıydı. İkisi de çok şişmanlamıştı. Ernest, bir zamanlar, "Dr. Hammerfield, kendi metafizik anlayışını Tanrı'nın yaptırımlarını Demir Ökçe'ye uygun olarak iletecek biçimde değiştirmekte, bu anlayışa güzellik adına dua eklemekte ve Haeckel'in tanımlamış olduğu göze görünmeyen bir omurgalıya dönüştürmekte başarılı oldu. Dr. Hammerfield ile Dr. Ballingford arasındaki fark, ikincisinin oligarkların Tanrı'sını biraz daha göze görünmez ve daha az omurgalı yapmasıdır" demişti.

Jackson davasını soruştururken tanıştığım Sierra Mills'te grev kırıcı bir ustabaşı olan Peter Donelly hepimiz için bir sürpriz oldu. 1918'de Kızıl Frisco'nun bir toplantısına katıldım. Tüm Savaşan Gruplar arasında en korkuncu, en yırtıcı ve acımasızı buydu. Bunlar aslında, bizim örgütün bir parçası değildi. Üyeleri fanatik ve çılgındı. Böyle bir yapıya destek veremezdik. Diğer yandan, bize bağlı olmamalarına karşın, onlarla dostça ilişkiler içindeydik. O gece, oraya gitmem yaşamsal önem taşıyordu. Bir sürü adam arasında tek maskesiz olan bendim. Beni oraya götüren çalışma kararlaştırılınca, onlardan biri bana yol göstericilik yaptı. Bu rehber, karanlık bir geçit içinde bir kibrit çaktı, yüzüne yaklaştırdı ve maskesini çıkardı. O anda Peter Donnelly'nin yüzünün tutkuya bürünmüş ifadesini görmüştüm. Sonra kibrit söndü.

"Beni tanıman için yaptım bunu" dedi karanlıkta. "Müdür Dallas'ı anımsıyor musunuz?"

Sierra Mills'teki o tilki suratlı adam aklıma gelince başımla onayladım.

"Önce onun işini bitirdim" dedi Donnelly gururla. "Kızıllara katılmamdan sonra oldu bu."

"Peki, buraya nasıl geldiniz?" diye sordum. "Karınız, çocuklarınız ne yapıyor?"

"Öldüler" diye yanıtladı. "Nedeni bu, hayır" diye hızla devam etti. "Onların öcünü almak için değil. Onlar yataklarında hastalıktan birbiri ardına öldü. Onlar hayattayken benim kollarımı bağladılar. Şimdi gittiler, insanlıktan çıkarıldığım için öç almalıydım. Bir zamanlar, grev kırıcı ustabaşı Peter Donelly idim. Fakat bu gece Frisco Kızılları'nda 27 numarayım. Haydi, şimdi sizi buradan çıkarayım."

Sonra, daha da çok şey anlattı. Hepsinin öldüğünü söylediğinde gerçeği kendine göre, dile getirmişti. Ancak Timothy yaşıyordu, Demir Ökçe'nin Paralı Askerler[4] grubuna katıldığı için babası onu öldü sayıyordu. Frisco Kızılları üyelerinden her biri, yıllık on iki infaz yapacağına söz verirdi. Bunu yapmamanın cezası ölümdü. Bu sayıyı tutturamayan intihar ederdi. Bu infazlar rastgele yapılmazdı. Bu çılgınlar grubu sık sık toplanıyor ve oligarşinin saldırgan üyeleri ve yardakçıları için toptan hüküm veriyorlardı. İnfazlar da sonrasında kurayla bölüştürülüyordu.

Gece benim buraya getirilmemin nedeni, aslında böyle bir yargılamaydı. Demir Ökçe, gizli servisinin yerel büro-

4. İşçi kastlarına ek olarak, bir de askeri kast ortaya çıkmıştı. Profesyonel askerlerden oluşan hazır bir ordu yaratılmış, subayları oligarşinin üyelerinden seçilmiş ve Paralı Askerler olarak adlandırılmıştı. Bu grup, yeni rejime göre kullanışsız olduğu kanıtlanan milislerin yerini aldı. Demir Ökçe'nin düzenli hizmetleri dışında, polis ile milis güçleri arasında bağlantı kuran Paralı Askerler'in bir de gizli servisi kurulmuştu.

sunda kâtip olarak çalışan bir yoldaşımız Frisco Kızılları'na yakalanmıştı ve yargılanıyordu. Kendisi kuşkusuz orada yoktu ve yargıçlar onun bizim adamımız olduğunu bilmiyordu. Görevim onun kimliği ve sadakati konusunda tanıklık etmekti. Bu olayı nasıl öğrendiğimiz merak edilebilir. Açıklaması basitti. Gizli ajanlarımızdan biri, Frisco Kızılları üyesiydi. Düşmanlar kadar dostlarımıza da göz kulak olmamız gerekiyordu ve bu çılgınlar grubu, denetimimizden kaçırılmayacak kadar önemliydi.

Peter Donnelly ile oğluna dönecek olursak, infaz edilecekler arasında Timothy Donnelly adını gördüğü bir sonraki yıla kadar işler yolunda gidiyordu. Ailesine olan bağlılığı, olağanüstü derecede kendini göstermiş ve oğlunu kurtarmak için yoldaşlarına ihanet etmişti. Bu konuda kısmen infazı durdurulmuştu ama bir düzine Frisco Kızılı öldürülmüş, grup neredeyse yok edilmişti. Hayatta kalanlar, buna misilleme olarak, Donnelly'yi ihanetinin bedeli olarak öldürmüştü.

Timothy Donelly de uzun yaşamamış, Frisco Kızılları onu da infaz etmeye ant içmişti. Oligarşi, onu kurtarmak için elinden geleni yaptı. Ülkenin bir ucundan öteki ucuna nakledildi. Onu yakalamak uğruna üç kızıl boş yere yaşamını yitirdi. Bu grup, yalnız erkeklerden oluşuyordu. En sonunda, aralarına bir kadını katmışlardı ve o kadın Anna Roylston'dan başkası değildi. Merkez yönetimimiz onu yasaklamıştı ama kendi sonsuz istenciyle ve disipline karşı duruşuyla, ayrıca bir deha ve sevilen bir kişi oluşuyla onu disipline sokamadık. Kendine özgü bir duruşu vardı ve devrimcilerin sıradan standartlarına uymuyordu.

Ona istediğini yapması için izin vermedik ama o yine bildiğini okuyordu. Roylston, artık büyüleyici bir kadındı. Bir erkeği kendine bağlaması için bir işaret vermesi yetiyordu. Birçok genç yoldaşın kalbini kırmış, birçoğunu da gönül

bağıyla kendine bağlayarak örgüte girmelerini sağlamıştı. Ama o evliliğe kesinlikle yanaşmıyordu. Çocukları çok severdi fakat çocuğu olursa, hayatını adamış olduğu Dava'dan vazgeçmesi gerekeceğini düşünüyordu.

Anna Roylston için Timothy Donnelly'yi elde etmek işten bile değildi. Nashville Katliamı'nda, Donnelly'nin komutasındaki Paralı Askerler tam sekiz yüz dokuma işçisini katlettikleri için vicdan azabı duymuyordu. Ama yine de Donnelly'yi öldürmedi. Onu Trisco Kızılları'na devretti. Bu daha geçen yıl olmuştu ve ona yeni bir isim verildi. Devrimciler ona, "Kızıl Bakire"[5] adını vermişlerdi.

Daha sonra karşıma çıkan iki tane daha tanıdık isim Albay Ingram ile Albay Van Gilbert idi. Albay Ingram, oligarşide üst düzeylere yükselmiş ve Almanya Elçisi olmuştu. Her iki ülkenin proletaryası ondan nefret ediyordu. Demir Ökçe'nin uluslararası casusu olarak ün kazanmış biri olarak Berlin'de onun tarafından kabul edildim ve çok yardım gördüm. İkili rolümü oynarken, bu arada Devrim adına birkaç önemli şeyin üstesinden geldiğimi de söyleyebilirim.

Albay Van Gilbert, "Huysuz" Van Gilbert olarak tanınıyordu. En önemli rolünü Chicago Komünü sonrası oluşturduğu yeni yasa taslağıydı. Ancak ondan önce yaptığı şeytanca kötülükler nedeniyle ölüm cezasına çarptırılmıştı. Onu yargılayanlardan biri de bendim ve cezasını onayladım. İnfazı, Anna Roylston gerçekleştirdi.

Eski yaşamımda adı geçen başka bir kişi de Jackson'ın avukatıydı. Bu adam, hayatta karşılaşmak isteyeceğim en son

---

5. İkinci Devrim'in ezilmesinden sonra Frisco Kızılları yine ortaya çıktı ve grup, iki nesil boyu gelişti. Ardından bir Demir Ökçe ajanı üye olmayı başararak grubun tüm sırlarına sızmış ve toplu olarak yıkımına neden olmuştu. Bu olay İ.S. 2002'de oldu. Üyeler, üçer hafta arayla, birer birer infaz edildi ve cesetleri San Francisco'da işçilerin oturduğu kenar mahallesinde sergilenmişti.

kişi olan Joseph Hurd idi. İlginç bir karşılaşma olmuştu. Chicago Komünü'nden iki yıl sonra bir gece geç saatlerde, Ernest ile Benton Limanı barınağına gelmiştik. Burası Chicago'dan, Michigan Gölü karşı kıyısında bir yerdi. Oraya bir casusun yargılanmasının sonunda gelmiştik. Ölüm cezası verilmişti ve adamın götürüldüğü bir andı. Sefil adam bir anda, onu götürenlerin elinden kurtularak ayaklarıma kapandı ve dizlerimden sıkıca kavrayarak çılgınca merhamet dilendi. Acılı yüzünü bana çevirince, onun Joseph Hurd olduğunu anladım. O ana dek yaşadığım korkunç olayların hiçbirinde bu kendinden geçmiş yaratığın hayatının bağışlanması için yalvarması kadar sinirlerimi bozan bir olaya tanık olmamıştım. Yaşamak için çıldırıyordu. Acınacak bir durumdu. Bir düzine yoldaşın engellemesine karşın, beni bırakmıyordu. En sonunda, çığlıklar içinde, sürüklenerek götürüldü. Ben, baygın halde yere çökmüştüm. Cesur bir insanı ölürken görmek, bağışlanması için haykıran bir korkağı işitmekten çok daha kolaydı.[6]

6. Benton Limanı barınağı, girişi kuyudan bozma bir yerde kurnazca yapılmış bir yeraltı mezarıydı. Çok iyi durumda korunmuştu ve bugün meraklı bir ziyaretçi, onun Avis Everhard'ın tanımladığı olayların geçtiği toplanma salonuna giden labirentlerinde gezinebilir. Daha iç kısımlarda mahkûmların kaldığı hücreler ve infazların uygulandığı ölüm odası vardır. Daha ötede, kayaya oyulmuş, iki yanında girintiler olan; içlerinde, yıllar önce yoldaşları tarafından defnedilmiş sıra sıra devrimcilerin yattığı uzun dolambaçlı galerileriyle mezarlık yer almaktaydı.

yitik oligark

Eski yaşantım aklıma gelince, her nasılsa, yeni yaşamımın öyküsünü atlamışım. Cezaevlerinden kaçışlar ancak 1915 yılından sonra gerçekleşti. Çok çetrefilli olsa da kaçışlar sorunsuz olarak yürütülmüş ve bu başarılı çalışma bizi neşelendirmişti. Küba'dan Kaliforniya'ya, bir sürü askerî cezaevi ve kalelerden, üç yüzün üzerinde diğer liderlere ek olarak, elli iki Kongre üyesini bir gecede kaçırmıştık. Bir fire bile vermedik. Onlar kaçmakla kalmadılar, aynı zamanda, her biri planlandığı gibi barınaklara ulaştırıldı. Kurtaramadığımız tek Kongre üyesi yoldaşımız Arthur Simpson, acımasız işkenceler sonucu Cabanas'ta öldürüldü.

Sonraki on sekiz ay, Ernest ile birlikte olduğum, hayatımın en mutlu anlarıydı. Bu süre içinde, hiç ayrı kalmadık. Daha sonra, dünyaya geri döndüğümüzde, çok ayrı kaldık. O gece Ernest'in gelişini beklerken gösterdiğim aynı sabırsızlığı, bir sonraki gün olacak kalkışmanın coşkusu içinde göstermiştim. Ernest'i uzun süre görmemiştim ve onun hapiste kalmasına neden olabilecek planlarımızdaki bir sorun veya hata olasılığı beni deli ediyordu. Tek başıma idim, saatler çağlar gibiydi. Biedenbach ve barınakta yaşayan üç genç adam, ağır silahlarıyla dağlara çıkmış, hazır bekliyordu. O gece yoldaşlar, barınakları tüm ülke çapında boşaltmıştı.



Gökyüzü, şafağın ilk uyarısını veren solgun bir renk aldığında, yukarıdan bir sinyal duydum ve yanıtladım. Karanlıkta, nerdeyse aşağı ilk inen Biedenbach'ı kucaklayacaktım, ancak az sonra Ernest'in kollarındaydım. O anda, yaşadığım dönüşüm öylesine kusursuzdu ki, ancak bir irade çabasıyla eski davranışlar, gülüşler, sözcük ve ses tonlamalarıyla önceki Avis Everhard olabileceğimi anladım. Eski kimliğimi ancak aşırı bir çaba göstererek sürdürebilirdim; yaratmış olduğum kişilik o denli zoraki ve otomatik olmuştu ki, bir an için olsa da unutamazdım.

Küçük kulübemize girince, ışıkta Ernest'in yüzünü gördüm. Hapiste yatmanın verdiği yüzündeki solgunluk dışında, fazla bir değişiklik yoktu. Sevgilim, kocam, kahramanımdı o. Ama yine de yüz çizgileri bir dervişi andıran biçimde uzamıştı. Fakat ona yakışıyordu, çünkü o çizgiler ona, her zaman izlerini bırakmış olan aşırı başkaldırıya karşı belirgin ve incelikli bir soyluluk havası veriyordu. Eskiden olduğundan biraz daha ciddiydi fakat gülen gözlerinin parıltısı duruyordu. On kilo kadar vermişti ama fiziği çok iyiydi. Hapiste olduğu tüm süre içinde egzersiz yapmış ve kasları demir gibi gelişmişti. Doğrusu, hapse girdiği zamana göre daha iyi bir durumdaydı. Başını yastığa koyana dek saatler geçti ve sonunda sakinleşerek uykuya dalmasını sağladım. Ama benim gözüme uyku girmiyordu. Ona, hapisten kaçmanın ve at sırtında yolculuk yapmanın verdiği yorgunluğu düşünemeyecek derecede mutluydum.

Ernest uyurken, giysilerimi değiştirdim, saçıma değişik bir biçim verdim ve otomatik kimliğime büründüm. Sonra Biedenbach ile diğer yoldaşlar uyandığında, küçük bir suikast girişiminde bulundum. Ernest, içinde bulunduğumuz, mutfak ve yemek odası görevi gören mağara odasının kapısını açıp içeri girince, her şey hazırdı. O anda Biedenbach bana Mary diye seslendi, ben de dönüp onu yanıtlayınca, her genç

yoldaşın, Devrim'in böylesine önemli bir kahramanı olan Ernest'i ilk kez gördüğünde davranacağı gibi ona ilgiyle göz attım. Ernest'in bakışları bana yöneldi ve odayı sabırsızca, çepeçevre dolaştı. Ardından kendisine Mary Holmes olarak tanıştırıldım.

Aldatmacayı tamamlamak için fazladan bir tabak daha konuldu ve masaya oturduğumuzda, bir sandalye boş bırakılmıştı. Ernest'in giderek artan huzursuzluğu ve sabırsızlığını izleyince nerdeyse sevinçten ağlayacaktım. Sonunda, daha fazla dayanamadı.

"Karım nerede?" diye duygusuzca sordu.

"Uyuyor" diye yanıtladım.

Can alıcı an gelmişti. Ama sesim tuhaf çıkıyor ve o tanıdık bir nokta bulamamıştı. Yemek sürüyor, ben bir kahraman hayranı olarak çokça ve coşkuyla konuşuyordum. Ne de olsa o benim kahramanımdı. Heyecanım ve ona olan bağlılık duygularım doruk noktasındaydı, amacımın ne olduğunu anlamasına fırsat vermeden boynuna sarıldım ve onu dudaklarından öptüm. Bana gözlerini dikip, kollarının uzaklığında tutarak rahatsızlık ve şaşkınlık içinde baktı. Dört adam onu kahkaha kükremeleriyle tebrik ederek açıklamaları yaptılar. Önce kuşkulu davranıyordu. Beni özenle inceledi ama yarı inanmış olarak başını iki yana salladı, yine de inanmamıştı. Ancak eski Avis Everhard kimliğime büründükten ve yalnız ikimizin bildiği sırları kulağına söyledikten sonra, beni gerçek karısı olarak algıladı.

O gün, daha sonra beni kollarına alarak birden çok karısı olmasından duyduğu utancı dile getirdi.

"Sen benim Avis'imsin" dedi. "Aynı zamanda başka birisin. Siz iki kadınsınız, bu nedenle bir harem oluşturuyorsunuz. Neyse, şimdilik güvendeyiz. ABD'de rahat edemezsek Türk vatandaşlığına geçebiliriz."[1]

1. O dönemde Türkiye'de çok eşlilik uygulanmaktaydı.

Barınaktaki yaşamımdan çok mutluydum. Doğrusu, çok sıkı ve uzun süreler çalışmıştık ama birlikteydik. Entrika ve Devrim'in yeraltı dünyasından tuhaf gerginlik ve çatışma öyküleri ve savaş hatlarımızdan haberlerin geldiği on sekiz değerli ay içinde bir arada, liderlerin ve yoldaşların gelip gittiği bir ortamda yalnızlık çekmemiştik. Eğlenip çok hoş vakit geçiriyorduk. Karamsar komplocular değildik. Çok çalıştık ve çok acı çektik, saflarımızdaki boşlukları doldurduk, yolumuza devam ettik, tüm çalışma ve oyunlarla, yaşamla ölümün iç içe geçtiği ortamlarda bile gülecek ve sevecek zaman bulabiliyorduk. Aramızda sanatçılar, bilim insanları, müzisyenler ve ozanlar vardı ve o yeraltı çukurundaki kültür, oligarkların harika kentlerindeki saraylarında olandan daha üstün ve inceydi. Aslında, yoldaşlarımızın çoğu, o saray ve harika kentleri güzelleştirmek için çaba göstermişti.[2]

Yalnızca barınakla sınırlı kalmıyorduk. Geceleri sık sık egzersiz için dağlara çıkıyor, Wickson'un atlarına biniyorduk. Atlarının kaç devrimciyi taşıdığını bir bilse! Gün ışımadan gidip, gün boyu kalarak, karanlık çöktükten sonra döndüğümüz korunaklı noktalara pikniğe bile gidiyorduk. Wickson'un krema ve kaymaklarını[3] da kullanıyorduk. Ernest, Wickson'un bıldırcınlarını, tavşanlarını bazen de geyiklerini avlanmaktan geri kalmıyordu.

Burası gerçekten güvenli bir sığınaktı. Daha önce söylediğim gibi bir kez keşfedilmişti ve o olay genç Wickson'un kaybolmasındaki gizemi açığa çıkarmamı sağlamıştı. Artık hayatta olmadığına göre rahatça konuşabiliyorum. Büyük çukurun dibinde, güneşin birkaç saat göründüğü, yukarıdan

2. Bu, Avis Everhard için bir boş övünme değildi. Devrimciler sanat ve kültür dünyasının çiçekleriydi. Müzisyen ve şarkıcılar ile oligarkların birkaçı dışında o dönemden bugüne dek gelen büyük yaratıcıların tümü devrimcilerdi.

3. O dönemde bile krema ve tereyağı yine inek sütünden kabaca elde ediliyordu. Laboratuvarda gıda işleme yöntemi daha başlatılmamıştı.

görünmeyen kuytu bir girinti vardı. Kuru ve ılık güneşlenme yeri olması için dere yatağından bir sürü çakıl taşı getirmiştik; bir öğleden sonra, orada Mendenhall'un[4] bir kitabını okurken yarı uykuda o kadar rahat ve güvendeydim ki, onun alevli dizeleri bile beni coşturamamıştı.

Ayaklarıma düşen bir toprak parçasıyla irkildim. O anda, yukarıdan birinin kayarak aşağıya inmekte olduğunu duydum. Genç bir adam, ufalanan topraklarla birlikte, ayaklarımın dibine iniş yapmıştı. Bu Philip Wickson'du, o zaman kendisini tanımıyordum. Bana donuk bakışlar atarak şaşkınlığını gösteren hafif bir ıslık çaldı.

"Evet" dedi ve daha sonra, şapkasını elinde, "Özür dilerim. Burada bir kişi bulacağımı beklemiyordum" dedi.

Ben o kadar soğukkanlı değildim. Umutsuz durumlarda nasıl davranılacağı konusunda henüz acemiydim. Daha sonra, uluslararası bir casus olduğumda, kuşkusuz daha az sakar olmam gerekecekti. İşte öyle bir durumda ayağa fırlayıp, haykırarak tehlike çağrısı yaptım.

"Bunu neden yaptınız?" diye sordu, beni süzerek.

Çukura indiğinde, bizim oradaki varlığımızdan haberi olmadığı açıktı. Bunu anlayınca rahatlamıştım.

"Bunu neden yaptığımı sanıyorsunuz ki?" diye karşılık verdim. O günlerde gerçekten sakardım.

"Bilmiyorum" diye yanıtladı, başını iki yana sallayarak. "Çevrede arkadaşlarınız olabilir. Yine de açıklama yapmalısınız. Bu işten hoşlanmadım. Bölgeme izinsiz girmişsiniz. Burası babamın toprakları ve..."

---

4. O dönemden kalan edebiyat yapıtları ve belgelerde Rudolph Mendelhall'un şiirlerine her zaman gönderme yapılır. Yoldaşlarınca o, "Alev" olarak adlandırılmıştı. Kuşkusuz, büyük bir dehadır, ancak başka yazarların yazılarında geçen gizemli ve akıldan çıkmayan dizeleri dışında günümüze bir şey kalmamıştır. İ.S. 1928'de Demir Ökçe tarafından öldürüldü.

Fakat o anda, Biedenbach, onun arkasından çok kibar ve yumuşak bir tonda, "Eller yukarı, genç beyefendi!" dedi.

Genç Wickson önce ellerini kaldırdı, sonra dönerek elinde otuzluk otomatik tüfek olan Biedenbach'a karşı koydu. Wickson soğukkanlıydı.

"Vay vay!" dedi. "Bir devrimci yuvası, ha? Bir eşekarısı kovanına benziyor. Burada uzun süre kalmayacağınızı söyleyebilirim."

Biedenbach sessizce, "Belki de bu sözlerinizi yeniden düşünmeniz için siz uzun süre kalabilirsiniz" dedi. "Bu arada içeri gelmenizi rica edeceğim."

"İçeri mi?" Genç adam gerçekten şaşırmıştı. "Burada yeraltı mezarı mı var? Bu tür şeyler duymuştum."

"Gelip görün" dedi Biedenbach o güzel aksanıyla.

"Ama bu yasadışı" diye karşı çıktı.

"Sizin yasalarınıza göre öyle" diye anlamlı bir yanıt verdi terörist. "Ama sizin yasalarınıza göre, inanın bana, çok yasal. İçinde yaşamış olduğunuz baskı ve acımasız ortamdan daha başka bir dünyada yaşamaya alışmalısınız."

"Tartışmaya açık bir konu bu" diye mırıldandı Wickson.

"O zaman bizimle kalın ve tartışalım."

Genç adam kahkaha atarak içeri doğru Biedenbach'ı izledi. Başına genç yoldaşlardan biri konularak iç mağaraya götürüldü, biz de mutfakta durumu tartıştık.

Gözleri yaşaran Biedenbach, Wickson'un öldürülmesi gerektiğini düşünüyordu ve onun bu korkunç önerisi oylanıp reddedilince çok rahatlamıştı. Diğer yandan, bu genç oligarkın serbest bırakılmasını da aklımıza getirmezdik.

Ernest, "Ne yapılacağını size söyleyeceğim" dedi. "Onu burada tutup eğiteceğiz."

"Tamam o zaman, onu kendi hukukumuza göre ben aydınlatmak istiyorum" diye haykırdı Biedenbach.

Böylece, kahkahalarla birlikte bir karar alınmış oldu. Philip Wickson'u hapse atıp onu kendi etiğimiz ile kendi toplumbilim görüşümüze göre eğitecektik. Ancak bu arada yapılacak işler de vardı. Bu genç oligark ile ilgili tüm izler yok edilmeliydi. Çukurun ufalanan duvarından inerken izler bırakmıştı. Bu görev Biedenbach'a verildi. Yukarıdan bir halata bağlanmış olarak günün geri kalan kısmında, hiçbir iz kalmayıncaya dek kurnazca çalışmıştı. Çukurun ağzından kanyona kadar olan bölgedeki tüm izler de aynı şekilde silindi. Daha sonra, alacakaranlıkta John Carlson gelerek Wickson'un ayakkabılarını istedi.

Genç adam ayakkabılarından vazgeçmek istemiyordu ve üstelik, Ernest'in nalbant ellerinin gücünü anlayıncaya kadar kavga etmeye kalkışmıştı. Carlson daha sonra, ayakkabılar kendisine küçük geldiği için ayaklarının su topladığından yakınmış ama yine de onlar ayağındayken önemli işler yaptı. Genç adamın yargılanmasının sona ermiş olduğu çukurdan o ayakkabıları giyerek çıkmış ve sol yöne doğru uzaklaşmıştı. Kilometrelerce yürüyerek dağları, tepeleri, kanyonları aşmış ve yolu bir gürül gürül akan bir dereye çıkmıştı. Orada ayakkabılarını çıkartıp izini bir süre daha kaybettirerek yürümüş ve sonunda kendi ayakkabılarını giymişti. Bir hafta sonra da Wickson kendi ayakkabılarına kavuştu.

O gece tazılar dışarı salınmıştı ve gözümüze uyku girmedi. Ertesi gün köpekler havlayarak dalga dalga kanyona inmişler ve Carlson'un onlar için yapmış olduğu patikaya girdikten sonra yukarıdaki dağlara doğru azalan sesleri kulaklarımıza gelmişti. Adamlarımız sığınakta beklerken, silahları her zaman ellerinde olurdu. Biedenbach'ın kendi üretimi yarım düzine cehennem silahları bir yana, otomatik tabanca ve tüfekleri vardı. Wickson'u kurtarmak için gelecek olan ekip, gizlendiğimiz yere inmeye kalkışırsa, onlardan daha çok şaşıracak insan olamazdı herhalde.

Bir zamanların oligarkı Philip Wickson'ın ortadan kaybolmasının ve daha sonra da yoldaşların gerçek öyküsünü anlatmış bulunuyorum. Sonuçta, onun bize dönüşümünü sağlamıştık. Canlı ve esnek bir kafa yapısı vardı, kişilik olarak çok ahlaklıydı. Birkaç hafta sonra, babasının atlarından birinin sırtında, onu Sonoma Dağları üzerinden Petaluma Irmağı'na götürüp oradaki bir balıkçı teknesine bindirdik. Yeraltı demiryolumuz yoluyla da kolaylıkla Carmel sığınağına kaçırdık.

Orada sekiz ay kaldı ve bu süre içinde iki nedenle bizden ayrılmak içinden gelmemişti. Birincisi, Anna Roylston'a âşık olması, diğeri de bizden biri durumuna gelmesiydi. Ancak aşkının ümitsiz olduğuna inandıktan sonra, bizim isteklerimizi kabul etti ve babasının yanına geri döndü. Ölümüne kadar, görünüşte bir oligark olmuş ve aslında en değerli ajanlarımızdan biri olarak kalmıştı. Demir Ökçe'nin planlarını ve bize karşı olan operasyonlarını boşa çıkararak onu şaşırtmıştı. Demir Ökçe, üyeleri içindeki ajanlarımızın sayısını bir bilse, durumu anlardı. Genç Wickson'ın Dava'ya olan inancı asla sarsılmamıştı. İşin gerçeği, ölümü de görevine bağlı kalması yüzündendi. 1927'deki büyük fırtınada liderlerimizin bir toplantısına katılınca, zatürreeye yakalanmış ve ölmüştü.[5]

5. Bu genç adamın başına gelenler sıra dışı olaylar değildi. Oligarşinin birçok adamı doğru davranış duygusuyla ya da düşlerini kaplayan Devrim'in görkemine kapılıp etik veya romantik yaklaşımla yaşamlarını bu yola adamıştı. Rus soylularının çocuklarından birçoğu da benzeri yollarla, daha önceki ve ilerideki bu ülkenin Devrim sürecinde rol oynamıştı.

kükreyen koca canavar

Sığınakta kalmış olduğumuz uzun süre içinde, dünyada olup bitenlerden iyi haber alıyor, savaş durumunda olduğumuz oligarşinin gücü konusunda tam anlamıyla bilgi ediniyorduk. Geçiş döneminin akışı içinde yeni kurumlar daha sağlam kuruluyor ve kalıcı olma eğilimi gösteriyorlardı. Oligarklar, tüm engelleme ve durdurma çabalarımıza karşın, geniş çaplı ve kapsamlı bir hükümet mekanizması oluşturmayı başarmışlardı.

Birçok devrimci için bu durum çok şaşırtıcı olmuştu. Bunun olabileceği akıllarına gelmemişti. Bununla birlikte, ülkede çalışmalar yürüyor; insanlar çaresiz, köleden farksız, madenlerde ve tarlalarda çalışıyordu. Yaşamsal önemi olan endüstriler bakımından her şey gelişiyordu. Büyük emekçi kastları üyeleri durumlarından hoşnut olarak neşeyle çalışmaktaydı. Yaşamlarında ilk kez endüstrinin sağladığı huzuru tadıyorlardı. İşten kaçma, grev, lokavt ve sendika etiketi gibi kavramlar artık onları kaygılandırmıyordu. Daha rahat evlerde oturuyor, daha önce oturmuş oldukları kenar mahallelere göre daha güzel kentlerde yaşıyorlardı. Daha iyi besleniyor, daha az çalışıyor, daha çok tatile çıkıyor, daha çok çeşitli ilgi alanı ve zevkler ediniyorlardı. Daha az şans-



lı ve sevilmeyen, uçurumun kenarına sürülmüş kardeşlerine gelince, onlara aldırış etmiyorlardı. İnsanlığın üzerine bir bencillik çağı doğuyordu. Ancak bu da tam olarak doğru değildi. Emekçi kastları, gözleri doğruyu gören, kendi çıkarının ötesinde özgürlük ve kardeşliğin parlak ışıkları olan ajanlarımız tarafından didik didik araştırılıyordu.

Oluşturulmuş olan ve saat gibi çalışan diğer bir kurum da Paralı Askerler'di. Bu asker grubu eski düzenli ordudan devşirilmişti ve sayıları şu anda, kolonilerdeki birlikler dışında, bir milyonu buluyordu. Paralı Askerler, apayrı bir topluluktu. Gerçekten özyönetimleri olan kentlerinde yaşıyor ve kendilerine birçok ayrıcalık tanınıyordu. Çok büyük bir üretim fazlasını tüketiyorlardı. Kendileri dışında kalan halk ile olan ilişkilerini ve sevgi bağlarını koparmakta ve aslında, öz sınıf ahlakı ve bilinci geliştirmekteydiler. Yine de aralarında binlerce ajanımız bulunuyordu.[1]

Doğrusu, oligarkların kendileri de önemli ve beklenmeyen bir gelişim içindeydi. Bir sınıf olarak, kendilerini disipline sokuyorlardı. Her üyenin kendi görevi vardı ve üzerine düşeni yerine getirmek zorundaydı. Artık zengin ve tembel bir genç kalmamıştı. Onlar oligarşinin birleşik gücüne katkı sağlıyorlardı. Endüstrinin birlik liderleri, teğmen ve binbaşıları olarak hizmet veriyorlardı. Uygulamalı bilimler alanında çalışarak birçoğu büyük mühendis oldu. Birçoğu devlet sektöründe, kolonilerdeki hizmetlerde çalıştı, on binlercesi de çeşitli gizli servislere girdi. Eğitim, sanat, din, bilim, edebiyat konularına da el atarak bu alanlarda, oligarşinin kalıcı olması doğrultusunda, ulusun düşünce yapısını bir kalıba sokmak gibi önemli bir işlev üstlendiler.

---

1. Demir Ökçe'nin son günlerinde Paralı Askerler önemli bir rol oynamıştı. Emekçi kastlarıyla oligarklar arasındaki çatışma güç dengesini sağlıyor; ağırlığını, entrika ve suikast oyunlarına göre bir bu yana bir o yana veriyordu.

Eğitildiler, karşılığında doğru olduğuna inanmış oldukları yolda diğerlerini de eğittiler. Daha çocukluk dönemlerinde, dünyayı aristokratik bir yaklaşımla algılamaya başladılar. Aristokratik düşüncenin et ve kemiğe dönüşene dek içlerine işlemesi sağlanıyordu. Kendilerini yabanıl hayvan terbiyecisi, canavarların önderleri olarak görüyorlardı. Adımlarının altından sürekli olarak gizli bir ayaklanmanın gümbürtüsü yayılıyordu. Aralarında vahşi bir ölüm anlayışı kol geziyordu; insanlar direnirse karşılarında, kükreyen koca bir canavarın dişleri misali bomba, bıçak ve kurşunlarla susturulacaktı. İnsanlığın kurtarıcılarıydılar, kendilerini en iyiliksever, kahraman ve özverili emekçiler olarak görüyorlardı.

Bir sınıf olarak, uygarlığı yalnız kendilerinin sürdürdüğüne inanıyorlardı. Zayıfladıkları anda kocaman canavarın kendilerini, güzellikleri, mutlulukları ve tüm iyi olan şeylerle birlikte o etobur, salya damlayan ağzıyla yutacağı inancını taşıyorlardı. Onlar olmazsa, anarşinin gelecek ve insanlık, büyük acılarla kurtulmuş olduğu o ilkel karanlığa geri dönebilirdi. Ürküntü veren bu anarşi tablosu, bu düzmece korkuyu benimsemelerine kadar, kendilerinin yerini alacak çocuklarının gözleri önünde tutulacaktı. Ezilmesi gereken canavar buydu ve aristokrasi sınıfının en yüce görevi onu ezmekti. Kısacası, bitmez tükenmez bir çaba ve özveriyle zayıf olan insanlıkla her şeyi yutan canavar arasında duruyorlar ve yaptıklarına kesinlikle inanıyorlardı.

Tüm olarak oligarklar sınıfının bu yüksek ahlaklı doğruluğu üzerinde çok fazla duramayacağım. İşte Demir Ökçe'nin gücü buradaydı ve yoldaşlarımızın çoğu bunu anlayıp tiksinmekte yavaş davranmaktaydı. Yine birçoğu onun gücünü ödül ve cezalandırma sistemine bağlıyordu. Bu bir hata idi. Bir bağnazın dinsel coşkusunun oluşumunda cennet ve cehennem başlıca etmenler olabilir; fakat dindarların büyük

çoğunluğu için cennet ve cehennem doğru ve yanlışla özdeştir. Doğruya karşı sevgi ve istek, doğruluktan uzaklaşmaya karşı gelme, kısacası doğru davranış dinlerin birincil kuralıdır. Oligarşi için de bu böyledir. Cezaevleri, sürgünler, aşağılamalar, onurlandırma, saraylar ve harika kentlerin tümü kendiliğinden oluşmuştu. Oligarkların büyük itici gücü, yaptıklarının doğru olduğuna inanmalarında yatıyordu. Demir Ökçe ile birlikte algılanan baskı ve adaletsizliği bir kenara bırakalım. Her şeyi olduğu gibi kabul edelim. Ancak, işin özü, bugün oligarşinin gücü, haklı olduğuna inanması ve bununla yetinmesidir.[2]

Bu bakımdan, geçen ürkütücü yirmi yıl içinde Devrim'in gücü, doğruluk duygusundan başka yerden kaynaklanmamaktadır. Bizim özverilerimiz ve verdiğimiz şehitler başka türlü açıklanamaz.

Rudolph Mendelhall'un ruhunu canla başla Dava'ya adamasının ve son gecesinde yabani kuğu şarkısını söylemesinin başka bir nedeni olamazdı. Yoldaşlarına ihanet etmeye sonuna kadar karşı çıkan Hurlbert'in işkence altında ölmesinin de başka nedeni yoktu. Anna Roylston'un da bir aile kurmayı reddetmesinin başka bir nedeni yoktu. John Carlson da aynı nedenle Glen Allen sığınağının sadık, karşılık beklemeyen nöbetçisi olmuştu. Yaşlı ya da genç, erkek ya da kadın, üst ya da alt düzey, deha ya da ahmak, kim olursa olsun, Devrim yoldaşlarının itici gücü, doğru olana karşı duyulan o büyük ve bağlayıcı istek olmuştur.

---

2. Oligarklar, kapitalizmin etik tutarsızlığı ve dengesizliği içinden, tutarlı ve kesin, keskin ve çelik kadar sert, çok saçma ve bilimdışı ve aynı zamanda o ana dek gelen tiran sınıflarının en güçlüsü olan yeni bir etik anlayışıyla ortaya çıkmışlardı. Biyoloji ve evrim kurallarının kendilerine yol göstermesine karşın, oligarklar kendi etiklerine inanmışlardı. İnançları gereği, insanlığın o güçlü gelişme dalgasını üç yüzyıl boyunca engelleyebildiler. Bu, metafizik bir ahlakçıyı ve bir materyalisti şaşırtacak, kuşku içinde yeniden düşünmeye zorlayacak derin ve ürkütücü bir görüntüydü.

Asıl öykümden uzaklaşmaya başladım. Sığınaktan ayrılmadan önce, Ernest ile birlikte, Demir Ökçe'nin gücünün nasıl geliştiğini çok iyi anlamıştık. Emekçi kastları, Paralı Askerler, büyük bir gizli ajan ile her türden polis ordusu kendini oligarşiye adamıştı. Aslında, özgürlükten yoksun oluşları göz ardı edildiğinde, daha öncesine göre çok daha iyi durumdaydılar. Diğer yandan, toplumun umarsız kalan, uçurumun kenarına gelmiş büyük kitleleri sefalet içinde acımasız bir duyarsızlığa batmaktaydı. Güçlü proleterler, kitleler arasında ne zaman gücünü ortaya koyduysa, oligarklar tarafından toplum içinden dışarı çekilerek, emekçi kastları veya Paralı Askerler'in üyesi yapılarak kendilerine daha iyi koşullar sağlanıyordu. Böylece, hoşnutsuzluklar yatıştırılıyor ve proletarya doğal önderlerinden yoksun bırakılıyordu.

Uçurum kenarındaki insanlar ise acınacak durumdaydı. Onlar için gereken normal eğitim diye bir şey yoktu. İşçilerin oturduğu büyük pis kenar mahallelerde, sefalet içinde ve aşağılanarak hayvanlar gibi yaşıyorlardı. Tüm özgürlükleri uçup gitmişti. Köle işçilerdi ve iş seçme hakları ellerinden alınmıştı. Bir yerden bir yere taşınma ve silah bulundurma hakları da yoktu. Onlar çiftçiler gibi toprağın değil, makinelerin ve emeğin köleleriydi. Büyük demiryolları, uçaklar, kanallar, tüneller, metrolar, setler gibi yapım çalışmalarında onlara gerek duyulduğunda, bu mahallelerden on binlerce köle, ister istemez, toplanarak çalışma alanlarına taşınıyordu. Şu anda, onlardan oluşan büyük işçi orduları, aile yaşamının olamayacağı, düzenli yaşamın yerini kasvetli bir hayvanca yaşamın aldığı berbat kışlalarda konaklayarak Ardis'in yapımında ter dökmektedir. İşin gerçeği, o işçi mahallelerinde oligarkların ödünü kopartan, kükreyen koca bir canavar vardı ancak o kendi yaratmış oldukları bir canavardı ve iç-

lerindeki maymun ile kaplanı öldürmesine izin vermeyeceklerdir.*

Şimdi de projelendirilmiş ve tamamlandığında Ardis'i oldukça geçecek olan harika Asgard kentinin yapımı için işçi gruplarının toplanacağı haberleri ortalıkta dolaşmakta.[3] Biz devrimciler, bu büyük çalışmayı sürdüreceğiz ancak bunu başaran sefil köleler olmayacak. Bu güzel kentin duvarları, kuleleri ve bacaları şarkı sesleriyle yükselecek, güzelliği ve eşsiz oluşu da inilti ve homurdanma sesleriyle değil, müzik ve kahkaha sesleriyle yoğurulacak.

Chicago Komünü'nde talihsiz ve başarısız olan Birinci Devrim'imizin hızla olgunlaşmakta oluşu nedeniyle Ernest, dış dünya işleriyle uğraşmak için çılgınca sabırsızlanıyordu. Yine de sabrını dizginliyor ve bu işkence gibi süreçte, bu amaç için Illinois'den getirilmiş olan Hadly onu bambaşka bir şeye dönüştürmüş[4] ve Ernest, kafasında eğitimli prole-

---

* Ünlü 19. yüzyıl İngiliz ozanı Lord Tennyson, *In Memoriam* adlı şiirinde, "Move upward, working the beast,/And let the ape and tiger die." (Haydi durma, içindeki canavarı çıkar at / Bırak şu maymunla kaplan ölsün) dizelerinden anlaşıldığı gibi, insanlığın hayvansı doğasından ve ahlaki ilkelliğinden çıkarak evrilmesi ve gelişmesi görüşünü benimser. (ç.n.)

3. Ardis İ.S.1942'de tamamlandı, Asgard ise 1984'e dek bitirilmedi. Yapımı elli iki sürdü ve bu süre içinde yarım milyon kalıcı bir köle ordusu çalıştırıldı. Bu rakam bazen, yüz binlerce emekçi köle ve sanatçı dışında, bir milyonu aştı.

4. Devrimciler arasında birçok cerrah vardı ve canlı hayvan ameliyatlarında çok büyük başarılar elde ediyorlardı. Avis Everhard'ın sözleriyle, bir insanı bütünüyle değiştirebiliyorlardı. Yara izlerinin ve biçimsiz görüntülerin yok edilmesi onlar için çocuk oyuncağı gibiydi. Dış görünüşleri öyle mikroskobik özenle değiştiriyorlardı ki, çalışmaları sonunda hiçbir iz kalmıyordu. Burun, üzerinde çalışılması açısından hoşlandıkları bir organdı. Deri nakli ve saç ekimi sıradan işlerdi. Yüz anlatımını bir sihirbaz becerisiyle değiştiriyorlardı. Göz, kaş, dudak, ağız ve kulak, önemli ölçüde değiştiriliyordu. Dil, boğaz, gırtlak ve burun boşluklarında yaptıkları ustaca ameliyatlarla insanın telaffuzu ve konuşma biçimi değiştirilebiliyordu. Zorlayıcı anlar, zorlayıcı çözümler gerektirir; Devrim cerrahları da bu gereksinimi

taryanın örgütlenmesi ve uçurum kenarındaki insanlar arasında eğitimin en azından başlangıç aşamasında sürdürülmesi için büyük planlar geliştirmişti. Tüm bunlar, Birinci Devrim sırasında başarısız olmuştu.

Ocak 1917'ye dek sığınağımızdan ayrılmamıştık. Her şey planlanmıştı. Demir Ökçe planındaki kışkırtıcı ajanlar olarak derhal yerlerimizi almıştık. Ben, Ernest'in kız kardeşi konumundaydım. İçlerinde üst düzey yetkili olan oligark ve yoldaşlarımız yerlerimizi hazırlamışlardı, tüm gerekli belgeler elimizin altındaydı ve yeni geçmişimiz bilinmekteydi. İçeriden yardım geldikten sonra işler kolaydı, çünkü gizli servisin gölge dünyasında kimlik puslu bir belirsizlikti. Ajanlar, buyruklara uyan, görevleri yerine getiren, ipuçlarını izleyen, hiç tanımadıkları görevlilere ya da görmedikleri ve bir daha da göremeyecekleri ajanlara rapor veren gelip geçici hayaletler gibiydi.

karşılamak için ortaya çıktılar. Yaptıkları çalışmalar arasında, bir yetişkinin boyunu on, on iki santim uzatabiliyor veya kısaltabiliyorlardı. Yaptıkları bugün yok olmuş bir sanattır ve artık ona gerek de duymuyoruz.

bölüm
yirmi
iki

chicago komünü

Kışkırtıcı ajanlar olarak, yalnızca çok yolculuk yapmakla kalmıyor, aynı zamanda çalışmalarımız gereği proletarya ve yoldaşlarımız devrimcilerle ilişki kurmamız gerekiyordu. Bu bakımdan, aynı anda iki tarafta, hem Demir Ökçe'ye sözde hizmet ediyor, hem de davamız uğruna gizlice, tüm gücümüzle çalışmaktaydık. Oligarşinin değişik gizli servislerinde çok adamımız vardı; bu servislerdeki olağan kadro yenilemeleri, yeniden örgütlenme gibi olgulara karşın bizleri tam olarak söküp atamıyorlardı.

Ernest, Birinci Devrim'i kapsamlı olarak planlamış ve tarihini de 1918 baharı olarak belirlemişti. 1917 sonbaharında daha hazır değildik; yapılacak çok şey vardı, Devrim aceleye gelirse kuşkusuz, başarısızlık getirir. Demir Ökçe, bunu önceden sezmişti ve planlarını ona göre yapıyordu.

İlk darbemizi, oligarşinin sinir sistemine vurmayı planlamıştık. Oligarşi ise genel grevi unutmuyor ve Paralı Askerler denetiminde telsiz istasyonları kurarak telgrafçıların işi bırakmasına karşı önlem almıştı. Buna biz de karşılık veriyorduk. Bir işaret verildiğinde, tüm ülke çapında kentlerden, kasabalardan ve kışlalardan ve her sığınaktan, kendini davaya adamış olan yoldaşlar harekete geçerek o telsiz istas-



yonlarını havaya uçuracaktı. Böylece, Demir Ökçe'ye ilk şoku yaşatarak parçalanmış durumda diz çöktürülecekti.

Aynı anda, diğer yoldaşlar da köprü ve tünelleri havaya uçurarak tüm demiryolu ağını çalışmaz duruma getireceklerdi. Dahası, öteki grup yoldaşlar işaret verildiğinde, Paralı Askerler'in subaylarını ve polis üst görevlilerini, sıra dışı yetenekte veya yönetici konumdaki oligarkları yakalayacaklardı. Böylece, düşman tarafın liderleri, kaçınılmaz olarak tüm ülkeye yayılabilecek yerel savaş alanlarından çekilmiş olacaktı.

İşaret verildiği zaman, birçok olay eşzamanlı olarak gerçekleşecekti. Demir Ökçe'nin düşündüğünden çok daha güçlü olan Kanadalı ve Meksikalı vatanseverler, taktiklerimizi iki kat güçlendirecekti. Ayrıca erkekler çalışmakta olduğu için kadın yoldaşlar, gizli matbaalarımızdan alınan bildirileri dağıtacaklardı. Demir Ökçe'nin üst düzey görevlerinde bulunanlarımız derhal tüm bölümlerimizde kargaşa ve anarşi çıkarmaya başlayacaktı. Paralı Askerler içinde binlerce yoldaşımız vardı. Onların görevi, cephane depolarını haya uçurmak ve tüm savaş makinesinin ince noktalarını yok etmekti. Paralı Askerler'in ve emekçi kastlarının kentlerinde bunlara benzer çökertme programları uygulanacaktı.

Kısaca anlık, kapsamlı ve beklenmeyen bir darbe vurulacaktı. Felç edilen oligarşi, kendini toparlamadan, sonu getirilmeliydi. Bu, kötü zamanlar ve çok can kaybı anlamına geliyordu ama hiçbir devrimci bu konularda duraksamaz. Ayrıca planımızda, uçurum kenarındaki örgütlenmemiş insanlara bile çok güveniyorduk. O insanlar, efendilerinin sarayları ve kentleri üzerine salınacaktı. Can ve mal kaybını bir kenara bırakalım. Bırakın koca canavar kükresin, polis ve Paralı Askerler de onun canına okusun. Bu koca canavar eninde sonunda kükreyecek, polis ile Paralı Askerler de onu öldürecektir. Bunun anlamı, bizim karşı karşıya olduğumuz

çeşitli tehlikelerin bir diğerini zararsızca yok ediyor olmasıdır. Bu arada kendi çalışmalarımızı, büyük ölçüde, engelsiz ve toplum mekanizmasında denetimi ele geçirerek yürütüyor olacağız.

Her ayrıntısı gizlilik içinde yürütülmesi gereken ve günü yaklaştıkça, giderek daha çok yoldaşa ulaşan planımız buydu. Tehlikeli olan nokta, eylemlerin geniş alana yayılmasıydı. Ancak o tehlikeli noktaya asla gelinmedi. Demir Ökçe, casus sistemi yardımıyla Devrim rüzgârını yakalamış ve bize başka bir kanlı ders vermeye hazırlanıyordu. Chicago, bu ders için seçilmiş olan sadık bir kent idi ve çok iyi bir ders almış olduk.

Chicago[1] en olgun kent idi. Eskilerin kanlı şehri olan Chicago bu ününü yenilemek üzereydi. Devrimci ruhun güçlü olduğu bir yerdi. Kapitalizm döneminde, işçilerin unutup bağışlayamayacağı birçok acı grev dizginlenmişti orada. Kentin emekçi üst kastları bile Devrim'le canlanmıştı. İlk grevlerde bir sürü kafa ezilmişti. Değişen ve sevdikleri koşullara rağmen, efendilerine olan nefretleri sönmemişti. Bu ruh, üç alay askerinin toplu olarak bize katılmaya hazır olduğu Paralı Askerler'i de etkilemişti.

Chicago, sürekli olarak emek ile sermaye arasındaki çatışma fırtınasının merkezi olmuştu. Sınıf bilinci olan örgütlerle ve sınıf bilinci olan işçi örgütleriyle birlikte, sokak savaşlarının yapıldığı bir yerdi. Eski günlerde ise öğretmen-

1. Chicago İ.S. on dokuzuncu yüzyılın endüstri cehennemiydi. Büyük İngiliz işçi lideri ve İngiliz Parlamento üyesi John Burns'den bize ulaşan ilginç bir anekdot vardır. ABD'ye yaptığı bir ziyarette, bir gazetecinin kendisine yönelttiği Chicago izlenimi ile ilgili bir soruyu, "Chicago cehennemin cebe girebilecek bir biçimde olanı" diye yanıtlamıştı. Bir süre sonra, İngiltere'ye gitmek üzere gemisine binerken, görüşünü değiştirip değiştirmediğini öğrenmek için yanına gelen bir gazeteciyi, "Evet değiştirdim, yeni görüşme göre, cehennem Chicago'nun cebine girebilecek biçimde olanıdır" diye yanıtlamıştı.

ler bile, Amerikan İşçi Federasyonu'na ve işçi sendikalarına katılarak sırtlarında inşaat malzemesi taşıyanlarla ve duvarcı ustalarıyla birlikte çalışmıştı. Zamanından önce yapılan Birinci Devrim'de de Chicago, fırtınanın merkeziydi.

Olaylar Demir Ökçe tarafından zamanından önce oluşturuldu. Akıllıca bir iş başarmıştı. Yandaş işçi kastları dahil olmak üzere, tüm halka aşırı kötü davranıldı. Verilen sözler tutulmadı, anlaşmalar bozuldu, önemsiz suçlara bile ağır cezalar verildi. Uçurum insanlarına da acımasız işkenceler yapıldı. İşin aslı, Demir Ökçe koca canavarı kükretmeye hazırlanıyordu. Bununla birlikte, Chicago'daki tüm öncelikli önlemlerde Demir Ökçe anlaşılmaz derecede özensiz davranıyordu. Birçok alay geri çekilerek ülkenin değişik yerlerine gönderilirken, Paralı Askerler arasında disiplin gevşemişti.

Bu programın uygulanması fazla değil, yalnız birkaç hafta almıştı. Devrimciler olarak devlet işleri konusunda belirsiz söylentiler kulağımıza geliyordu ama kesin anlaşılır bir durum yoktu. Bizim açımızdan özenli bir dizginleme gerektiren anlık bir atılım ruhuyla yapılacak bir ayaklanma olacağını düşünüyorduk ve bunun bilinçli olarak yaratılan bir şey olduğu hiç aklımız gelmemişti. Öyle gizli yaratılmıştı ki, Demir Ökçe'nin en iç halkasında bile bir ize rastlamamıştık. Karşı komplo olarak iyi bir başarıydı ve ustaca gerçekleştirilmişti.

Derhal Chicago'ya gitme emri aldığımda New York'taydım. Adını bilmediğim, yüzünü görmediğim ama konuşmasından anladığım, bana o emri veren adam bir oligark idi. Verdiği talimatlar hata yapılmayacak kadar açıktı. Komplomuzun anlaşılmış olduğunu ve bize karşı komplo yapılacağını satır aralarından sezmiştim. Bomba patlamaya hazırdı. Benimle, Demir Ökçe'nin sayısız ajanıyla, olay yerinde olanlar ve oraya gönderilenlerle birlikte kıvılcımı çakmaya ha-

zırdık. O oligarkın keskin bakışları altında hiç renk vermediğim için kendimle övünebilirim ancak bu arada yüreğim çılgınca atmıştı. Bir çığlık atarak o adamı son soğukkanlı talimatlarını vermesinden önce boğazına sarılıp boğabilirdim.

Adamın yanından ayrılır ayrılmaz zamanlama yaptım. Treni yakalamadan önce, bir iki yerel liderle bir şans temasa geçmek için çok az zamanım kalmıştı. İzlenmeye karşı önlem olarak hızla bir ilk yardım hastanesine daldım. Şansım varmış ki, yoldaş baş cerrah Galvin'e ulaşabildim. Telaşla ona bilgiyi aktarıyordum ki, beni durdurdu.

"Ben zaten biliyordum" dedi sessizce, İrlandalı gözleri parıldamaktaydı. "Niçin geldiğini biliyorum. Haberi on beş dakika önce aldım ve hemen aktardım. Yoldaşların sakin olmaları için burada her şey yapılacaktır. Chicago feda edilecek, ama gözden çıkarılacak tek yer Chicago olacak."

"Chicago'ya haber göndermeye çalıştınız mı?" diye sordum.

Başını iki yana salladı. "Telgraf iletişimi kesik. Chicago bağlantısı yok. Orası cehenneme dönecek."

Bir an durakladı, ellerini kenetlediğini gördüm. Sonra, ansızın haykırdı:

"Tanrım! Keşke bende oraya gidebilsem!"

"Trene bir şey olmazsa ben veya gerçeği öğrenen diğer gizli servisten yoldaşlar oraya zamanında ulaşabilirse, treni durdurma şansımız yine de var" dedim.

"Siz, işin içinde olanlar bu kez uykuda yakalandınız" dedi.

Başımla onayladım, suçluluk duygusuyla.

"Çok gizliydi" diye yanıtladım. "Olayı bugüne dek, yalnız en üst düzey kişiler biliyordu. O kadar içlerine giremedik, bu yüzden karanlıktan kurtulamadık. Keşke Ernest burada olsaydı. Belki de şu anda Chicago'dadır ve her şey yolundadır."

Dr. Galvin başını iki yana salladı. "Onunla ilgili aldığım son haberlere göre, Boston'a ya da New Haven'a gönderilmiş. Düşman yararına olan bu gizli servis işi onu oldukça engelledi fakat yine de sığınakta yatmasından iyidir."

Ayrılırken Galvin elimi sıktı.

"İçin rahat olsun" ayrılırken söylediği sözlerdi. "Birinci Devrim'i kaybedersek ne çıkar? Daha ikincisi var ve o zaman daha akıllı olacağız. Hoşça kal ve bol şanslar. Sizi bir daha görüp göremeyeceğimi bilmiyorum. Orada bir cehennem yaşanacak, ama senin yerinde olmak için ömrümün on yılını verebilirdim."

Yirminci Yüzyıl[2] akşam saat altıda New York'tan kalktı, ertesi sabah yedide Chicago'da olması gerekiyordu. Fakat o gece gecikmişti. Başka bir trenin arkasından gidiyorduk. Benim Pulman vagonumdaki yolcular arasında, Demir Ökçe'nin gizli servisinden benim konumumda yoldaş Hartman da vardı. Önümüzde giden bir tren olduğunu bana söyleyen oydu. Bizim trenin birebir kopyası bir trendi, içinde hiç yolcu yoktu. Bu Yirminci Yüzyıl'ı havaya uçurma girişiminin bu boş trene uygulanması planlanmıştı. Bu nedenle, bizim trende de çok az, ancak on üç kişi vardı.

Hartman, "Trende birkaç büyük adam olmalı" sonucuna vardı. "Arkada özel bir vagon var."

İlk lokomotif değiştirdiğimizde gece olmuştu, biraz temiz hava almak ve bir şeyler görebilmek için peron boyunca yürüdüm. Özel vagonun penceresinden, içerde üç tanıdık adam görmüştüm. Hartman haklıydı. Adamlardan biri General Altendorff, öteki ikisi de Mason ile Vanderbold gibi oligarşinin gizli servisinin beyinleriydi.

---

2. O zamanlar dünyanın en hızlı treni olarak biliniyordu. Çok ünlü bir trendi.

Mehtaplı, sakin bir geceydi, ama yatağımda huzursuzca sağa sola dönerek uyuyamamıştım. Sabah saat beşte kalkıp giyindim.

Giyinme odasındaki hizmetli kadına trenin ne kadar gecikmesi olduğunu sordum, "İki saat" dedi. Melez bir zenciydi, gelecek bir korkuyla açılmış gözlerinin altında büyük halkalar olan bitkin bir yüzü vardı.

"Bir sorun mu var?" diye sordum.

"Hayır, bayan. Sanırım gece iyi uyuyamadım" diye yanıt verdi.

Ona yakından baktım, işaretlerimizden birini vermeye çalıştım. Bana dönüş yaptı ve sonuçtan emin oldum.

"Chicago'da çok korkunç bir şey olacak" dedi. "Önümüzde sahte[3] bir tren var. O ve askerî birliklerin treni bizi geciktirdi."

"Askerî birlikler mi?" diye sordum.

Başıyla onayladı. "Tren hatları onlarla dolu. Gece boyu yanlarından geçiyoruz. Hepsi Chicago'ya gidiyor. Ufukta dümdüz olmuşlar. Bunun adı iş yapmak."

"Chicago'da bir sevgilim var" diye ekledi, ezik bir biçimde. "O da bizden ve Paralı Askerler içinde, onu çok merak ediyorum."

Zavallı kızcağız. Sevgilisi şu üç isyancı alaydan birindeymiş.

Yemekli vagonda Hartman ile birlikte kahvaltı yaptık ama bir şeyler yerken kendimi zorlamıştım. Gökyüzü bulutluydu ve tren, doğmakta olan yeni bir kara güne doğru ürkütücü bir yıldırım hızıyla ilerliyordu. Bize hizmet eden zenciler korkunç bir şey olacağının bilincindeydi. Üzerlerinde ağır bir baskı vardı ve kişiliklerinin iyimser yanı onlardan ayrılmakta, davranışlarında gevşeklik ile dalgınlık görülmekte ve

3. Aldatmaya yönelik.

vagonun sonundaki mutfağın yanında birbirleriyle karamsar biçimde fısıldaşıyorlardı. Hartman da durumdan umudunu kesmişti.

Çaresizce omuz silkerek, yirminci kez, "Ne yapabiliriz ki?" diye sordu.

Pencereyi göstererek, "Görüyorsun, her şey hazır. Kentin otuz-kırk mil dışında, her yol üzerinde, aynı durumun yaratıldığından emin olabilirsin" dedi.

Yanımızdaki demiryolunda bulunan birliklerin trenini gösterdi. Askerler, rayların kenarında yaktıkları ateşte kahvaltı için bir şeyler pişiriyorlar ve yanlarından müthiş hızımızı kesmeden geçerken merakla bize bakıyorlardı.

Chicago'ya girerken, her yerde sessizlik vardı ve daha bir olay olmadığı açıktı. Banliyölere gelince, trene gazeteler gelmişti. İlk bakışta, önemli bir haber yoktu ama sıradan ve satır aralarını okuma yeteneği olan bir okurun okuması amaçlanan çok şey vardı. Demir Ökçe'nin güzel eli, her satırda kendini gösteriyordu. Oligarşinin zırhının zayıf olduğunu gösteren belirtiler vardı. Kuşkusuz, kesin bir şey yoktu. Okurun bu belirtileri sezmesi amaçlanmıştı ve bu akıllıca yapılmıştı. Bu 27 Ekim sabah gazeteleri, birer anlatı başyapıtıydı.

Yerel haberler gelmiyordu. Bu da başlı başına bir darbeydi. Bu, Chicago üzerine bir sır perdesi çekmişti ve sıradan, kentli bir okurda, oligarşinin yerel haberleri vermekten korktuğu izlenimini yaratıyordu. Gerçek olmayan dolaylı anlatımlarla, tüm ülkede bir kalkışma olacağı havası yaratılarak önlem olarak verilecek cezalar hoş bir şekilde, kılık değiştirmiş olarak, gündeme geliyordu. Havaya uçurulan birçok telsiz istasyonu olduğu ve bunu yapanları bulanların ödüllendirileceği haberleri geliyordu. Kuşkusuz, havaya uçurulan bir telsiz istasyonu bile yoktu. Devrimcilerin komplosuna ilişkin, benzeri birçok saldırı olayı uydurulmaktaydı. Chicago yoldaşlarının aklında, birçok ayrıntı verilerek kafa karış-

tırıcı başarısızlıklarla birlikte, genel Devrim'in başlamakta olduğu izlenimi yaratılıyordu. Bilgilendirilmemiş bir insanın, tüm ülkenin, zaten başlamış olan ayaklanma konusunda belirsiz ama yine de kesin olarak hazır duruma geldiği duygusuna kapılmaması olanak dışıydı.

Haberlere göre, Kaliforniya'daki Paralı Askerler'in birliklerinden ayrılmaları çok ciddi bir olay olmuş, yarım düzine alay dağılmış ve üyeleri aileleriyle birlikte kendi şehirlerinden gettolara sürülmüşlerdi. Kaliforniya'daki Paralı Askerler, aslında en sadık olanlarıydı. Fakat dünya ile bağlantısı kesilmiş olan Chicago bunu nereden bilebilirdi? Ayrıca, New York'ta halkın ayaklandığı ve emekçi kastlarının da onlara katılmış olduğu, birliklerin denetimi ele geçirdiği (Bu, bir blöftü[4]) bilgisini veren buruşuk bir telgraf da vardı.

Oligarklar sabah gazeteleriyle becerdikleri işleri, binlerce başka yollarla da yapmışlardı. Örneğin, oligarkların, devrimcilerin kulağına sızması için ekspres olarak gönderilen gizli iletiler, gecenin ilk yarısında zaman zaman telgraf olarak gönderiliyordu.

Hartman, tren merkez istasyona girdiğinde, okumakta olduğu gazeteyi bırakarak, "Sanırım Demir Ökçe bizim hizmetlerimize gerek duymayacak" dedi. "Bizi buraya göndermekle boş yere zaman harcadılar. Planları umduklarından daha iyi çıktı. Artık cehennem her an patlak verebilir."

Trenden indiğimizde, dönüp trenin arkasına baktı.

"Gazeteler trene gelince, o özel vagonu ayırdıklarını düşünüyorum" diye mırıldandı.

Hartman, umutsuz bir biçimde bunalımdaydı. Onu neşelendirmeye çalıştım ama çabalarımı görmezden gelerek istasyondan çıkarken, ansızın hızlı ve düşük tonda konuşmaya başladı. Önce anlayamadım.

---

4. Bir tür yalan.

"Pek emin değilim" diyordu. "Kimseye söylemedim. Haftalardır üzerinde çalışıyorum, ama emin olamıyorum. Şu Knowlton'a göz kulak ol. Ondan kuşku duyuyorum. O, sığınaklarımızın çoğunun yerini biliyor. Bizden yüzlerce kişinin yaşamı onun elinde, onun bir hain olduğunu düşünüyorum. Bu, benim kişisel duygum. Ancak kısa bir süre önce, onda bir değişiklik sezdim. Bizi satmış olduğu ya da satacağı tehlikesi var. Bundan neredeyse hiç kuşkum yok. Bu kuşkularımı kimseye söylemem, ama Chicago'dan sağ çıkacağımı sanmıyorum. Knowlton'tan gözünü ayırma. Ona tuzak kur. Ortaya çıkar. Başka bildiğim yok. Bu yalnızca bir sezgi, şu ana dek en ufak bir ipucu bulmuş değilim." Kaldırımdan inerken Hartman ciddi olarak, "Unutma, Knowlton'a göz kulak ol" dedi.

Hartman haklıydı. Daha bir ay geçmeden Knowlton, ihanetinin bedelini canıyla ödedi. Milwaukee'deki yoldaşlarca kurallara göre infaz edildi.

Caddeler tümüyle çok sessizdi. Chicago ölü bir kente dönüşmüştü. Trafik gürültüsü, homurtusu yoktu. Faytonlar bile yoktu. Tramvaylar çalışmıyordu. Kaldırımlarda arada bir yayalar göze çarpıyor, gezinmiyorlar, hızlıca ve kararlı bir biçimde yürüyorlardı ama hareketlerinde, sanki yapılar üzerlerine yıkılacak ya da ayaklarının altındaki kaldırım çökecek ya da havaya uçacakmış gibi bir beklenti içindeydiler. Birkaç kimsesiz çocuk da harika ve coşkulu bir şeyler olacağı öngörüsüyle ve gözlerine yansıyan baskılanmış bir istekle çevrede dolaşıyordu.

Güneye doğru uzaklardan, kulaklarımıza boğuk bir patlama sesi geldi. Hepsi buydu. Sonra bir sessizlik oldu. Kimsesiz çocuklar, küçük geyikler gibi şaşkın, sese kulak verdiler. Tüm binaların kapıları, dükkânların kepenkleri kapalıydı. Birçok polis ve bekçi vardı ve ara sıra Paralı Askerler'in devriye arabaları hızla geçip gidiyordu.

Hartman ile gizli servisin yerel başkanlarına geldiğimizi bildirmenin bir yararı olmayacağına karar verdik. Olanların ışığında, bildirimde bulunmamak hoş görülür diye düşündük. Bu nedenle, bazı yoldaşlarla temasa geçme umuduyla Güney Yakası'ndaki büyük işçi gettosuna gittik. Çok geç kalmıştık! Biliyorduk. Ancak o ölü sessizliğindeki caddelerde elimiz kolumuz bağlı, boş yere bekleyemezdik. Ernest neredeydi? Merak ediyordum. Emekçi kastlarının ve Paralı Askerler'in bulunduğu kentlerde neler oluyordu? Ya kalelerde?

Sanki bu sorulara yanıt verirmiş gibi uzaklardan, art arda, güçlü bir boğuk kükremeye benzer patlama sesleri geldi.

Hartman, "Kale bu!" dedi. "Tanrı, şu üç alayın yardımcısı olsun!"

Bir yol kavşağında, bir mezbaha yönünde büyük bir duman sütununun yükseldiğini gördük. Bir sonraki kavşakta da Batı Yakası'na doğru benzer dumanlar yükseliyordu. Paralı Askerler'in yaşadığı kent üstünde, kocaman bir savaş balonunun patlamasını, parçalarının yanarak yere düşmesini anında izledik. Bu hava trajedisi konusunda bir bilgimiz yoktu. Balonun içinde yoldaşlar mı vardı yoksa düşmanlar mı, karar veremedik. Uzaklardan, kulaklarımıza belirsizce, dev bir kazanın fokurdayarak kaynaması gibi gürültüler geliyordu. Hartman, seslerin makineli ve otomatik tüfeklerden geldiğini söyledi.

Biz yine o sessizlikte yürüyorduk. Bulunduğumuz yerde bir olay yoktu. Polis ve devriye arabaları geçerken, bir yangından dönmekte olan altı itfaiye aracı da geçiyordu. Otomobildeki bir görevli bir durup itfaiyeciye bağırarak bir şey sordu ve gelen yanıtı duyduk: "Sular kesik! Ana boruları patlattılar!"

"Su şebekesini patlatmışız!" diye haykırdı Hartman. "Zamanından önce böyle bağımsız bir eylem yapabiliyorsak,

örgütlü ve olgunlaşmış bir çabayla ülke çapında neler yapamayız ki?"

Soruyu soran görevlinin içinde bulunduğu otomobil tam kalkmıştı ki, ansızın kulakları sağır eden bir gürültü koptu. Araba içindeki kişilerle birlikte bir duman yığını olarak havaya fırladı ve sonra enkaz ve ölüm olarak yere indi.

Hartman çok neşeliydi. "Aferin! Aferin!" diye fısıltıyla yineleyip duruyordu. "Proletarya bugün hem ders alıyor, hem ders veriyor."

Olay yerine polisler koşuşuyordu. Diğer bir devriye aracı da orada durmuştu. Ben afallamış durumdaydım. Olayın ansızın oluşu şaşırtıcıydı. Nasıl olmuştu? Anlayamamıştım ama yine de oraya bakıyordum. Öyle şaşkındım ki, polisin bizi yakalamakta olduğunu zor anlamıştım. O anda bir polisin Hartman'ı vurmak üzere olduğunu sezdim. Ama Hartman soğukkanlıydı ve gereken parolaları veriyordu. Ona doğrultulan tabancanın aşağı indiğini gördüm ve polisin iğrenç homurtusunu duydum. Adam öfkeliydi ve tüm gizli servise küfrediyordu. Hartman, gizli serviste olmanın verdiği gururla polisin beceriksiz olduğunu söyleyerek adama çıkışıyordu. Bir süre sonra, olayın nasıl olduğunu anladım. Enkaz çevresinde oldukça insan toplanmıştı ve iki adam yaralı bir polisi öteki araca taşımak için kaldırıyordu. Herkes paniğe kapılmış, korkudan her yöne kaçışıyordu, o anda yaralı polis de öylece yere bırakılmıştı. Yanımdaki küfreden polis, ben ve Hartman da kaçmaya başlamıştık, neden olduğunu bilmiyorduk ama özellikle o yerden kurtulmaya odaklanmıştık.

Daha sonra hiçbir şey olmamış ama her şey açıklanmıştı. Kaçan adamlar koyun gibi geri dönmekte, gözleri fal taşı gibi açık, merakla caddenin iki yanında bir kanyonun duvarları gibi yükselen çok pencereli, görkemli binaları izlemekteydiler. Bomba, o sayısız pencerelerin birinden, ama

hangisinden atılmıştı? İkincisi atılmamıştı ama korkusu yayılmıştı.

Biz de aynı kuşkularla pencerelere baktık. Ölüm herhangi bir pencereden gelmiş olabilirdi. Her yapı olası bir tuzaktı. Modern vahşi ormana dönüşen bu büyük kentte savaş vardı. Her cadde bir kanyon, her yapı bir dağ idi. Yanımızdan geçmekte olan savaş arabalarına karşın, ilkel insanlardan sonra pek değişmemiştik.

Bir köşeyi döndüğümüzde, kaldırımda kanlar içinde yatan bir kadınla karşılaştık. Hartman, eğilerek kadını inceledi. Bana gelince, kusacak gibi olmuştum. O gün çok ceset görecektim ama toplu bir katliam bile beni şu, yerde ayaklarımın ucunda yalnız yatmakta olan ceset kadar etkilemeyecekti. Hartman, "Göğsünden vurulmuş" diye açıkladı. Kadıncağızın koltuğunun altında, çocuğunu tutar gibi, bir tomar kâğıt belge vardı. Ölümüne neden olan o kâğıtlardan, ölürken bile ayrılmak istememiş görünüyordu. Hartman, o tomarı çekip alınca belgelerin, devrimcilerin olan büyük boy basılı bildirileri olduğunu gördük.

"Bir yoldaş" dedim.

Hartman, yolda Demir Ökçe'ye küfredip duruyordu. Polis ve devriye sık sık bizi durduruyor ama parolalarımız sayesinde yolumuza devam ediyorduk. Artık pencerelerden bombalar atılmıyordu ve son yayalar da caddelerden çekiliyor gibiydi, sessizlik giderek derinleşiyordu. Uzaklardaki dev kazan, fokurdamasını sürdürmekteyse de her yönden boğuk patlama gürültüleri geliyor, duman sütunları daha ürkütücü bir biçimde göğe yükseliyordu.

uçurum insanları

Ansızın, her şey değişmişti. Çevrede gergin bir hava esiyordu. Otomobiller; iki, üç derken, düzinelerle geçiyor, bize içlerinden uyarılar yapılıyordu. Yarım blok ötede, arabalardan biri, yüksek hızla döndü ve ardından patlayan bir bomba kaldırımda koca bir çukur açtı. Karşı caddelerdeki polislerin de kaçarak gözden kaybolduğunu görünce, korkunç şeylerin olacağını anladık. Kükreme ve gürültü seslerini duyabiliyorduk.

Hartman, "Cesur yoldaşlarımız geliyor" dedi.

Son savaş arabası yanımızdan geçerken, caddeleri boylu boyunca dolduran kalabalığın ön saflarını görebiliyorduk. Araba bir an için tam yanımızda durdu. İçinden çıkan bir asker, elinde özenle taşımakta olduğu bir şeyi aynı özenle yol kenarındaki su oluğuna yerleştirerek arabasına binerek hareket etti, bir köşeyi döndü ve gözden kayboldu. Hartman, su oluğuna giderek o nesneyi almak için eğildi.

"Geri çekil!" diyerek beni uyardı.

Ellerini çok hızlı kullandığını görebiliyordum. Geri geldiğinde, alnı terle kaplıydı.

"Son anda bombanın bağlantısını kestim. Asker beceriksizin tekiymiş. Yoldaşlarımıza yönelik yerleştirmişti, ama



zamanlamayı kısa tutmuş. Daha önce patlayacaktı. Artık hiç patlamayacak."

Artık her şey çok hızlı gerçekleşiyordu. Yolun karşısında, yarım blok aşağıda, bir binanın üst katlarından dışarı sarkan kafalar görmüştüm. Tam Hartman'a gösteriyordum ki, o kafaların göründüğü binanın taş cephesi boyunca alev ve dumanlar yükselmeye başladı ve havada ansızın bir sarsıcı bir patlama sesi yankılandı. Binanın taş yüzeyi parçalandı ve iç yapı demirleri ortaya çıktı. Bir an sonra da caddenin karşısındaki yapının cephesi de aynı şekilde alev ve dumanla kaplandı. Bir binada yoldaşlarımızın, ötekinde ise Paralı Askerler'in olduğu anlaşılıyordu, karşı karşıya savaşıyorlardı. Ama hangi binada yoldaşlarımız, hangisinde Paralı Askerler olduğunu bilemiyorduk.

O sırada, caddede yürüyen topluluk nerdeyse bize yaklaşmıştı. Çarpışan binaların altından geçerlerken, iki ayrı grup arasında yine çatışma başladı. Bir binadan caddeye bombalar atıyor, caddeden de onlara ateş açılıyor ve karşılık veriliyordu. Böylece biz de hangi binada yoldaşlarımızın olduğunu anlamış olduk, yoldakileri düşman bombalarından koruyarak, iyi iş çıkarıyorlardı.

Hartman, koluma yapışarak beni bir binanın geniş girişine doğru çekti.

"Bunlar yoldaşlarımız değil" diye kulağıma haykırdı.

Bina girişinin iç kapıları kilitli ve sürgülüydü. Kaçamıyorduk. Sonra, yürüyen grup geçip gitti. Onlar, doğru düzgün bir grup değil, içki içip çılgına dönmüş ve sonuçta efendilerinin kanını dökmek için kükreyen korkunç bir akarsu gibi akan uçurum insanları kalabalığıydı. Uçurum insanlarını daha önce görmüş, gettolarına gitmiştim ve onları tanıdığımı sanıyordum ama o anda, onları ilk kez gördüğümü anladım. Üzerlerindeki umursamazlığı atmışlardı. Artık dinamik, büyüleyici bir ürperti veren görünümdeydiler. Önümden dalga dalga öfkeli, homurdanan, yağmalanmış yerlerden alınan viskilerle ve

nefretle sarhoş olmuş, ölüme odaklı insanlar geçiyordu. Bu insanlar, yırtık pırtık giysiler içinde, insan özelliklerinden sıyrılmış, şiddete yönelmiş; canavarlara, maymun ve kaplanlara dönmüş, kanı çekilmiş veremliler; kocaman, kıllı yük hayvanları, vampir bir toplumun kanlarını emmiş olduğu soluk benizliler, fiziksel yapıları biçimini yitirerek şişmiş ve çirkinleşmiş olanlar, derileri kurumuş yaşlı kadınlar, patriklere benzeyen sakallı kuru kafalar, çökmüş bir gençlik, çürümüş yaşlılar, şeytani yüzler, çarpık, hastalık ve süreğen kötü besleme sonucu bozulmuş biçimsiz canavarlar, yaşamın artığı ve pis kalıntıları, öfkelerini kusarak çığlıklarla ve acılarıyla, birlikte bir şeytan ordusu gibi yürümekteydiler.

Neden yürümesinler ki? Bu uçurum insanlarının sefalet ve yaşadıkları acı dışında yitirecekleri bir şey yoktu. Kazançlarına gelince, son bir köklü ve kötü bir öç alma duygusu dışında hiçbir şey kazanmayacaklardı. İnsanlardan oluşan bu lav akışı içinde aklıma, görevleri o koca canavarı uyandırmak ve düşmanlarının onunla uğraşmasını sağlamak olan yoldaşlar ve kahramanlar gelmişti.

O anda bana tuhaf bir şey oldu. Bir dönüşüm yaşıyordum. Kendim ve başkaları için olan ölüm korkusunu üzerimden atmıştım. Başka bir yaşamda başka biri olarak, tuhaf bir coşkuya kapılmıştım. Önemli olan bir şey yoktu. Dava, bu kez kaybedilmişti ama aynı Dava ilerleyen saatlerde ortalığı kasıp kavuran dehşetiyle, yarın yine daha yenilenmiş ve ateşli olarak ortaya çıkacağı için sakin kalabiliyordum. Ölümün ve yaşamın bir anlamı kalmamıştı. Olaylara karşı ilgi duyan bir izleyiciydim, bazen kalabalığa karışıp sürükleniyor, meraklı bir katılımcı oluyordum. Aklım yıldızların dinginliğine yönelmiş ve değerlerimde tutkusuz bir dönüşüm başlamıştı. Böyle olmasaydı, ölüp gidebilirdim.

Kalabalığın yarım mil uzağındayken bizi tanıdılar. Paçavra gibi giysiler içinde, yanakları mağara ağzı gibi çukurlaşmış

bir kadın; küçük, kızmış bir matkap gibi delici gözleriyle Hartman ile beni görmüştü. Cırtlak bir çığlık attı ve üzerimize geldi. Kalabalıktan kopan bir grup da onun ardından üzerimize yürüdü. O kadın, aynı şu anda bu satırları yazarken olduğu gibi aklımda; herkesten önce üzerime atlamıştı. İnce şeritlere dönüşmüş ak saçları savruluyor, kafasındaki bir yaradan alnına kanlar damlıyor, sağ elinde ufak bir balta; zayıf, kırışık, sararmış sol elini de isteriyle bir pençe gibi havaya kaldırıyordu. Hartman, önüme atıldı. Açıklama yapacak zaman yoktu. İyi giyimli olmamız yeterliydi. Hartman'ın yumruğu kadının ateşli gözleri arasında patladı. Darbenin etkisiyle geriye savruldu ama arkadan gelmekte olan arkadaşlarının oluşturduğu duvara çarparak yine önümüze çıktı ve bilinçsizce salladığı balta yavaşça Hartman'ın omuzuna düştü.

Daha sonra neler olduğunu anlamadım. Kalabalığın arasında kalmıştım. Her yanımı çığlık, yaygara ve küfürler kaplamış, dayak yemekteydim. Üstümü başımı tırmalayan ellerin beni parçalayacaklarını düşündüm. Yere serilmiş, soluksuz kalmıştım. O anda güçlü bir el beni tutup o baskı altından sürükleyerek çıkardı. O acı ve baskıyla kendimden geçmiştim. Hartman, binanın girişinden dışarı çıkamadı. Bana kalkan olmuş ve saldırının ilk darbesini o almıştı. Arbede, ansızın üst baş tırmalamaktan öte, çok daha yoğunlaştığından beni kurtaran o olmuştu.

Vahşi bir devinimin ortasındaydım. Çevrem aynı şeylerle doluydu. Beni nereye sürüklediğini bilemediğim ürkütücü bir akıntıya kapılmıştım. Yanaklarıma vuran temiz hava, tatlı tatlı ciğerlerime indi. Baygın ve başım dönerken, kollarımın altından bedenime sarılmış, beni yarı kaldırıp, yarı sürükleyerek çeken güçlü bir kolun belirsizce bilincine varmıştım. Bacaklarımı az da olsa kullanabiliyordum. Önümde bir adamın paltosunun arkasının sallandığını görebiliyordum. O palto, orta dikişinden aşağı doğru sökülmüş ve adamın her adımın-

da, ayrıldığı yerde ritmik olarak açılıp kapanıyordu. Bu görüntü ilgimi çekmiş ve bilincimin yerine gelmesini sağlamıştı. Sonra, yanaklarımda ve burnumda bir sızlamayla birlikte yüzümden kan damladığını anladım. Şapkam gitmişti. Saçlarım sarkmış, uçuşuyordu; sızlayan kafatasım bana o bina girişinde saçıma asılan eli aklıma getirdi. Göğsüm ve kollarım yara bere içindeydi ve birçok yerim ağrıyordu.

Bilincim daha yeni açılmıştı ve kanayan yüzümle dönerek beni kaldıran adama baktım. Beni sürükleyerek kurtaran adam oydu. Hareket ettiğimi anlamıştı.

"Tamam, sorun yok!" diye haykırdı boğuk bir sesle. "Sizi hemen tanıdım."

Onu tanıyamamıştım, ancak dilimin açılmasından önce, ayağımın altında kıpırdayan canlı bir nesnenin üzerine bastığımı anladım. Arkamdakiler beni sürüklemiş ve önüme bakamamıştım, ama yine de kaldırımda, üzerinden binlerce kişinin basarak geçtiği kadının o olduğunu anladım.

"Tamam sorun yok!" diye yineledi. "Ben, Garthwaite'im."

Sakallı, zayıf düşmüş ve pisti ama onun, üç yıl önce, Glen Ellen sığınağımızda birkaç ay kalmış olan yürekli bir genç olduğunu anımsayabilmiştim. Karşılıklı olarak, çalıştığı Demir Ökçe'nin gizli servisinin işaretlerini vermişti.

"Elime bir fırsat geçer geçmez sizi buradan çıkaracağım" diye güvence verdi bana. "Yalnız adımlarına dikkat et. Sendeleme ve düşme."

O gün tüm olaylar birbiri ardına gerçekleşmiş ve kalabalıklara bulaşan bu hareketlilik kendi kendini kontrol altına almıştı. Önümdeki iriyarı bir kadınla şiddetle çarpıştım, (Arkası sökülmüş paltolu adam kayboldu) arkamdan gelenler üzerime yürüdü. Bir yandan makineli tüfeklerin takırtısı ve tüfeklerin arka arkaya patlaması sürerken çığlıklar, küfürler ve ölenlerin haykırışlarıyla birlikte şeytani bir kargaşa yaşanıyordu. Önce hiçbir şeye anlam verememiştim.

Sağımda, solumda insanlar yere düşmekteydi. Önümde bir kadın iki büklüm olmuş, elleriyle çıldırmış gibi karnını tutarak yere kapaklandı. Bir adam ayaklarımın dibinde can çekişiyordu.

Yürüyen kalabalığın en önünde olduğumuzu gördüm. Yarım mil kadar insan grubu yok olmuştu. Bu işin nerede ve nasıl olduğunu asla öğrenemedim. Bugüne dek o yarım millik insan grubuna ne olduğunu öğrenemedim. Korkunç bir savaş makinesiyle mi yok edildiler, yoksa parça parça mı ortadan kaldırıldılar, yoksa kaçtılar mı? Bununla birlikte, kalabalık sürünün ortasında değil, önündeydik ve havada ıslık çalan mermi yağmuru altında ölüme yaklaşıyorduk.

Kalabalık, ölenler olduğu için azalıyordu, hâlâ kolumu tutmakta olan Garthwaite, hayatta kalan grupları ofis binasının girişine yönlendiriyordu. Geride, kapıların önünde kaldığımız için soluk soluğa kalmış, iç çeken insanlar bizi sıkıştırmışlardı. Bir süre öylece yerimizde kaldık.

Garthwaite, "Sanki iyi bir iş becerdim" diye yakınıyordu. "Sizi tuzağın içine attım. Caddedeyken iyi bir kumar oynadık ama burada hiç şansımız yok. Her şey bitti artık. Ancak, 'Yaşasın Devrim!' diye bağırabiliriz."

Sonra, umduğumuz başımıza gelmeye başladı. Paralı Askerler gözlerini kırpmadan öldürüyorlardı. Üzerimize gelen dalga önce çok eziciydi ama ölümler sürdükçe baskı biraz azaldı. Ölenler ve ölmekte olanlar arttıkça, yer açılmıştı. Gartwaite, kulağıma eğilip bağırarak konuştu ama o ürkütücü gürültüde ne dediğini anlayamadım. Beklemeden beni yakalayıp yere yatırdı. Sonra ölmekte olan bir kadını üzerime doğru çekerek yanıma ve biraz da üzerime doğru sıkışarak yattı. Üzerimizde ölülerden ve can çekişen, inleyen ve hayatta kalanların üzerine doğru sürünen kişilerden bir yığın oluşmuştu. Bu durum da çok geçmeden sona ermiş, iniltiler ve soluksuz kalanların sesleriyle bozulan bir sessizlik olmuştu.

Garthwaite, olmasaydı ezilerek ölmüştüm. Üzerimde o kadar ağırlığı taşımış ve hayatta kalmış olmam akıl alacak bir şey değildi. Acıların dışında yalnızca meraklanma duygum kalmıştı. Bu olaylar nasıl sona erecekti? Ölüm nasıl bir şeydi? Bu Chicago mezbahalarında kanla vaftiz edildim. Bundan önce ölüm, benim için bir kuramdı; ancak sonraları benim için önemli olmayan çok kolay bir olgu durumuna geldi.

Paralı Askerler yine de yaptıklarıyla yetinmemişti. Ofis binası girişini ele geçirdiler, yaralıları öldürdüler, bizim gibi yara almamış ve ölü taklidi yapanları araştırdılar. Yığının içinden çekip çıkarılarak tabancayla vurulana kadar bir köle gibi yalvaran bir adamı anımsamaktayım. Yığından çıkarılan bir kadın da bağırıp çağırarak askerlere ateş etmişti. Yakalanmasından önce, altı el ateş etmiş ama ne tür bir zarar verdiğini bilmiyorum. Bu trajik olayları ancak seslerinden izleyebiliyorduk. Bu türden olaylar sıkça yaşanıyor ve her biri bir tabanca kurşunuyla sonlanıyordu. Ara verdiklerinde ise cesetler arasında dolaşan, subayları tarafından çabuk olmaları söylenen askerlerin konuşmalarını ve küfürlerini duyabiliyorduk.

En sonunda bizim bulunduğumuz ceset yığınını araştırmaya geldiler, yaralı ve ölüleri çektikçe üzerimdeki basıncın azaldığını duyumsayabiliyordum. Garthwaite parolaları vermeye başlamıştı. Önce sesi duyulmadı. Sonra sesini yükseltti.

Bir askerin, "Dinle şunu!" dediğini duyduk. Sonra, bir subayın keskin sesi geldi: "Orada durun! Dikkat edin!"

Dışarı çıkarıldığımızda ilk rahat nefesimizi aldık! Önce Garthwaite konuştu ama ben, Demir Ökçe'deki hizmetlerim konusunda kısa bir soruşturmadan geçmek zorunda kaldım.

Subay, "Tamam, bunlar kışkırtıcı ajanlar" diye bir sonuca vardı. Büyük bir oligark ailesinden sakalsız genç bir askerî okul öğrencisi olduğu anlaşılıyordu.

Garthwaite, homurdanarak, "Lanet olası bir iş bu!" dedi. "İstifa edip orduya katılacağım. Sizin işiniz çok kolay."

Genç subay, "Orduya katılmayı hak ediyorsun" diye yanıtladı. "Birkaç tanıdığım var, yardımcı olmaya çalışırım. Seni nasıl bulduğumu onlara anlatabilirim."

Garthwaite'in adını ve numarasını aldı, sonra bana döndü. "Ya siz?"

"Ah, ben evleneceğim" diye yavaş bir tonda yanıtladım. "O zaman tüm bu işlerden kurtulacağım."

Yaralıların öldürülmesi sürerken, biz konuşuyorduk. Geriye baktığımda, şu anda tüm bunlar bir düş ama o zaman bunlar dünyada olağan şeylerdi. Garthwaite ve genç subay, modern savaşlar ile günümüz sokak savaşları ve tüm kentte görülen gökdelenlerden yapılan savaşlar arasındaki ayrımlar konusunda canlı bir söyleşiye dalmışlardı. Ben de onları özenle izlerken, saçımı düzeltiyor ve aynı zamanda da yırtılmış eteklerimi iğneliyordum. Bu arada yaralıların öldürülme işlemi sürmekteydi. Ara sıra bir silah sesi Garthwaite ile subayın sesini boğuyor ve söylediklerini yinelemek zorunda kalıyorlardı.

Chicago Komünü'nde üç gün kaldım, bu süre içinde uçurum insanlarının katledilmesi ve gökdelenler arası çarpışmalar dışında gerçekten hiçbir şey görmediğimi söylersem, olayların boyutu algılanabilir. Aslında yoldaşların başardığı herhangi bir kahramanlık olayına rastlamadım. Mayın ve bombalarının seslerini duyuyor, çıkardıkları yangınların dumanını görebiliyordum ve hepsi buydu. Bu çarpışmalarda bir büyük çalışma, yoldaşlarımızın kalelere yaptığı balon saldırılarıydı. İkinci gün yapılan bu saldırıda üç isyancı Paralı Asker alayı, son adamına kadar yok edilmişti. O kaleler Paralı Askerler ile doluydu, rüzgâr da doğru yönde esmiş ve kentin bir ofis binasından havalanan balonlarımızı oraya götürmüştü.

Glen Ellen'den sonra Biedenbach, bu kez "hızır" adını verdiği çok güçlü bir patlayıcı icat etmişti. Balonların kullanıldığı bir patlayıcıydı. Bunlar, kabaca ve hızla yapılmış, ama iyi iş gören sıcak hava balonlarıydı. Onları bir ofis binasının tepesinde görmüştüm. Birinci balon, kaleleri ıskalayarak geçip kent dışında kaybolmuş, ondan daha sonra haber almıştık. İçinde Burton ile O'Sullivan vardı. İnişe geçtiklerinde, demiryolu yönünde, son hızla Chicago'ya yaklaşmakta olan bir askerî birlik treni üzerine doğru sürüklenince, tüm patlayıcıları hızır gibi lokomotif üzerine boşaltmışlardı. Sonuçta, oluşan enkaz demiryolunu günlerce kapatmıştı. İşin iyi yanı da ağırlıklarından kurtulan balonun havaya yükselerek yirmi kilometre kadar uçması ve içindeki iki kahramanımızın yara almadan kurtulması olmuştu.

İkinci balon başarısız oldu. Uçuşunda bir sakatlık vardı. Çok alçaktan uçtuğu için kalelere ulaşamadan kurşun delikleriyle dolmuştu. İçinde bulunan Herford ile Guinness düştükleri tarlada parçalandı. Daha sonra duyduğumuza göre, Biedenbach umutsuzluğa kapılmış ve üçüncü balonda tek başına uçmuştu. O da alçaktan uçmasına karşın, şans eseri balonu kurşunla delinmemişti. Olayı, şu anda da aynı o an olduğu gibi görebiliyorum, yüksek yapının tepesinden şişirilmiş bir torba gibi yükselen balon, altında nokta gibi görünen adamla birlikte havada sürükleniyordu. Ben, kaleyi göremedim ama yapının tepesindekiler bana onun tam, kale üzerinde olduğunu söylemişti. Biedenbach'ın patlayıcıları bıraktığını görmedim. Balon ansızın yükselmeye başladı ve kükreme gibi bir patlama sesi büyük bir duman sütunuyla birlikte geldi. Kibar Biedenbach, bir kaleyi yerle bir etmişti. Aynı anda iki başka balon onu izledi. Biri, havada infilak etti ve onun sarsıntısıyla diğer balon da hasar görerek geri kalan kalenin üzerine yumuşak iniş yapmıştı. İki yoldaşımız orada yaşamını yitirmiş olsa da ondan daha güzel bir planlama olamazdı.

Uçurum insanlarına geri dönecek olursak, onlarla ilgili deneyimlerim sınırlıdır. Kenti baştan sona talan edip katlettiler, karşılığında da yok edildiler; ancak bir kez olsun, oligarkların bulunduğu batı yakasına ulaşmayı başaramadılar. Oligarklar, kendilerini iyi savundu. Kentin yüreği ne kadar parçalanmış olursa olsun, kadınları ve çocuklarıyla birlikte zarar görmeden kurtulmuşlardı. Söylendiğine göre, o kötü günlerde çocukların parklarda oynamayı sevdikleri oyun, büyüklerinin proletaryayı ezme taklidi yaptıkları oyunmuş.

Paralı Askerler için uçurum insanlarıyla başa çıkmak ve aynı zamanda yoldaşlarla savaşmak hiç de kolay olmamıştı. Chicago, geleneklerine bağlı kalmış; bir nesil devrimci ezilmiş olsa da bir nesil düşmanını da kendi yanına çekmişti. Demir Ökçe, kuşkusuz, rakamları gizli tutmuştu ama kabaca bir tahminle, en az yüz otuz bin Paralı Asker öldürülmüştü. Yoldaşlarımızın, yine de hiç şansı yoktu. Kalkışmada tüm ülke el ele vermişti ama onlar tek başlarına kalmıştı ve oligarşi, gerektiğinde tüm gücüyle onların üzerine gidebiliyordu. Bilindiği gibi saatlerce, günlerce, trenler dolusu yüzlerce, binlerce Paralı Asker Chicago'ya taşındı.

Ortada sürüyle uçurum insanı vardı! Onları katletmekten bıkmış olan askerler, caddelerdeki kalabalığı büyük bir hayvan sürüsü gibi, Michigan Gölü'ne doğru sürmek amacıyla, büyük bir hareket başlattı. Garthwaite ile birlikte o genç subayla bu hareketin başlangıcında karşılaşmıştık. Bu sürü hareketi aslında, yoldaşlarımızın güzel eylemleri sonucu başarısız olmuştu. Paralı Askerler, büyük kalabalığı bir araya toplamak yerine, ancak kırk binden az perişan insanı göle sürebilmişti. O perişan insanlar caddelerden göle doğru el ele sürülürken yoldaşlarımız, kaçabilmeleri için, ara sıra, kuşatmayı yararak onları yollarından ayırıyorlardı.

Genç subayla karşılaşmadan az önce, Garthwaite ile bunun örneğini görmüştük. Katılmış olduğumuz ve geri çekilmek-

te olan kalabalığın, güçlü askerî birliklerce güneye ve batıya kaçması engellendi. Bize bakan birlikler, batı yönünü denetliyordu. Tek çıkış kuzeydi ve makineli tüfekler ve otomatik silahlarla doğudan, batıdan, güneyden sürülenleri kuzeye, göle doğru yönlendirdiler. Artık, göle doğru mu, yoksa bir canavarın bilinçsiz kıpırdanışları mı, bilmiyorum ama o kalabalık batı caddesine doğru, bir caddeye döndü ve büyük getto yönünde ilerledi.

O anda, Garthwaite ve ben, sokak çatışmalarının olduğu alandan çıkarak batıya doğru yürümeye çalışıyorduk ki, sürünün ortasında kalmıştık. Köşeye gelir gelmez, kalabalığın büyük bir gürültüyle üzerimize geldiğini gördük. Tam koşmaya başlarken bölgeye giden, makineli tüfek takılmış altı savaş aracının önüne çıkmıştım ve Garthwaite kolumdan yakaladı. Arkalarından da otomatik silahlı askerler geliyordu. Konuşlandıklarında, ateş açmaya başlamadan önce, sanki kalabalık onları ezecekmiş gibi görünüyordu.

Sağda solda bir asker ateş ediyordu ancak bu dağınık ateş, öfkeli kalabalığı denetlemeye yetmiyordu. Makineli tüfekler ateşe başlamayacak gibiydi. Silahlı araçlar caddeleri tutmuş, askerlerin kaldırımlara yerleşmesini sağlıyordu. Giderek daha çok asker gelmiş ve o karmaşadan kurtulma olanağımız kalmamıştı. Garthwaite, kolumdan tuttu ve bir binanın önünde sıkışıp kaldık.

Makineli tüfek ateşi açıldığında kalabalık on metre kadar uzaklıktaydı; o ölüm sağanağında kimse canlı kalamazdı. Kalabalık geliyor ama ilerleyemiyordu. Ölüler ve ölmekte olanlar gittikçe üst üste yığılmış, bir tümsek oluşturmuştu. Arkada kalanlar öndekileri itiyor; kalabalık, cadde boyunca her iki yandan iç içe geçiyordu. Yaralılar, kadın erkek, o dalgada kusmakta, otomobillerin ve askerlerin ayakları altında ezilene kadar kıvranmaktaydı. Askerler can çekişmekte olan zavallıları süngülerken aralarından birinin ayağa

kalkıp, bir askere saldırarak dişlerini boğazına sapladığını gördüm. İkisi birden o yığının içinde kalmıştı.

Ateş kesilmiş, iş bitmişti. Kalabalığın kuşatmayı yaracak vahşi girişimi engellenmişti. Savaş araçlarının tekerlerinin temizlenmesi emri verildi. O cesetler üzerinden geçemeyecekleri için, onların karşı caddeye çekilmesi gerekiyordu. Askerler, olayda ölenlerin cesetlerini sürükleyerek tekerlerden uzak tutuyordu. Olayın nasıl olduğunu daha sonra öğrendik. Bir blok ötede, yüz yoldaşımız binayı ele geçirmişti. Bir araya toplanmış askerleri tepeden gören yakın bir yer bulana kadar bina çatılarından geçebiliyorlardı. O zaman karşı katliam başlamıştı.

Uyarı yapılmadan, binanın tepesinden aşağı bomba yağmuru başlamıştı. Otomobiller, askerlerle birlikte paramparça oluyordu. Ayakta kalan bizler, çılgınca geri çekilmekteydik. Yarım blok aşağıdan bize ateş açıldı. Caddeleri kölelerin cesetleriyle halı gibi kaplayanların kendileri, o ceset halısına dönmüştü şimdi. Garthwaite ile bende bir sihir vardı sanki. Daha önce yaptığımız gibi, yine bir bina girişine sığınmaya çalıştık. Ancak bu kez, uyuklarken yakalanmadı. Bombaların kükremesi dindiğinde, çevreye göz atmaya başladı.

"Kalabalık geliyor!" diye bana haykırdı. "Buradan kaçmalıyız!"

El ele, kanlı kaldırımdan kayıp sendeleyerek, köşeden döndük. Karşı caddede koşuşturan birkaç asker gördük. Onlara bir şey olmuyordu. Yol açıktı. Bir an durarak arkamıza baktık. Kalabalık yavaşça ilerliyordu. Ölen askerlerin silahlarını alıp yaralı olanları öldürme çabasındaydılar. Bizi kurtaran subayın da son anlarını gördük. Acı içinde dirseği üzerinde kalkmış ve kendi otomatik silahıyla vurulmuştu.

Bir kadın, elindeki satırı yaralı adama indirirken Garthwaite, "Son yükselme şansım da böylece yok oldu" dedi. "Yanlış yoldayız, ama bir yolunu bulup buradan çıkacağız."

Her köşede başımıza bir şey gelecekmiş gibi, sessiz caddelerden doğuya doğru kaçtık. Güneyden yükselen canavar gibi alevler gökyüzünü kaplamıştı ve büyük gettonun yanmakta olduğunu anladık. Sonunda, bir kaldırıma çöktüm. Bitkindim, daha fazla dayanamazdım. Her yanım, yara bere içindeydi ve ağrılarım vardı; yine de bir sigara sarmakta olan Garthwaite'e gülümseyebilmiştim, o da bana şunları söyledi:

"Seni kurtarma işini yüzüme gözüme bulaştırdığımı biliyorum ama bu işin içinden çıkamıyorum. Batağa saplandık. Ne zaman kurtulmaya çalışsak, bir şeyler oluyor ve geriye sarıyoruz. Seni kurtardığım o bina girişinden ancak iki blok uzaktayız. Dostla düşman karıştı. Bir karmaşa yaşanıyor. Şu lanet olası yapılarda kimin olduğunu bilemezsin. Anlamaya çalışırsan da tepene bombayı yersin. Kendi yolunda sessizce yürüsen de kalabalığa karışır, makineliyle taranırsın ya da Paralı Askerler'le karşılaşıp çatıda bulunan yoldaşlar tarafından öldürülürsün. En kötüsü de tüm kalabalık üstüne yürür ve işini bitirir."

Başını kederle sallayarak sigarasını yaktı, yanıma oturdu.

"Karnım öyle aç ki, şu kaldırım taşlarını bile yiyebilirim" dedi.

Az sonra, yine ayağa kalktı ve yerden bir kaldırım taşı sökmeye başladı. Geri gelerek, o taşla arkamızdaki dükkânın penceresini kırdı.

"Giriş katı, işimize yaramaz" diyerek açtığı delikten içeri girmeme yardım etti. "Elimizden gelenin en iyisi bu. Sen biraz uyu, ben çevreye bakınayım. Bu kurtarma operasyonunu sona erdireceğim ancak zaman, çok zaman istiyor. Biraz da yiyecek gerekiyor."

Girdiğimiz yer, at koşumları satan bir yermiş. Dostum bana, arkadaki özel ofiste at örtülerinden bir yatak hazırladı.

Perişan durumuma ek olarak, bir de baş ağrım tutmuştu, gözlerimi kapayıp uyumayı denesem iyi olacaktı.

"Geri geleceğim" ayrılış sözleri oldu. "Bir otomobille dönmesem de kesinlikle, yiyecek bir şeyler getireceğim."

O andan sonra Garthwaite'i üç yıl göremedim. Geri dönmek yerine, akciğerlerinden ve boynunun etli kısmından giren kurşunlarla bir hastaneye kaldırılmıştı.

karabasan

Yirminci Yüzyıl'da geçirdiğim geceden bu yana gözlerimi kırpmamıştım, onca yorgunluğun üzerine deliksiz uyudum. İlk uyandığımda geceydi ve Garthwaite daha dönmemişti. Saatimi kaybettiğim için zamanı kestiremedim. Gözlerim kapalı uzanırken, uzaktan boğuk bir patlama sesi geldi. Yangın felaketi hâlâ dinmemişti. Dükkânın içinde öne doğru süründüm. Kontrol altına alınamayan büyük yangınların gökyüzündeki yansımaları caddeyi nerdeyse gündüze çeviriyordu. O ışıkta, en küçük yazılar bile kolayca okunabilirdi. Birkaç blok ilerden el bombalarının gürültüsüyle makineli tüfek takırtısı ve uzun bir süre ağır patlayıcı sesleri geliyordu. At örtülerime kadar sürünüp giderek yine uykuya daldım.

Yeniden uyandığımda, üzerime ruh karartıcı sarı bir ışık vuruyordu. İkinci gündü, şafak söküyordu. Yine dükkânın önüne doğru süründüm. Bir duman bulutunu delip geçen parlak ışık demetleri gökyüzünü kaplamıştı. Caddenin karşısında sefil bir köle yalpalayarak yürüyordu. Bir eliyle yan tarafını sıkıca tutuyor ve arkasında kan izleri bırakıyordu. Korku ve dehşetle dolmuş olan gözleri her yeri gözlüyordu. Bakışları bana doğru çevrilince, yüzünde avlanmış, yaralı bir hayvanın suskun kederini görmüştüm. Beni görmüştü,



ama aramızda en azından sempati ve anlayış gibi hiçbir yakınlık olmadı, adam korkudan yere çömelerek yürümeye çalışıyordu. Tüm dünyadan bir yardım beklentisi yoktu. Efendilerinin çıkmış olduğu büyük bir köle avında bir köleydi yalnızca. Tüm beklentisi ve aradığı, bir hayvan gibi, içine girip kıvrılıp saklanacağı bir delikti. Bir köşeden dönen ambulansın keskin sesiyle irkildi. Ambulanslar onun gibiler için değildi. Acı bir iniltiyle kendini kapı girişine doğru attı. Bir dakika sonra, saklandığı yerden çıkarak yine umutsuzca topallayarak uzaklaştı.

At örtülerime geri dönerek bir saat Garthwaite'i bekledim. Baş ağrım geçmemiş aksine, artmaktaydı. Ancak istençli bir çabayla gözlerimi açabildim ve çevreme bakabildim. Gözlerimi açıp çevreme bakmak katlanılmaz bir işkence olmuştu. Beynim zonkluyordu. Kırık pencereden, güçsüz bir durumda sendeleyerek çıktım, içgüdüsel olarak bir kaçış yolu bulmaya ve bu berbat mezbahadan el yordamıyla çıkmaya çalışıyordum. Ardından bir karabasan yaşadım. O anı izleyen saatlerde belleğimde kalan olaylar ancak bir karabasan olabilirdi. Birçok olay beynime kesin olarak yerleşmişti ama bu aklımdaki silinmez tablolar arasında bilinçsiz olduğum aralar var. Bu aralarda neler olduğunu bilmiyorum ve asla bilemeyeceğim.

Köşede bir adamın bacaklarına takılıp sendelediğimi anımsıyorum. Kendini benim saklandığım yere sürükleyen, avlanmış zavallı sefil adamın bacaklarıydı. Kaldırımda uzanırken onun zavallı, acınacak haldeki boğumlu ellerini çok net anımsıyorum. Elleri, ömür boyu çalışmaktan bükülmüş ve biçimleri bozulmuş, avuçlarında kalın bir nasır tabakası oluşmuş, elden çok at toynağına benziyordu. Kendimi toparlayıp yola çıkarken, adamın yüzüne bakınca yaşadığını gördüm, gözleri donuklaşmıştı, bana bakıyor ve beni görüyordu.

Sonra bir boşluk oluştu. Hiçbir şey bilmiyordum ve hiçbir şey görmemiştim. Yalnızca, güvenli bir yer bulmak için yalpalayarak ilerliyordum. Bir sonraki karabasan görüntüm sessiz bir ölüm caddesiydi. O cadde karşıma, kırlarda dolaşan birinin bir akarsuyla karşılaşması gibi çıkmıştı. Ancak bu izlediğim akarsu akmıyordu. Ölülerle dolmuştu. Orada burada, tümsekler halinde yüzeyden yükselen ceset yığınları dışında, yollar boyunca kaldırımlara taşarak dümdüz yayılmıştı. Yerlerinden sürülen bu avlanan zavallı uçurum insanları Kaliforniya'da vurulan[1] tavşanlar gibi yere serilmişti.

Caddede bir aşağı bir yukarı baktım. Ne bir hareket, ne de bir ses vardı. Sessiz yapılar bir sürü penceresiyle aşağıdaki olay yerine bakıyordu. Ancak bir kez, ölü akarsuda kıpırdayan bir kol gördüm. Acı içinde, tuhaf bir kıvranmayla başını kaldırıp kanlar içinde, anlatılmaz bir dehşet uyandırarak bana bir şeyler mırıldandığına yemin edebilirim, yine yere uzandı ve bir daha kıpırdamadı.

Her iki yanında sessiz yapılar bulunan başka bir cadde daha anımsıyorum, uçurum insanlarının yarattığı panik, bilincimi yerine getirmişti fakat bu kez o insanlar, bir akarsu içinde akıyorlardı. Sonra korkacak bir şey olmadığını anladım. Aralarında çok genç ve çok yaşlı, zayıf ve hasta, çaresiz ve umutsuz olan enkaza dönmüş getto insanları olduğu için iniltiler, feryatlar, küfürler, uğultular, isterik çıldırma sesleri yükseliyor ve akarsu yavaşça akıyordu. Güney Yakası'ndaki büyük getto yangını onları sokak çarpışmaları

1. O günlerde nüfus dağılımı az olduğundan arsalardaki yabanıl hayvanlar sıklıkla zararlı oluyordu. California'da tavşan avlama bir gelenek olmuştu. Çiftçiler belirli günlerde toplanarak kırsal alanlar boyunca binlerce tavşanı önceden hazırlanmış bir kuşatma alanına sürerek, orada erkek çocuklarla birlikte sopayla öldürürlerdi.

cehennemine sürmüş ve oradan sonra başlarına ne geldiğini anlamadım ve asla öğrenemedim.[2]

Pencereyi kırışımı ve askerlerin kol gezdiği caddedeki izdihamdan kaçmak için bir dükkâna saklanışımı hayal meyal hatırlıyorum. Bir keresinde de sağa sola baktıktan sonra kimseyi göremediğim sakin bir sokakta, yanımda bir bomba patlamıştı. Aklımda çok iyi kalan bir olay da bir otomobilden bana ateş açılmasıydı. Atış beni ıskalamıştı, hemen ardından haykırarak ve işaretle parolayı verdim. O otomobil aklımda az kalmıştı ama yanımda oturan askerin tüfeğinin ateşlenmesi gözlerimi açmış ve Pell Street günlerimden tanıdığım George Milford'un yavaşça kaldırıma çöktüğünü görmüştüm. Düşmesine rağmen, asker yine ateş etti, Milford iki büklüm oldu, çırpındı ve yere serildi. Asker kıkırdayarak gülüyordu ve otomobil hızlandı.

Aklımda kalan diğer bir olay, yanımda bir aşağı bir yukarı yürüyen bir adamın beni derin uykumdan uyandırmasıydı. Yüzü tırmalanmış ve çizilmişti, alnından gelen ter burnundan akıyordu. Göğsünü bir eliyle bastırırken diğer elini de onun üzerine koymuştu ve yürüdükçe yere kanları damlıyordu. Üzerinde Paralı Askerler'in üniforması vardı. Dıştan, kalın duvarlar arasından patlayan bombaların boğuk gümbürtüsü geliyordu. Başka bir binayla savaşan bir binaya hapsolmuştum.

Yaralı askerin yarasını sarmak için bir cerrah gelince saatin öğleden sonra iki olduğunu anladım. Baş ağrım geçmemişti ve cerrah yüreğime rahatlatacak güçlü bir ilaç vermek için uzunca bir zaman ayırdı. Yine uykuya dalmıştım, bir sonra anımsadığım şey, bir binanın tepesine çıkmış ol-

2. Güney Yakası yangının bir kaza sonucu mu çıktığı, yoksa Paralı Askerler'in mi yaktığı uzunca bir süre tartışma konusu olmuştu. Ama bugün gettonun, şeflerinin buyruğuyla, Paralı Askerlerce yakıldığı kesinlik kazanmıştır.

mamdı. O andaki çatışma sona ermişti ve ben kalelere yapılan balon saldırılarını izliyordum. Birisi kolunu bana dolamıştı ve ben ona yaslanıyordum. Onun Ernest olabileceğini doğal karşılamıştım ve saçlarıyla kaşlarını nasıl öyle kötü yakmış olduğuna şaşırıp kalmıştım.

Birbirimizi o berbat kentte bulabilme şansı nerdeyse yoktu. Benim New York'tan ayrıldığımı bilmiyormuş ve uykuya daldığım odaya girince, önce o kişinin ben olduğuma inanamamış. Chicago Komünü'nü biraz daha tanımıştım. Balon saldırısını izledikten sonra, Ernest beni binanın orta kısmına, merkezine doğru indirdi ve orada öğleden sonra ve gece boyu uyumuştum. Üçüncü günü o binada geçirdik ve dördüncü gün Ernest yetkililerden bir otomobil istedi ve Chicago'dan ayrıldık.

Baş ağrım geçmişti ama bedenim ve ruhum çok yorgundu. Arabada Ernest'e yaslanmış, bizi kentten çıkarmaya çalışan duygusuz bakışlı askerleri izliyordum. Ayrı bölgelerde olsa da çatışmalar yine sürmekteydi. Orada burada tüm bölgeler yoldaşların eline geçmiş ama o bölgeleri güçlü askerî birlikler kuşatmıştı. Onları boyun eğdirme işlemi sürerken, yoldaşlar yüz kadar tuzağa düşürülmüştü. Teslim olmak ölüm anlamına geliyordu, çünkü göz açtırılmıyordu ve onlar da son adamına kadar kahramanca savaşmıştı.[3]

O bölgelere ne zaman yaklaşsak, nöbetçiler bizi geri döndürüyordu. Bir keresinde, yoldaşların iki güçlü mevzisi yanından geçen tek yol, arada kalan yanmış bir alandı. Her iki

3. Birçok bina haftadan uzun bir süre direnmiş, bir tanesi ise on bir gün dayanmıştı. Her bina bir kale gibi kuşatılmış, Paralı Askerler her katta savaşmıştı. Ölümcül bir çatışma olmuştu. İki taraf da hoşgörü göstermeden savaşmış, devrimciler üst katta olmanın avantajını kullanmıştı. Devrimciler silinip süpürülürken, kayıplar tek yönlü olmamıştı. Gururlu Chicago proletaryası, eski durumunu aratmayacak bir övgü almıştı. Kendi taraflarından çok kişi ölmüştü ama çok da düşman öldürmüşlerdi.

yönden de savaşın gürültü ve kükreme sesleri geliyordu, bu arada arabamız da dumanı tüten kalıntılar ve sallanan duvarlar arasından geçiyordu. Caddelerde genellikle enkaz yığınları olduğu için onları dolanarak geçmek zorunda kalıyorduk. Bir yıkıntı labirenti içinde yavaşça ilerliyorduk.

Hayvan barınakları (getto, fabrikalar, her şey) için için yanıyor, enkaza dönüyordu. Sağ yönümüzde, uzaklarda büyük bir duman gökyüzünü karartıyordu, asker sürücümüzün dediğine göre orası, tümüyle yerle bir edilmiş Pullman'ın kasabasıydı. Asker, arabayı o bölgenin dışından dolaşarak elindeki kurye ile sürdü; üçüncü günün öğleden sonrasıydı. Sürücü asker, en şiddetli çarpışmaların bazılarının o bölgede olduğunu, birçok caddenin ölülerden geçilemez halde olduğunu söyledi.

Hayvan barınaklarının olduğu bölgede bir yapının yıkık duvarlarının çevresini dolanırken, aracımız bir ceset yığını önünde durdu. Sanki deniz, tüm dünyayı buraya savurmuş gibiydi. Olanlardan biz sorumluyduk. Kalabalık o köşeyi dönerken, karşı caddeye kurulmuş makineli tüfeklerle tam karşıdan ve yakından kurşuna dizilmişti. Felaket, askerleri de vurmuştu. Bir bomba, rastgele, askerlerin ortasına düşmüş olmalıydı. Kalabalık, cesetlerinin ve ölmekte olanların bir dalga oluşturmasına kadar denetim altına alınmıştı ve yaşayanlarla, savaşan köleleriyle köpüklü bir dalga gibi öne atılmıştı. Askerlerle köleler, arabalar ve silah enkazları çevresinde ve üzerinde parçalanmış ve birbirine karışmıştı.

Ernest ansızın yerinden sıçradı. Gözüne, keten gömlekli tanıdık bir çift omuz ile beyaz bir saç perçemi çarpmıştı. Onu izlemedim, yanıma geri döndüğünde, hızla yola koyulduk ve bana, "Piskopos Morehouse idi" dedi.

Çok geçmeden yeşil bir kırsal alandaydık, son kez duman kaplı gökyüzüne baktım. Uzaklardan düşük tonda boğuk patlama sesleri geliyordu. Sonra yüzümü Ernest'in göğsüne

yaslayarak yitirilen Davamız için sessizce ağladım. Ernest'in kolu beni sevgiyle sarmıştı.

"Şimdilik yitirildi sevgilim" dedi. "Ama sonsuza dek değil. Ders almış olduk. Dava güçlü, bilinçli ve disiplinli olarak yarın yeniden doğacak."

Otomobil bir demiryolu istasyonuna geldi. Oradan New York'a giden trene binecektik. Peronda beklerken batıya doğru, Chicago'ya giden üç tren gürültüyle geçti. Trenler, perişan, niteliksiz işçilerle, yani uçurum insanlarıyla doluydu.

"Chicago'nun yeniden yapılandırılması için zorla toplanan köle askerler" dedi Ernest. "Görüyorsun, Chicago kölelerinin tümü öldürüldü."

bölüm
yirmi
beş

teröristler

Dava'nın başına gelen felaketi tüm boyutlarıyla, ancak Ernest ile New York'a döndükten ve haftalar geçtikten sonra tam anlamıyla anlayabilmiştik. Olay, acı ve kanlı olmuştu. Ülkenin birçok yerinde yaygın olarak köle isyanları ve katliamlar olmuştu. Şehit sayısı çok artmıştı. Her yerde sayısız infazlar yapılıyordu. Dağlar ve kırsal alanlar, acımasız olarak vurulan kanun kaçakları ve sığınmacılarla doluydu. Bizim sığınaklar, başlarına ödül konulan yoldaşlarla tıka basa dolmuştu. Demir Ökçe, casuslarının sağladığı bilgiler ışığında birçok sığınağımızı ele geçirmişti.

Umutlarını yitiren birçok yoldaşımız, terörist taktikleriyle misillemede bulundu. Umutlarını yıkan engeller cesaretlerini kırmış ve bezginliğe kapılmışlardı. Bizimle ilgisi olmayan birçok terörist örgüt ortaya çıkmış ve bizim için sorun olmaya başlamıştı.[1] Bu yanlış yola saptırılmış insanlar

1. Bu kısa sürmüş olan dönemin tarihi kanla yazılmıştır. Öç alma duygusu, itici güç olmuş ve terörist örgüt üyeleri kendi yaşamlarını önemsememiş, gelecek için de umutlu olmamışlardı. Adlarını, Mormon mitolojisinin intikam meleklerinden alan Daniteler, Büyük Batı dağlarında ortaya çıkmışlar, Panama'dan Alaska'ya dek Pasifik boyunca yayılmışlardı. En korkunçları Valkyrieler, kadınlardan oluşuyordu. Bir akrabasını oligarşinin elinde kaybetmemiş



gereksiz yere hayatlarını feda ediyor, çoğu kez planlarımızı saptırıyor ve örgütlenmemizi de geciktiriyordu.

Demir Ökçe, tüm bu örgütlerin arasından onları umursamadan, bilinçli olarak harekete geçerek, toplumun dokusunu bütünüyle sarsmıştı. Yoldaşların ardına düşmüş, Paralı Askerler'i, emekçi kastlarını ve kendi gizli servislerini tümüyle acımasızca cezalandırmış, yapılan misillemelere sessizce katlanmış ve savaş hatlarında açılan boşlukları da anında doldurmuştu. Tüm bunlar olurken, Ernest ve diğer önderler Devrim güçlerini yeniden örgütlemek amacıyla uğraşıp didiniyordu. Görevlerinin boyutunu anlamak için ancak...[2]

---

olan hiçbir kadın onlara üye olamazdı. Esirlerini işkenceyle öldürürlerdi. Diğer ünlü bir kadın örgütü, Savaş Dulları'ydı. Berserkler ise Valkyrieler'e dost bir örgüttü. Bu adamlar kendi yaşamlarına hiç değer vermezlerdi ve Paralı Askerler'in büyük kasabası Bellona'yı, yüz binden fazla nüfusuyla tümüyle ortadan kaldıran onlardı. Bedlamiteler ile Helldamiteler ikiz köle örgütüydü, Tanrı'nın Gazabı örgütü de uzun süre ayakta kalamayan yeni bir din tarikatıydı. Ciddi anlamda ölümcül oldukları insana inandırıcı gelmeyen diğer gruplar arasında şunlar sayılabilir: Kanayan Yürekler, Sabahın Çocukları, Flamingolar, Üç Üçgen, Üç Yol, Rubonikler, İntikamcılar, Komançiler ve Erebusitler.

2. *Everhard Elyazması* burada son bulmaktadır. Ansızın, tümcenin ortasında kesilmiştir. Everhard, Paralı Askerler geliyor, diye uyarı almış ve ancak kaçmadan veya yakalanmadan önce, *Elyazması*'nı güvenle saklayacak kadar zamanı olmalıydı. Anlatısını tamamlayacak kadar yaşamamış olması üzücü bir durum. Yaşamış olsaydı, Ernest Everhard'ın infazının üstünü yedi yüzyıl boyunca örten gizemli perde kaldırılmış olurdu.

anthony meredith

tarihsel bir bakış açısından *demir ökçe*

Everhard Elyazması'nın önemli bir tarihî belge olduğu söylenemez. Tarihçilere göre hatalarla doludur. Maddi hatalarla değil, fakat yorumlama hatalarıyla. Avis Everhard'ın, *Elyazması*'nı tamamlamasından sonra geçen yedi yüzyıla dönüp bakarsak, olayların ve kendisi için karmaşık ve üstü örtülü kalmış olayların etkilerinin bizim için anlaşılabilir olduğunu görürüz. Bakış açısından yoksundu. Yazıya döktüğü olaylarla çok iç içeydi. Dahası, betimlediği olaylarla neredeyse bütünleşmişti.

Kişisel bir belge olarak *Everhard Elyazması*, yine de paha biçilmez bir değer taşımaktadır. Ancak burada, yine bir bakış açışı hatası ve aşka karşı önyargı dolayısıyla bir bozulma söz konusudur. Bununla birlikte Avis Everhard'a, kocasını kahramanca modellediği satırları nedeniyle gülümsüyor ve onu bağışlıyoruz. Bugün, kocası o denli görkemli olmadığı gibi, zamanının olayları arasında, *Elyazması*'nın bizi inandırmaya çalıştığından daha az görünür olduğunu da biliyoruz.

Ernest Everhard'ın, karısının düşündüğü kadar olağanüstü olmasa da güçlü bir adam olduğunu biliyoruz. Kendisi ne de olsa yaşamını Devrim'e adamış olan, tüm dünyadaki çok sayıdaki kahramandan biri idi. Özellikle, emekçi sınıf felse-



fesini irdeleme ve yorumlama konusunda yaptığı sıra dışı çalışmaları kabul edilmelidir. Kullanmış olduğu "proletarya bilimi" ve "proletarya felsefesi" terimleriyle zihnindeki taşralılık kavramını dile getirmektedir; ancak bu, o dönemin gereği olarak kimsenin gözden kaçırabileceği bir kusur değildi.

Elyazması'na dönersek, o korkunç zamanların *duygusu* ile ilişki kurdurduğundan, özellikle değerli olduğunu anlarız. 1912-1932 arasındaki yılları kapsayan o çalkantılı dönemde yaşamış olan insanların ruhsal durumlarının bundan daha canlı biçimde tasvirini başka hiçbir yerde bulamayız; hataları, cehaleti, kuşkuları, korkuları, yanılgıları, etik kuruntuları, şiddetli tutkuları, akla sığmaz alçaklıkları ve bencillikleri gibi. Bu tür konuları anlamak, bu aydınlanma çağında bize çok güç geliyor. Tarih bize bunların gerçekleştiğini, biyoloji ve psikoloji de neden gerçekleştiğini anlatır; ama tarih, biyoloji ve psikoloji bu olayları canlı tutamaz. Gerçek olduklarını kabul ederiz, ancak onlarla aynı şeyi hissedip kavramadan kalırız.

Bununla birlikte, *Everhard Elyazması*'nı dikkatlice incelerken, bize bu aynı şeyi hissedip paylaşma hali gelir. Çok önceleri oynanmış bu oyunun aktörlerinin zihinlerine gireriz ve o süre içinde, onların zihinsel süreci bizim zihinsel sürecimiz olur. Avis Everhard'ın kahraman kocasına olan aşkını anlamakla kalmayıp adamın, oligarşinin ilk günlerindeki belirsiz ve korkunç görünümüne karşı hissettiklerini hissederiz. Demir Ökçe'nin (yerinde bir deyiş) insanlığın üzerine çullanmakta ve insanlığı ezmekte olduğunu duyumsarız.

Bu "Demir Ökçe" tarihsel deyişinin, Ernest Everhard'ın kafasından çıktığını da burada belirtelim. Bu deyiş için, bir tartışma konusunu aydınlatan yeni bulunmuş bir belge diyebiliriz. Bundan önce, bu deyişin bilinen en eski kullanımı, George Milford tarafından yazılıp, Aralık 1912'de yayımlanan, "*Ey Köleler*" başlıklı kitapçıkta görülür. Bu George Milford,

Elyazması'ndan edinilen Chicago Komünü'nde vurulduğuna dair ek bir bilgi dışında, kendisi hakkında hiçbir şey bilinmeyen karanlık bir provokatördü. Everhard bu deyişin, kuşkusuz, 1912 sonbaharındaki Kongre seçimlerine giderken bazı halk konuşmalarında kullanmış olduğunu duymuş olmalıydı. *Elyazması*'ndan Everhard'ın, bu deyişi 1912 baharında özel bir akşam yemeğinde kullandığını öğreniyoruz. Bu, tartışmasız, oligarşinin tasarlanmış olduğu, bilinen en eski ortamdı.

Oligarşinin yükselişi, tarihçi ve filozoflar için her zaman gizemini koruyacaktır. Toplumsal evrimde, diğer büyük tarihsel olayların da yeri vardır. Bu olaylar kaçınılmazdı. Onların ortaya çıkışı, aynı günümüz astronomlarının yıldızların devinimlerinin oluşmasını öngördükleri kesinlikte öngörülebilirdi. Bu diğer büyük tarihsel olaylar olmadan, toplumsal evrim gerçekleşemezdi. İlkel komünizm, köle ticareti, toprağa bağlı kölelik ve ücretli kölelik, toplumun evriminde gerekli sıçrama tahtalarıydı. Ancak o zaman, Demir Ökçe'nin gerekli bir sıçrama tahtası olduğunu ileri sürmek gülünçtü. Bugün ise Demir Ökçe'nin, daha önceki dünyayı cehenneme çeviren toplumsal tiranlıklara doğru bir adım yana ya da bir adım geriye bastığı, fakat bu durumun Demir Ökçe'nin gereksiz olması kadar gerekli olduğu kabul ediliyor.

Feodalizm karanlık olsa da gelişi kaçınılmazdı. Roma İmparatorluğu olarak bilinen o büyük merkezî yönetim çarkının yıkılmasından sonra feodalizmden başka ne gelebilirdi ki? Ama Demir Ökçe için böyle bir şey söz konusu değildir. Toplumsal evrimin düzenli işleyişi içinde ona yer yoktu. O, gerekli ve kaçınılmaz bir şey değildi. Her zaman için, tarihte büyük bir merak konusu –geçici bir heves, bir düş, bir yanılsama beklenmeyen ve düşlenmeyen bir şey– olarak kalmalı ve toplumsal süreçler konusunda kesin konuşan, bugünün şu gözü kara siyaset kuramcılarına bir uyarı olmalıdır.

Dönemin toplumbilimcileri, kapitalizmin burjuva yönetiminin doruk noktası ve burjuva devriminin olgun meyvesi olduğu yargısına varmışlardı. Bugün, elimizden bu yargıyı alkışlamaktan başka bir şey gelmez. Herbert Spencer gibi aydın ve muhalif devler tarafından bile dile getirildiği gibi, kapitalizmi sosyalizm izleyecekti. Çıkarcı kapitalizmin çürüğünden o çağlarca beklenen çiçek, insanlığın kardeşliği olarak açacaktı. Bunun yerine, çürüyecek derecede olgunlaşan kapitalizmden geriye bakan bizleri ve o zamanları yaşayanları düş kırıklığına uğratarak, oligarşi canavarı filizlenmişti.

Yirminci yüzyıl başlarındaki sosyalist hareket, oligarşinin gelişini sezmekte çok geç kalmıştı. Sezilmiş olsa bile oligarşi gelmişti. Kanla yoğrulmuş bir olgu, şaşırtıcı ve korkunç bir gerçeklik idi. O zaman bile, *Everhard Elyazması*'nın çok iyi gösterdiği gibi, Demir Ökçe'ye herhangi bir süreklilik atfedilmiyordu. Devrilmesi, devrimcilere göre birkaç yıl gibi kısa bir süre meselesiydi. Köylü Ayaklanması'nın plansız ve Birinci Devrim'in zamanından önce olduğunun bilincine varmışlardı; ancak planlı ve zamanında yapılan İkinci Devrim'in aynı şekilde boşuna olmaya mahkûm olacağını ve korkunç bir ceza ile karşılaşacağını pek kestirememişlerdi.

Avis Everhard'ın, *Elyazması*'nı İkinci Devrim hazırlıklarının son günlerinde tamamladığı açıktır; bu nedenle, İkinci Devrim'in başarısız sonuçlanmasından hiç söz etmemektedir. *Elyazması*'nı, Demir Ökçe devrilir devrilmez yayımlamaya niyetlendiği oldukça açıktır, böylelikle yeni ölmüş olan kocasının cesaret edip giriştiği ve başarıya ulaştığı her şeyin hakkını teslim edecekti. Daha sonra, İkinci Devrim'in ürkütücü eziciliği gelip çatmış ve o tehlike anında, büyük bir olasılıkla, kaçmadan ya da Paralı Askerlere yakalanmadan önce *Elyazması*'nı, Wake Robin'de bir kulübe çevresinde bir meşe ağacının kovuğuna gizlemişti.

Avis Everhard üzerine daha fazla kayıt yoktur. Kuşkusuz, Paralı Askerlerce öldürülmüştü. İyi bilindiği gibi, bu tür infazlarla ilgili, Demir Ökçe tarafından tutulan hiçbir kayıt yoktur. Ama *El yazması*'nı gizlediği ve kaçmaya hazırlandığı o zaman bile, İkinci Devrim'in ne denli korkunç çökertildiğinin çok az bilincindeydi. Gelecek üç yüzyılda oluşacak zorlu ve çetrefilli evrimin, dünya işçi hareketinin kendini göstermesinden evvel, tümüyle kan gölünde boğulacak olan üçüncü, dördüncü ve daha birçok devrimlere mecbur bırakacağının pek bilincinde değildi. Yedi yüzyıl boyunca, Ernest Everhard'a sevgisinin sonucu olan bu eserinin Wake Robin'deki o kulübe çevresindeki meşe ağacının bağrında huzur içinde barınacağı aklından geçmemişti.

Ardis,
27 Kasım, 419 B.O.M.

Huzursuzluğumun nedenini sormaya gerek yok. Düşünüp duruyorum, kendimi alamıyorum düşünmekten. Öylesine yoğun yaşamışım ki, huzur ve sessizlik bende bunalım yaratır olmuş, ölüm ve yıkımın çok geçmeden karşıma çıkacağını düşünmekten kendimi alamaz duruma gelmişim. Kulaklarımda ezilmişlerin çığlıkları çınlıyor; geçmişte de olduğu gibi, tatlı, hoş gövdelerin paramparça edilmesini ve ruhların, şiddet kullanarak, gururlu bedenlerinden sökülüp Tanrı'nın önüne fırlatılmasını izliyorum. Biz zavallı insanlar, dünyamıza kalıcı barış ve esenlik getirmek amacıyla, işte böyle kıyım ve yıkımlara karşı savaşıyoruz.

1912-1932 arası yılları kapsayan çalkantılı bir dönemde yaşamış insanların ruhsal durumlarının Jack London'ın *Demir Ökçe*'de olduğundan daha canlı bir tanımını başka hiçbir yerde bulamayız: hataları, bilgisizlikleri, kuşkuları, korkuları, yanılgıları, etik kuruntuları, şiddet içeren tutkuları, akıl almaz alçaklık ve bencillikleri gibi. Bu tür konuları anlamak yaşadığımız bu aydınlanma çağında bize çok güç geliyor. Tarih bize bunların gerçekleştiğini, biyoloji ve psikoloji de neden gerçekleştiğini anlatır; ama tarih, biyoloji ve psikoloji bu olayları canlı tutamaz.

Anthony Meredith

